This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

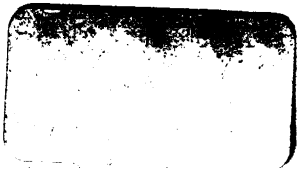

Wäringarna.

Historisk Undersökning

af

ABR. CRONHOLM.

ASTOR LIBRARY
NEW-YORK

Lund.
Hos C. W. K. Gleerup.

Tryckt hos Lundberg & Lönnegren.

1832.

I. CRONHOLM.
GEO

KONUNGENS

TROMAN, KAMMARHERREN

WÄLBORNE HERR

JOH. VON SETH

tillegnas detta arbete

vördnadsfullt och ödmjukast

af

Författaren.

INLEDNING.

Af de författare, som i särskilda afhandlingar lemnat bidrag till en historisk undersökning om Wäringarna, förtjenar den vidtfrejdade Ihre att företrädesvis nämnas. Denna forskare har likväl endast vidrört detta ämne och det i en kort afhandling af polemisk syftning, der han isynnerhet söker vederlägga den allmänna meningen, att Nordboarnes utfarter till Miklagård oftare blifvit företagne. För att vinna det ändamål, han åsyftar, förlägger han det Grekland, som runskrifterna omtala, till de trakter, som äro belägne i granskapet af Östersjön. Den polemiska tendens, som röjer sig i denna författares afhandling om detta ämne, synes föranledd af den löjliga öfverdriften hos en del äldre Archæologer, som tillegnade vår Nord äran af att ha utsändt stora härar till Greklands klassiska jord redan i de aldraäldsta tider. En sådan ensidig ytterlighet har förledt Ihre att utbyta den lugna granskningen mot en hyperkritism, hvars inflytande, aldrig motarbetadt, eller vederlagdt, har på föreställningarna om detta och beslägta-

de ämnen utöfvat en ej alltid rättvis begränsning [1]).

Schlözer har sedan på Tyska återgifvit Ihres afhandling och upprepat de samma grunder, som Ihre anförde, för att styrka sin sats [2]).

O. Celsius lemnade redan förut en bearbetning af samma ämne, hvaruti han förråder flera spår till en sorgfällig forskning. Denna författare hade till afsigt hvilket äfven titlen på hans afhandling ådagalägger, att visa, det alla Greklandsfarare, som omtalas på runstenarna, hafva företagit sig dessa färder i en tid, då kristendomen redan blifvit införd uti Norden och det är från dess inflytande han härleder orsaken till dessa resor. Han har anfört några ställen ur Byzantinska skriftställare, utan att likväl skänka sin afhandling den vidd och utsträckning, som varit nödvändig [3]).

Hallenberg har sednast i sina anmärkningar till Lagerbrings Svea Rikes historia lemnat en kort undersökning om Wäringarna; men då denne lärde forskares arbete är i allmänhetens händer, anser jag det mindre nödigt att nu uppehålla mig dermed, då jag framdeles i denna undersökning återkommer till Hallenbergs bearbetning af detta ämne [4]).

Då ingen af dessa anförde häfdeforskare lemnat någon fullständigt utarbetad afhandling om Wäringarna, utan endast i förbigående vidrört detta ämne, synes en ny undersökning, grundad

på egna forskningar, alldeles ej kunna betraktas som öfverflödig. I hvad mån min afsigt genom denna skrift blifvit vunnen eller ej, tillhör den sakkunnige läsaren att bedömma.

Utom det intresse som detta ämne i och för sig sjelf äger, vinner det ännu mera genom den ofta åberopade följdrikheten, som man tillagt dessa Greklands resor, hvarifrån Prof. Wedel Simonsen härleder Nordens hela bildning under medeltiden. Äfven har Witt. H. o. Ant. Akademien till ett prisämne utsatt den frågan, hvilka följder korstågen beredde Norden.

Då Korstågens och Miklagårdsfärdernas följder äro gemensamma, hvilket jag framdeles i denna afhandling hoppas att ådagalägga, har jag trott mig böra *i allmänhet* utveckla de häraf beredda resultater, då detta var något, som ägde ett i hög grad allmänt intresse och äfven var oskiljaktigt från en fullständig bearbetning af föresatta ämne.

Någon skulle tilläfventyrs, efter att hafva genomläst denna afhandling, kunna uppkasta den frågan, om ett ämne, som befunnits mindre följdrikt, än man vanligen föreställt sig, förtjente en speciell undersökning, eller om denna kan anses vara af särdeles vigt för våra äldsta häfder. Men detta inkast mot det ändamålsenliga, eller ej af detta ämnes val till en historisk bearbetning kan ej anföras af någon annan, än den, som önskar att i allt endast se omedelbara följder, som ej

kan skönja huru långsamt tidens skapelser växa och en ny tidsande förberedes, hvilket ofta är århundradens verk. Huru ofta är det ej förhållandet, att skiljda krafter sträfva till ett mål, att det stora som bildas, är produkten af flera orsakers samverkan? Om man äfven icke härleder hela Nordens bildning under medeltiden från denna med ÖstRomerska riket underhållna förbindelse, kan man likväl ej frånkänna dessa färder all verkan i utvecklingen af de till en förnyad skapelse beredda, i ett chaos jäsande krafter från den hedniska kämpeåldren.

Någon skulle kunna uppkasta den frågan, om dessa utfarter till Grekland äro att anse som en följd af riddareandans utveckling i Norden, eller om de snarare förberedde densamma. Här anmärka vi blott, att Byzantinernas bildning helt och hållet hvilande på en försvunnen, klassisk tids öfverlemningar, hade, äfven om den varit mera tillgänglig, än den till följe af sin natur var för Wäringarna, alldeles ej kunnat utöfva något inflytande på den nya tidsandans utbildning. Sjelfva den ridderliga hågen för äfventyr hade yttrat sig under de frejdade Vikingstågen och framträdde äfven i dessa från dem härledda färder till Grekland. Under Chevalrie lifvets former böjde sig ej dessa stolta barbarer, hvilka vördade dyrbart sina minnen från den gamla kämpeåldren, utan att sträfva efter en bildning, som i deras tanke skulle på samma gång den böjde

hjertat till fromhet och lydnad för den heliga kyrkan, äfven hafva förlamat armens kraft till blodiga bardalekar. Det tillhör denna afhandling, att framställa, huru genom den reaktion, som dessa Greklands resor beredde, ett närmande till feodalväsende i Norden är obestridligt. Detta skedde likväl småningom och synes otvifvelaktigt böra härledas från flera orsaker.

Den motsättning, hvaruti Wäringarna framstå i förhållande till Byzantinsk odling och medeltidens i sköna former framträdande riddareväsen saknar ej intresse för den, som älskar att se de i olika gestalter framträdande olika tidsbilder.

Sjelfva Miklagårds aflägsenhet från Norden äger något retande för fantasien, då det underbara alltid ökar sig med afståndet. Men under den långa färden har den historiska sagan utbytt flera af sina attributer mot den sväfvande diktens romantiska drägt; den har till en del afklädt sig sin Nordiska karakter af osminkad sanningskärlek och effektlös trohet. Detta har jag närmare utvecklat vid granskningen af de urkunder, hvarpå Harald Hårdrådes saga stödjer sig. Här vill jag blott tillägga, att de öfverlemningar som vi äga om dessa Greklandsfärder, genom sjelfva det intresse de väcka, bidraga till att öka vår saknad deröfver, att den Nordiska sagan ej har räddat flera för denna teckning dyrbara minnen. Hade det inträffadt, skulle vi äfven varit mera i stånd att lemna en icke blott fragmenta-

risk, utan fullständig bearbetning af detta ämne. Vi öfverlemna emedlertid åt läsaren hvad tiden öfverlemnat åt oss.

1. Kap.

Orsakerna till den mellan Norden och Grekland underhållna förbindelse.

Att Greklandsfärderna till ett större antal blifvit företagne, härleder sig otvifvelaktigt derifrån, att en gräns omsider sattes för Nordens Vikingatåg; båda röja en med de stora folkvandringarna beslägtad ande; hvarföre jag har trott mig i korthet böra antyda det inbördes förhållande, som ägde rum dem emellan och deras historiska utveckling.

Uti Nationernas ungdomsålder framstår ett djerft äfventyrarelif, uppenbarande sig i stora företag och rikt på väldiga bedrifter. Det rycker med sig i sin hvirfvel både hela folkstammar, som bryta upp från sina boningsplatsar och äfven enskilda kämpar, som känna sig eldade att draga ut från fäderneslandet och söka ett tillfälle till ärofulla strider. "Öde och fattigt är vårt lif, om vi alltid skola dväljas här på bergen, i dalarna och i öknarna och ingen komma till oss och ej vi till andra." [6]).

I Germanien tillfredsställdes detta djupt inneboende stridsbegär dels under de inbördes fej-

der, som höllos stammarna emellan och dels under de gränskrig, som fördes mot stammens arffiender. I Skandinavien hade den krigiska verksamheten det mest passande tillfälle att framglänsa i härfärderna till sjös; och derifrån kan man till en del härleda de verldsbekanta Vikingatågen. Vi vilja fästa oss vid hvarje af de orsaker, som varit härvid mäktigt verkande.

Först bör man taga i betraktande sjelfva nationallynnet och lefnadssättet. Folkstammarna i Germanien och Skandinavien voro födde krigare. Att bruka svärdet var den enda konst de förstodo; att tumla om i blodiga fejder var en den fria och ättstora mannen värdig sysslosättning. Den våldsamt frambrytande kraften kunde ej tillfredsställas, med mindre den såg ett vidsträckt fält öppnadt för sin verksamhet och detta fält blef— Europa. Samma storm, som i folkvandringarna brusat väldigt fram öfver den bildade jordkretsen, lät sig ännu förnimma i ett om äfven matt efterspel af denna kämpeåldrens drama. Ej mera i hela nationers, utan i enskilda kämpars härnadsfärder flög stridsörnen ut från Nordanlanden. Dånet af dess vingar kom vestern att bäfva. Städerna lågo snart i grus för de Nordiska kämparnes fötter, blomstrande provincer hörsammade svärdets lag och allt det rika och sköna, som de hyste i sitt sköte, togs med spjut i striden. Vestra Europas annaler genljuda ännu af den veka klagan, som var allmän i 8de och 9de seklerna

öfver de Skandinaviska Vikingars vilda framfart [7]). Den Isländska sången och sagan prisade deremot i eviga sånger dessa den djerfva kraftens blodiga trophæer. För att fälla en rättvis dom, måste man mäta denna tid med den måttstock, som den sjelf lemnar. Man nödgas från underjordens skuggor mana fram i häfdernas dager den hädangångna hjelteåldrens gigantiska skuggor. Endast af dem kan frågan lösas. Det är, för att bruka skaldens ord, "de jättelika, men bleka gestalterna, som gå omkring i dimman och hviska om andeverldens hemligheter och om alltings fåfänglighet, utom ärans, hvilka tillhöra den isgrå, den sagorika Norden" [8]). Dessa ord äro nyckeln till kämpeåldrens mysterier och förklaringen öfver dess hjeltars sträfvande. Då döden ej ansågs svårare än lifvet och lifvet sjelf var att betrakta som ett äfventyr, kunde de ej annat än med raska steg framskrida på en bana, vid hvars mål ärans kransar vinkade, äfven om deras segertåg gick öfver liken af slagna kämpar, och öfver spillrorna af grusade städer och härjade länder. Hjeltesången prisade de tappres bragder och öfverlemnade dem åt kommande åldrar. För öfrigt var det främmande folkslag, hvars länder hemsöktes af dessa vilda härjningar och det i tider, då orden främling och fiende voro nära liktydiga. Liksom det band var fast, som sammanhöll beslägtade stammar, var äfven afståndet stort, som söndrade de till ursprung,

språk och fornminnen skilda folk. Man måste för öfrigt vid teckningen af dessa Vikingsfärder frånskilja hvad som endast bär stämplen af en sednare tids barbari. Ursprungligen var det ett inre behof efter en rastlös verksamhet i ett bragdfullt genomstormadt lif, som fattade de kraftfulla Vikingarna och dref dem mot Vesterlanden. Teckningarna i den Isländska sagokretsens rent historiska urkunder tillhöra ej den tid, när hjeltehågen brann ädlast och renast, utan en sednare, förvildad ålder, då begär efter vinst och byte isynnerhet gjorde sig gällande. Liksom riddaretiden hade sin skönaste blomstringsperiod, som slutligen desorganiserades och upplöstes i en rofgirig barbarisms förstenade former, så räknade äfven Nordens kämpeålder en era, då ett mera ädelt och storartadt sträfvande efter namnets odödlighet, underhållet af en krigisk religions idéer, hade ännu ej blifvit qväfdt af det blodiga rofbegäret. Denna åsigt bestyrkes af de sednare, ohistoriska sagor, som skildra sina hjeltar ädlare och i sedligt afseende större, än de, hvars minne blifvit öfverlemnadt i en äldre tids rent historiska urkunder. Då de sednare framställa utsigten att vinna gods och egodelar som ett i synnerhet verksamt motiv för Nordländaren att företaga sig dessa Vikingatåg, tala de förra urkunder om äran, som det yttersta målet för dessa den vilda kraftens Titaniska strider. Fastän den gestalt, hvaruti dessa sagor framträda, ej

tillhör den tid, hvars hjeltar de teckna, äro de likväl ofta grundade på äldre öfverlemningar, hvarifrån det ej är omöjligt att dessa ledande grundidéer medföljt [9]).

Normanniska skriftställare, som äro samtida med Vikingarnas härjande i Occidenten, berätta att en lag fanns i Norden, till följe hvaraf alla yngre söner i en slägt nödgades utvandra, för att med svärdet söka en ersättning för det arf, som de odeladt måste öfverlåta åt den äldsta brodren. Huru ofta dessa i lagen föreskrifna utvandringar blifvit företagne, derom finnas flera, olika berättelser. Troligen ägde detta rum så ofta folkmängden hade så betydligt tillväxt, att en torftig fädernejord nekade dem bärjning. Nordens inhemska öfverlemningar förbigå med tystnad detta stadgande; hvarföre man nästan skulle kunna bestrida det all historisk grund, om ej öfverensstämmelsen mellan det och tidehvarfvets anda och behof kunde styrka trovärdigheten af denna tradition, som äfven hos Paulus Varnefridi finner ett stöd [10]).

Då Skandinaviens folkslag voro utgreningar af den stora, Germaniska stammen, har man orsak att på de förra öfverflytta, hvad Tacitus i sin Germania tillägger de sednare beträffande allmänna karaktersdrag, lynne och seder, heldst Germanernes institutioner längst i vår Nord bibehöllos i sin ursprungliga renhet [11]).

Det är med större svårighet man kan förmå

Germanern att plöja jorden och afbida årsväxten, än utmana fiender till strider och vinna ärofulla sår. Äfven synes det dem vittna om trögheet och feghet, att med svett förvärfva, hvad man kan vinna med blod" [12]). Uti denna det stolta hjeltelynnets trotsiga herrskarebegär finner man en den mest tillfredsställande förklaring öfver orsakerna till Nordens Vikingatåg. De fria Odalbönders söner utrustade antingen sjelfva ett härskepp, eller ock slöto de sig till någon höfding af frejdadt rykte och vördad Konungaätt, den ättens, hvars leder räckte upp till Walhalls Gudar. Under en sådan härkonungs anförande foro de ut på hafven och sökte ära och byte, hvarmed de sedan vände åter och nedsatte sig i sin hembygd. Hos dessa Odalbönder röjer sig längst den berömda folkfrihet, som slutligen dukade under i striden mot enherrskarens välde. Beroendet af en sjökonung var endast öfvergående och de under härnader förvärfvade skatter bidrogo att lifva och underhålla den medfödda sjelfständighetskänslan. Vanan vid strider och rättigheten att alltid bära vapen gjorde dem äfven mera skickliga och hågade att värna sin dyrbara frihet. Deremot, när hvarje af de Nordiska länderna blifvit förenadt under en Öfverkonung, använde denne gemensamt med den från söder och vesterlanden hit införda kristendomen, sina bemödanden, för att utrota den med namn af barbari stämplade hågen för Vikingsfärder, som tillika

utgjorde folkfrihetens fasta förmur. På ett annat ställe i denna afhandling har jag sökt att närmare detaillera denna strids utveckling; för att i ett sammanhang öfverse dessa Miklagårdsfärders både orsaker och följder.

Då Vikingatågen småningom upphörde och hela, vestra Europa var plundradt på sina skatter, började den kraftfulle, äfventyrälskande Nordbon att styra sin färd till de i öster och söder ännu osköflade länder, der de genom krigstjenst vunno, hvad de förut skördat på sina härjningståg. Dessa kämpar är jag böjd att fördela i tvenne klasser. Den första bestod af de Nordiska furstar, som sedan de blifvit af särskilda orsaker tvungne att öfvergifva sitt fäderneslnnd, erbjödo sin arm och sitt svärd åt den mäktige Kejsaren i Östra Romerska riket [13]). En annan klass af dessa kämpar utgjordes af de fria Odalbönders söner, hvilka oaktadt den opposition de bildat mot det stadgade Konungaväldet, likväl voro för litet mäktiga, att i trots af utgifna förbud, fortsätta sina härjande Vikingståg. I Miklagård funno de hvad Europas vesterländer ej i lika rikt mått kunde erbjuda, ära och skatter. Det tillhör framställningen af de följder, som beredde genom dessa färder, att visa, huru de qväfde den frihetsanda, hvartill detta stånd af Odalbönder röjde flera i sagan ännu qvarstående spår [14]). Den tredje delen af Nordiska kämpar, som drogo till Grekland, utgjordes af dem,

som redan af Nordiska Konungar mottagit förläningar och sold och som lockades af ännu mera smickrande utsigter till Byzantinernas Kejsarestad [15]). För att befästa och föröka sin makt, sökte Nordens Konungar att fästa vid sin person och upptaga bland antalet af sina kämpar de fria män, som framför andra voro utmärkte för hjeltemod och tapperhet. Detta bemödande gynnades äfven af de sednares önskan att strida under en höfding af utmärkt rykte. I samma mån som antalet växte af dessa kämpar, måste Konungarnes välde förökas och den stora bondehärens hjelp mindre ofta behöfvas. Likväl blef detta i synnerhet fallet, när hågen härföre hade blifvit lifvad genom dessa resor till Grekland, der de hos Kejsaren togo sold. Det tillhör således följderna af dessa färder. Att detta likväl till en del ägt rum långt förut, fastän ej så allmänt, kan man sluta af Taciti yttrande om Germanerna. "Fria och värbara män rodna ej att låta sig ses bland en Konungs följeslagare" [16]). När man jemför detta med den sjelfständighetskänsla, som från urminnestid varit rådande hos Germaniens folk, skulle det förefalla sälsamt, om man ej erinrade sig, att det var ändamålet med denna förbindelse, som både ursäktade den och gjorde den en fri man ej ovärdig. De trädde i en Konungs tjenst, för att derigenom få tillfälle att deltaga i större strider. "Mellan medlemmarna af detta Gasindi råder en stark täflan om hvem som skall

intaga den första platsen hos höfdingen; liksom denne sednare söker att framför sina likar i makt äga de flesta och djerfvaste följeslagare. Deruti består hans ära och styrka att kunna omgifva sig med en utvald krets af unga män, som utgöra i fred hans heder och i krig hans värn. Den som har det talrikaste och tappraste Comitat, hans ära sträcker sig äfven till främmande folkstammar. Furstarna strida för segren, följeslagarne för Fursten. Uti kampen är det vanhederligt för Fursten att öfverträffas i tapperhet och för hans Comitat, att ej visa sig honom värdigt i mannabragder. När lugn herrskar i deras fädernesland, begifva sig alla ättstora, unga män till de nationer, som äro invecklade i krig; ty en fredlig hvila är obehaglig för detta folk och det är lätt, att bland faror vinna en glänsande ära. Äfven är krig nödvändigt för höfdingen; ty han kan endast derigenom underhålla sitt comitat" [17]). Detta var förhållandet i Germanien, der man redan upptäcker frön till en genom större landvinningar sedan grundad feodalism. En oundviklig följd af att hafva trädt i en furstes Gasindi var att för ärans drömmar se sin offentliga frihet uppoffrad. Den enskilda led naturligtvis mindre dervid i dessa kraftfulla tider. I den Skandinaviska Norden qvarstod folkfriheten längre och allmännare. Orsaken dertill är att söka i den förändrade rigtning, som krigen tagit, hvilka bestodo i härfärder till sjös, der ett ringare

antal kunde sluta sig tillsammans och skörda segrens fördelar äfven utan att de ägde någon Kunglig höfding i spetsen för sig; och om detta sednare ägde rum, var beroendet endast för en kort tid. Men när Vikingatågen småningom upphörde, började de att taga tjenst i Miklagård, från hvars Kejsareborg de hade i följe med sig veklighet och slafsinne. Flere af Skopte Ögmundssons följeslagare visste vid sin hemkomst till Norige att berätta, det "de Nordboar, som i Miklagård ville taga tjenst, kunna der vinna gods fulle upp." Det stora anseende dessa Norrmän vunnit för sin resa och de berättelser de gjorde om underbara ting, som de sett och erfarit i främmande länder, detta förenadt eldade deras hemmavarande landsmän, att draga ur landet bort till Miklagård. Men de önskade sig till anförare på resan någon af de den tiden regerande Konungar, antingen Sigurd, eller Östen [18]). Först i denna sednare tid röjer sig i Norden ett förhållande lika med det, som i Taciti tid ägde rum i Germanien. Under en stor höfdings banér ville de draga ut på äfventyr. Tidens förändrade rigtning satte detta företag i förbindelse med korstågen. Sjuttio år förut röjde sig samma förhållande, då Haralå Hårdråde i ett stort följe drog till Miklagård. De män han hade med sig, egnade honom tjenstskyldighet [19]). Således ägde med dessa Nordiska furstar samma förhållande rum, som med Germanernas äldsta härkonungar.

Det är likväl origtigt att på de sednare lämpa, hvad som ej tillhör dem, utan Skandinaviens och Islands kämpar. Leo vill från landsflyktiga Germaner härleda upprättandet af Barangernas corps, hvilket efter hans tanke äfven skulle bekräftas genom sjelfva detta ords egentliga betydelse. "I dessa vilda tider, då våld stod rustadt mot våld och svärdet skänkte underhåll så väl som plogen, hände det att mången höfding, som blifvit besegrad af ett mäktigare motparti i sitt fädernesland, drog ut derifrån, hvarvid han var beledsagad af andra biltoge landsmän, som kallades recken, hvilket ord skulle motsvara det Isländska warag, wearg, varengangi, hvaraf sedan benämningen Barang blifvit bildad. Då dessa så kallade Recken utgjorde kärnan af den stridbara nationen, har detta ords bemärkelse sedan öfvergått till krigare i allmänhet, fastän det ursprungligen var synonymt med landsflyktig." Att från det egentliga Germaniens invånare härleda upprättandet af Barangernas corps, strider mot historien, som säger, att dessa kämpar voro bördige från Thule och Brittanien [20]). Deremot är det icke ogrundadt, att olyckliga strider i hemlandet ofta kunnat förmå Nordiska kämpar att emigrera till Miklagård. Äfven funnos flere, som för att undgå de blodiga följderna af vilda slägtstrider, begåfvo sig till Grekland och der togo tjenst. Likväl synes Barangernas namn ej böra härledas från hvad, som här blifvit i nyss an-

förda conjectur föreslaget, alldenstund denna lifvakt utgjordes mindre af exilerade, än af dem, som frivilligt lemnat sitt Nordiska fädernesland, dit de äfven ofta återvände [21]). Nu hafva vi framställt de orsaker, som Miklagårdsfärderna hade gemensamt med Vikingatågen och huru man från dessa sednares upphörande kan härleda dessa Greklandsfärder till en del. Det återstår att i korthet antyda de öfriga anledningar, som verksamt bidragit till dessa utvandringar från Norden.

Från urminnes tider betraktades Östern som ett för Nordbon heligt land, hvarifrån dunkla sägner ledde folkslagens ursprung och minnen. Nordens religion och dess källa, de äldsta, Mythiska sånger röja genom sin Österländska kolorit sitt aflägsna fädernesland. Flera uråldriga, troligen missförstådda öfverlemningar häntyda på en religiös förbindelse mellan Norden och det Orientaliska urlandet. Huruvida en kommunication underhållen med beslägtade, vid Tanais och Mæotiden koloniserade folkstammar kunnat härvid medverka åtminstone till den rigtning som dessa Greklands resor tagit, är lättare att fatta, än historiskt bevisa. Paulus Varnefridi berättar om Oden, att han varit i Grekland. Saxo säger, att Byzans var Gudarnes sida, dit flera idoler blifvit från Norden försände [22]).

Liksom vissa religiösa, ur mythens djup endast förklarliga orsaker träffas vid sidan af flera af det fysiska behofvet framkallade anledning-

gar till hela folkslags utvandringar, så kunde äfven dylika, om äfven missförstådda, mythiska häntydningar hafva medverkat till enskildas tidiga utvandringar från Norden. Vägen bestämdes af stamförbindelsen. Denna är äfven en orsak till utvandringar, som ej bör förbises. Först togs vägen öfver Vineta, mellan hvilken stad och Grekland en kommunication har ägt rum, som bestyrkes af de der bosatte Greker, af de konstarbeten i Vendernas land, som förråda ett Byzantinskt ursprung och af den handelsväg, som gick från Constantinopel långt in i Tyskland. Af ännu existerande urkunder kan det inhämtas, att flera, enskilda kämpar, om äfven deras antal ännu ej varit särdeles betydligt, hafva från Norden begifvit sig till den stora ÖstgöthaKonungen Theodoriks hof.

Från Italien var det lätt att komma till Constantinopel [22]). Att detta varit förhållandet i de äldsta tider, då Norden ännu icke hade någon, egentlig historia, kan man finna af Procopius, som berättar, att ehuru han aldrig varit i Thule, kände han likväl detta land genom beskrifning af Thuleboar, som kommit derifrån ända till Grekland. Något annat än stamförbindelsen med de sydliga Göther, kunde ej hafva föranledt dessa resor. Efter min tanke hafva likväl Skandinaviens invånare endast till ett ringare antal färdats till Constantinopel före det nionde årh. Detta tycker man sig kunna sluta både deraf, att

de ännu icke bildat någon egen corps, utan sannolikt fingo sin plats bland de öfriga fœdererade tropparna och äfven deraf, att Vikingatågen tillräckligt sysslosatte dem på andra håll. Först då Varegernas thron blifvit upprättad i Ryssland i 9de årh., hafva dessa resor blifvit oftare företagne. En liflig kommunication underhölls mellan Ryssland och Varegernas stamland; äfvensom mellan Ryssland och Constantinopel [24]).

Vi tro oss bland orsakerna till dessa Greklandsresor ej böra förtiga Nordboarnes vallfarter och korståg, hvarifrån man vanligen varit böjd att härleda den större mängden af dessa Miklagårdsfärder. Det är onekligt, att Korstågen och Greklandsresorna hafva ömsesidigt inverkat på hvarandra; hvarföre äfven deras följder till en stor del sammanfalla, ty de flesta korsfarare och pilegrimer från Norden vore Wäringar och omvändt. Likväl bör man ej glömma, att Constantinopel var den punkt, som förmedlade öfverfarten till det heliga landet och att Greklandsfärderna föranleddes snarare af de orsaker, som vi redan framställt, än af den kristna medeltidens rena och ädla enthusiasm, sådan den framträdde i den fullt utvecklade riddareandan. Äfven infalla de första resorna till Miklagård i en tid, då korstågen ännu icke tagit sin början och då kristendomen var alltför litet utbredd i Norden, för att en deraf lifvad, religiös enthusiasm kunnat utöfva ett så mäktigt inflytan-

de. Wäringarna tillhöra snarare kämpeåldren; ty de från denna ärfda föreställningar stodo dem närmare, än medeltidens fullt utbildade Chevalri väsende, som med sin idéekrets länge blef för dem främmande.

Här hafva vi framställt orsakerna till de resor, som från Norden företogos till Miklagård; hvarifrån man kan härleda den derstädes af Nordboar upprättade Wäringarnas corps.

De orsaker, som förmådde Grekiska Kejsaren att omgifva sig med en lifvakt af kämpar från den yttersta Norden, synas ha varit följande:

Redan från Kejsaredömets äldre tider hade det i anledning af de inföddes feghet blifvit en lika nödvändig, som till sina följder förderflig sed, att upptaga Barbarer bland legionerna; och då de voro de tappraste och mest krigiska, började Kejsaren att af dem bilda sina lif och hustroppar. Nödvändigheten af att genom en rik sold förvandla dessa utlänningar från farliga fiender till trogna vänner, föranledde sannolikt Constantinus den store och Theodosius att upptaga i krigstjenst de med sig fœdererade, sydliga Göther [25]). Troligen hafva endast de utmärktaste af dem blifvit anställde som lifvakt hos Kejsaren. Först omtalas Armenier sedan Isaurier, Perser och Thuleboar som de, åt hvilka Kejsaren anförtrodde vården af sitt lif, sin thron och sina skatter.

Den om dessa utlänningars tapperhet allmänt utbredda öfvertygelsen var otvifvelaktigt en af orsakerna härtill. För öfrigt var Grekernas trohet misstänkt, då deremot dessa barbarer, som hade ett från de öfriga undersåtarne skiljaktigt ursprung, fädernesland, språk och bildning, aldrig kunde hafva någon fördel af att sluta sig till en nation, af hvilken de afskyddes och vända sina vapen mot den Kejsare, som öfverhopade dem med ynnestbevis och som sökte att genom den mest lysande frikostighet både vinna och bibehålla deras trofasta tillgifvenhet. Hos dessa den oinskränkta maktens frejdade förkämpar varseblefvo Herrskarne äfven den trohet, om hvilken Anna Comnena yttrar, att det var denna Barangerna sökte att bevara som det dyrbaraste arf efter tappra förfäder [56]). Detta allt kunde hafva föranledt, att vakthållningen i det inre af palatset blifvit anförtrodd åt dem.

Deras fädernesland var alltför aflägset, för att de derifrån kunde i händelse af myteri, till sitt bistånd inkalla en större mängd krigare och derigenom uppväcka oroligheter i Grekiska riket. Deras eget antal var tillräckligt att skydda Kejsarens person, men ej att utan förbindelse med andra missnöjde bereda en statshvälfning. Denna Depoters misstroende feghet hade troligen föranledt de Grekiska Kejsarne att i sju så kallade Scholæ, hvaraf hvardera bestod af 500 man, fördela den lifvakt, som i Constantin den stores

tid utgjorde 3500 man. Först höllo Armenierne vakt i det inre af palatset. Af dem skickades äfven sändebud till provincerna med vigtiga uppdrag från Kejsaren. I sednare tider trädde Barangerna i deras ställe. Deras antal steg ej till högre än 500 man. Barangerna voro utgångne från Thule. Detta deras aflägsna, utom den historiska synviddens gränserliggande fädernesland kunde i förening med dessa Barbarers gigantiska växt och krigiska hållning förmå Greklands herrskare att upptaga dem bland sin lifvakt, då det var smickrande för den Kejserliga stoltheten att bland thronens försvarare räkna kämpar från den yttersta Norden.

2. Kap.

Om ordet Greklands betydelse i Norden under medeltiden.

På runstenarne talas ofta om Greklandsfarare. Då ordet Grekland af Islands sagoskrifvare brukas om det östra Romerska kejsaredömet, dit många af Nordens kämpar begåfvo sig, för att vinna en plats bland Wäringarna, då det af Byzantinska annalister bekräftas, hvilka öfverensstämma deruti, att denna lifvagt blifvit bildad af män från den Skandinaviska norden, och då intet annat land förekommer under namnet Grekland, tro vi det ej vara något tvifvel underka-

stadt, att detta Grekland, som omtalas af runstenarna, verkligen afser östra Romerska kejsaredömet, heldst en möjlig förvexling med Gardarike ej kan förebrås våra vidtberesta och i dessa båda länder välbekanta förfäder. En del häfdeforskare med den vidtfrejdade Ihre i spitsen för sig, hafva ansett det alldeles obestämdt, hvad som förstås med detta Grekland, dit runstenarne berätta, att Nordens invånare företogo resor och derifrån hemförde många ägodelar; de tro att det ej kan hänföras till det Byzantinska riket, utan att, då runskrifterna tala om någon som vistats, eller dödt i Grekland, är det liktydigt med det obestämda uttrycket Austr och kan beteckna hvarje i Öster liggande land, t. ex. någon del af Gardarike, eller i vidsträckt mening hvarje mellan svarta och hvita hafvet liggande land. Så betydligt utsträcka de begreppet Austr, hvarmed Girkia efter deras mening skulle kunna anses liktydigt [27]). Grekland i inskränkt mening hänföra de till något af Östersjöns kustländer. Ihre är likväl böjd, att skilja mellan de Isländska sagoskrifvarnes och runristarnes lokalbegrepp i detta ämne, då han tror att det sednare varit i högsta grad obestämdt och vidtsväfvande, under det de förra vid Geografiska bestämningar göra en tydlig skillnad mellan dessa båda länder, om de än härvid mera rättat sig efter sin egen tids lokalkännedom, än den tidsålders, under hvilken flera af dessa, af dem beskrifna, Miklagårdsresor

infallit. Bland de skäl han anför för att styrka sin sats, är detta ett, att mängden af de runstenar, som tala om resor till Grekland, tillhöra en tid, som föregick 11 seklet, då ännu inga kämpar från Norden omtalas som Wäringar i Miklagård. Ihre påstår, att dessa cenotaphier genom sjelfva frånvaron af alla om en kristen tidsålder påminnande tecken, förråda sitt hedniska ursprung; och då dessa färder flyttas så långt tillbaka, är det lika otroligt, som obevist, att Grekiska Kejsaredömet varit dessa resors mål [28]). Häremot kan likväl anmärkas, att redan 993 upptogs Isländaren Kolskegg bland Wäringarna och af Procopius är det bestyrkt, att i hans tid enskilda Nordiska kämpar tagit tjenst i den Grekiska Kejsarens härar, fastän de ännu icke bildat någon egen corps, ej heller i större mängd företagit dessa resor. Det stora antalet af de i Norden funna, Byzantinska mynt, hvilka öfverstiga det 11 århundradet, skulle möjligtvis kunna tjena som ett bevis för dessa tidiga utfarter. Byzantinska skriftställare från 12 århundradet omtala Barangerna som en tropp, hvilken sedan flera sekler stått i Grekisk tjenst [29]). Så långt som den Nordiska skrifna häfden går tillbaka i tiden, talar den om dessa från Skandinavien till Grekland företagna utfarter [30]). Likväl är det onekligt, att Nordboarnes resor till Miklagård i synnerhet blifvit allmänt företagna efter XI seklet; hvarföre äfven sannolikheten synes fordra,

att minnesvårdar, som blifvit resta öfver dessa kämpar, skulle i större mängd tillhöra detta, än ett äldre tidehvarf. Emot Ihres inkast om runstenarnes ålder kunna vi anföra, att enligt flera fornforskares mening äro alla hittills funna runstenar uteslutande tillhörige en tid, som följde på Nordens kristnande. Andre Archeologer yrka, att om äfven en och annan runsten kan hänföras till slutet af den hedniska tiden, äro likväl ett vida större antal af dem ristade, sedan kristendomen hunnit utbreda sig i Norden [31]). Celsius och Brocman hafva äfven sökt bevisa, att alla dessa minnesvårdar efter Greklandsfarare tillhöra en tid, som är sednare än kristna lärans införande i dessa länder [32]). Ihre och Hallenberg anse det osannolikt, att Miklagård kan menas, då runstenen nämner en Fugfila, som samlade skatter i Grekland, hvilka derifrån anländt ända till Norden. Det förefaller dem i högsta grad otroligt, att dessa dyrbarheter kunnat från Miklagård hinna till Upland på en väg, som gick genom barbariska folkslag, blottställd för dessas ströfvande våldsamheter [33]). Men man bör ej förgäta, att stamförbindelsen med Varegerna i Gardarike tryggade till en del dessa resor. För öfrigt voro Skandinaviens kämpar ej de som låto förskräcka sig genom en lång och besvärlig resas faror, hvilka de djerft trotsade i en stolt känsla af sin krigiska kraft, väl vetande, att framgången hvilade på äggen af deras skarpa svärd och

att intet kunde motstå den våldsamt framstormande, Nordiska Vikingen. Resan företogs ofta i större sällskap och till en stor del öfver segelbara strömmar. Att tillfälle till rikedomars förvärfvande i Miklagård var öppet för Nordens krigare, känner man af Heims kringla. Samma urkund underrättar oss tillika, att då hela occidenten blifvit plundrad under Vikingatågen, utan att betydligt af dessa röfvade skatter qvarstannat i Skandinavien, hade Harald Hårdråde vändt tillbaka till sitt fädernesland från Miklagård med så stora skatter, att man aldrig sett så mycket på ett ställe i Nordlanden. Häraf inhämtas, att dyrbarheter i mängd blifvit införda i Skandinavien genom dessa Miklagårdsresor, hvilka sedan på fredlig väg inbragte Norden lika mycket, som förflutna tiders frejdade Vikingsfärder. Detta af oss anförda kan således ej annat, än bestyrka deras påstående, som hålla före, att det på runstenarna omtalade Grekland, hvarifrån skatter strömmade till Norden, verkligen var samma land, som det östra Romerska kejsaredömet.

Ihre tror för öfrigt, att mängden af de runstenar, som äro ristade till minne af Greklandsfarare, är ett bevis derföre, att Grekland och Austr i allmänhet blifvit förvexlade [34]); vi deremot tro, oss deraf finna bestyrkt, att många Wäringar varit bördige från Sverige. Och denna vår öfvertygelse blir orubbad, till dess någon bevisar med fastare grunder, än hittills skedt, att

namnet Grekland tillhörde något annat land, än ÖstRomerska riket. Den enskilda öfvertygelsen hos en långt sednare tids författare, om äfven understödd af några missförstådda ställen i den äldre Chorografien och en deraf beroende, lycklig combination, kan ej betyda något mot flera af de med händelserna samtidiga urkunders icke vederlagda intyg.

VestGöthalagen innehåller följande för vårt ämne ej ovigtiga stadgande: "Ingsins mans arf taker then man i Griklandi sittr" [35]). Flera författare hafva hänfört det till den tid, när Lumber VestGöthalagens samlare lefde, till 6, eller 8 århundradet; af hvilken tidsbestämning skulle följa att det här omtalade Grekland måste afse något annat rike, än ÖstRomerska kejsaredömet, dit inga resor blifvit så tidigt företagna och i så stor mängd, att de kunde hafva framkallat ett dylikt lagbud. Men härvid tro vi oss böra erinra, att för det första är Lumbers lefnadstid alldeles obestämd och sedan är äfven VestG. lagen sammansatt af fragmenter från skilda tider. Det här anförda stadgandet tillhör så mycket ögonskenligare en sednare, kristen tid, då Wäringarnas färder ej voro sällsynta, på den grund, att i samma kapitel omtalas indulgentier för resor till Rom. Ingen författare, utan den af Ihre citerade Lundius åtskiljer från hvarandra dessa i ett kapitel innefattade paragrapher; men som ett prof på denna författares kritik, vill jag blott

tillägga, att han hänför det första af dessa stadganden till den tid, då Götherna bodde vid Pontus Euxinus [36]).

Detta lagbud har troligen blifvit föranledt af nödvändigheten. Mânge Svenskar âtföljde vanligen de från Norige flyktande furstar på deras resor till Gardarike och vidare till Grekland. Vanligen drogo dessa konungasöner i ett ringa följe till Sverige, hvarest de med svenskar bemannade de skepp, som de der utrustade och fortsatte sedan sin resa österut. Mängden af dessa enskilda kämpar, som drogo ut i en furstes följe, omtalas ej af historien, då den endast erinrar sig de frejdade höfdingars namn, men deremot med en hastig blick mäter de enskilda krigare, utan att nämna och utan att räkna dem. Runstenarna, som blifvit resta af slägtkänslans pietet, hafva ur glömskan räddat en mängd af dessa okända namn.

I början hade dessa Miklagârdsfärder samlat i Norden rika skatter, som de medfört från Österns kejsarestad; men då utvandringarna fortforo att vara lika talrika, då mânge af dessa Greklandsfarare förglömde, att de hade annat fädernesland, än det, der de herrskade öfver landets infödda och sågo för sina fötter alla de dyrbarheter samlade, som de kunde önska sig, då den fosterländska andan var slocknad och det högre hjeltelifvets sträfvanden hade upplöst sig

i ett äfventyrarebegär, då kunde ett stadgande, som det här anförda vara nödvändigt.

Hallenberg framkastar den hypothesen, att nyssnämnda lagbud har möjligen blifvit föranledt deraf, att en större mängd svenskar flyttade ur landet jemte Ragvald Jarl och nedsatte sig tillika med honom i Gardarike. Men denna conjektur har ingen historisk grund att stödja sig på och kan således ej vederlägga det påståendet, att Miklagårdsresorna blifvit i större mängd företagna och att Grekland var det namn, som i Norden tillades det Östra Romerska riket [27]), ej eller, att detta VestG.lagens stadgande afser det Grekiska kejsaredömet.

För att bevisa, att Grekland varit ett uttryck, som äfven tillades Gardarike, anför Ihre tillnamnet Girdski, Gerski, Gerdsko och Gyrdskur, som blifvit brukadt om personer, hvilka endast uppehållit sig i Gardarike, men aldrig sett Grekland. T. ex. Olof Tryggvasson kallades *Olafur hinn Girdski*; äfven berättas det på ett annat ställe om samma Konung, "enn hann kallaþ sig Ola og sagþiet vera *Gyrdskur*."

Om Norrmannen Gudleik hette det: "hann fer i Garþariki optlega, oc var hann fyrir þa sank kallaþr Gudleikur *Gerski*. Jarisleifs sändebud kallas" scadimenn hinir *Gerdsko* [28]).

Man kan likväl anmärka, att liksom Grikur härledes från Grikum och betecknar en, som är bördig från Grekland, så kan Gerski med dessa

öfriga, likljudande epitheter härledas från Garda (Gardarike) med en obetydlig vokalförändring och synkopering. Äfven öfversätter en äldre fornforskare orden "hatt Gerskan" med pilus russicus.

Torfæus var redan öfvertygad om, att orden Gerski, Girdski m. fl. voro närmare beslägtade med Gardarike, än med Grikum, eller Girkia.

För att ännu mera styrka den hypothesen att begreppet Grekland blifvit öfverflyttadt på Gardarike, anför Ihre flera Geografiska bestämningar af Adamus Bremensis och Helmoldus.

"Den förre berättar, att från Slewig brukar man att segla till Slavonien, till Sverige, till Samland och ända till Grekland." Äfven tillägger han, att "Bornholm (Holmus) är en ryktbar hamn i Danmark och en pålitlig ankarplats, för de skepp, som från de Barbariska länder segla till Grekland."

Helmodus yttrar; "En vik af detta haf (Östersjön) sträcker sig österut från vestra Oceanen och kallas derföre det Baltiska hafvet (Balticus), emedan det som ett bälte går i en lång sträckning genom de Skythiska länderna ända till Grekland.

"Det Ruthenska hafvet (Ruthenum mare) sträcker sig till Grekland."

"Vid Odern ligger Julin, en lysande stad, med en vida berömd hamn för alla Barbarer och Greker, som finnas i granskapet. Denna har varit den största af alla de städer, som bebos af

Slaver, i förening med andra nationer både Barbarer och Greker [39]." Dessa anförda ställen tillåta följande tydning.

Bornholm omtalas som en hamn, hvilken Greklandsfararne under vägen besökte. Äfven har man på denna ö genom gräfning funnit en mängd Grekiska och Arabiska mynt, främmande gudabilder, m. m., hvilket allt Suhm tror vara ditfördt af återkomne Wäringar. Han är af den öfvertygelsen, att de besökte Bornholm både på utresan och hemvägen. En författare har uppkastat den ogrundade hypothesen, att alla, eller de fleste Wäringar varit Bornholmsboar [40].

Den tid, Adamus Bremensis lefde, togs vägen öfver Gardarike till Grekland. Det var således fullkomligt grundadt, att i Schlesvig var sjelfva föreningspunkten för dessa den östra vägen foretagne Greklandsresor. Hallenberg tror, att Adamus ej på detta ställe afser Miklagårdsfärderna, hvilka efter hans mening, hade bort anställas från Ripe vesterut, i fall de företogos till sjös. Häremot kan man till stöd för Adamus Bremensis anföra, att den vestra vägen var ej känd före Scopte Ogmundssons resa, som inföll sednare än den Bremiska Kanikens tidsålder [41].

Adam af Bremen vet, att resan genom Gardarike skedde öfver detta lands strömmar. "De, som känna dessa orter, försäkra, att der går en väg, på hvilken många bruka att resa till Grekland. Men de Barbariska folkslag, som bebo de

länder, genom hvilka vägen går, hindra dem att fara här landvägen; hvarföre de försöka att med fartyg tillryggalägga denna färd" [42]). Härmed kan jemföras hvad Nestor berättar, att det var en väg från Waregien till Grekland, och att man från detta sistnämnda land företog resan längs Dniepern in i floden Lovoti, sjön Ilmen, floden Wolchow och sjön Newa, som faller ut i Waregiska hafvet. Ryssarne färdades samma väg i sina Monoxyler, från Witepsk till Kiev och vidare förbi trajectus Crarii till Chazarien och sedan dels till Bulgarien, dels till Constantinopel; dessa så kallade Monoxyler, bestodo, som man af benämningen kan sluta, af en enda, urholkad trädstam; och så snart Woloker, eller katarakter afbröto seglingen, släpade de denna farkost upp på land och drogo den med sig stundom hela 6000 steg, till dess de åter kunde segla på floden [43]). Man finner således, att Adamus Bremensis har till en del haft pålitliga underrättelser att bygga på. När han deremot säger, att Ruthenska hafvet sträcker sig ända till Grekland, behöfva vi alldeles icke med detta sednare förstå något af de till Finska viken gränsande kustländer. Adamus Brem. har icke erhållit någon nära bestämd underrättelse om det sätt, hvarpå Nordboarne färdades öfver strömmarne, utan då han endast hörde berättas, att de seglade fram till Constantinopel, har han af sannolikhetsgrunder slutat, att Östersjön sträckt sig ända till Miklagård. Denna torftiga

lokalkännedom är vanlig hos medeltidens annalister och svårligen kan man tillägga Adamus någon högre, Geografisk insigt, hvarföre man ej på en så lös och vacklande grund, som några missförstådda ställen hos en medeltidens annalist kan bygga hypothesen om ett nytt Grekland, som ingen med dessa utfarter samtidig urkund känner och hvars existens allena bör tillskrifvas sednare tiders gissningar.

Hvad Adamus berättar om de på Julin handlande Greker, synes äga sin fulla rigtighet, då det är bekant, att man upptäckt flera offerkärl i Slaviska och Vendiska tempel, som varit Byzantinska konstarbeten.

Pelshandlen, som hufvudsakligen drefs i Constantinopel, kunde möjligen hafva föranledt enskilda Greker, att färdas ända till det ryktbara Julin, för att der göra uppköp och sålunda, då denna vara från flera håll kom till Constantinopel, hindra de Ryska handlande att alltför högt stegra priset derpå. En mycket besökt handelsväg gick från Constantinopel till Norra Tyskland redan i de äldsta tider [44]). Sålunda tror jag mig hafva lemnat en tillfredsställande förklaring öfver dessa ställen hos Adam af Bremen och andra författare, hvilka ej berättiga till den hypothesen, att utsträcka det på runstenarna omtalade Grekland utom ÖstRomerska rikets gränser.

✱

3. Kap.

Om Thule.

Ordet Thule har hos det klassiska tidehvarfvets skriftställare ägt än en bestämd betydelse, då det afsett ett visst nordiskt land, än åter en i högsta grad sväfvande och obestämd, då man dermed betecknat de ytterst i Norr belägna länder. Bland sednare forskare, som uppehållit sig med ett närmare fixerande af detta ordet Thules olika begrepp hos olika författare från olika tider, tro vi oss böra företrädesvis nämna författaren af Sveriges häfder [48]). Då detta ämne ej kan redigare framställas, än han redan gjort, har jag ej trott mig böra längre dröja dervid, än som är tillräckligt för, att med ännu flera grunder, än de af honom anförda, stadfästa den i hög grad sannolika förmodan, att Procopii Thule är detsamma, som vår Skandinaviska halfö. — Vi vilja derföre underkasta detta för kännedomen om Norden och de Göthiska nationernas stamförbindelser med södern, klassiska ställe en sorgfällig kritik och äfven genom jemförelse med andra författares intyg visa, att Procopii Thule omöjligen kan vara något annat land än Skandinavien, hvarifrån de i Historien frejdade Wäringar hade sitt ursprung.

Procopius berättar, att Thules innebyggare dyrka många Gudar i Æthern, luften, jorden och hafvet och äfven de naturkrafter, som troddes bebo floder och källor. Åt dem anställa de ofta

försoningsoffer. Det förnämsta offret anses menniskan för, och dertill bruka de heldst den af fångarne, som de *först* tagit i krig. Honom offra de åt Mars, som är deras högsta Gud; de bruka ej att på offret öppna strupen med en knif, utan upphänga honom i träd, eller kasta honom på törnen, för att sålunda inviga åt döden de offer, som hemfallit åt Guden." Ad. Brem. berättar, att i lunden vid Upsala tempel voro menniskooffrens kroppar upphängda och att träden ansågos deraf heliga: förmodligen på grund af samma Symboliska föreställning, som beströk Gudabilderna i templen och väggarne med offerblodet. Uttrycket "in sentes projicere" är troligen ett missförstånd af den forna Nordiska seden, att kasta sig på spjutsuddarne. Hvilken synes hafva haft en äldre, religiös betydelse, fastän denna i sednare tider varit främmande för folkbegreppet. Man kan härmed jemföra hvad Herodotus berättar om de Thraciska Geternas dödssätt. Allt synes bero på en odödlighetstro och innefatta ett slags offer, eller invigande åt Gudomligheten. Att Procopii berättelse om krigsfångars offrande, afser en sednare tid i Odensläran, är obestridligt. Ty ursprungliga idéen, som låg till grund för offren var att bjuda Gudarne det högsta i värde man ägde. Då således ringare offer ej hjulpo, blefvo sjelfva Nordens Drottar invigde åt Gudomligheten. Då intet annat hjelper, offrar Hakon Jarl sin egen son för segr i fejd.

Han var en representant för Odensläran i Norden, och sjelf en stor blotare, hade han otvifvelaktigt uppfattat den af ålder öfliga föreställningen om offren och deras värde. Äfven Olof Tryggvason hotar de hedniska Norrmän, då de ej ville beqväma sig att antaga kristna läran, utan ifrigt qvarstodo vid de gamla offren, att han skulle offra de mest ansedda män åt de gamla Asa Gudar. Hade icke en åldrig, religiös föreställning legat till grund härföre, hade detta varit en tom hotelse, utan anledning. Likväl medgifva vi gerna, det denna föreställning, att de högsta offer, som bjödos, äfven mest behagade Gudarne, kunde småningom hafva blifvit främmande för Nordbon, så att seden, att offra krigsfångar, eller slafvar blef allmän i sednare tider. Det förra yttrar äfven Procopius. Att det passar in på Skandinavernas ritus, skönjes af det redan anförda.

De öfverensstämmelser, som röjas mellan Procopii Thule och Jornandis Scanzia skola vi straxt nedanföre i korthet vidröra, för att ännu mera styrka sannolikheten af den föreställningen, att Thule, Wäringarnas stamland är detsamma som Skandinavien. Man måste likväl erinra sig den ringa grad af klarhet och bestämdhet, som tillhörde medeltidens Geografiska föreställningar. De hade aldrig någon Strabo, eller Ptolomæus. Det var dessutom något som öfvergick från forntidens begrepp i detta ämne, att verldens gräns-

länder sällan ägde annat än en obestämd, i hög grad sväfvande och mythisk karakter. Endast genom resor eller samtal med dem, som sjelfva anställt resor, vidgades synkretsen och det mörker försvann, som hittills hvilat öfver aflägsna länder. Detta var äfven förhållandet med Byzantinernas föreställningar om Thule, hvilka hade upphört att tillhöra mythcyclen, och numera afsågo ett verkligt land, ehuruväl detta rikt utstyrdes med under af alla slag. Då allt berodde på andras berättelser, kunde helst vid Geografiens dåvarande ståndpunkt, någon mera vetenskaplig bestämning ej väntas. Allt antydden i det allmänna.

Hallenberg i sina anm. till Lagerbring påstår, att Thule hos Procopius alldeles icke är Skandinavien, ja att Procopius sjelf ej vet hvad land Thule egentligen är. Det sednare medgifves lätt; ty det stora afståndet i läget kunde hafva hindrat honom från att tillfredsställa en önskan, han säger sig hyst, att besöka detta fabelland. De äldre Geografers underrättelser voro dessutom i hög grad fragmentariska och orediga. Den Pontiska och Baltiska Norden sammanblandades i deras föreställningar, Tanais sammanställdes med Thule.

Hallenberg påstår, att den Skandinaviska Norden var ej det enda land, hvarest en oafbruten dag under fyrtio dygn om sommaren och natt lika länge vid midvintren ägde rum. Under Ti-

murlenks krigståg åt Norden kom han så långt ditåt, att solen der icke gick ned under fyrtio dygn, hvarvid den fråga uppstod hos Mahomedanerne, huru med nattbönen (jazi namassi), förhållas borde, hvilken annars hölls två timmar efter solens nedgång. Svaret blef, att så länge solen icke gick ned och ingen natt inföll, kunde icke eller någon nattbön äga rum. Hallenberg anför vidare att äfven i Bulgarernes land gick solen ej ned under tio dygn; hvarföre en lika fråga väcktes af dem och ett likalydande svar gafs af en Öfverste-Prest i Choresmin. Äfven i staden Bulghar har man ej någon natt under 52 dygn vid sommarsolståndet. På grund af det, som här blifvit anfördt, tror Hallenberg att detta naturphenomen med en omvexlande, längre dag och natt, som Procopius tillägger Thule, alldeles icke bevisar, att Skandinavien härmed har blifvit betecknadt, utan endast, att ett aflägset Nordiskt land bör härunder förstås *). Häremot kan man invända följande. Thule var icke Bulgarernes land; ty det var alltför väl kändt af Procopius, alldenstund det gränsade intill Byzantinska riket, så att hvarje misstag var omöjligt. De nordöstra länderna af Asien kunna ej eller dermed betecknas, då 1:o Thule var efter de tiders geografiska föreställningar en ö, hvilket öfverensstämmer med det begrepp, de gjorde sig om Skandinavien; 2:o Thule flyttades allt längre i nordvest, men har icke blifvit tillagt något i öster

om vår Skandinaviska halfö beläget land; 3:o passar sig beskrifningen på solarfesten ej på något annat än det af oss anförda land; 4:o tillägger Jornandes Göthernas stamland, den i mythens dimma höljda ön Scanzia samma förhållande med en i fyrtio dagar oafbruten dag och natt, som Procopius tillägger Thule. Att Scanzia är Skandinavien, nekas af ingen. Att Thule är samma land, hoppas jag snart göra tydligt. Det är förvexlingen af den Baltiska och Pontiska Norden i de gamlas föreställningar, som gifvit den lärda Hallenberg anledning till sin förmodan, att Thule med fullt så mycken rätt kan förläggas i den yttersta Östern, som att vår Nord varit dermed betecknad. Hallenberg påstår likväl, att Procopius sjelf ej visste, hvar Thule låg. Äfven det är ej osannolikt; ty af hela beskrifningen finner man, att han talar om ett okändt, vid verldens gränser liggande underland. Men de, män, af hvilka han erhållit sin tillförlitliga berättelse, som sjelfve voro bördige från Thule, måste nödvändigt veta, hvar det var beläget. Att de ej kunde kommit från de nordöstra länderna, följer af hvad jag redan om dem yttrat. Hvad Hallenberg säger, att Författare efter Procopius med Thule förstått Island, eller någon af de Orkadiska öarne, medgifves af enhvar, som läst Adamus Bremensis, eller någon annan af hans samtida. Att Procopius deremot kunnat med Thule förstå Island, eller någon af de Orkadiska öar-

ne, är omöjligt att antaga, då han på detta ställe tillägger denna ö en storlek, som är tio gånger mera än Brittanien. Island blef dessutom ej bebygdt före det 9de århundradet; således långt efter Procopius. Jag har icke vid detta tillfälle velat granska andra författares underrättelser om Thule, emedan det utan svårighet medgifves, att Thule hos en del Nordiska skriftställare betecknat Island, hos andra de Orkadiska öarne och hos de flesta varit ett obestämdt namn för den yttersta Norden. Det är blott det begrepp, som Procopius och de sednare Byzantinska författare fästat dervid, som jag trott mig böra framställa.

Anna Comnena underrättar oss, att Barangerne voro utgångne från Thule, som låg vid norra verldshafvets gränser. Då Procopius skrifvit redan före henne och bland Byzantinerne äg-de värde som klassisk Författare, hade ofvananförda Prinsessa funnit sig nödsakad att längre uppehålla sig vid landet Thule, om hon dervid fästat ett annat begrepp, än det af Procopius antagna. Hon säger blott, att Thule ligger upp emot, eller under nordstjernan. Man finner således att redan i Procopii tider enskilda, Nordiska kämpar stridde i Byzantinernas härar; att den i en sednare tid upprättade Barangernas corps ursprungligen härstammade från Thule, som ej kan vara annat land än vår Skandinaviska halfö. — Det nekas icke att Engelsmän och Danskar sedan blifvit upptagne i denna lifvagt, som

till slut bestod andast af dem, utan att detta berättigar oss till att påstå, att Brittanien och Thule varit samma land [48]).

4. Kap.

Om alla de enskilda Wäringar, som Isländska sagan omtalar.

1. §. *Om Finnboge.*

Bland de första Nordlandskämpar, som dragit till Miklagård omtalar sagan en viss Finnboge, allmänt kallad Finnboge den starke (Finnboga enn rama). Han lefde vid Hakon Jarls hof i Norige och drog derifrån till Grekland, då det hade blifvit beryktadt, att der uppehöll sig en viss Berse Köpman, som var Jarlen skyldig 12 mark brändt silfver. Finnboge hade fått sig uppdragit att indrifva dessa penningar, som Jarlen för sju år sedan hade lånt åt Berse och till straff för det långa dröjsmålet med skuldens betalande fordrade Jarlen hälften så mycket till, eller i händelse Berse nekade, hans hufvud. Nu är att berätta det Finnboge styrde sin färd till Grekland, utan att sagan vet af något märkligt, som timmade på resan. Då han kom till Grekland, hyrde Finnboge sig ett obemärkt herberge i granskapet af det slott, der Konungen bodde, som hette Jon. Finnboge dref handel med inbyggar-

236

LETTERING:

d, som den tiden var väl kristnadt. att Berse tjente i Konungens gård; nboge lagade sig till att tala med Först tog han likväl sina vapen och på det bästa; sedan gick han sjelf ill Konungen. Finnboge hälsade ho- onungen besvarade och frågade ho- hvarifrån han var, hans ålder och rodde på. Härtill genmälte Finnbo- var kommen från Norige och Island, år gammal och hvad den frågan be- em han trodde på, gaf han till svar, de på sig sjelf. Härtill svarade Ko- mången af samma tro hade mindre, förlita sig på. Vidare önskade han nnboges ärende. Denne berättade då, [illegible] var skickad af Hakon Jarl i Norige med det uppdrag, som här är berättadt. Konungen yttrade derpå, att denne Hakon Jarl var en man, om hvilken han hade hört allt ondt, men intet godt; och föreföll det honom sälsamt, att Jarlen tänkte på att taga den mannens hufvud, som han beskyddade; likväl då Finnboge hade gjort en lång resa och var utmärkt framför alla de, som denna tiden dragit hit från Norden, ville Konungen låta saken utfalla så, att Finnboge kunde dermed vara tjent. Han bad honom stanna qvar öfver vintern och tillät honom drifva handel med folket i landet.

Finnboge tackade Konungen, gick hem till

sitt herberge och blef der i landet vintern öfver. När det blef vår, gick Finnboge åter till Konungen och önskade att få saken afgjord. Konungen stämde då till ting, då äfven Berse Köpman infann sig. På Konungens tillfrågan, om han var skyldig Hakon Jarl penningar, svarade han 12 marker silfver, som han aldrig ämnade betala. Men Konungen befallte honom att genast erlägga dem. Och då han det gjort, lade Konungen halfparten dertill och öfverlemnade det åt Finnboge, sägande, att det var för hans skull han gjorde detta. Nu önskade han äfven se ett prof på Finnboges kroppsstyrka och vidare, att han antog den kristna tron. Härtill svarade denne, att så snart denna läran förkunnades i Nordlanden, skulle han antaga den före de fleste andre och äfven uppmuntra dem, som ville lyda honom, att antaga denna tro. För att låta alla se ett prof på sin styrka, lyftade han på sina axlar en stol, hvarpå Konungen satt sjelf den tolfte, på det sätt, att sex sutto på hvardera sidan om honom. Denna stol lyftade Finnboge, gick ut ur kretsen dermed och satte den sedan ned igen. Alla förvånades öfver hans stora styrka och Konungen gaf honom en gullring af tolf öres vigt och dessutom svärd och sköld, dyrbara klenoder. Dessutom gaf Konungen honom tillnamnet, den starke och tillade, att han förmodade, att detta namn skulle blifva berömdt, så länge verlden står. Han sade äfven, att Finnboge

skulle alltid vara hans vän, antingen de sågo hvarandra sedan, eller ej. Derpå lagade sig Finnboge att resa hem. Och då han kom till Norige, var der ingen, som blef mera än han hedrad af Hakon Jarl, då alla tyckte, att han gjort en lycklig resa, både för penningarna, som han erhållit och för den hedersbevisning, han åtnjutit af Greklandskungen." — Denna berättelse röjer onekliga spår till att den är utmålad i det äfventyrliga. Det gick med Nordländaren som med forntidens Greker, att han skänkte berättelsen om sina händelser i utlandet en Nordisk färg. Nordiska seder och bruk och en Nordisk hjelteanda genomskimra den väfnad af äfventyrliga sagor, som de bragte hem med sig från den rika Östern. Då härtill kommer den längre tid, som vanligen förflöt, innan traditionen öfvergick i skrift, kunna vi lätt skönja, hvilka de orsaker voro, som vållade en bristande noggranhet i berättelsen. Nordländaren upphörde för öfrigt aldrig, åtminstone icke de första århundraden af dessa utfarter att vara Nordländare äfven i Miklagård. Denna saga kan om äfven ej bland de tillförlitligaste, likväl tjena till att intyga den tidiga och nära förbindelse, som ägde rum i så aflägsna tider (970—980) mellan Norden och Grekland. Då Finnboge är det äldsta namn ur den Isländska sagokretsen, som blifvit räddadt ur glömskan, af dem, som från Skandinavien dragit till Miklagård, önskade jag att anföra några af de grun-

der, som synas intyga, att det Grekland, hvilket här omtalas, verkligen afser Öst-Romerska kejsaredömet. I ett föregående Kap. hafva vi närmare fastställt utsträckningen och begreppet af namnet Grekland. Hvad som der är anfördt, tillåter oss ej, att med Schöning (III. s. 428) hänföra denna Finntoges färd till Gardarike, eller Bulgarien. Suhm (Danmarks hist. II. s. 98) tror, att den Konung Jon, som sagan omtalar, är densamme som Grekiska Kejsaren Johannes Zemisces, som regerade från 969 till 975. Commentatorn till Finnboges saga (p. 269) förkastar detta på grund af den origtighet i Chronologien, som deraf uppkommer, då Hakon Jarl ej kan egentligen sägas hafva regerat i Norige före 978, när han tillika med Danska Konungen Harald Blåtand underlade sig landet. Hvad detta beträffar, så synes hvarje närmare kronologisk bestämning omöjlig. Johannes Zemisces's hjeltenamn kunde ej vara Nordboarne okändt, då många af de i Sverige uppgräfda Byzantinska mynt, som bära hans pregel, troligen hitförde af hemkomne Wäringar, synas antyda, att de tjent denna kejsare. Detta namn har öfvergått i det Nordiska Jon och framträder här i denna på en urgammal tradition grundade saga. Finnboge kunde mycket väl hafva kommit dit under en af de nästa kejsare och likväl har sagan hänfört hans Greklandsfärd till den mera kända Joh. Zemiscis's namn. För öfrigt är hela beskrifningen

om denna färd endast i allmänna drag utförd. Allt förråder mindre noggranhet i detaillerna. Här bör likväl erinras, att det säges, att Finnboge hade gjort en lång resa, då han kom till Grekland, hvarigenom det blir tydligt, att ej Gardarike menas. Många från Nordlanden skola redan den tiden hafva brukat att draga till Grekland, efter hvad denna saga vet att förtälja. Hvad som berättas om den handel, som drefs på Grekland från Norden, har troligen blifvit öfverfördt på en äldre tid, än den, då detta verkligen ägde rum. Emedlertid synes denna urkund stadfästa, att handelsförbindelse verkligen ägt rum mellan dessa länder. Hvad som berättas om det ting, som Kejsaren lät hålla, och om det prof på kroppsstyrka, som Finnboge aflade, allt detta tillhör mera Norden, än Constantinopolis. Det nära förhållande och den vänskap mellan Greklandskungen, som han kallas, och Finnboge, som sagan antyder, vittnar om berättelsens mindre tillförlitlighet, då allt förråder okunnighet om Byzantinska hofseder. Att Hakon Jarl kunde vara känd af Miklagårdskejsaren, låter äfven mindre troligt. Deremot kunde en kämpe som Finnboge hafva dragit till Grekland och der för någon af landets stora män visat sig som en äkta Nordbo med en ännu oförsvagad tids råa kraft. Sagan har öfverflyttat detta på hans förhållande till kejsaren. Så mycket synes åtminstone troligt, att Finnboge den starke varit i Grekland, om äf-

ven alla omständigheter, som beträffa hans vistande derstädes, bära en fabelaktig karaktér. Ehuru icke en af Wäringarna, har han likväl här fått ett rum, emedan vi önska, att hopsamla alla de underrättelser, som kunna sprida något ljus öfver den mellan Norden och Grekland underhållna förbindelse.

Sedan omtalar den Isländska sagan, en Kolskegg, Thorwald Widförle och Bolle Bollesson, hvilka varit de första, som från de Nordiska länderna dragit till Miklagård och der tagit tjenst. Thorwald ägde en civil befattning, men Kolskegg var Wäringarnes Öfverste och äfven Bolle tjente bland denna hjeltetropp från Norden. Här anföres, hvad Sagan vet att berätta om dem.

2. §. *Om Kolskegg.*

Thorwald Widförle och Kolskegg vistades ungefär vid samma tid i Constantinopel. Omkring 992 och 993. Båda hade varit der före Bolle Bollesson. Hvad sagan berättar om Kolskegg, är följande: "Nu är att tala om Kolskegg, att han anlände till Norige och stannade vintern öfver i östra viken. Nästa sommar drog han till Danmark och vistades hos Konung Sven Tjufskägg, som höll honom i stor heder. En natt tyckte sig Kolskegg se en främmande man med ett skinande anlete, som steg in, väckte honom och sade: "stig upp och följ mig." Kolskegg hade då i drömmen frågat ho-

nom hvad han ville. Härtill svarade den okände: jag skall skaffa dig ett giftermål och du skall vara min riddare. "Kolskegg tyckte sig äfven hafva i drömmen gifvit sitt bifall dertill. När han vaknade, gick han till en vis man och berättade för honom sin dröm. Denne utlägger den så, att han skulle vandra till söderlanden och der bli Guds riddare." I Danmark mottog Kolskegg dopet. Men då han ej hade lust att dröja der längre, reste han öster ut till Gardarike, der han blef vintren öfver. Sedan for han till Miklagård och tog der krigstjenst. Det sista ryktet vet att berätta om honom, är att han der gifte sig och var Wäringarnas höfding ända till sin död. Och här har Kolskeggs saga slut [50]).

Af året för Kolskeggs ankomst till Miklagård (993) skönjes, att han tjente kejsarne Basilius och Constantinus Porphyrogenitus. Då ingen vidare underrättelse finnes om hans sednare öden och bragder, kan hans saga endast genom tiden för hans vistande der, sättas i förbindelse med den Byzantinska historien.

3. §. *Om Thorwald Widförle.*

"Thorwald företog sig en resa till främmande land och stannade ej förrän han kom ända till Jerusalem, för att se de heliga orterna. Han reste äfven genom hela Grekiska riket och kom till Miklagård; hvarest Kejsaren mottog honom med mycken aktning och hedrade honom med de

största skänker, alldeles som han varit hans vän. Ty Gud var honom nådig och bistod honom, och hans rykte for för honom genom alla de folk, hvars länder han besökte, så att han blef anmärkt och prisad af alla både höga och låga som en den sanna religionens pelare och han hedrades, som en utmärkt Jesu Christi bekännare af sjelfva MiklagårdsKejsaren och af alla hans höfdingar, så väl som af alla Biskopar och Abboter i hela Grekland och Syrien. I Österlanden var hans ära stor, dit han blifvit sänd, som legat af Kejsaren. Äfven hade han en öfverhetspersons makt och välde öfver många Gardarikes Konungar. Der byggde han ett ryktbart kloster vid hufvudtemplet, som var helgadt åt Johannes döparen. Detta kloster tillade han så mycket ägodelar, som var tillräckligt för dess underhåll. Det har äfven efter honom blifvit kalladt Thorwalds kloster; och der dog han och blef begrafven" [51]).

4. §. *Om Bolle.*

"Från Danmark for Bolle till aflägsnare länder och stannade ej, förrän han kommit till Miklagård; hvarest han ej hade varit länge, förrän han tog tjenst bland Wäringarne. Vi ha äfven ej hört berättas någon Norrman, som före Bolle Bollesson tjent Konungen i Miklagård. Många vintrar lefde han der; i alla faror ansågs han som den tappraste och bland de yppersta och

Wäringarne aktade Bolle högt, så länge han vistades i Miklagård [52]).

Fyra år efter Thorkell, Eyolfssons död lopp ett skepp in i Eyafjorden, som tillhörde Bolle Bollesson. De flesta af skeppsfolket voro Norrske män. Bolle förde med sig många skatter och många dyrbarheter, som höfdingar gifvit honom. Han var äfven så praktfullt (skarts-madr), då han kom tillbaka från denna resa, att han ej ville iföra sig andra kläder än skarlakan och pelsverk (coccineæ & byssinæ vestes) (Skarlatsklædi ok pellsklædi). — Alla hans vapen voro förgyllda. Han blef äfven kallad Bolli enn prúdi. Då han ville fara till sina härader, lemnade han skeppet och varorna åt sina följeslagare, att bevaka. Bolle rider från skeppet sjelf den tolfte; alla hans fylgdar män buro skarlakanskläder och hade förgyllda sadlar. Alla voro de fagre män; dock ingen mera än Bolle. Hans kläder voro af pelsverk, som Miklagårdskonungen hade gifvit honom. På hufvudet bar han en gyllene hjelm, vid sin sida en röd sköld, som var prydd med en der i gull infattad riddarebild. I sin hand förde han ett litet svärd, som brukas utomlands. Och hvart han kom, kunde ej qvinnorna upphöra, att betrakta honom och hans följeslagares prakt [53]).

5. §. *Om Gest och Thorstein.*

Uti Viga Styrs saga omtalas tvenne Isländ-

dare, som omkring 1011 vistades bland Wäringarna i Miklagård och hette, den ene Gest och den andre Thorstein. Den vilda blodhämden hade skördat många offer i bådas slägter och, då den slutligen hotade Gest af Thorsteins hand, beslöt den förre att heldre än bortspilla sitt lif i enskilda fejder, våga det i större och mera ärofulla strider; hvarföre han drog till Grekland. Så snart Thorstein härom blifvit underrättad, drog han efter år 1011. Båda tjente i Kejsarens Nordiska lifvakt och vid en af de dagliga kamplekar, som anställdes af Wäringarna, framträdde Thorstein mot den länge sökta Gest och drog ett svärd fram, hvarmed han sårade honom. Wäringarna ilade till och ville genast döda Thorstein, på grund af en lag, som bjöd, att hvem som i kamplekarna stod efter den andres lif, hade förbrutit sitt eget. Gest, som endast blifvit lätt sårad, utlofvade sin hela förmögenhet till lösen för Thorstein. Då detta tillbud blifvit gjordt och en fullständig berättelse aflagd om Thorsteins fiendtliga förhållande till Gest, blef den förre frikänd. Gest bad Thorstein, att han ej längre skulle trakta efter hans lif; hvilket äfven den sednare lofvade med det vilkor, att Gest aldrig mera återvände till Island. Derpå fick Thorstein penningar till hemresan af Gest och återkom till Island år 1012. Den förbindelse, som Gest gaf, att aldrig återse sitt hemland, innehöll en uppoffring, som efter dessa tiders begrepp ej allde-

les saknade värde för den vid sina slägtförhållanden och sitt fädernesland nära fästade Nordbon och kunde således innehålla en slags ersättning för den uppgifna tanken på blodshämnden. Hvad som i denna saga berättas om Wäringarnas kampspel synes äga en stor grad af trovärdighet genom den öfverensstämmelse det röjer med konungaspeglen, som anses vara författad af en hemkommen Wäring och som innehåller mycket om de vapenöfningar, hvilka Hirdmän borde beflita sig om [54]).

6. §. *Om Thorkel och Eyvind.*

I Hrafnkel Godes saga förekommer en Thorkel Thiosteson, om hvilken det berättas, att han hade varit sex år i Miklagård hos Greklands kungen. Samma saga talar om en Eyvind, som tillhört Wäringarna och som blef vid sin hemkomst till Island öfverfallen af Hrafnkel Gode och stupade sjelf den femte. Hans broder Sam kom för sent, för att rädda honom och kunde endast hedra hans minne genom den hög kan uppkastade öfver honom. Om denna Eyvind vet sagan det att berätta, att han vid återkomsten till sin fäderneö ansågs som den förste i alla krigiska öfningar [55]).

7. §. *Om Dromund och Aungul.*

Bland Wäringarne i Constantinopel voro äfven tvenne Isländare, Dromund och Aungul. Aun-

gul hade mördat Gretter den starke och derföre blifvit förvist landet till följe af den dom, som fallit på Islands Alting. Först drog han öfver hafvet till Norige, men då han fick höra att der i landet lefde en broder till den mördade Gretter vid namn Thorstein Dromund, öfvergaf han Norden och begaf sig till Miklagård, der han tog tjenst bland Wäringarna. Dromund hade ej förr fått kunskap derom, än han öfvergaf sina stora egendomar i Norige och drog efter till Grekland. Båda tjente nu bland Wäringarna, utan att den ene kände den andre. Detta tilldrog sig samtidigt med Harald Hårdrådes vistande i Constantinopel, då Michaël Katalaktus bar den Grekiska kejsarekronan. Det var stadgadt, att alla Wäringar skulle uppvisa sina vapen vid det stora vapentinget, som hölls, så ofta de skulle rycka ut i fält. Då Aungul uppvisade sitt svärd, blef han tillfrågad om, hvad som föranledt det djupa hugg, som var midt på dess egg. Han berättade då, att han med detta svärd hade fällt en man, som hade en så hård hufvudskål, att der sedan blifvit märke på svärdet efter hugget. Dromund begärde att få se svärdet och så snart han fått det i sina händer, klöf han dermed Aunguls hufvud och uppfyllde på samma gång den för Nordbon heliga blodshämnden, då han fällde sin broders bane. Dromund blef genast gripen och anklagad att hafva brutit vapentingets fred. Då berättade han sina öden och erinrade sina landsmän

om den skyldighet, som enligt förfädrens sed tillhörde honom att hämnas på sin broders mördare. Men då ingen fanns, som kunde vittna för honom, eller erlägga hans böter, blef han kastad i fängelse [56]). Man skulle på grund häraf våga den ej osannolika förmodan, att Wäringarne ej upphörde att vara Nordboar i sjelfva Constantinopel, utan att de hade en författning, som var lämpad efter deras Nordiska hemseder. Äfven här synes bruket hafva tillåtit, hvad som i Norden var allmänt vedertaget och hvarom skalden sjunger: "Bot tar mannen, när hans fränder falla."

Det är sannolikt, att Wäringarna dömdes efter sina fosterländska rättsseder. Denna rättighet, att försona ett mord med böter, härledde sig otvifvelaktigt från de Germaniska folkstammars uråldriga frihetskänsla, som ej gjorde den fria mannen annat, än religiösa idéer underdånig.

I öfverensstämmelse med den Isländska berättelsen, att ett vapenting hölls med Wäringarne, på hvilket de voro förbundne att sjelfva framträda och äfven att låta sina vapen skärskådas, och att detta skedde alltid en gång, innan de drogo ut i fält, kan man anföra ett ställe ur Nicetas Choniates om Manuel Comnenus. N. beklagar sig deröfver, att denna verkligt krigiska Kejsare genom sitt öfverseende med sina stridsmän och genom en förändring i soldens erläggande, hade alldeles upplöst den gamla krigstukten. Han talar om, att det förut var en sed både hos Roma-

re (h. e. Byzantinare) och Barbarer, att solden betaltes i penningar och att krigarne ofta skulle mönstras, för att det skulle kunna skönjas, om de voro försedde med sina ordentliga vapen och om de ej vanvårdade sina hästar. Äfven brukade man att pröfva unga soldater, förrän de inskrefvos i längderna, om de vara nog starka, om de förstodo sig på, att skjuta med pilar, eller om de öfvat sig i lanskastning. Men Manuel Comnenus gaf dem förläningar i landgods i ställe för att de hittils fått sin sold i klingande mynt; äfven var han mindre sorgfällig med att pröfva dem, som antogos till krigstjenst, så att till och med handverkare, som både voro tröga och duglösa blefvo enrollerade utan föregående mönstring, blott de voro i tillfälle, att göra en skänk till Prefekten af en Persisk häst, eller några guldstycken; hvarföre de sedan fingo en riklig ersättning i de förläningar, som upplåtas åt dem. Men följden häraf blef krigstuktens förfall. Man finner lätt, att orsaken till disciplens förfall ej är att söka hos Manuel Comnenus, den mest krigiska af alla Byzantinska Kejsare, utan såvida han genom en oafbruten följd af ständiga krig tömde skattkammaren och derigenom blef tvungen att gripa till den utvägen, att gifva sina stridsmän förläningar i jord, liksom bristen på daglige krigare, som var en följd af hans härtåg, kunde föranleda till att upptaga i krigstjenst hvem som heldst, blott antalet blef fullt. Hvad som för

vårt ämne är vigtigt är den bekräftelse vi uti en Byzantinsk urkund funnit på Isländarnes berättelse om Wäringarnas vapenting [57]).

"I fängelset, der Dromund var kastad, satt äfven en annan fånge, som var djupt bedröfvad. Dromund sökte att skingra hans sorg genom muntra sånger. Detta hörde en Grekisk Dame af hög börd, då hon gick der förbi. Hennes namn var Sves och hennes man hette Sigurd; han var af ringare börd, men mycket rik. Sves gick till fängelset och tillät Dromund att i ett qväde tolka sina olyckor. Då denna sång blef öfversatt på Grekiska för henne, kände hon en liflig böjelse att erlägga Dromunds böter och sålunda befria honom ur fängelset. Då Dromund likväl ej ville öfvergifva sin medfånge, uträttade Sves så mycket, att äfven denne blef fri. Dromund tågade sedan i fält med Wäringarna, blef en mycket ansedd man och vän af Harald Hårdråde, som den tiden vistades i Miklagård. Sves understödde Dromund med rika penningebidrag; ty hon hade fattat en stark kärlek till honom. Men hennes man, som misstänkte henne derföre, sökte efter ett lägligt tillfälle att öfverrumpla dem. Första gången undgick Dromund dem, som sökte honom, derigenom att han skall hafva krupit in i en kista; en annan gång höll han sig dold under en stor hög af kläder och tredje gången vek han undan genom en falldörr, som var anbragt på golfvet för ett dylikt ändamål. Sves

förklarade derpå, att hon till följe af den orättvisa och för henne sårande misstanka, som hennes man låtit påskina, fordrade skilsmässa med honom. Mannen å sin sida anklagade henne för otrohet och för att hafva bortskänkt en del af hans förmögenhet. Biskopen, som skulle afgöra denna sak, dömde Sves, att gå värjemålsed.

Det var regnväder den dagen eden skulle afläggas. På ett ställe af gatan, der det var mycket orent, stodo några tiggare. En af dem, som hade ett stort och hvitt skägg, bad enträget, att få bära Sves öfver detta ställe. Men då hon dertill gifvit sitt tillstånd, föll han med henne, så att hon blef mycket nedsmutsad. Häröfver låtsade hon sig vara vred, men lät sig likväl blidkas, så att hon till och med, då tiggaren beklagade sig öfver sitt öde, gaf honom några gullstycken. Sedan gick hon ed på, att hon af ingen, utom af denne tiggare hade blifvit befläckad och att hon ej heller gifvit sitt guld åt någon annan, än honom. Skilsmässan blef henne beviljad tillika med större delen af förmögenheten. Sedan gifte hon sig med Dromund och följde honom, då han efter tvenne års förlopp for till Norige, der han blef Hirdman hos Magnus den gode. Han lefde der i landet nio år; sedan gjorde han tillika med Sves en resa till Rom, för att få aflat för sina synder, och de bygde hvardera ett kloster och förde sedan en gudlig lefnad till sin död." Müller anser Dromunds förhållande till Wäringarna ej innehålla något o-

troligt. Och då sagan omtalar flera verkliga händelser, ehuru uppblandade med vidunderliga äfventyr, tror jag, att man ej kan bestrida det, att Aungul och Dromund verkligen tillhört Wäringarna, heldst de äfven omtalas som samtidige med Harald Hårdråde; hvarigenom sagans händelser i utlandet får en fast tidsbestämning. Jag tror likväl på grund af det, jag skall anföra vid granskningen af Harald Hårdrådes saga, att den Kejsaren, under hvars tid Dromund kom till Constantinopel var Michaël Paphlagonern, ehuru det ej är omöjligt, att han äfven tjeht Michaël Kataläktus. Straxt derefter måste Dromund likväl hafva anträdt hemfärden, då det omtalas, att han varit i tjenst hos Magnus den gode.

Hvad som berättas om Wäringarnas offentliga vapenting, äger en verkligt historisk färg. Dromunds kärleksäfventyr deremot äro romantiskt utsmyckade, liksom sagans berättelse om Sves's tvätydiga edgång och den listiga utväg, hon använder, för att blifva skuldfri, synes vara en reminiscens af medeltidens Romans om Prins Tristram, der uti andra sången, 104—105 stancen, Drottning Ysonde betjenar sig af samma konstgrepp. Äfven förekommer något dylikt i den Isländska öfversättning häraf, som utgafs år 1226 på Konung Håkans föranstaltande. Antingen har den Isländska sagoskrifvaren känt den af oss anförda romans och derifrån hämtat färgorna till den målning han uppdrager af Dromunds äfven-

tyr, eller ock hafva Wäringarna sjelfva utsmyckat sin berättelse med dessa tvätydigheter, hvilket ej var ovanligt, när traditionen beträffade aflägsna länder och för öfrigt hade flera mansåldrar att genomvandra, innan den skriftligt uppteckades. Dromunds förhållande till Sves, saknar alldeles en Byzantinsk kolorit [52]).

8. §. *Om källorna till historien om Harald Hårdrådes bedrifter som Wäringarnas höfding.*

Inför en allvarlig granskning af den urkund hos Sturleson, som handlar om Harald Hårdrådes lysande bedrifter i Grekland och Orienten, röjes en i flera hänseenden oneklig öfverdrift i den på hjeltesången grundade öfverlemningen. På mera än ett ställe synes sanningen undanträngd i bakgrunden af den tafla, der man tror sig upptäcka ett visst sträfvande efter effekt i den med rika färgor förskönade målningen af Wäringarnas makt och inflytande i Miklagård. Denna utsmyckning af verkligheten härleder Müller från de båda Isländare, Halldor och Ulf, som deltagit i alla den frejdade Konungens vexlingsrika öden. Äfven gör denna skarpsinnige fornforskare sjelfva Harald Hårdråde den förebrålelse, att han ej ogerna såg sin historia förvandlad i en roman och att han för öfrigt högre värderade beröm än sanning. Man bör ej utesluta den anmärkningen, att på Haralds egen auctoritet hvi-

lar trovärdigheten af hans hofskalders qväden om dessa bedrifter, hvars skådeplats var den aflägsna östern. Den författare vi nyss anförde, liknar dessa sånger af en Arnor Jarlaskald, en Thiodolfr med flera vid våra dagars officiella bulletiner. Han tror, att Sturleson af försigtighet vid detta tillfälle citerar sina källor, för att derigenom från sig aflägsna det misstänkta i framställningen af dessa af honom anförda händelser. [59]). Vi vilja i korthet fästa oss härvid och äfven bifoga vår egen åsigt af detta ämne. Müllers omdöme synes till en del grundadt, eharu vi ej tro oss böra antaga det i hela sin vidd. Historien om Harald Hårdrådes bedrifter i främmande länder röjer många spår till en romantisk saga. Det äfventyrliga, till och med det vidunderliga är till den grad inflätadt både i denna urkund hos Sturleson och i de öfriga sagor, som handla om Haralds lif och bragder, så att verkliga förhållandet ofta blir svårt att utreda. Sturleson är likväl försigtigare, än de öfriga ännu qvarstående källor till samma hjeltes biografi; ty han har utelemnat flera data, då de hvila på en alltför lös grund och säger sig ej vilja anföra obevittnade sagor, utan heldre önska, att en eftertid kunde lägga något till, än taga bort af det han skrifvit i detta ämne. Hvad Halldor beträffar, som fört denna berättelse med sig till Island, har man ingen anledning till den förmodan, att han skulle hafva sökt, på bekostnad af sanningen att

förstora sin Konung hjelterykte. Han hade som ovän skiljt sig från Harald. Detta är likväl en omständighet, som jag ej tager i betraktande, då ett förhållande af personlig vänskap, eller ovänskap svårligen kunde utöfva något betydligt inflytande på de tiders historiska saga. Det var på Isländska Alltinget Halldor omständligt berättade den Norrska Konungens bedrifter i Österlanden. Det är ej osannolikt, att Wäringar varit närvarande dervid, heldst flere Isländare samtidigt med Harald tjent i Miklagård och man för öfrigt vet, att denna den yttersta Nordens invånare nästan alltid efter att hafva uttjent sin tid, återvände till fäderneslandet. Om än dessa återkomne Wäringar gerna upphöjde sina egna bedrifter, är det mindre troligt, att de skulle alla öfverensstämt i att med äran af diktade bragder förherrliga minnet af en Konung, som väl gjorde sig Isländarne förbundna genom välgerningar, men likväl ej derföre kunde inverka på den af fursteskänker och Konungagunst oberoende traditionen på det fria Island. Halldors egen karakter är en borgen för hans berättelsers sannfärdighet. "Han skall hafva varit en ordkarg man, som var sträf i sitt tal, sade rent ut hvad han tänkte och var för öfrigt af ett styft och böjligt lynne" [60]). Af en sådan för den Nordiska kämpeåldren ej främmande karakter är det ej att vänta ett föregifvet bemödande, att sprida en diktad glans öfver den Konungs bedrifter, som

hade nog af sin egen ära. Troligen har Halldor berättat allt som det tilldragit sig; men sagan deremot har, då hon vandrade genom skiljda åldrar, kunnat ändra drägt efter den då rådande smaken. Det sälsama, det underbara, på fantasien mäktigt verkande bevarades längst i minnet och framträdde dristigast i den muntliga öfverlemningen. Det gick med sagan, som med ryktet, att hon växte ju längre hon hade att vandra. Slutligen blefvo de enskilda dragen ställda fram i ljuset, eller trängda tillbaka i skuggan, i samma mån som de mer, eller mindre lifligt inverkade på åhörarnes sinnen. Hvad som ägde det högsta, rent menskliga intresse, framträdde i karakterernas individualisering. Deremot bortföll ur hågkomsten det närmare bestämda i lokalbeskrifningar jemte alla sådana händelser, som endast ägde ett mindre allmänt intresse.

Haralds hofskalder kan man ej i allt skänka ett obegränsadt förtroende, då deras lofprisande qväden röja spår till den alltförskönande dikten. De berodde helt och hållet af de upplysningar, herrskaren gaf, som de äfven sökte att behaga, då deras qväden voro honom tillegnade. Likväl gäller här detsamma, som om Isländarnes muntliga öfverlemning.

Hufvudhändelserna måste nödvändigt stödja sig på en historisk grund; ty Harald kunde ej vilja, att hans skalder skulle qväda om honom hvad som aldrig tilldragit sig och hvilket då ha-

de lätt kunnat vederläggas af många återkomne Wäringars öfverensstämmande intyg [61]). Skaldernas sånger betraktades som stödjepunkterna för en sagas historiska vigt. Ju mera denna var genomflätad af de med händelserna samtida diktares qväden, desto flera bevis ansåg man sig äga för en sådan sagas större trovärdighet. Det var ur hjeltesången sagan uppblomstrade. Det är således endast flera tidsåldrars inflytande, man kan tillskrifva den historiska sagans förändrade gestalt och den öfverdrift man der möjligtvis finner i beskrifningen af händelser, som timat i fjerran belägna Österland. Ju längre en berättare var i tiden aflägsen från de i hans tradition förekommande personer, desto mera var han böjd att genom en sednare syncretism öfverflytta på sagans heroër alla de lysande drag, han kunde samla både ur dikt och verklighet. Det är äfven dessa sednare Wäringars framställning, som röjer ett sträfvande efter effekt och ett bemödande att förstora Nordboarnes anseende i Miklagård. Jag bifaller således till en del Müllers åsigt af dessa urkunders historiska värde, ehuru det är af andra grunder, än de, denna ryktbara fornforskare vid detta tillfälle anför, som jag tror, att denna traditionens förändrade gestalt kan härledas.

Byzantinernas annalister kunna såsom närvarande på sjelfva skådeplatsen för Wäringarnas lif och bedrifter, bidraga till att i många delar

upplysa och äfven berigtiga de Nordiska urkunderna. Flera af de förstnämnde voro samtida med händelserna, de skildrade, eller åtminstone ej betydligt i kronologiskt hänseende derifrån skilda. Allt som angick Wäringarnas tjenstskyldighet, deras förhållande till Kejsarens person, hvars lifvakt de voro, deras författning som corps betraktad och de bedrifter, denna Nordiska hjelteskara utfört, allt detta var ej främmande för dessa det Östra Kejsaredömets skriftställare. Men det var endast åt Barangerna, som en hel corps betraktad, de skänkte den uppmärksamhet, hvilken dessa Nordiska kämpar förtjente för sin lysande tapperhet, sin beprövade trohet och sitt ursprung från ett i mörker insvept, vid historiens gräns beläget sagoland. Hvarje enskild af dessa kämpar var och förblef i dessa författares ögon en barbar, hvars namn med sitt skärande missljud sårade det fint känsliga, Grekiska örat och som sjelf med alla sina stora förtjenster aldrig höjde sig öfver rangen af en vanlig Condottieri; och för en sådan fanns ingen plats i den Byzantinska häfdens Pantheon. Sålunda tror jag mig kunna förklara den djupa tystnad de Grekiska författare iakttagit med afseende både på Harald Hårdråde och andra enskilda Wäringar, på samma gång som den lofprisande sagan vet så mycket att berätta om deras bragder och stora ryktbarhet, deras vigt och inflytande i Österns Kejsarestad. Isländarne hafva upptecknat hvad

som för det enskilda minnet kunde vara dyrbart. De Byzantinska annalisterna deremot hade ingen anledning att omtala dessa barbarer, utan endast såvida de kraftigt ingrepo i tidens vigtign statshvälfningar. Äfven upptäcker man hos flera af Greklands författare från olika tider en skiljaktighet i omdömet öfver dessa utlänningars karakter. Detta låter sig lätt förena med den förändrade gestalt, som den alltombildande tiden skänker de skapelser, hvarpå den utöfvar ett kraftigt inflytande. Tidsandans förderfliga verkan på Barangernas demoraliserande är obestridlig.

På några ställen i den Byzantinska häfden omtalas Barangernas höfding, då han alltid uppträder under ett Grekiskt namn [62]). Detta har han förmodligen antagit och burit vid hofvet, så länge han beklädde detta befäl, fastän hans landsmän endast kände och omtalade honom under hans äldre, Nordiska namn. Vi hafva öfverallt i detta arbete sökt att med en genomförd parallelism mellan dessa båda, Nordiska och Byzantinska, källor för Wäringarnas historia, sprida ljus öfver föreliggande ämne och ömsesidigt pröfva och styrka hvarderas uppgifter. Efter denna kritiska blick på de urkunder, hvarvid vår forskning stödjer sig, öfvergå vi till framställningen af Harald Hårdrådes saga.

9. §. *Om Harald Hårdråde.*

Som en inledning till teckningen af Haralds

mannabragder vilja vi här införa några märkliga karaktersdrag från hans barndom, hvilka Sturleson bevarat åt minnet.

Då Olof den helige kommit en gång att besöka sin moder Asta och styffader Sigurd Syr, hade han lust att pröfva modet och sinnelaget hos sina yngre halfbröder, som ännu voro barn. Guttorm och Halfdan, de tvenne äldsta af dem, tog han först på sitt knä och fästade skarpa och bistra blickar på dem, då de båda förskräcktes och af räddhåga slogo sina ögon till marken. Men när han sedan gjorde detsamma med Harald, som var yngst af alla, röjde denne intet tecken till fruktan, utan såg lika skarpt på sin kunglige broder. Då fattade denne sednare Harald i håret, men denne ryckte i Konungens skägg och knebelbart, så mycket han förmådde. Hvaraf Olof förutsade om honom, att han månde blifva hämndgirig. — Sedan gick Olof ut med sin moder och på vägen vid ett litet vatten sågo de piltarne, huru de lekte. Guttorm och Halfdan hade gjort sig små hus och lador af ler; äfvensom de deraf skaffat sig bilder, som skulle föreställa kor och får; men Harald hade trädspånor, som han var sysslosatt med att låta flyta på vattnet. Olof frågade honom, hvad det skulle vara, då han gaf till svar: örlogsskepp. Härvid inföll Olof; det är ej omöjligt att du en gång blir ägare af sådana och höfding deröfver. Derpå frågade Konung Olof Guttorm och Halfdan hvad de önskade sig heldst. En af

dessa sade åkerfält så stora, att han kunde beså hela det näs, som sträckte sig ut i sjön, och på hvilket funnos tio gårdar. Den andre ville heldst hafva en hjord af kor och det så många, att de stodo rundt kring hela sjön, när de gingo att dricka.

Men Harald önskade sig huskarlar så många, att de till ett mål kunde uppäta alla hans broder Halfdans kor och Guttorms säd. Då log Olof och sade till sin moder, att hon i detta barn uppfostrade en stor man och en Konung. — Uti slaget vid Stiklastad deltog Harald fastän ej äldre än femton år. Hans broder Olof Haraldsson ville i början icke tillåta honom det för hans ungdoms skull; men då yttrade Harald, att om de ansågo hans krafter alltför svaga till att föra ett svärd, kunde man binda hans hand vid handtaget på svärdet, då alla skulle få se, att ingen hade större lust, än han, att svänga det i striderna och dermed göra manspillan i bondehären.

Då Olof den helige hade stupat vid Stiklastad, flydde hans broder Harald sårad ur striden, begaf sig först till Sverige och derifrån till Gardarike, hvarest han tog tjenst som höfding för Konungens landvärnsmän och stannade der qvar några år, till dess han begaf sig i ett stort följe till Miklagård.

Sturleson berättar, att Zoë den rika och Michael Katalaktus den tiden rådde öfver Grekland. Gebhardi påstår med mera grund, att Romanus regerade, då Harald kom till Constantinopel **).

Utan att likväl bestämdt veta året, när han kom dit, kan man ej fälla ett afgörande omdöme. Hvad som berättas om Harald, att han trenne gånger deltagit i poluta-svarf, eller hvilket är detsamma, tjent tre Kejsare, som alla aflidit under hans vistande i Miklagård, det synes bestyrka, att Romanus regerade, då Harald kom till Grekland. De krig hvaruti Harald deltagit, tillhöra Romani och Michaël Paphlagonerns regering; hvarföre man lätt finner Heims kringlas misstag, som kallas den vid Haralds ankomst till Miklagård regerande Kejsaren Michaël Katalaktus, hvilken anses vara densamma, som Byzantinernas Michaël Kalaphates. Denne Kejsare efterträdde sin morbroder Michaël Paphlagonern och störtades efter en fyra månaders regering; hvilken tidrymd är alltför inskränkt för de bedrifter, som Harald skall hafva utfört, redan innan Constantinus Monomachus hade bestigit thronen. — Harald kallade sig Nordbricht och höll sin börd hemlig. Som det föregifves, af den orsak, att en lag i Miklagård förbjöd, att bland Wäringarna upptaga främmande Konungasöner. En Isländare vid namn Mar, hvars plats i Islands genealogier skänker hans person en historisk auctoritet, var en af Wäringarnas höfdingar den tiden och sökte, ehuru förgäfves, att af sin landsman Halldor utforska, hvem den såkallade Nordbricht verkligen var [64]). Orsaken till ett dylikt lagbud, som det ifrågavarande, i fall denna berättelse äger.

grund, synes ej kunna härledas från någon annan källa, än den fruktande misstänksamhet, de Byzantinska Kejsare hyste mot Vesterlandets Nationer. Det var stamförbindelsernas mäktiga inflytande, som de befarade skulle gälla mera för Nordbon, än de pligter af lydnad och trohet, de svurit Kejsaren.

Harald gick i Drottning Zoës sold och for om hösten ut på galejorna med det krigsfolk, som begaf sig ut att strida på Greklands haf. På detta härtåg följdes han af allt sitt folk. I spitsen för hela hären stod en Drottningens frände vid namn Gyrger. Men Wäringarna höllo sig till Harald, så ofta någon slagtning föreföll; och kom det snart derhän, att Harald förordnades till höfding öfver alla Wäringarna. Gyrger och Harald foro vida omkring och vunno många segrar öfver Kussarerne [66]).

Enligt Eddan kallas Constantinopels Kejsare Greklands Konung; äfven kallas han Miklagårds Kejsare.

Grekiska hafvet är både Medelhafvet och Egeiska hafvet. Creta säges ligga i Greklands haf [66]). Ordet Kussarer, som synes vara en förändring af folknamnet Cazarer, brukas här mindre egentligt i ställe för Saracenerna, som voro herrar öfver Afrika och sedan Constantin 9des tid äfven öfver Sicilien. Derifrån hade de redan under Romani regering börjat att sträcka sina härjande sjötåg till Illyriens kuster. En Grekisk

flotta lopp ut, för att strida mot dem och rönte derunder den största framgång. En del af Saracenernas härskepp stuckos af Grekerna i brand och de Agarener, som sökte sin räddning i flykten, funno sin graf i det Siciliska hafvet, der deras fartyg af häftiga stormar krossades mot klipporna [67]).

De Afrikanska Saracener utrustade åter en flotta, som erfor ett lika olyckligt öde, som den förra. Först härjade den öarna och kustländerna af kontinenten, men blef i ett derpå följande sjöslag besegrad och halfannat tusende fångar voro i Constantinopel vittnen om Grekernas seger [68]).

Under Michaël Paphlagonern förnyades fiendtligheterna, som en lång tid endast bestodo i att plundra kusterna, till dess Grekiska flottan å nyo vann en seger, hvarefter de förbittrade segervinnarne genomborrade och försänkte i hafvet många af de fiendtliga skeppen med dess besättning. En del Saracener, som blifvit tillfångatagne, spetsades på hafsstranden, och de öfrige skickades till Constantinopel [69]).

Det äger allt utseende af trovärdighet, att Harald vid sin ankomst till Grekland, deltog i dessa strider mot de otrogna, ehuru det af förut anförda skäl ej bör förefalla besynnerligt, att intet spår härtill finnes i de Byz. annaler.

"Under Haralds och Gyrgers gemensamt företagna fälttåg, hände det, att, då Wäringarne först hunno fram till sumpiga, skogbevuxna trak-

ter, de der utvalde till sin tältstad de bästa och högste ställen. Men när Gyrger hann fram och fick se, hvar Wäringarne hade tältat, böd han dem draga bort och åt sig öfverlåta denna plats. Harald anförde till sitt försvar, att, då han först kommit fram till detta ställe och der valt sin tältstad, var det äfven billigt, att han fick behålla det. Han ville icke förmena Grekerne, då de voro de förste, som kommo till en ort, att utvälja åt sig det bästa stället till tältning. För öfrigt trodde han, att det var Wäringarnes rätt, att i Grekiska Konungens rike vara frie och sjelfrådige i alla stycken för hvar man och endast Konungen och Drottningen till tjenst förbundne." Denna ordvexling föranledde dem båda, att väpna sig och en strid hade varit oundviklig, om ej de förståndigaste af deras följeslagare medlat och förmått dem, att hänskjuta saken till de bäste och visaste mäns dom. Dervid beslöts, att man skulle bära lott i sköt och dermed afgöra mellan Greker och Wäringar, hvilka af dem, som *först* skulle rida, eller ro, eller lägga till hamn, eller utvälja tältstad; och skulle de å ömse sidor nöjas med hvad lotten bestämde. Slutet blef vanligen, att Wäringarna fingo sin vilja fram i allt, hvarom de voro oense med den öfriga hären; och vid tvistiga saker vann Harald alltid [70]). Som ett motstycke härtill vill jag införa ett ställe ur Codinus, en Byzantinsk skriftställare. "När man bryter upp med lägret och armèen skall anträda en ny marsch, går hä-

rens Prefekt förut och utväljer det ställe att slå läger på, som han tycker vara passande. Om detsamma synes för storfältherren (Megas Domestikos), blir det dervid; i annat fall slår man läger på det ställe, som han beslutar" [71]). Under det plundringståg Harald anställde i förening med Gyrger, befallte den förre sina män, att alltid hålla sig utom den uppställda slagordningen, der, hvarest faran var minst. Och detta hände så ofta hela hären var tillhopa. Han uppgaf som orsak härtill, att han ville spara sitt folk. Men då han stridde ensam i spetsen för Wäringarne, gick han så dristeligen fram i striden, att han antingen måste segra, eller falla. Manskapet, som ofta såg honom vinna seger, då Gyrger ingen ära inlade, sköt skulden till motgångarne på Gyrger och sade, att om Harald ensam vore höfding, skulle det gå mycket bättre. Gyrger åter beklagade sig öfver det ringa bistånd, Wäringarne lemnade honom. Codinus berättar att följande var stadgadt vid härens uppställning till ett fältslag [72]). "Hela hären står under Megas Domestikos (storfältherren). Hvarföre till och med, då Kejsaren vistas i lägret, ger man från storfältherrens tält tecken till uppbrott med stridslurarna. Och äfven när Kejsaren är tillstädes, tillhör det storfältherren att uppställa och ordna hären, och bestämma, hvilka som böra uppställas främst, eller i eftertroppen, eller på flankerna. Kejsaren blott ser på uppställningen. "Äfven är det icke tillåtit för

någon att uppresa sitt banér, förrän Kejsarens fälttecken fladdrar i luften; dock storfältherren obetaget, att till och med före Kejsaren låta utveckla sitt banér [78]."

Man tror ej utan skäl, att Gyrger har varit den i Byzantinska historien frejdade Gorgius Maniaces. Hade han innehaft värdigheten af stor fältherre, kunde ingen strid hafva uppstått genom det noggrant bestämda i denna ur en Byzantinsk författare meddelade föreskrift. Maniaces var utnämnd till Strategos Autokrator, hvilket befäl anses lika med den bestämda värdigheten af Megas Domestikos. Maniaces hade, innan han blifvit beklädd med denna till krigets utförande oinskränkta makt, varit Protospatharios, en benämning, hvarmed vanligen först Befälhafvaren för den med svärd beväpnade lifvakten, var äfven sedan anföraren för en särskild härafdelning utmärktes. I Codini tid var Protospatharios endast innehafvare af en hedersvärdighet, utan någon dermed förenad befattning. På samma tid Maniaces bar titlen af Protospatharios, innehade han äfven Prefekturen i Edessa och Medien. Och der vistades han under det sjökrig, som fördes mellan Greker och Saracener. Hvarföre denna Sturlesons berättelse, som här blifvit införd, bör otvifvelaktigt hänföras till fälttåget på Sicilien. Haralds yttrade anspråk kunna tjena till ett bevis på de stora företräden, som Barangerne antingen ägde i Grekiska Kejsaredömet, eller åtminstone

förstodo att hos en veklig, sydländsk nation, under ständiga regentombyten tillskansa sig. Då Baranger och Franker hade sina egna höfdingar, är det äfven sannolikt, att dessa af utlänningar bildade corpser (excubitæ) ej inbegrepos under det här af Codinus brukade, allmänna uttryck för hela krigshären (Fossatum); då han derunder egentligen förstått den Grekiska hufvudstyrkan.

Det är onekligt ett misstag af Sturleson, att han låter Gyrger föra befälet under sjökriget med Saracenerne och äfven frånträda detta befäl, innan fälttåget började på Sicilien; då det var der Maniaces först uppträdde mot Afrikas Saracener [74]). Vi vilja jemföra de af Isländarne och Byzantinerna meddelade underrättelser om detta fälttåg. Heims kringla innehåller, att Gyrger förbittrad öfver Haralds större ynnest hos hären och mera lysande vapenlycka, skilde sig från Wäringarne, då krigshären uppenbart sade sig kunna skörda både vida större ära och säkrare framgång, om Harald vore ensam höfding öfver hela arméen. Hvarefter hvardera drog fram med sin här åt olika håll. Gyrger behöll hela den Grekiska hufvudstyrkan, men Wäringarna och alla Latinare (Longobarder och Norrmänner), höllo sig till Harald och stridde under hans banér, som framtågade segrande öfver Serkland, der 80 städer eröfrades. Hvart heldst Wäringarne ställde sin härfärd, fingo de seger och byte, men den Grekiska hären begaf sig hem till Constantinopel med undantag af en

del unge män, hvilka drifne af begär efter seger och byte, samlades till Harald, tagande honom till sin anförare. "Thiodolf sjunger

"Åttatio städer man säger
i Serkland tagna vara.
Unge hjelten, som guldet gifver,
då för faror sig utsatte;
innan han, som för Serkerna farlig är,
krigshärens beskyddare, sköldbetäckt
giek att å Sikelö
stridsleken begynna." [78])

Äfven berättar Theodoricus Monachus, att Harald i sin ungdom utfört lysande bedrifter, då han förstörde många städer i hedningarnes land och der förvärfvade sig stora ägodelar, både i Ryssland och i Ethiopien, som vi på vårt språk kalla Blåland. Sedan for han till Jerusalem och öfverallt vann han segrar och rykte. Derifrån drog han till Sicilien och efter att der hafva utpressat stora skatter i krigsgärd, till Constantinopel. Denna författare berättar Haralds härtåg och valfart i en annan ordning, än den, som de flesta, öfrige författare iakttagit. Vi vilja straxt nedanföre granska den här anmärkta olikheten. Theodoricus Mon. bestyrker för öfrigt hans härnad i Afrika; då Ethiopien efter en Commentators anmärkning, står här för Afrika, i inskränktare mening, eller de delar deraf, som innefatta konungariket Tunis och Algiras; hvilket blir detsamma,

som det Sturleson kallar Serkland, eller Saracenernas land [75]).

Torfæus förundrar sig deröfver, att 80 städer i Serkland blifvit eröfrade, utan att namnet på en enda är uppgifvet [76]). Man kan likväl tillskrifva denna pristande bestämdhet åt svårigheten för sagoberättaren, att i minnet förvara så många, för Nordbon främmande orters namn. Dessa namn, som ägde ett sydländskt idioms vekhet, hade dessutom ej passat i den krigiskt betonade sången. Troligen hade de flesta försvunnit ur segrarens minne, på samma gång som landet försvann för hans blickar. Äfven är Isländska sagan omständligare i sin målande beskrifning af enskilda händelser, än den är noggran i teckningen af de orter, som varit händelsernas skådeplats. Man kan ej underlåta att nämna, det intet ord om denna landvinning förekommer hos Byzantinska författare. Likväl talar hjeltesången härom, och hvem skulle våga efter loppet af flydda århundraden att jäfva dess stämma? Uppenbara osanningar kunde ej den hjelte, som satt på Noriges konungathron, hafva berättat för sina skalder, hvars qväden blefvo en häfdernas tillhörighet. Enda utvägen att förklara denna sak är den sannolika förmodan, att dessa föregifna eröfringar inskränkt sig till plundrings tåg, som indrifvit tributer ur de länder, hvars eröfring sagan förtäljer. Under kriget med Saracenerne är det ej otroligt, att en del frivillige af Grekiska

hären tillika med Wäringar och Franker utöfvat vedergällningsrätten i Saracenernas land i anledning af de härjningståg, dessa sednare företagit mot Illyrien, och att hela Haralds Afrikanska härtåg hade endast plundring till föremål. Det sades om de Greker, som förenade sig med Harald, att de hade till afsigt, att förvärfva sig gods och ägodelar. Det byte, han sjelf gjorde i Serkland på lös egendom, guld och kostbara klenoder, var omätligt. Och detta finner sagan lätt att förklara, då det var i den rikaste delen af verlden han stridde och afgick med seger [77]). Att Saracenernas länder innehållit stora skatter, finner man af beskrifningen på det byte Katakalon en Grekisk Prefekt på Sicilien, vann, då han intagit Saracenernas läger. Hans krigare mätte i medimner det guld och silfver, de perlor och ädelstenar, de togo der [78]). Det är icke otroligt, att Wäringarne blifvit brukade på en dylik härfärd, på grund af hvad Byzantinska urkunder förmäla, att de under Constantin Monomachi regering ställdes till ett värn mot Togrul Begs anfall på Grekiska riket [79]).

Från Serkland drog Harald till Sikelö och intog der fyra städer. Heims kringla berättar, att detta skedde under Haralds öfverbefäl, då Gyrger efter denna urkund för länge sedan anträdt sin hemfärd. Morkinskinna deremot anför, att tre af dessa eröfrade städer, hafva blifvit intagne, då Gyrger ännu var närvarande i egen-

skap af öfverbefälhafvare. Likväl tillskrifves häraf förtjensten helt och hållet åt Haralds skicklighet [80]). Då denna olikhet i uppgifterna hos tvenne Isländska källor sammanställes med Byzantinernas intyg, att Maniaces först på Sicilien mottog befälet i detta krig, synes Morkinskinna vid detta tillfälle vinna i trovärdighet framför Heims kringla, emedan hvarje Nordisk urkund om Wäringarna i samma mån synes den ursprungliga sanningen närmare, som den öfverensstämmer med Byzantinska Annalisters vittnesbörd. Ur dem vilja vi sammandraga följande om Maniaces och hans fälttåg.

Maniaces hade i Syrien gjort Kejsaren vigtiga tjenster. Han räddade Telucha från att falla i Saracenernas händer och fråntog dem allt det byte, de efter ett vunnet slag eröfrat från Kejsar Romanus, hvilket var så betydligt, att de dermed kunde lasta 280 kameler. Detta förde de med sig, då de tågade fram under murarna af Edessa och uppfordrade Maniaces, att gifva sig; på grund af den origtiga uppgift, att Kejsaren blifvit tillfångatagen i det sista, olyckliga fältslaget. Fastän ej grundadt, hade det varit nära att blifva det. Ty Kejsaren var till den grad bedröfvad öfver förlusten af slaget, att han ej kunde förmås att tänka på sin räddning och om ej en af hans omgifning satt honom på en snabbfotad häst, hade han fallit i fiendernas händer. Maniaces låtsade tro hvad Araberne berättade honom, skie-

kade ut till dem förfriskning i mat och dryck med begäran, att dermed vederqvicka sig under natten, utanför statsportarna, då han derjemte förband sig till, att nästa morgon öfverlemna staden i deras händer. Men Maniaces gjorde vid midnatten, då Saracenerne hade insomnat, berusade af vinet, ett utfall, anställde bland dem ett förfärligt blodbad och återtog det rika byte de vunnit från Gr. Kejsaren, till hvilken han öfversände det jemte tröphæer, som bestodo i säckar, fulla af de fallna Arabers öron och näsor. Till belöning härföre upphöjdes Maniaces till Prefekt i Medien. Sedan fick han befallning att gå till Sicilien, för att der bjuda de segrande Saracener spitsen och bistå Apolaphar, en furste af de Saraceniska Sultanernes stam, som hos Grekerne sökte hjelp mot Apochapsos, sin broder och medtäflare om thronen. En här af Afrikanska Saracener hade landstigit på Sicilien, för att understödja Apochapsi anspråk. Bröderne hade likväl, innan Maniaces hann fram, förenat sig och sökte gemensamt, att från ön utestänga den Grekiska hären. De kände den Grekiska statskonsten och förutsågo, att den mäktiges hjelp köptes för dyrt. En afgörande slagtning hölls, hvaruti manspillan vände sig på Saracenernas sida, så att de stridande vadade i strömmar af blod. Segrens närmaste följder voro tretton af Byzantinerna eröfrade städer. Inom kort tid voro de herrar öfver hela Sicilien. Dit anlände sedan en flotta med landstig-

ningstroppar från Afrika. Denna här af Saracener var till antalet vida större än den förra. På slätterna vid Dragine drabbade den samman med Grekerne, då de sednare vunno åter en den mest lysande seger och nedergjorde öfver femtiotusende af sina fiender. Innan slaget började, hade Maniaces uppdragit åt Stephanos, befälhafvaren på den Grekiska flottan, att med sina krigsskepp omgärda öns kuster och afskära Saracenerna från återtåget till Afrika. Genom Stephani sorglösa overksamhet lyckades det likväl den Saracenska härföraren att, efter förlusten af slaget, hinna Afrikas fasta land. Maniaces förbittrades häftigt öfver denna försumlighet af flottans befälhafvare och, då de råkade hvarandra, kallade han honom "feg, omanlig, en förrädare mot Kejsaren". Äfven slog han honom i hufvudet med sin fältherre-staf. Stephanos förbittrad öfver denna skymf, hvilken han lidit, som var en svåger till Kejsaren och den mäktige Eunuchen Johannes, skref till den sednare och anklagade Maniaces för förrädiska stämplingar mot Kejsaren. Maniaces blef till följe af denna anklagelse slagen i bojor och förd fången till Constantinopel. Hvarefter befälet på Sicilien anförtroddes åt Stephanos. Ombytet af härförare röjde sig på ett alltför synbart sätt. Hela Sicilien eröfrades åter af Saracenerna med undantag af den enda, befästade orten Messana, som försvarades af den Grekiska Prefekten Katakalon Ambustus. [21]). Om det lyck-

liga utfall, denne sednare gjorde, ha vi redan talat.

Dessa stridér på Sicilien höllos under Michael Paphlagonerns tid mellan 1038 och 1040, då äfven Norrmänner under anförande af Tancreds söner, tjente i den Grekiska hären. Derifrån skiljde de sig 1040, förbittrade öfver, att de ej fått så stor andel af krigsbytet, som de väntat, äfvensom derföre, att ingen af de eröfrade städerna öfverlemnades i deras händer.

Vi återfinna dem 40 år derefter invecklade i ett det mest brinnande krig mot Byzantinska Kejsarne. Müller anmärker, att intet förekommer om Wäringarnas deltagande i det Italienska fälttåget. Häremot kan anföras till stöd för den Isländska berättelsens trovärdighet, att om än icke Wäringarna uttryckligen omtalas vid detta tillfälle, så berättas likväl, att Grekerna hade vid Apuliens eröfring begagnat till hjelptruppar Danskar, Ryssar och Gallianer. Ryssar och Vareger kunna förmodligen anses för de sämma. Uttrycket Danskar var allmänt för den Skandinaviska Nordens invånare. Af dem var Wäringarnes corps upprättad. För öfrigt kunde ej den Grekiske Kejsaren begagna till hjelptroppar andra Nordboar, än de, som stodo i dess tjenst under namn af Baranger [82]). Den orsak som här uppgifves till att Maniaces blifvit återkallad, är mycket sannolikare, än att härleda den från det fiendtliga förhållande, hvaruti han stod till

Harald. Barangernas missnöje hade aldrig kunnat finna en väg till den mäktiga Eunuchens öra. Deremot kunde en, om äfven osannfärdig, anklagelse af en gynnad frände verka betydligt vid ett sådant hof, som det i Constantinopel, som var misstänksamt och svagt, föreningspunkten för hofintriguer och styrdt af Eunucher och qvinnor.

Vi vilja nu granska de Isländska sagoskrifvarnes berättelse om de städer, som Harald eröfrat på Sicilien. — Den första af dessa städer skall det hafva lyckats honom att intaga derigenom, att han lät fånga en mängd småfoglar, som hade sina nästen i staden och sedan binda brännbara ämnen fast vid deras rygg. Dessa antändes och foglarne släpptes lösa; hvarefter Elden spriddes från dem bland taken, som till större delen voro af rör, eller halm och snart stod hela staden i låga. Derigenom nödgades invånarne att öfverlemna sig åt segervinnaren. Samma fabel berättas om Ryska furstinnan Olga, som på detta sätt skall hafva lagt Dreviernas hufvudstad i aska år 946 [83]). Det samma vet äfven Saxo att förtälja om två Danska konungar, Hadding och Fridlef [84]). Således har den Nordiska folksagan fästat denna fabel vid flera hjeltenamn ur den äldsta mythkretsen. Då man redan vant sig att hopa det sälsamma vid teckningen af Harald Hårdrådes bragder, har troligen en Wäring från sednare tider hänfört till denna den Nordiska sagans hjeltekonung, hvad som ursprungligen be-

rättades om långt äldre kämpar. Berättelsens fabelaktiga karakter röjer sig vid första anblicken.

Vid belägringen af en annan stad hade Harald låtit gräfva en underjordisk gång, som sträckte sig långt inom fästningsverken. På samma tid hade han genom ständiga anfall mot staden sysslosatt de belägrades uppmärksamhet. Då han trodde, att den underjordiska gången var utsträckt inom stadsmurarnes område så långt, som var nödvändigt för det ändamål, han åsyftade, befallte han sina kämpar att väpna sig, och stiga dit med vid gryningen. Då de kommit dit, der den underjordiska gången slutade, började de att gräfva öfver hufvudet och fortforo dermed, ända till dess de träffade på stenar, som voro hopfogade med murbruk. Det var golfvet i en murad sal. Detta bröto de upp och stego in i salen, der de träffade en del af stadens invånare vid ett yppigt bord. Några af dem nedsablades och de öfrige drefvos på flykten; hvarefter Wäringarne öppnade stadsportarne för hela den der uppställda hären. Här tog Harald ett stort byte [85]).

Detta stratagem var ej ovanligt. Redan Livius berättar, att en dylik krigslist blifvit använd af Camillus vid belägringen af Veji [86]). Sättet, hvarpå de två öfriga Siciliska städer eröfrades, anföres olika af Heims kringla och Morkinskinna. Den sednare af dessa båda urkunder innehåller följande. Harald belägrade en starkt befästad ort och försökte en stormning snarare för sken skull,

än i hopp, att dermed uträtta något. Mera räknade han på en krigslist, som han ämnade att använda. Wäringarne tågade, efter ett tappert motstånd å de belägrades sida, tillbaka till sitt läger och Harald sjelf uppslog sitt högqvarter på något afstånd derifrån. Genom spejare blef det beryktadt i staden, att stormningen hade aflupit ej utan stor förlust å de belägrandes sida, att många voro sårade och deribland sjelfva anföraren. Orsaken till att han uppslagit sitt högqvarter på afstånd från den öfriga hären var hans önskan, att njuta ett ostördt lugn, skild från lägrets buller. Hvarje dag gingo äfven vissa af hans kämpar till honom, för att erhålla bestämda befallningar. Med hvarje dag mindskades den krigiskt lifliga munterheten i Wäringarnas läger och lemnade omsider rum för en dyster stillhet. Då utspriddes det ryktet, att anföraren var död. Mot löfte om en rik vedergällning erhöllo Wäringarne af stadens invånare tillstånd att begrafva sin höfding i en af stadens kyrkor. Prästerna gingo ut i full skrud med kors och helgedomar, för att möta liket, som äfregafs ligga i en kista, öfverhängd med silkestyg och purpur och framför hvilken många fälttecken buros. Enligt Morkinskinna hade stadsboarne fästat ett vilkor vid det tillstånd, de gifvit Wäringarne, att i staden begrafva sin höfding. Det var, att icke flera än tolf bärare fingo följa liket in i staden, men bland dessas antal befunno sig Konung Harald sjelf,

och hans ypperste män, som Ulf Stallare och Halldor Snorreson. Den öfriga hären stannade qvar i lägret, med undantag af en hedersvakt, som följt liktåget till stadsportarne, utanför hvilka den uppställdes, till följe af det förbehåll stadsboarne gjort, att ingen större styrka fick insläppas i staden. Emedlertid satte bärarne kistan ned i porthvalfvet och blåste på samma gång i sina stridslurar; hvilket var det öfverenskomna tecknet både för den utanför stadsportarne uppställda hedersvakt och äfven för de troppar, som stannat qvar i lägret. Hit strömmade nu från alla delar af staden, beväpnade krigare, och en vild strid upplågade, innan de i lägret qvarlemnade Wäringar hunnit att anlända. I denna fejd föll Haralds märkesman; hvarföre han befallte Halldor att taga upp banéret, då denne skall dertill hafva svarat: "Hvem vill bära märket för dig, om du följer efter så klenmodigt, som nu en tid bortåt." Detta var likväl en orättvis beskyllning, tillägga de Isländska urkunderna; ty Harald var en öfvermåttan vapendjerf man. Halldor tog emedlertid upp banéret och kämpade manligen. Och det var i denna strid han fick ett så djupt sår i ansigtet, att han derefter bar spår hela sin öfriga tid. Harald yttrade äfven sedan om Halldor, att han genom sin manliga tapperhet hade fullkomligt godtgjort sitt förra kränkande tillmäle. Segervinnaren tog här ett rikt byte, då han plundrade den intagna staden, hvilken han sedan öf-

verlät åt dess förra styresman [87]). Detta berättar Morkinskinna, utan att känna till den fjerde stadens eröfring, som Heims kringla tillägger Harald. Den sednare urkunden afviker äfven från den förra i sin berättelse om sättet, hvarpå den tredje af dessa städer intogs. Den känner ej, att något motstånd gjordes å de belägrades sida, hvilket man ej gerna kunde vänta, då alla de närvarande endast bestodo af klerker och fega lekmän, hvilka skyndade sig lika ifrigt att söka räddning i flykten, som de förut varit angelägne att tränga sig fram, för att vara tillreds, att mottaga offer och skänker. Efter denna urkund skall äfven det ryktet, som var utspridt om Haralds död, hafva tillskrifvit denna en tillfällig sjukdom, och alldeles icke de sår, han fått i slaget; heldst ingen stormning företogs, utan Harald nöjde sig med att blott afskära staden all tillförsel [88]). Halldors sårande förebråelse skall efter hvad Heims kringla berättar, hafva undfallit honom vid belägringen af en fjerde stad, som denna saga förtäljer på följande sätt.

Denna stad var stor, starkt befästad och omgifven af djupa grafvar, som hindrade de belägrande från att öfverraska, eller underminera den. Då invånarne märkte det fruktlösa bemödandet i ett anfall mot en stad, som ej mindre skyddades af befästningskonsten, än af lokalen, tilläto de sig hånande smädelser mot Wäringarna. De i staden förlagde troppar läto de bestiga murar-

ne, portarne höllo de öppna och inbjödo Wäringarne spefullt att komma in i staden. Harald befallte sina kämpar att anställa krigiska lekar i stadsboarnes åsyn, för att trotsa deras öfvermod, likväl med iakttagande af den försigtighet att de ej trädde inom skotthåll. Efter några dagars förlopp gick de belägrades djerfhet så vida, att de obeväpnade bestego murarna och derjemte höllo stadsporten öppen. Då bjöd Harald sina män dölja svärden under mantlarna och hjelmar under sina hattar; hvarefter de skyndade sig mot stadsporten och gjorde derpå ett oförmodadt anfall. En brinnande strid tog sin början, då stadsboarne, sedan de under tiden hunnit att rusta sig, värjde sig manligt. I saknad af sina sköldar nödgades Wäringarna att svepa mantlarna om venstra handen. Många föllo, flera sårades och alla sväfvade i den största fara, då Harald anlände med undsättning från lägret. Men fienderna sköto och slungade stenar mot dem, hvarigenom de hindrades från att bistå sina i stadsporten kämpande stallbröder, så fort som dessa sednare hade önskat och väntat. Vid detta tillfälle berättas det, att Haralds märkesman stupade och att Halldor skymfligt tillvitade Harald det, vi nyss anförde **). Beträffande Halldor låter det troligare, att han med den honom egna häftighet och styfsinta oböjlighet, har utbrustit i denna förebråelse vid detta tillfälle, än vid den belägring, som Morkinskinna anför, då ingen orsak fanns,

som kunnat berättiga honom att föra ett dylikt språk.

Inga qväden äro anförde af Sturleson, för att skänka trovärdighet åt berättelsen om dessa eröfrade städer. Likväl finnes en annan auctoritet, ett ögonvittnes intyg. Ty Sturleson säger, att det är Halldor, som fört denna berättelse med sig i landet [20]).

Denna krigslist att utgifva sig för död har blifvit använd redan före Haralds tid; åtminstone berättar Saxo det om Frode den förste. Dudo af St. Quentin, en Normannisk skriftställare tillägger Vikingen Hasting samma stratagem [21]). Müller anser det mindre sannolikt, att Dudo, som lefde närmare Haralds tidehvarf, än Saxo, skulle hafva förvexlat Harald och Hasting med hvarandra. Man kan invända deremot med hans egna ord, att sagan ofta tillägger flera hjeltar samma bedrift. Då dessutom Halldor, sagoberättaren, varit närvarande vid dessa strider på Sicilien, synes hvarje tvifvelsmål här börå försvinna och detta stratagem kan med lika mycken rätt tilläggas Harald, som Hasting.

Torfæus anför ur handskrifna urkunder, att, då Barbarer en gång inföllo i Grekiska riket och förödde allt med eld och svärd, blef Harald på Gyrgers tillstyrkan utsänd, för att bjuda dem spitsen och sätta en gräns för de af dem föröfvade härjningar. Harald anropade den heliga Olof och lofvade, i fall han vann seger, att upp-

bygga och åt honom inviga en kyrka i Constantinopel; hvartill Kejsaren äfven gaf sitt bifall. Derpå drog Harald ut i fält. En af de fiendtliga Barbarer, som var blind, tyckte sig skönja en ryttare, som red framför Grekiska hären på en hvit häst och hade i följe med sig bäfvan, flykt och nederlag. Denne ryttare skall hafva varit den helige Olof.

Barbarerna hade vagnar, väpnade med liar, för att drifva dem in uti Wäringarnas leder. Men genom en hemlig, öfverjordisk kraft stannade vagnarna i sitt lopp, utan att kunna rubbas från stället. Wäringarna vunno seger och lysande byte och dermed uppbyggde de det tempel, de utlofvat åt den helige Olof. Invigningen skedde i Kejsarens närvaro och detta tempel har alltsedan blifvit hållet i helig vördnad under en lång följd af år [22]). Detta synes vara närmare beslägtadt med legenden, än med historien och röjer tydliga spår till en efterbildning af det, som berättas i Hakon Herdabreds saga [23]). Hvad som tillhör Thor Helsing, har med en diktad tillsats genom den sednare sagans syncreticism blifvit öfverflyttadt på Harald Hårdråde. Det är likväl onekligt, att flera traditioner om Haralds öden i Orienten funnits i Norden, än de af oss anförda. Redan Sturlesons eget intyg stadfäster denna förmodan, som dessutom hämtar ännu mera stöd af hvad Ad. Brem. berättar, att Harald hållit många träffningar med Scyterna till lands

och med Saracenerne till sjös. Samma författare talar om hans fejder med Bulgarerna. Derpå häntyder äfven en af Sturleson anförd vers. Schöning sätter dessa strödda underrättelser om hans härnad mot Bulgarerna i förbindelse med det ställe, som Torfæus anför om Haralds fälttåg mot de libeväpnade Barbarer [94]).

Gyrger uppträder alltjemt i sagan som styrkets onda Demon. Den ryktbare Maniaces var helt annorlunda, än Isländarnes Gyrger. Maniaces var grym, men tapper, en så utmärkt krigshöfding, som det vekliga Byzans den tiden kunde fostra. Det är ej osannolikt, på grund af den kännedom vi äga om Haralds karakter, att en bitter afvund aflägsnat dessa härförare från hvarandra. Nationalhatet mellan Baranger och Greker kunde äfven bidraga något. Maniaces blef afskydd af de förra, och den allt ombildande tiden har omsider hunnit att gifva oss en så otillförlitlig och ofullständig teckning af hans karakter, som den vi läsa hos Sturleson. Enligt en af de handskrifna urkunderna var det samma Gyrger, som underrättade Kejsaren om, när Harald besökte Prinsessan Maria. Endast genom en falldörr lyckades det Harald att undkomma. Men samma äfventyr berättas om Sves och Dromund, som var samtida med Harald och äfven då uppehöll sig i Miklagård. Müller har visat, att berättelsen om Dromunds förhållande till den By-

santinska sköna är endast en efterbildning af medeltidens Romantiska saga om Prins Tristram. Hvad Hrookinskinna, eller den af Torfæus citerade urkunden anför om Harald i nyssnämnde fall, är grundlöst. För öfrigt stod Maniaces icke i det nära förhållande till hofvet, som Isländarne vilja antyda. Att han blef fängslad på den första Eunuchens befallning, hafva vi redan sett. Sin mesta tid lefde han ej i Constantinopel, utan i Syrien och Italien. Framdeles fick han för andra gången uppdrag att öfvertaga befälet i det sednare af dessa länder. Då han under Constantin Monomachi regering var nära att uppoffras för en hofintrigue, reste han upprorsfanan, besegrade en krigshär, som blifvit utsänd emot honom, men då han hälsades som Kejsare af sina troppar, störtade han från hästen, dödligt sårad, utan att man vet, hvem hans baneman varit. Hans här upplöstes och så slutades Maniacis lif och bedrifter [55]).

Vi hafva redan hunnit före Harald till Miklagård, dit sagan berättar, att han återvände, efter att hafva tillbragt många år under härnadsfärder på Sicilien och i Afrika. Men han dröjde endast en kort tid qvar i hufvudstaden, utan företog, åtföljd af en stor del Wäringar, en beväpnad vallfart till Jorsalahem, på hvilken färd han höll aderton ordentliga slagtningar. "Alla städer och fästningar, som lågo i hans väg, öfverlemnades i hans våld, och han gjorde hela vägen säker

allt intill Jordan och dräpte röfvare och fridsförstörare. Sedan vände han tillbaka till Miklagård. Då han der fick höra, att hans brorson Magnus hade blifvit Konung öfver Danmark och Norige, längtade han hem till Norden och uppsade sin tjänst hos Grekiska Konungen. Drottning Zoë vredgades deröfver, att han ville lemna Miklagård. Ty hon hyste en hemlig böjelse för honom och önskade sig honom till man. Efter hvad hemkomne Wäringar hört berättas af de förståndigaste och kunnigaste män i Miklagård var det, som vi här anfört, den verkliga orsaken till att Harald straxt derpå blef fängslad. En förevändning hämtades likväl från den beskyllningen, att han ej handlat rätt med Grekiska Konungens gods, som blifvit taget i härnad" [96]). Harald skulle ej hafva redovisat för det byte, han i krig vunnit, hvaraf till följe af Hrockinskinna och Flatöboken, Harald och Gyrger varit förbundne att betala hundrade mark till Miklagårdskonungen för hvarje af de härskepp, som de haft med sig på detta tåg. Det öfriga af bytet var det dem tillåtit, att sjelfva behålla [97]).

Det strider ej mot hvad Byzantinska författare berätta, till följe hvaraf "femte parten af allt byte tillhörde Kejsaren; en del lemnades åt Megas Domestikos och en annan del åt de särskilda underanförare." [98]).

Berättelserna om Haralds fängslande afvika från hvarandra. Vi välja först fästa oss vid hvad

Heims kringla anför, sedan jemföra härmed hvad som innehålles i Morkinskinna och hos Saxo och slutligen genom en paralellism med Byzantinska underrättelser, ur dåvarande hofhistorien söka att framdraga det verkliga förhållandet, såvida detta kan genomskimra den väfnad af fabler, hvaraf den Nordiska berättelsen vid detta tillfälle är omslöjad. Sturleson berättar, att den helige Olof hade uppenbarat sig för Harald, då han fördes i fängelse, och lofvat honom bistånd. Fängelset slutade sig uppåt i ett torn, der det var öppet ofvantill och försedt med en ingång från gatan. En rik qvinna, som genom den helige Olofs underbara hjelp blifvit räddad ur en svår sjukdom, hade vid denna tid haft en uppenbarelse af samma helgon, då han bett henne att af erkänsla hjelpa Harald. Hon begaf sig med sina tjenare till fängelset nästa natt, gick upp i tornet på en stege och nedsläppte i fängelset ett tåg, hvarmed de drogo upp Harald jemte Halldor och Ulf, hans trogna stallbröder. Derifrån skyndade sig Harald till Wäringarne, som togo mycket väl mot honom. De väpnade sig alla och följde honom dit, hvarest Kejsaren sof, honom fasttogo de och utstungo hans ögon [99]).

Prinsessan Maria, som Harald fattat kärlek till, bemägtigade de sig och förde henne till Wäringarnas galejor, med hvilka de rodde in uti Sävedssund, som han fann spärradt med jernkedjor [100]). Det lyckades honom att spränga dem

med forcerad rodd. Men det ena af hans skepp gick förloradt. Med det andra for han öfver Svarta hafvet till Gardarike, der hans håg var fästad vid Ellisif, Konung Jarisleifs dotter. Det är om henne han sjunger, att oaktadt hans bragder och strider

"dock synes ringprydda flickan
i Gardarike mig försmå" [101]).

Morkinskinna berättar, att han blef tillika med sina två följeslagare kastad i en ormagård, der en förfärlig drake förtärde alla, som voro dömde till döden. Liken af dem, som draken ej hann att uppäta, bidrogo att förpesta luften på detta osunda ställe. När Harald inneslöts här tillika med Ulf och Halldor, hade draken händelsevis blifvit insöfd. De trenne fångarne beslöto, att, om möjligt var, förekomma draken derigenom, att de dödade honom. Halldor höll hans hufvud, Ulf, som var starkast, svansen, hvarjemte de sökte att nedtrycka kroppen och Harald stack en knif ända till handtaget i odjurets bröst. Oaktadt draken vid sitt uppvaknande sökte att slingra sig från dem, blef allt hans bemödande fruktlöst. Stundom var han nära att göra sig fri, men efter mycken blodförlust insöfdes han åt dvala; då hoppet åter lifvades hos de fångne, att kunna förlänga ett olyckligt lif. Under tiden kom deras rädderska och befriade dem ur fängelset. Detta anför Morkinskinna [102]).

Saxo meddelar en annan saga, som genom

sin likhet med denna tyckes förrådd ett gemensamt ursprung. Harald hade för ett mord blifvit dömd att kastas för en drake. En trogen träl var den ende, som delade hans fängelse och heldre ville dö, än svika sin herre. Det var stadgadt, att de alldeles nakna borde kastas i ormagården, men Harald hade likväl fått tillstånd af fångvaktaren att behålla en tunn linnekläddnad. Äfven hade det lyckats honom att i hemlighet taga med sig, en rakknif. För en gyllne armring, som han skänkte fångvaktaren, vann han dennes bevågenhet, så att han på begäran lät strö på fängelsegolfvet små fiskar, hvarmed draken kunde stilla sin första hunger och då fjällen glänste, upplystes deraf det annars mörka fängelset. Af de kringströdda benen efter döda kroppar danade Harald en klubba, hvilken han lemnade åt sin följeslagare. Då nu draken visade sig och var ifrigt sysslosatt med att förtära de små fiskarne, sprang Harald upp på hans rygg och stack sin rakknif djupt in i det enda ställe på drakens kropp, som var fritt från fjäll, och hvarest odjuret kunde såsas. Harald satt så högt uppe, att draken hvarken kunde omslingra honom med sin svans, eller skada honom med sitt bett. Tjenaren slog draken i hufvudet med sin klubba, till dess han blef blodig och slutligen dog. Denna deras djerfva handling beundrade den Grekiske Kejsaren och efterskänkte den tappre det straff, som tillhörde den brottslige och ville heldre hedra förtjensten,

än straffa förseelsen. Härtill lade han äfven bevis af sin nåd och skänkte Harald penningar och fartyg till sin hemresa. Konung Valdemar den förste, som var en vän af fornminnen, trodde sig äga den knif, Harald vid detta tillfälle hade brukat, men hvilken nu var alldeles förtärd af rost, så att den ej dugde till att skära med. Det roade honom att visa den för sina förtrolige vänner" [101]).

Att Valdemar ägde en knif, som han ansåg vara densamma, som den Harald brukat, bevisar intet annat, än att en tradition derom var allmän i det tolfte århundradet och att der fanns i Danmark en folksaga, hvarifrån Saxo hämtade ämnet för denna framställning. Huru mycken trovärdighet den förtjenar, är lätt att finna. Haralds äfventyr i Miklagård hade blifvit satte i förbindelse med hvad traditionen anförde om ormagårdar i Nordens Mythiska historia. Man tycker sig i förening härmed röja ett bemödande hos återkomne Wäringar, att, när deras förråd på rent historiska sagor hade slut, ersätta det derigenom, att de på verldsbekanta, stora namn öfverflyttade allt det underbara, som ursprungligen tillhörde den romantiska sagans hjeltar. Vilkinasagan med drakar och brokiga äfventyr tyckes återljuda i dessa förvirrade, all historisk sanning afklädda sägner. Att dylika äfven funnos hos Isländarne, finner man af den berättelse Morkinskinna innehåller. Troligen böra dessa Wäringarnes dikta-

de traditioner hänföras till en tid, då Harald Hårdrådes bedrifter hunnit att utsmyckas i den romantiska sagans drägt. De öfverlemningar, Sturleson följer, äro äldre, vanligen mera trovärdiga och härleda sig otvifvelaktigt från Harald sjelf och hans följeslagare. Som ett motstycke till Saxos berättelse kan man anföra en Byzantinsk legend om den helige Hypatius, som skall hafva dödat en drake, hvilken uppehöll sig i granskapet af Johannis döparens tempel och uppslukade alla, som oförsigtigt närmade sig detta ställe [104]). Albericus Mon. berättar, att Harald blifvit dömd att kastas för ett lejon, till straff för det han vanärat en ädel jungfru. Men hans styrka var så stor, att han med sina armar endast qväfde lejonet [104]).

Orsaken till Haralds kallsinnighet mot Kejsarinnan Zoë härleder Heims kringla från den kärlek, han fattat till hennes brordotter Maria. Denna uppgift är i genealogiskt hänseende origtig, då man af Byzantinska historien vet, att Constantin 9de ej lemnade efter sig någon son, utan endast trenne döttrar, af hvilka Zoë var den ena. Elatöboken säger, att Maria var Kejsarens systerdotter. Men vi afbryta denna undersökning såsom af ett underordnadt intresse och vilja i stället lemna en teckning af det dåvarande Byzantinska hofvet. Af Constantini trenne döttrar var Zoë bestämd att bära den Grekiska purpurn, som hon först delade med Romanus. Denna hennes

första gemål blef henne snart likgiltig när han mindre lifligt hyllade hennes redan föråldrade behåg. Hon hade bland Kejsarens hofmän träffat en viss Michaël, af ovanlig skönhet, en broder till den då allrådande Johannes, Kejsarens favorit Eunuch. Denna sednare, som hon alltid hade afskytt, började hon nu att närma sig, och förrådde i enskilda samtal ett lifligt deltagande för hans sköna broder. Den sluge Eunuchen inledde en närmare förbindelse emellan dem båda, som snart antog en brottslig karakter och hvarom ingen i hufvudstaden var okunnig, utom Kejsaren. Då ryktet omsider fann en väg till hans öron, satte han ej tro dertill, utan förmådde endast Michaël att på det heliga korset besvärja sin egen och Kejsarinnans oskuld. Kort derefter fick Kejsaren gift antingen af Johannes, eller af Kejsarinnan på Michaëls tillstyrkan. Båda dessa rykten voro allmänna. Men då giftet ej gjorde en nog hastig verkan, blef Kejsaren qväfd i badet. Genast efterskickades Patriarchen Alexius ur Kyrkan, der han bevistade gudstjensten och blef förundrad att vid sin ankomst till palatset finna Kejsaren död, på hvars befallning han hade blifvit hämtad. Kejsarinnan träffade han sittande på en thron; hon befallte honom att viga sig vid den närvarande Michaël. Patriarchen stutsade i början vid detta förslag, men alla hans inkast försvunno för det löfte, han fick om femtio marker guld för egen räkning och om lika så mycket,

som en indulgens till kleresiet. Vigseln förrättades och Michaël uppsteg på den kejserliga thronen. Men på denna svindlande höjd kunde ej den svaga mannen bibehålla sig. Kronan, hvarefter han utsträckt begärliga händer, tryckte mera hans hufvud med sin tyngd, än dess glans förmådde att smickra hans fåfänga. Hela riksstyrelsen hvilade i händerna på Johannes, som ägde flera för en Byzantinsk statsman nödiga egenskaper, slughet och skarpsinnighet, en ej vanlig förmåga att dölja hvad han verkligen tänkte, och en trolös obeständighet mot alla, med hvilka han stod i närmare förbindelse. I sin verksamhet röjde han en outtrötlig ihärdighet och älskade hvarken vin, eller bordets nöjen.

Kejsaren plågades af samvetsagg öfver sin mened och besvärades af epileptiska anfall. Cedrenus säger, att det var en ond ande, som qvalde honem och från hvilken han ej förrän i döden blef befriad. Han visade sig ej ofta för allmänheten, aflade all kejserlig prakt och ofta, då han vid högtidliga tillfällen intagit thronen, återkom hans sjukdom med förnyad häftighet. Det var uppdraget åt hans närmaste omgifning, att, så snart de upptäckte något spår dertill, draga en förlåt för thronen och aflägsna alla de närvarande. Han besökte ej mera Zoë till följe af biktfadrens föreskrifter, då han trodde sig endast genom en sträng, Anachoretisk lefnad kunna försona sina begångna brott. De andlige öfverho-

pade han med rika skänker, döpte barn och bygde kloster. Johannes sökte emedlertid att hindra Zoë från alla stämplingar; han aflägsnade från hennes person alla tillgifna tärnor och hennes faders trogna Eunucher. En giftdryck, som hon låtit bereda för honom, upptäcktes och föranledde att hon ännu strängare bevakades. Men då Johannes förutsåg, att Kejsaren var nära sin lefnadsslut och att hans familie skulle falla ett offer för Zoës hämndlystnad, om den ej upprätthölls af något, nytt mäktigt stöd, förmådde han Michaël att adoptera sin systerson Michaël och utnämna honom först till Cæsar och sedan till Kejsare [106]). Han kallas af Byzantinska författare Kalaphåtes och af Isländarne Katalaktus. Det första han företog sig, var att störta den, på hvars axlar han hade uppstigit på Kejsarethronen. Johannes förvistes till en af Archipelagens öar. Man tror sig häruti upptäcka Zoës hemliga inflytande. Omsider väcktes den nya Kejsarens misstankar äfven mot henne, som han uppenbart kallade en brottslig giftblanderska. Glömmande sin förbindelse till henne för en oförmodad thronupphöjelse, och endast lyssnande till hvad misstankan ingaf honom, förviste han henne till Prinkipo, en skön ö med skuggande lundar af tallar och terebinther, platåner och Cypresser. Det milda klimatet hade gjort denna ö till en favoritort för de Grekiska Kejsare, som gerna tillbragte våren här i den sköna naturen. Äfven

var den en azil för flera störtade, krönta hufvud.

Hit förvistes Zoë, för att der utbyta purpurn mot doket.

Michaël utgaf en proklamation till folket, hvaruti han sade, att Zoë hade försökt att störta hans thron; och han slöt med att försäkra alla sina trogna undersåtare om sin nåd. Men folket ropade högt: "Vi vilja ej hafva Stauropata Kalaphates till vår Kejsare, utan endast lyda vår moder Zoë, som riket tillhör i arf efter dess fäder. Och dessutom hörde man äfven: "stick ut ögonen på Kalaphates." Det var förgäfves, att Michaël hämtade tillbaka Zoë och lät henne i Kejserlig skrud visa sig för folket. Hennes syster, Prinsessan Theodora blef förd liksom i triumph ur sitt kloster och beklädd med purpurn. De upproriska skarorna framryckte mot palatset från trenne håll. Den ena hopen kom från Excubita den Kejserliga lifvaktens boning. Efter ett fruktlöst motstånd flydde Kejsaren i ett kloster. Palatset blef intaget och plundradt; hvarefter den uppretade folkskaran strömmade till det kloster, der Kejsaren uppehöll sig, ryckte honom ur helgedomen och utstack hans ögon. Detta skedde till följe af det uppdrag Theodora hade gifvit åt den nya StadsPrefekten Campanares [107]).

Om än Harald ej varit hufvudmannen vid denna revolution, är det icke osannolikt, att han medverkat dertill, då excubita, Wäringaborgen, ut-

tryckligen nämnes, som en föreningspunkt för en del af Constantinopels folkmängd. En känsla af tillgifvenhet och trohet mot det gamla Kejsarehuset kunde väl förmå Barangernas anförare att åt dess ättlingar låna sitt biträde mot en brottslig throninkräktare. Man finner, att Constantinopels folkmängd lifligt deltog i Kejsarinnornas öde. Thronombyten förändrade endast ställningen i hufvudstaden och isynnerhet bland de högre familjerna. Dessa hade äfven under denna dynasties femtioåriga regering hunnit att trygga sin förmögenhet ech sina värdigheter; hvarföre den var nära fästad vid densamma. Folkets deltagande kan man förklara, då man känner, hvad makt Majestätets vördade namn utöfvar derpå. Någon annan Kejsare, än Michaël Kalaphates kan det ej hafva varit, hvars ögon blifvit utstuckna på Haralds befallning. Flatöboken ger äfven den Kejsare, som detta missöde träffade, namnet Michaël [108]). Sturleson misstager sig således om tid och person, men ej om sjelfva händelsen, hvilken han orätt sätter i förbindelse med omständigheterna vid Haralds hemfärd. Suhm framkastar den ej osannolika hypothesen, att Harald Hårdråde blifvit fängslad, då man fruktade hans nära förbindelse med Gardarike, mellan hvilket rike och den Grekiska Kejsaren Constantinus Monomachus ett häftigt krig upplågat. Äfven var det under dåvarande krig med Gardarike ej svårt för Harald att finna ett tillfälle till flykt [109]).

Man tycker sig af Theodoricus Monachus finna, att flera rykten funnits i Norden om det sätt, hvarpå Harald lemnade Byzans. Nyssnämnde författare säger att det var något alldeles otroligt, sättet, på hvilket han kom undan [110]).

Zoës vällustiga karakter strider ej mot den böjelse, hon skall hafva fattat för Wäringarnas frejdade höfding. Det öfverensstämmer med sederna vid det Byzantinska hofvet, som framställde en tafla af en kraftlös tids veka vällust, skuggad af de lågaste brott och de mörkaste karakterer.

Hon som glömde sin Kejserliga höghet till den grad, att hon genom ett dubbelt brott upphöjde på thronen en sådan som Michaël Paphlagonern, som saknade förtjenster, börd och anseende, endast för hans lysande fägring, kunde utan svårighet låta sina blickar med välbehag dröja vid den jättelika, kraftfulla, i den krigiska ärans rika skimmer framglänsande Wäringahöfdingen, som kommit från en aflägsen nord, hvars af dikten förstorade under kringspriddes i traditionen. — Den Isländska sagan tecknar Haralds yttre på följande sätt. "Han var till utseendet en skön och ståtlig man, med blekgult hår och skägg; han hade kort skägg, men långa kampar; den ena ögonbrynen något högre än den andra; stora händer och fötter; dock begge delarne väl bildade; fem alnar var hans längd." Dervid anmärker en kommentator, att det gamla alnmåttet

var vida mindre, än det nuvarande. Likväl var han mer än vanligt lång; ty han var större än sin son Konung Olof Kyrre och sin sonson Magnus Barfot, som båda voro mycket storväxta män. — Detta om hans utseende. — Föröfrigt berättar sagan, att han var klok och vis att fatta råd, att han aldrig flydde ur någon strid, men var i högsta grad vapendjerf och afgick alltid med seger ända till den sista af sina strider, då han i Brittanien dog hjeltarnes död. Hans rykte var så stort, at man sade allmänt, "att ingen hjelte större än han, fanns under solen "och att aldrig en så väldig krigshöfding funnits i Nordlanden." Han kallades Nordens ljungeld. — En fana hade han, som hette Landeydan om hvilken gick det rykte, att den, framför hvilken hon bars, alltid vann seger. Den brynja, han bar i sina strider, som han hade haft med sig från Miklagård, kallades Emma, var så fotsid, att hon räckte honom långt ned på fötterna och så hård, att intet svärd kunde bita på henne. Traditionen kunde ej förklara hans oafbrutna vapenlycka på annat sätt, än att han kände magiska konster, hvarigenom han segrade. — Då hans hjelterykte var i sjelfva Norden, hjeltarnas fosterland, så stort och lysande, att det fördunklade alla de öfrigas, huru mycket större och mera glänsande har det ej varit i Grekland, som var rikt på bildning, men fattigt på hjeltar? Väl kunde hans krigiska ära och det kring honom sväfvande underbara

trollglans hafva tjust den svaga och lättsinniga Zoë; men Harald kunde, äfven om ett tillbud att dela den Byzantinska thronen med Zoë verkligen skett, ej qvarhållas deraf, utan han längtade till Norden.

Det berättas i hans saga, att han bortröfvade vid sin afresa, Prinsessan Maria, men lät likväl, innan han lemnade den Grekiska kusten, sätta henne åter i land med en ej vänlig hälsning till Kejsarinnan Zoë, huru ringa välde hon hade öfver Harald och huru litet hennes makt kunnat hindra honom att taga den ädla jungfrun med sig.

Detta skedde, då Harald redan seglat genom Säveds sund in i svarta hafvet. Säveds sund, eller rättare Siavidarsund var Bosphoren; troligen skänkte Nordboarne det detta namn, derföre att sundet vidgar sig och slutar vid ett stort haf. Det var vanligt, att Nordländaren antingen uppfann nya namn på sydländska ställen, eller att han gaf de förut existerande en nordisk böjning. Sålunda kallades Gibraltars sund, Nörva sund, Alperna Mundia-fjäll, södra Frankrike och Italien Walland, o. s. v.

Sedan seglade Harald norr till Ellipalta, som vanligen betecknar Hellesponten, men här den Cimmeriska Bosphoren. Vidare drog han till Gardarike, under det han alltjemt diktade qväden, hvilka kallas hans gammans visor, hvaruti han besjunger den ringprydda flickan i Gardarike (Prinsessan Ellisif, en dotter af Konung Jarisleif) och

hennes köld. Här tycker man sig röja Chevaliandan, hur den yttrar sig i Norræna tunga. Omsider kom han till Konung Jarisleif, som mottog honom väl, återlemnade alla de skatter, som Harald hade från Miklagård öfversändt dit, för att förvaras och gaf honom sin dotter, den besjungna Ellisif, eller Elisabeth till ägta. — Om våren for han till Aldegiaborg, der han skaffade sig fartyg och seglade till Sigtuna i Sverige, der han träffade Sven Ulfson.

Efter Theodoricus Monachus var det vid Onrarsunt (troligen Öresund) Sven Ulfson låg med sin flotta, då Harald anlände till Norden. "En dag fingo de se ett skepp med en präktigare utrustning, än vanligt; ty alla seglen voro af lysande purpur. Öfver en så ovanlig syn förundrades Konungen (Sven Ulfson) och skickade straxt de, som skulle fråga efter, hvilka desse voro, eller hvarifrån de kommo. Det svarades då, att det var Harald, en broder till Olof, den Norrska Konungen, som nu kom från Grekland." Vi hafva nu följt Harald till Norden och återvända till Byzans, för att framdraga hvad minnesvärdt, som ännu kan vara att berätta om Wäringarna.

10. §. *Om Wäringarna under Isak Comnenus.*

Under Isak Comnenus berättas Barangerna ha varit verksamma vid den öfvermodige Pattiar-

chens fängslande. Isak Comnenus besteg thronen år 1057 och sträckte en genomgripande reform till alla styrelsens grenar. Han indrog från klostren en del af deras öfverflödiga förläningar, som endast tjenade till att bereda Munkarne ett på Sybaritiska njutningar rikt lif; och sökte genom dessa indragningar att göra det lättare för dem, att uppfylla sitt armods löfte. Patriarchen frambar inför thronen de andliges klagan; men då hans böner och erinringar ej rönte den framgång han hade väntat, tillät han sig hotelser mot Kejsaren. Han sade, att det ej var svårare att störta honom från thronen, än det hade varit att lyfta honom dit. Han tillade, att mellan den Prästerliga och Kejserliga värdigheten var ingen, eller blott en ringa skillnad. Äfven brukade han en fotbetäckning af purpurfärg, som liknade Tzangia, Kejsarevärdighetens insignier. Inga oroligheter voro för staten farligare, än de, hvaruti de andlige voro invecklade. I annat fall inskränkte sig allt till en förändring af de styrande personerna; men i förra fallet rubbades sjelfva statsformerna. De andligas intressen maskerade sig vanligen med nitet för bilddyrkan och andra till utseendet rent theologiska kontroyerser. Ende utvägen för en Grekisk Kejsare att behålla en öfverlägsenhet öfver Kleresiet, var att besegra det med dess egna vapen och öfverträffa sina motståndare i det subtila af den andliga polemiken. Vid detta tillfälle framträdde Kleresiets intresse

i en rent hierarchisk form, som var en nödvändig följd af det våldsamma anfall Kejsaren gjort på de andliges besittningar. Hans riksgagnelig än hans afsigt vär, förstod han ej att bruka de för sin plans vinnande mest tjenliga medel, då han trotsade den allmänna opinionen. Denna äger äfven i de mest oinskränkta stater, der den litterära utbildningen har vunnit försteg för den medborgliga, en makt, som sjelfva enväldet ej ostraffadt vågar anfalla. Nödvändigheten tvang Kejsaren att bruka våld, för att ej sjelf bli angripen. Han begagnade sig derföre af ett gynnande tillfälle, som erbjöd sig att gripa Patriarchen, då denne hade begifvit sig till en Kyrka i förstäderna, för att med sin närvaro skänka glans åt den högtid, som der skulle firas. "Kejsaren utsände då en tropp af de krigare, som kallas Baranger, hvilka ryckte Patriarchen våldsamt ned från sin thron, satte honom på en åsna och förde honom till sjöstranden nära Blacherne; hvarest de låto honom bestiga ett fartyg, som seglade till Prokonnessos, der han dog uti landsflykt. Efter hans död blefvo många under honom tillskrifne [114]). Af det anförda skönjes, att Barangerna ägde Kejsarens odelade förtroende och ansågos som den oinskränkta maktens trognaste tjenare. Den omständigheten, att de ej tillhörde Grekiska kyrkan, kunde äfven göra, att de ej fruktade att förgripa sig på dess andliga öfverhufvud.

41 §. Om Wäringarna under Botaniates.

Då Nicephorus Briennius uppväckte ett uppror mot Kejsar Michaël Ducas, som regerade mellan 1071 och 1078, understöddes han dervid af sin Bror, som bragte på Briennii sida en del vesterländska troppar jemte ett stort antal Franker och Baranger. Under tiden hade Michaël Ducas frivilligt nedstigit från thronen, som intogs af Botaniates, dervid kraftigt understödd i synnerhet af sin segrande fältherre Alexius Comnenus. Botaniates sökte förmå Briennius att nedlägga vapen och uppge alla anspråk på Kejsarevärdigheten, då han lofvade att upphöja honom sjelf till Cæsar och att hans förnämsta anhängare visst ej skulle sakna hedrande vedermälen af den Kejserliga nåden. Trenne beskickningar afgingo i denna afsigt — men förgäfves. Styrkan och vapnen måste således afgöra saken. Fälttåget började under flera för Briennius olycksbådande auspicier. Hans Kejserliga tält föll till marken, nedstörtadt, efter hvad som sades, af osynliga händer; och en inträffande månförmörkelse uttyddes på hans eget, snart förestående throhfall. Briennius blef äfven i en strid mot Botaniates troppar, som anfördes af Alexius Comnenus, besegrad, tillfångatagen och sedan beröfvad sin syn. Hans broder Johannes föll kort tid derefter i Constantinopel ett offer för en djupt förelämpad Barangs retade hämdkänsla. Förhållandet härmed var följande. En del Baranger hade slutit sig till Bri-

ennii parti. Deras landsmän i hufvudstaden, som trodde sig sin pligt trogne, då de försvarade Botaniates, skickade ett sändebud till de Baranger, som tjente hos Briennius, för att förmå dem till att öfverge upprorsstiftaren och återgå till lydnad för den laglige Kejsaren. Detta sändebud blef röjdt och fördt inför Briennii broder Johannes, som nödgade det att tillstå allt. Sedan befallte han, att man skulle först afskära näsan på denne Barangernas utskickade och sedan låta honom gå. Samma Barang får i Constantinopel se Johannes. Kännande en djup harm öfver den skymf han lidit, drog Barangen sitt utländska svärd ur skidan och genomborrar dermed sin fiende.

Mot Kejsaren gjorde Barangerna vid samma tid ett uppror och sökte att ombringa honom; af hvad orsak, är ej uppgifvet. Alla farliga följder deraf afböjdes genom de öfriga tropparnas förenade bemödanden. Då upproret var stilladt, eftergaf Kejsaren sin vrede för Barangernas böner och allt blef ställdt på samma fot, som förr [xxx]).

12. §. *Om Wäringarnas förhållande, när Alexius Comnenus uppsteg på den Byzantinska thronen.*

Under Kejsar Alexii Comneni regering omtalas Wäringarna flera gånger af Byzantinska författare. Äfven synes Alexius Comnenus hafva varit det herrskare ideal af lysande frikostighet

och upphöjd personlighet hvarvid den Isländska sagan företrädesvis fästat sig, sannolikt hafva flera Kejsares namn måst träda tillbaka i skuggan, för att öka ryktbarheten af detta enda. Kyrialax blef i den sednare traditionen en för alla Grekiska Herrskare gemensam benämning [116]).

Alexius Comnenus hade redan som storfältherre gjort Botaniates vigtiga tjenster, då den sednare till följe af ålderdomssvaghet och missledd af två gynnade gunstlingar, beslöt att till sin efterträdare välja en aflägsen slägtinge vid namn Synademus, med förbigående af Constantinus Ducas, Kejsarinnans son med första giftet, som, för att vara så mycket säkrare om thronföljden, hade blifvit förmäld med en dotter af Botaniates. Kejsarinnan harmfull öfver felslagna förhoppningar, utgjöt sin klagan för båda Comnenerna, Alexius och hans broder Isak, hvilka äfven å sin sida lofvade henne all den hjelp, som det stod i deras förmåga att lemna. Alexius var redan misstänkt af de maktägande, derföre att han vägrat gå i fält mot sin svåger Melissenus, som rest upprorsfanan i Asien. Då nu härtill kom, att han underhöll i politisk väg en förbindelse med den missnöjda Kejsarinnan, blefvo alla hans steg på det noggranaste bevakade, hvarvid det snart kom till de Kejserliga gunstlingarnes kunskap att stämplingar förehades, och följden deraf var det rådande hofpartiets beslut, att beröfva Comnenerna synen, eller ock på något sätt röja dem

ur vägen. Men Alexius nog tidigt underrättad härom, vände sig till Pacumerien, som både i statsärender och i krigiska värf vunnit stor erfarenhet och upptäckte för honom den afsigt, han jemte sin broder Isak hyste, att störta den då regerande Kejsaren från en vacklande thron; hvilket var det enda medel, som återstod till deras räddning. Ty heldre än förekommas, önskade de att förekomma. Alexius utbad sig Pacumeriens råd och bistånd, som äfven denne lofvade, i fall Comnenerna ville ofördröjligen med den gryende dagen bege sig till hären, för att söka vinna den på sin sida. Men om de dröjde med utförandet häraf, hotade Pacumerien, att sjelf angifva saken. Hans förslag antogs och utfördes. Arméen, som ej kunde motstå de fältherrar, som så ofta fört den till segren, var snart vunnen och Alexius utropades till Kejsare. Inom kort står han i spitsen för Kejsarens här framför murarna af Kejsarens hufvudstad. Vid detta tillfälle omtalas Barangerna på ett hedrande sätt, som rättvisar de välförtjenta loford för obrottslig trohet och en allt besegrande tapperhet, som flere af de Byzantinska författare ej glömma att i rikt mått tilldela dem. Innan Alexius kunde tillvinna sig deras oinskränkta tillgifvenhet, måste han först bekämpa deras bergfasta trohet mot den purpurklädda herrskaren, hans företrädare Botaniates; men Alexius förstod att af sin Nordiska lifvakts tillgifvenhet göra en eröfring, hvaraf

med få undantag hans familje förblef i fast besittning.

Då Alexius gick bittida en morgon, höljd uti munkdräkt, rundt omkring stadsmurarna, för att bespeja fiendens ställning, frågade han Cæsaren Johannes, som gått öfver på hans sida och som nu beledsagade honom, emedan han var nära underrättad om ställningen i den belägrade staden och om de särskilda tropparnes lynne och karakter, honom frågade han, hvilka de troppar voro, som försvarade hvarje af de vigtigaste förskansningarna. Han ville underrätta sig om de troppar, hvars trohet han lättast kunde göra vacklande, då han af flera orsaker misströstade om att med storm eröfra staden. "Cæsaren Johannes afrådde honom att vända sig till de troppar, som bära namn af de odödliga, så väl som till *Barangerna*, hvilka voro yxbärande Barbarer, bördige från Thule. Den corps, som kallades de odödliga, hade från sin första ungdom lärt att gå farorna till mötes i striden för fäderneslandet. De voro genom de fastaste band af trohetseder och en oinskränkt tillgifvenhet nära fästade vid Kejsaren och skulle tusen gånger heldre dö, än förmås att stämpla mot honom. *De Barbarer, som buro tveäggade yxor på axeln* (*Barangerna*), hålla sig mest af alla fast vid förfädernas plägseder, och hafva som ett det dyrbaraste arf efter dem bevarat det rykte de äga om en obrottslig trohet mot Herrskaren; det är denna omstän-

dighet som förmått enherrskaren, att af dem bilda sin lifvakt. Deras trohet var till den grad säker, att de skulle ej en gång låna sitt öra till den, som försökte att tala till-dem om förräderi." Nemitzerna deremot voro Barbarer, förut i fejder af Romarna besegrade, hos hvilka de nu tagit sold. Med dem tillstyrkte Johannes att göra ett försök. Han bedrog sig ej heller i sin väntan. Anföraren för dessa troppar blef i hemlighet vunnen och understödde enligt aftal Alexii afsigter verksamt derigenom, att han från ett af tornen vid de inre förskansningarna angrep de Kejserliga troppar, som voro uppställde på de yttre murarna, vid samma tid som Alexius utifrån försökte att storma staden. Portarne öppnades och Constantinopel var intagen, förrän Botaniates ännu visste, att någon stormning blifvit gjord.

Samma hårda öde, som hotar alla de städer, hvilka fallit för en segrande fiendes svärd, drabbade nu äfven det olyckliga Constantinopel. Under det den vilda skaran af Comnenernas odisciplinerade troppar öfverlemnade sig åt en tygellös roflystnad, framträdde till Kejsaren en af rikets första män, Cæsar Nicephorus och tillböd sig, att, om han fick Barangerna till hjelp, skulle han med dem fördrifva Comnenerna. Kejsaren bad honom heldre genom underhandlingar söka utverka billiga vilkor af det segrande partiet. Då Nicephorus begaf sig ut i denna afsigt, träffade han Comnenerna på vägen, som under tiden öfverlagt an-

tingen de först skulle bemäktiga sig palatset, eller skynda att hälsa sin Kejserliga moder. Deras beslut blef, att man borde först taga i besittning palatset. Det var vid detta tillfälle de träffade Nicephorus, som å sin herrskares vägnar erböd dem fred och den lediga thronen. Han talade i Kejsarens namn hvad som följer. "Jag är gammal och ensam, utan att hafva hvarken någon broder, eller annan nära anförvant, som jag skulle önska att se som min efterträdare. Om du alltså vill som jag, (här vände sändebudet sig till Alexius), skall du blifva min adopterade son. För öfrigt vill jag ej göra någon inskränkning i de löften, du gifvit alla de trogna anhängare, som tjent under ditt banér. Jag förbehåller mig ej någon del af högsta makten, utan öfverlåtande den åt dig, är jag sjelf nöjd med blotta skenet deraf. Min önskan är att kallas Kejsare, att bära de purpurfärgade Tzangia och att få bebo det Kejserliga palatset."

Comnenerna syntes böjde för ett dylikt fredligt bilåggande af alla strider, men förmåddes att fatta ett annat beslut till följe af det Cæsaren Johannes yttrade. Han betraktade sändebudet med skarpa blickar och hopdragna ögonbryn, under det han besvarade hans förslag med följande ord: "Gå och förkunna din Kejsare, att dessa tillbud hade kunnat med fördel göras, innan staden blifvit eröfrad. Nu är det, att falbjuda en främmande vara. Hvad det beträffar, att din herre säger

sig vara en gubbe, det bör så mycket snarare beveka honom, att nedstiga från en thron, som fordrar en annan åldec och andra krafter. Om han är angelägen om sin räddning, bör han besinna, att denne ej låter förena sig med bibehållandet af högsta makten." Detta gafs som svar å Comnenernas sida. Under tiden hade ett större antal af de segrande tropparne förspridt sig för att plundra i staden. Då en viss Borilus hade derom blifvit underrättad, beslöt han, i hopp att nedgöra dem, som ej iakttogo den ringaste krigstukt, att samla omkring sig alla sina anhörige och vänner. Äfven hade han förenat med sig de krigare, som bära tveäggade yxor i ställe för svärd (*Barangerna*); hvilka alla han hade uppställt i räta leder, så att de sträckte sig från Constantini forum till andra sidan af det så kallade milium. I skygd af sina sköldar afbidade de striden med fast mod.

Det anförda innehåller ett talande bevis på Barangernas sällan svigtande trohet mot majestätet och oböjda kraft i striden för Kejsarethronen. Om de ej sedan kunde frigöra sig från de laster, som så lätt under ett förderfvadt tidehvarfs inflytande vinna insteg hos en tropp Condottieri, var dock den af förfäderna ärfda, manliga troheten den dygd de längst bibehöllo.

Denna gång blef likväl striden afböjd; ty Patriarchen uträttade genom det inflytande, han hade hos Kejsaren, att denne frivilligt nedsteg

från thronen och räddade sig inom Hagia Sophias helgedom. På vägen dit hade Botaniates under den allmänna förvirringen förgätit, att aflägga den Kejserliga mantlen. Borilus, som följde honom, varsebles det och lösryckte från hans hårdar dessa af perlor lysande, Kejsarevärdighetens insignier, hvarvid han ej utan bitterhet tillade. "Detta passar oss nu."

Prinsessan Anna Comnena, som skrifvit sin fader Alexii biografi, yttrar om Patriarchen, att han var en man, värdig sin plats, som trogen sitt armodslöfte, förde uti sjelfva Österns hufvudstad ett lefnadssätt lika strängt som öknarnes Anachoreter. Det råd Patriarchen gaf Botaniates, att ej längre dröja qvar pä en thron, som var honom nekad af Försynen, då det skulle söndra staten i partier och med kristnas blod befläcka det lysande Constantinopel, detta råd anser samma författarinna antingen härleda sig från en gudomlig ingifvelse, eller ock vara en följd af Patriarchens vänskap för Cæsaren Johannes [117]).

Alexius Comnenus besteg thronen och Barangerna öfverflyttade sin trohet på den förra, segerrika fältherren, som egen kraft och gynnande händelser hade beklädt med den Grekiska purpurn.

13. §. *Om Wäringarnas förstärkning af flyktande AngloSaxer.*

Under denna Kejsare förökades Barangernas corps med en del Anglosaxer, som missnöjde

med Normannernas öfvervälde i sitt fädernesland, hade begifvit sig i frivillig landsflykt. "En del af dem, som voro i ungdomens blomstrande vår, drogo till långt aflägsna länder. Äfven trädde de utan betänkande i krigstjenst hos den Constantinopolitanska Kejsaren; ty han var mycket vis och ovanligt frikostig. Mot honom hade Robert Wiscard, Apuliens Hertig gripit till vapen, för att understödja Michaël, som Danaerna af missnöje öfver Senatens makt, hade störtat från Kejsarethronen. Dessa landsflyktige Engelsmän blefvo väl emottagne af Grekerne och ställde som ett värn mot Normannernas härar, som voro mycket fiendtliga mot Grekerna. Kejsar Alexius begynte att bygga åt Engelsmännen staden, som kallas Chevetot utanför Constantinopel; men i anledning af Normannernas häftiga anfall återförde han dem till hufvudstaden och anförtrodde dem det förnämsta slottet tillika med Kejserliga skatterna. Af denna orsak hafva Anglosaxerne begifvit sig till Grekland och sjelfve, äfvensom deras arfvingar, med trohet tjent det heliga riket, samt alltid bland Thracerna bibehållit sig i stor ära och kärlek hos Kejsare, Senat och folk" [11c]).

Det ställe, som inrymdes åt Anglosaxerna, kallas af Latinska författare Civitot, men dess rätta namn anses hafva varit Kibot. Äfven anföres af en annan författare, att det var Turkarnes härjningar, som förmådde Kejsaren, att flytta dem

till hufvudstaden, och icke Normannernas, som Ordericus Vitalis uppger. Anna Comnena berättar, att tiotusen Normanner, anförde af Petrus Eremita, föröfvade under första korståget många grymheter i Kibot. I fall Anglosaxerna icke redan blifvit af Kejsaren flyttade till Constantinopel, skulle Ord. Vitalis möjligen hafva rätt, då han omtalar de af Normannerne föröfvade våldsamheter, för hvilka Anglosaxerna varit blottställde. Suhm tror, att Normannerna velat hämnas på sina gamla fiender och Konung Wilhelm eröfrarens landsflyktiga undersåtare [119]). På grund af denna berättelse om emigrerade Anglosaxer, hafva Isländarne bygt sin äfventyrliga saga om en utvandring, som blifvit företagen af missnöjde Engelsmän under anförande af tre Grefvar och åtta Baroner, då antalet af deras skepp skall hafva bestigit sig till trehundrade femtio. Efter att hafva plundrat Baleariska öarne och landstigit på Sicilien, drogo de till Constantinopel och befriade staden från en belägring; till belöning derföre öfverlät Kejsaren åt dem ett stycke land, som var beläget, efter några författare, trenne och efter andra åtta dagsresor från Constantinopel. Detta nödgades de likväl först intaga, hvarefter de bygde städer, som uppkallades efter dem de ägt i gamla England. Deras ättlingar bodde länge der. En del af dem togo tjenst bland Kejsarens liftroppar [120]).

Torfæus bestrider en så betydlig Anglosaxisk Kolonisation i Grekland. Suhm deremot tror, att

med de ofullständiga underrättelser, Byzantinska annaler i många fall lemna, det är svårt, om ej omöjligt att härom fälla något afgörande omdöme. Hvad som synes afgjordt, är det, att denna beskrifning är betydligt öfverdrifven. Hvad deremot Ordericus Vitalis berättar, synes i allt förråda tillförlitlighet. Äfven har detta ställe hos nyssnämde författare gifvit flera anledning, att från denna Engelska Kolonisation härleda bildandet af Barangernas corps [121]). Att denna likväl går längre tillbaka i tiden, är till följe af hvad jag redan anfört, öfverflödigt att närmare utveckla. Otvifvelaktigt har Barangernas corps vunnit en betydlig tillväxt genom dessa landsflyktige AngloSaxer, som deruti upptogos. Denna tillökning i stridskrafter, kunde ej annat än vara högst välkommet för Grekiska Kejsaren, som, då han befann sig i behof af manskap, under kriget mot Robert Guiscard, sökte understöd hos Venetianerna och äfven underhandlade med Turkarnes Sultaner om en hjelpsändning från Orienten [122]).

14 §. *Om Wäringarnas deltagande i kriget mot Robert Guiscard.*

Under detta krig omtalas Barangerna och deras anförare Nampites. Hvad värde Grekiska Kejsaren satte på denna corps kan man sluta deraf, att han använde dem öfverallt, der striden var häftigast. Äfven är det afgjordt, att om ett nederlag beredde genom deras förhållande, var det-

ta följden ej af bristande mod, utan snarare af ett öfverdrifvet stridsbegär, som eldade dem till kamp mot en alltför öfverlägsen styrka.

Vi vilja i förbigående betrakta detta krig mellan Normanner och Greker. Det hade blifvit börjadt af Robert Guiscard, som han föregaf, i den afsigt, att göra Michaël Ducas's rättigheter gällande. Michaël Ducas hade redan före Botaniates blifvit störtad från Kejsarethronen. Den förres son Constantinus var under fadrens regering bestämd till brudgum åt en af Roberts döttrar. Äfven denna påtänkta nära förbindelse kunde tjena till att bemantla Roberts krig, ehuru den egentliga orsaken är att söka i Normannens gränslösa ärelystnad, som endast sökte en skenfager förevändning i det låtsade försvaret af kränkta rättigheter. Robert förde med sig en Munk, som liknade Michaël Ducas. Hans flotta skingrades af en häftig storm, hvarunder det likväl lyckades honom att rädda sina troppar, dem han öfverförde till Illyrien. Efter att hafva vunnit flera fördelar, började han att belägra Dyrrachium, som kunde betraktas som en nyckel till det Byzantinska riket. Georg Palæologus förde befälet der, en hjelte, öfvad i strider och faror och som i Orienten vunnit nästan lika många segrar, som han hållit fältslag. De Byzantinska författare berätta omständligt alla de medel Robert använde, för att eröfra den väl befästade staden, och Georg deremot, för att försvara den. Palæologus lät fråga

Robert om orsaken, hvarföre han företagit detta härtåg; hvartill den sednare svarade, att det blifvit föranledt af hans önskan, att åter insätta sin frände Michaël på den Kejserliga thonen och att hämnas den oförrätt och den vanära, han lidit. Dyrrachiums invånare svarade, att som de fordom sett Michaël, skulle de äfven, i fall han ville visa sig för dem, lätt igenkänna honom och i denna händelse vörda honom som Kejsare samt utan dröjsmål öfverlemna staden i hans händer. Robert befallte, att den föregifna Michaël skulle i full Kejserlig Ornat och beledsagad af klingande spel, visa sig för stadboarne. Tropparne i den belägrade staden hade under tiden bestigit murarna och började, så snart den föregifne Michaël visade sig, att utbrista i hånande ord och ropade högt, att det ansigte de sågo, tillhörde en oförskämd bedragare och alldeles ej Michaël, han som fordom varit deras Kejsare. Folket var emedlertid böjdt för att tro än ett, än ett annat af de rykten, som voro i omlopp. Enligt några föregifvande skulle han vara Michaëls fordna munskänk, och enligt andras Michaël sjelf. Flera misstänkte, att det var en fabel uppspunnen af Robert, för att derunder dölja någon af de äregiriga afsigter, som voro driffjädrarna till alla hans stora företag [123]).

En Commentator till Alexiaden anmärker, att Michaël hade ofelbart varit död, då detta inträffade; annars hade ej den föregifne Michaël

med sådan tillförsigt kunnat spela hans role; ty ett dylikt bedrägeri borde då utan svårighet kunna både röjas och bevisas. Likväl berättar Scylitzes, att Michaël lefvat i det kloster, hvaruti han inneslöts af Botaniates, ända till Alexii Comneni regering, af hvilken Kejsare han blef väl behandlad; hvarefter han afled sedan, under det Alexius ännu förde spiran. Du Fresne betviflar likväl trovärdigheten häraf [124]).

Vi återgå till framställningen af Dyrrachiums belägring. Dit anlände omsider Kejsar Alexius med en talrik här, sjelfva blomman af det Byzantinska rikets ungdom och kärnan af dess ädlaste Veteraner. De tappraste män hade blifvit utvalde till anförare för hvarje särskild härafdelning. Öfver Kejserliga lifvakten förde Constantinus Opus befälet och i spitsen för de Macedoniska troppar stod en vid namn Antiochus. Thessalierna anfördes af Andronicus, och Turkarna af Taticius, som var af samma nation och otvifvelaktigt äfven af samma tro, som den här, han förde i striden. Äfven några tusende Manicheer, i spitsen för hvilka stodo Xantus och Culeo, voro lika tappra, som begärlige, att färja sina svärd i fienders blod. Panucometes och Constantinus Umpertopulus voro anförare för Frankerna och de så kallade Bestiariterna. Med en så talrik här anlände Kejsaren, för att undsätta Dyrrachium.

Barangerna äro ej upptagne i denna allmän-

na öfversigt af de större troppafdelningarne. Likväl böra de otvifvelaktigt räknas bland excubitæ. Detta synes så mycket sannolikare, som man straxt härefter finner Barangerna uttryckligen nämnde och äfven det bistånd, man af dem väntade i striden. Kejsaren, som öfverlade, antingen han der borde lämna Normannerna ett hufvudslag, eller ej, önskade att i detta hänseende tala med Georg Palæologus, som förde befälet i den belägrade staden och hvars råd han mycket värderade för den stora krigserfarenhet, han vunnit. Men efterskickad af Kejsaren, kom han ej, utan försäktade sitt uteblifvande med den fara, som hotade staden, i fall han öfvergaf den under en hård belägring. Kejsaren skickade åter ett bud med förnyad befallning, att ofördröjligen inställa sig. Men äfven denne budbärare vände åter, utan att hafva Palæologus i följe med sig. Han hade endast gifvit budet uppdrag att säga Kejsaren följande, att han ansåg det i högsta grad brottsligt, om en Prefekt öfvergaf den stad, som var honom anförtrodd, då den uthärdade en den strängaste belägring. Han tillade, att han ej ville göra sig skyldig till ett så svårt brott, eller ens tro, att detta var Kejsarens mening, om än aldrig så många sändebud uttryckligt bekräftade det. Han slutar så här. "Förrän du skickar mig din Kejserliga ring till ett vårdtecken, vill jag ej lemna detta ställe." Kejsaren skickade honom då sin ring; hvarefter han besteg ett skepp

i hamnen och for sjövägen till Grekiska lägret.

På Kejsarens tillfrågan, om han ansåg det fördelaktigt att hålla en hufvudträffning, afstyrkte han den för det närvarande och med honom förenade sig alla de äldre härförarne, sägande, att man endast borde med lätta strider uttrötta Robert och afskära honom från all tillförsel. Men de yngre befälhafvarne yttrade sig med liflighet för en drabbning. Främst bland dem utmärkte sig Constantinus Porphyrogenitus, Nicephorus Synadenus, *Nampites Barangernas anförare* och Leo och Nicephorus, söner till förra Kejsaren Romanus Diogenes. Alexius vägde ännu mellan dessa stridiga råd, då han fick ett bref från Robert, som förmådde honom att förena sig med de yngre härförarne och på svärdseggen låta krigets öde bero.

Robert hade under tiden ej varit overksam. Han slöt det uppmuntringstal, han höll till sina krigare, med detta råd, att ett oinskränkt befäl borde öfverlemnas åt en enda, för att vinna så mycket större enhet i alla företag, utan att ett krigsråds delade meningar kunde utöfva något skadligt inflytande. Han tillböd sig att hörsamma den, som hären vid detta tillfälle skänkte sitt förtroende. Öfverlåtandet af denna valfrihet åsyftade ofelbart, att aflägsna allt missnöje öfver den befallning han hade ämnat att låta utgå, då han väl kunde föreställa sig, att de kraftfulla Nor-

manners val ej skulle träffa någon annan, än honom sjelf, den i ärofulla strider grånade krigaren. Sedan ett oinskränkt befäl för detta tillfälle blifvit nedlagdt i Roberts händer, tilltalade han åter Normannerna och erinrade dem, att den Kejsare, som kampen gällde, var manlig och stridbar, ännu i sin ålders fulla kraft och att han sannolikt skulle uppbjuda allt, för att afböja vanäran och faran af ett nederlag; derföre var intet ovissare än segren. Likväl, i fall försynen ännat den åt Normannerna, var intet vissare än den ära och det rika byte de skulle skörda. Det borde således ej falla dem svårt, att uppoffra alla de ringa förråder, som de nu förde med sig, för den fasta tillförsigt och det oryggliga beslut, att antingen segra, eller dö, då i båda fallen dessa förråd voro öfverflödiga på en jord, som han önskade, att de på en gång måtte betrakta som den vore deras fädernesland och graf.

Derpå gaf han befallning att uppbränna trossen och i hafvet försänka alla härskeppen; då detta blifvit utfördt, tillbragte de natten i den närbelägna Theodori kyrka, med att sjunga heliga hymner, och sedan de blifvit delaktige af sakramentet, eller som det heter, de obefläckade, heliga Mysterierna, voro de redo till strid.

Kejsar Alexius hade äfven anordnat härens uppställning till den nära förestående striden. Han befallte de utländska troppar, som stodo i hans tjenst, att falla fienden i ryggen på samma gång,

som han sjelf angrep fronten med hufvudhären. Likväl när Kejsaren sett Normannernas uppställning, ändrade han denna plan så vida, att han qvarhöll *(Barangerna)* de barbarer, som buro tveeggade svärd på sina axlar. — Dessa hade till följe af den plan, han förut uppgjort, fått befallning att ställa sin marsch rundt omkring lägret, och falla Normannerna i ryggen på samma gång som de öfriga, i Grekisk tjenst stående, främmande troppar. Dessa sednare som redan voro stadde på marschen, lät han fortfara dermed. Men *Barangerna* och deras anförare *Nampites* befallte han, att stiga af sina hästar och i räta leder rycka fram till fot, framför den öfriga hären. Alla Barangerna betäckte sig med sina sköldar. Den Grekiska hufvudarméen fördelade han i vissa falanger och anförde sjelf centern, under det befälet öfver flyglarna var anförtrodt åt Nicephorus, Cæsar Melissenus och Pacurianus. Kejsaren hade instuckit en mängd af sina bästa lansdragare både bland de Grekiska falanger och äfven mellan de förutnämde Barbarer, hvilka han hade befallt att vid detta tillfälle strida till fots, då de annars brukade att i krig bilda ett rytteri. Hans ordres till Nampites, Barangernas anförare, innehöllo äfven, att han först borde göra ett häftigt anfall på fienden, sedan draga sig hastigt tillbaka och, under det han öppnade sina leder, bereda för lansdragarne tillfälle att rycka fram; hvarefter Barangerna skulle betäcka sig med sina sköldar

och hastigt marschera mot fienden. De Barbarer, Kejsaren hade utsändt, för att taga fienden i ryggen, utförde denna befallning i förening med Dyrrachiums invånare vid samma tid som Robert Guiscard gjorde på alla håll-försök, att med lätta strider locka fienden från den fördelaktiga ställning, den intagit. Denna sin afsigt trodde han sig lättast kunna vinna genom ett anfall på de vapendjerfvaste i Grekiska hären och till följe deraf angrep Amicetus, som stod i spitsen för den ena af Normannernas flyglar, Nampites's tropp, understödd dervid af en betydlig styrka fotfolk och rytteri. Barangerna gjorde ett det tappraste motstånd, genombröto Normannernas falang och drefvo den på flykten. Anna Comnena anför som orsak till möjligheten häraf, att Normannernas falang har ej helt och hållet bestått af utvaldt manskap [125]). Denna anmärkning har den furstliga författarinnan ansett nödvändig, då det annars skulle förefalla i högsta grad otroligt, att en så ringa tropp, som Barangernas, kunnat öfverändakasta ena flyglen af Normannernas här. Barangernas antal uppgifves till 450 och 500 man [126]). I en sednare tid är det likväl troligt, att deras antal vuxit; ty man vet, att Alexius Angelus hade sina sändemän för att i hvardera af de tre Nordiska riken värfva ett tusen man [127]). Man kan anföra flera exempel ur den Byzantinska historien, som alla visa, att Barangerna ej mindre än de öfriga besoldade

Barbarer, hvilka stodo i Grekisk tjenst, nästan alltid afgjorde stridens öde, och att ett härtåg ofta ej kunde utföras, när man ej var säker om deras medverkan, så ringa den styrka än var, som de bildade i förhållande till den öfriga Grekiska hären. Barangerna voro ansedde som de tappraste af alla de utländska tropparna. Likväl är det anmärkningsvärdt, att samma lysande vapenlycka följde dem äfven nu, då de hade så stridbara fiender, som de ridderliga Normanner, att bekämpa. Detta kan berättiga den Byzantinska Prinsessan till den förklaring, hon bifogar öfver orsaken till stridens öde.

Amiceti besegrade troppar flydde till hafvet, hvaruti de störtade sig, under det vågorna räckte dem ända till halsen. De sökte att hinna Grekernas och Wenetianernas skepp, der de skilda från krigsbullret, förgäfves hoppades att finna räddning. Emedlertid försökte Gaëta, Roberts gemål, som stridslysten lik en Amazon, hade följt sin herre i slaget, att hejda deras ohämmade flykt, under det hon fäste på dem skarpa blickar och höjde en hotande stämma. Men då detta allt var fruktlöst, gaf hon sin stridshäst lösa tyglar och med spjutet sträckt framför sig, förföljde hon sjelf den i ohejdad flykt framstörtande skaran. Vid denna anblick stannade de flyende Normanner och uppmuntrade hvarandra till en förnyad strid.

De med yxor beväpnade Baranger och deras anförare Nampites hade, hänförde af sitt vil-

da, genom en så lysande framgång ännu mera lifvade stridsbegär, aflägsnat sig alltför långt från den öfriga hären och stridde nu med Normannerna, som de gåfvo intet efter i mod och tapperhet både i egen och andras tanke. Robert Guiscard slutade, att Barangerna voro utmattade, både af den hastighet, hvarmed de framryckt och af den betydliga marsch, som de tillryggalagt i en tung rustning och befallte derföre sitt fotfolk att skyndsamt anfalla dem. Den kraft, som röjde sig i Barangernas motstånd stod ej i förhållande till djerfheten, hvarmed de framryckt; den förra striden och den ansträngda marschen hade alldeles medtagit deras krafter. Likväl öfvergaf dem icke deras af förfädren ärfda mod i den sista afgörande striden. Nästan alla Barangerna föllo för ett stormande anfall å Normannernas sida och betäckte valplatsen med sina lik. Endast ett ringa antal tog sin tillflykt i ett närbeläget tempel, som var helgadt åt den helige Michaël. En del af dem stego upp på takresningen. Men Normannerna stucko templet i brand och sålunda omkommo i lågorna alla de Baranger, som ej fallit för fiendens svärd [128]).

Jag har varit omständlig vid beskrifningen af detta Grekernas och Normannernas krig, då jag trodde mig ej böra förbigå ett för teckningen af Wäringarna vigtigt ställe i den Byzantinska historien. Att blott beskrifva Barangernas rörelser, utan att derjemte fästa uppmärksamhet på

krigets orsaker och de båda härarnas ställning, hade svårligen låtit förena sig med framställningens tydlighet och sammanhang. Men nu mera, då ej Barangerna uppträda i denna strid, kunna vi inskränka vidden af vår berättelse och i korthet omtala stridens utgång.

Grekernas troppar fortforo ännu att göra motstånd, till dess de slutligen nödgades vika för den kraftfulle Robert, som lik "en vingad ryttare, eller väpnad Centaur," flög än hit och än dit och ställde det fasta bålverket af sina segervanda krigare mot den Byzantinska härens alltmera svigtande leder. Ännu var likväl ej flykten allmän, så länge Kejsaren sågs strida bland det allmänna nederlaget. Vid hans sida föllo Byzantinernas tappraste ädlingar och deribland flere, i hvars ådror rann Kejserligt blod. Alexius anfölls af trenne Normanner på en gång. Den ene var Amicetus, hvars spjut förfelade sin väg till den Grekiska Kejsaren, alldenstund Amiceti stridshäst vände sig om, på samma gång som spjutet störtade ur ryttarens hand. Det spjut, som den andre Normannen rigtade, afböjde Kejsaren med sitt svärd, hvarmed han träffade denne sin motståndare ofvanom handlofven och afhögg hans hand. Den tredje af dessa djerfva Normanner kunde endast lätt såra Kejsaren med sitt spjut, då den sednare böjde sig tillbaka mot hästryggen; men hjelmremmen afskars och hjelmen föll till marken. Hvarpå Norrmannen störtade fram i

den tanke, att Kejsaren var dödligt sårad och att det ej skulle blifva svårt, att här göra byte; men Alexius Comnenus, blodig af de sår, han fått och med håret fladdrande öfver ansigtet, svängde ännu i handen sitt blottade, bloddrypande svärd, hvarmed han öppnade sig en väg till flykt. Arméens leder voro brutne och Bodenus med Turkarne, på hvars bistånd Kejsaren räknat, redan slagne på flykten; hvarföre han äfven vek undan, och efter en otrolig ansträngning räddades af sin snabbfotade häst midt igenom de öfverallt förföljande Normanner. Det Kejserliga tältet, med alla dess och lägrets dyrbarheter, blef de segrande fienders byte. Dyrrachium öppnade sina portar för Robert, som likväl hindrades att fullfölja sina fördelar i Illyrien, då han blef nödsakad att återvända till Italien och skydda sin bundsförvandt Påfven Gregorius 7 mot Tyska Kejsaren Henrik 4. [129]).

Roberts son Boëmond öfvertog befälet mot Grekerna, hvilka fortforo att i förening med sina bundsförvandter Venetianerna, föra kriget under vexlande segrar och förluster. Robert dog, när han var sysslosatt, att fortsätta striden med ämnu mera kraft, än förut, på Cephalonia, uti en ålder af sjuttio år. Om hans död berättas följande. Han hade landstigit vid Ather, en udde på Cephalonia, när han angreps af en häftig feber. Då han begärde en dryck kallt vatten, skyndade sig hans följeslagare att hörsamma hans befallning

och frågade en af öboarne om något ställe, hvarest man kunde träffa en källa. De fingo till svar, att en sådan fanns på den närbelägna ön Ithaka bland ruinerna efter den fordna staden Jerusalem, dit man kunde se med blotta ögonen från Ather. Robert blef, så snart han hörde detta, häftigt skakad; han erinrade sig då hvad som var spådt honom, att han skulle utvidga sitt välde ända till Ather och derifrån färdas till Jerusalem, der döden väntade honom. Han hade uttydt denna spådom på orterna Ather och Jerusalem i Judeen. Efter sex dagar afled han. En Astrolog skall hafva lemnat ett förseglad papper till en af den Grekiska Kejsarens närmaste vänner, med tillsägelse, att ej förr bryta det, än en viss tid tilländalupit. Efter Roberts död blef det öppnadt, då man der läste följande ord, som uttyddes på den Normanniske Hertigens bortgång: "Den stora fienden från Vester skall göra mycken oro och sedan dö" [130]).

Den Commentator till Alexiaden, hvarifrån jag hämtat detta, har troligen begagnat någon gammal, Italiensk folksaga om Roberts död; ty något Jerusalem på Itaka känner ej Geographien. Deremot framstår det klart genom det underbara i detta äfventyr, att det grundar sig på tradition.

Alexius var ej fri från den misstankan, att hafva beredt Roberts död genom gift, som han förmått Roberts gemål Gaëta att gifva honom [131]).

Efter Roberts död blef fred slutad med hans son Roger, som återlemnade de gjorda eröfringarna.

15 §. *Allmänna betraktelser öfver Wäringarna, i anledning af det som redan är anfördt.*

Oaktadt alla Barangerna till följe af den urkunds vittnesbörd, som vi här citerat, skulle hafva fallit i striden mot Normanerna, omtalas likväl samma corps mera än en gång under denna Kejsares regering. Till en del har den blifvit bildad af de från England flyktande Anglosaxer, om hvars upptagande i Grekisk tjenst Ordericus Vitalis vet att berätta; hvilket ställe vi här infört. I spitsen för dessa Anglosaxer stod en Edgar Adeling, som var af Kungligt blod, en skön, vältalig och frikostig, ehuru ej särdeles tapper man. Likväl har ej Barangernas corps, som några af vår tids författare utan grund yttrat, helt och hållet, eller till största delen bestått af Anglosaxer. Detta vederlägges af det ställe hos Saxo, som vi straxt nedanföre skola inrycka; ty på grund deraf hestod Grekiska Kejsarens förnämsta lifvakt af sådana som tala det Nordiska språket (Danicæ vocis homines). Härmed förstås ej endast Danskar, utan kämpar från alla de Nordiska riken, der ett gemensamt språk talades. Man gör sig det rätta begreppet om dessa från Norden anställda Miklagårdsfärder, när man föreställer sig dem, mindre som vissa, af ett genom

historien omtaladt uttåg, beroende resor, än som en mellan Norden och Orienten underhållen, nästan oafbruten gemenskap. På det sätt kan man förklara möjligheten deraf, att, oaktadt alla Barangerna stupat i kriget med Robert Guiscards denna corps likväl kort tid derefter var åter upprättad, och det till en ej obetydlig del af Nordiska kämpar. Skopte Ögmundssons och Sigurd Jorsalafarares Österlandsresor kunna äfven tjena till upplysning i detta ämne, då vi af dem underrättas, att en betydlig mängd Nordboar genom dessa utfarter, föranleddes att taga tjenst i Miklagård. Till följe af de berättelser, som flere Wäringar vid sin hemkomst förstodo att göra om allt det stora och underbara, de sett i Österlanden, och om Nordboarnes anseende och rika sold i Grekland förmåddes många Nordiska kämpar att vandra till detta Skandinavernes Eldorado. Namnen på dessa särskilda krigare, hvilka dragit dit, tillhöra mindre historien än den Nordiska genealogien. Större delen af dem har äfven försvunnit i tidens väldiga ström. Af lätt begripliga orsaker inse vi, hvarföre ingen enskild af de Baranger, som stridde mot Normannerna, har blifvit räddad ur glömskan, med undantag af deras höfding Nampites. För Byzantinerna voro dessa främmande namn likgiltiga, till och med för dess hårda uttal missljudande. För öfrigt blickade de med stolt förakt ned på de kriegiska Barbarer, hvars tjenster deras Kejsare upp-

vägde med guld, och hvars trohet han belönte på ett sätt, som väckte de inföddes harm. Någon Nordisk urkund har ej blifvit förvarad, som talar om dem, hvilka deltagit i denna strid. Möjligen att bland de många Cenotaphier, som blifvit reste åt den enskilda hågkomsten, flera afsett personer från detta tidehvarf. Detta är deraf sannolikt, att i samma mån som dessa Greklands resor ofta anträddes, blefvo äfven minnesvårdar till ett större antal resta öfver dem, som deruti deltagit, antingen de omkommit i främmande land, eller återvändt och dödt i fosterjordens sköte. Och sålunda kunna flera af dessa i hällarna ristade minnesskrifter hafva tillhört den tiden, när detta Normanniska fälttåg utfördes; men historien fordrar visshet och ej blott sannolikhet, ej conjektur, utan obestridliga vittnesbörd. De enskildas verk förgås, huru ofta är ej den af inbillningen förespeglade äran blott en drömbild och namnets evighet en fantom, oaktadt Havamåls ord, att hvad som aldrig dör, är domen öfver död man? Hvad som verkas för en stor idée, det fortlefver bland det oändliga, som segrar öfver tiden. Huru många af dessa väldiga kämpars namn från den urgamla Norden har ej förvittrat med stoftet i dess urna? Huru mången har ej sett sina bedrifter öfverflyttade på en annan af sagans Heroër? Men denna kraftfulla tids mäktiga sträfvande och den deruti trotsigt framträdande, Titaniska ande, den

har öfvergått till efterverlden, om äfven i en sednare förvildad tids blodiga skepnad.

16. §. *Om Wäringarna under Erik Eyegods vistande i Miklägård.*

Wäringarna synas hafva egnat Alexius Comnenus en odelad hängifvenhet, och trohet. Likväl misstänkte han dem för böjelse till upproriska stämplingar, då Konung Erik Eyegod på sin valfart till det heliga landet hade kommit till Constantinopel. Af denna orsak ville Kejsaren i början icke tillåta den Danska Konungen att bo inom ringmururarna af hufvudstaden. Denna misstanka var föranledd af det han hade förnummit om den Danska Konungens stora ryktbarhet och ära. Alexius Comnenus fruktade, att stamförbindelsen och ett gemensamt fädernesland — tvenne ej ovigtiga grunder i de tiders historia — skulle fastare sluta dessa Nordiska kämpar till den Konung, hvars undersåtare de genom födslen voro, än till den Herrskare, som nödgades med en slösande frikostighet uppväga deras tjenster. Denna misstanka synes, om äfven ej för tillfället grundad, likväl ej alldeles saknat allt stöd af tidernas allmänna förhållanden och kan rättfärdigas af Wäringarnas förbindelser med Boëmund sex år derefter. Äldriga stamförhållanden voro i de tider mäktigt verkande. Som exempel härpå kunna vi utom mycket annat, anföra det sätt, hvarpå Sigurd Jorsalafarare mottogs af Rodgeir Jarl

på Sicilien, en broder till Normannen Boëmund [132]).

Suhm har framkastat en conjektur alldeles i dessa tiders anda, att det var till följe af en underhållen nära förbindelse med stamförvandter i Gardarike, som Harald Hårdråde kastades i fängelse i Constantinopel, under det krig, som fördes mellan Ryssarne och Grekiska Kejsaren. För öfrigt kunna Wäringarnas förhållanden till Erik Eyegod och Boëmund tjena till att ömsesidigt upplysa hvarandra. Härvid kan man anmärka, att Wäringarne stridde tappert mot Robert Guiscard och hans Normanner, ehuru de fyrtio år förut hade gemensamt med dem företagit ett härtåg mot Apulien och äfven ursprungligen voro upprunne af samma folkstam. Som ett motstycke härtill kan man uppvisa flera exempel ur den Nordiska historien på en stamförvandter emellan fortsatt fiendtlighet, ehuruväl det ej var omöjligt, att en eller annan vigtig händelse åter förenade dem till gemensamt värn [133]).

Onekligt är det för öfrigt, att Wäringarnas stolta och ädla nationalkarakter under tidernas lopp gifvit vika för de allt förslappande corruptionsmedel i den yppiga södern, der de småningom smittades af Condottieris vanliga laster. Sjelfva klimatets vekhet och den till njutning inbjudande Kejsarestaden förmådde att segra på det af Nordisk natur och fädernas efterdömen stålsatta hjeltesinnet. Den obrottsliga trohet, de

svurit sina Herrskare och som seklers loford intygade, började vackla, då bland flera thronpretendenter ingen försummade att med de rikaste belöningar stegra värdet af deras tjenster. Bland en sådan de allmänna angelägenheternas förvirring, bland dessa spillror af på hvarandra störtade throner, började Wäringarna att närma sig karakteren af Roms fordna Prætorianer, ehuruväl deras ringa antal hindrade dem, att helt och hållet efter eget behag disponera om thronen. Likväl var deras medverkan nödvändig vid hvarje statsförändring.

Bland orsakerna till dessa Kämpars demoraliserande bör man räkna det lösa vacklandet mellan tvenne stridiga religions idéer, mellan den gamla Asaläran, som endast qvarstod i döda former och den kristna religionen, som ännu var endast dunkelt fattad af Nordbon. I denna kaotiska tid, då fiendtliga krafter stridde om verlden, hade alla gamla band lossnat och de nya, som komme med det högre ljuset till vårt Polarland, hade ännu ej fast omslutit dessa döpta Barbarer. Ett äfventyrarelif, endast skuggan af de blodiga, men kraftfulla Vikingars sträfvande, utsträckte sig i en ohämmad flykt efter rika byten och lysande segrar.

Dessa erinringar anse vi här på sitt ställe, i fall man vill förklara de sednare Byzantinska författares berättelser om Wäringarnas deltagande i alla statshvälfningar, vid sidan af de rika

berom för obrottslig trohet, som de af äldre skriftställare erhållit och som hade föranledt, att de framför alla andra troppar ägde vakthållningen i det innersta af palatset, och att i deras händer anförtroddes Kejsarens lif och skatter.

Äfven Erik Eyegod sade, att de icke hade sina egna, utan förfädernas förtjenster att tacka för det stora anseende, de åtnjöto i Grekland. Han varnade dem för de laster, som voro vanliga hos Medeltidens lejda troppar, erinrande dem, huru nödvändigt det var, att ej i det muntra dryckeslaget låta det fulla hornet vandra för flitigt omkring, då de derigenom skulle spara Kejsaren mycken ore. I fall de fakttogo nyktérhet och ordentlighet, skulle de vara oförtrutna till strid, men sena till oenighet inbördes. För öfrigt bad han dem hedra den gamla Norden, icke i striderna söka undfly döden, men högre än lifvet värdera sin ära. Erik Eyegod lofvade Wäringarna, att om de troget tjente Kejsaren, rikligen belöna dem derföre vid återkomsten till Norden, och i fall de stupade i ärofulla fejder, ej förglömma deras anhörige. Dylika erinringar synas hänryda på, att de dessa dygder motsatta fel voro gängse bland Nordboarne i Miklagård. Ryktet derom kunde mycket lätt genom den lifliga kommunication, som nästan oafbrutet underhölls mellan Grekland och Norden, spridas till det sednare af dessa länder; och i detta fall var det ej otroligt, att det hade framträngt till den Danska

Konungen, hvars råd, om detta är grundadt, upphöra att vara *endast* sedolärande föreskrifter, utan blifva en målande tidskarakteristik; framställd i de för närvarande tillfälle nödiga erinringar [124].)

Kejsaren hade äfven utställt dem, som förstodo både Grekernas och Wäringarnas språk, för att lyssna till hvad Erik Eyegod sade och sedan berätta det för sig. Då han blef underrättad om, att Erik hade uppmuntrat dem till trohet, skall han (efter Saxo) hafva yttrat, att det var orätt, att tillskrifva Grekerna vishetens företräden, då de hade haft en furstes trohet misstänkt, hvars nation var känd som ingen ting mindre, än trolös. Ty man hade nemligen kunnat slutta sig till Konungens redlighet af det, man redan erfarit om hans folks beständighet. Och då Kejsaren såg, att Erik var mera sysslosatt med religionen, än med svek, befallte han, att staden skulle på allt sätt förskönas, gatorna beläggas med kostbara tyger och sjelf tog han med vördnad mot Konung Erik och förde honom vid sin högra hand till curia och palatset, alldeles som i triumftåg; Detsamme, han orättvist misstänkt, bevisade han sedan en heder, hvilken var den största, som kunde bevisas någon. Äfven upplät han för honom, alldeles som för en den mest hedrade gäst, sin borg; och ingen af de efterföljande Kejsarne har sedan velat begagna detta palats, för att ej synes mäta sig med en så utmärkt man, som Konung Erik och att denna

vördnad för gästfrihetens rättigheter skulle fortfara till ett minne efter denna gäst. Äfven lät han efterskicka en konstnär, som afbildade Konungen i både stående och sittande ställning. Och för att ej låta honom fara bort, utan att hafva mottagit några skänker, frågade han Erik hvad han helst önskade och då Kejsaren förnam, att han högre än penningar och dyrbarheter värderade heliga reliker, lät han göra honom en skänk häraf, som han mottog med begärlighet och sedan skickade till Lund och Roschild. För att visa vördnad mot sin födelseort Slangathorp lät Erik Eyegod skänka dit ett stycke af det heliga korset jemte en relik af St. Nicolai ben. Men deremot vägrade han att mottaga en stor summa penningar, (magni ponderis aurum) till dess Kejsaren tvang honom dertill, föregifvande att en fortsatt vägran skulle vittna om förakt. Erik besvarade hans skänker med andra gåfvor, som voro mera sällsynta, än kostbara och äfven derföre högre värderades af Kejsaren, som gäf honom skepp och reskost; hvarefter Erik for till Cypren, der han dog [125]). Att hofvet och Kejsarestaden visade sig i sin fulla prakt var ej ovanligt, då Grekiska Kejsaren önskade, att gifva främmande furstar ett så högt begrepp, som möjligt, om sin egen makt och stadens skönhet [126]). Äfven var det ej sälsynt, att Kejsaren öfverhopade med rika skänker de Konungar och höfdingar, som under korstågen strömmade till Constan-

tinopel från hela det vestra och norra Europa [187]). Förmodligen för att göra sig dem förbundna, hvilket ej var utan vigt för den plan, han hade uppgjort, att genom korsfararnes biträde återvinna Grekiska rikets fordna provincer. Äfven erinrades de derigenom om den Kejserliga högheten; då den som ger, vanligen anses högre, än den, som mottar en skänk. Denna superioritet, som Alexius Comnenus vid alla tillfällen sökte att göra gällande, kan icke förenas med hvad Saxo berättar, att han sjelf gick Erik Eyegod till mötes och att han lät honom taga högra sidan. Endast Kejsarens första hofmän kunde vid detta tillfälle hafva skänkt en dylik uppmärksamhet åt den Nordiska Konungen, alldeles som förhållandet var, när Boëmund kom till Constantinopel från Antiochia, då han ej förrän i palatset träffade Kejsaren, som der först tog honom i handen och hälsade honom med de ord och på det sätt, som Kejsarnes sed är [188]).

Att ingen af de följande Kejsare bebott det palats, Erik begagnade, af den orsak Saxo uppger, tillhör öfverdriften i Nordbearnes framställning. Det var Blacherniska palatset, som äfven inrymdes åt Sigurd Jorsalafarare och hvilket syntes bestämdt till att möttaga främmande Furstar. Detta var orsaken, hvarföre ej Kejsarne bebodde det. Hvarken Erik Eyegod, eller Sigurd Jorsalafarare nämnes af Anna Comnena, men kunna mycket väl anses tillhöra den stora mängd af höf-

dingar från främmande länder, med hvilkas Barbariska namn hon ej vill trötta sina läsare [1]) Berättelsen om den prakt, hvarmed Erik mottogs, öfverensstämmer med beskrifningen på Sigurd Jorsalafarares intåg, som anföres i Heimskringla.

17. §. *Om Wäringarna under första Korståget.*

Alexius Comnenus uppböd all sin styrka, för att sätta en gräns för de Turkiska folkslagens eröfringar och åter utsträcka sitt rikes område till stränderna af Euphrat. Man kan icke betvifla, att han äfven medverkat på Concilium i Piacenza till de stora korstågen, på hvilka han räknade mycket, för att sålunda utföra sin plan att återställa det gamla Kejsaredömets gränser. Men han såg snart, att dessa det vestra Europas härar, som Anna Comnena säger vara tallösa, som sanden i hafvet, som stjernorna på himlen, och som vårens framskjutande blomsterknoppar, blefvo ej mindre farliga för hans rike, än de Asiatiska stammar, mot hvilka de hade rustat sig. Korstågen voro att anse, som en fortsättning af folkvandringen. Europas nationer lemnade ett fädernesland, som ännu var Barbariskt, i saknad af alla odlingens fördelar och kommo till det lysande Constantinopel, som de ansågo som en Gudastad, hvars prakt bländade deras ögon och hvars genom verldshandlen samlade skatter snarare tycktes böra tillhöra den råa tapperheten,

än den fega och slafviska vekligheten. Den skarpsinnige Alexius och hans lika sluga, närmaste efterträdare förstodo lätt, huru mycket den Byzantinska Kejsarethronén hade att frukta af korstågen. Derifrån kan man härleda Byz. Kejsarnes ofta svekfulla förhållande mot sina kristna bundsförvandter, som de ej utan skäl misstänkte. I den första hänryckningens liflighet var väl mindre att befara af de för en religiös idée lågande vesterlänningar. Likväl funnos bland dem flera, som ej blott verkade för det heliga ändamål, hvilket symboliserades af det på skuldran hängande korset, utan som med denna skenfagra förevändning bemantlade äregiriga afsigter och endast sökte begagna det första gynnande tillfälle, som erböd sig, att bygga nya troner i Orienten. För att både trygga sitt rikes säkerhet och äfven underkasta sin spira de länder, Occidentens furstar med svärdet eröfrade, underlät Kejsaren ej att förbinda de sednare genom Vasalled, till att återställa åt honom alla de eröfrade städer, som förut tillhört ÖstRomerska riket. Efter föregående smärre strider och mindre betydliga förevändningar för vägran, hvilka Alexius undanröjde, förmådde han Korsriddarne att aflägga den ed, han fordrade, endast med undantag af Raimund af Toulouse. Sedan öfverhopade han dem med rika skänker och beredde dem öfverfarten till Asien. Äfven hade han förbundit sig till hjelpsändning af troppar och lifsmedel. Vasalleden

aflades i Kejserliga palatset bland en lysande samling af Grekiska rikets stordignitärer och Occidentens furstar. På grund af Barangernas skyldighet, att som hedersvakt omgifva den Kejserliga thronen ej mindre när sammanträden höllos med utländska gesandter, än vid öfriga högtidliga tillfällen, måste de härvid ofelbart hafva varit tillstädes. Albertus Stadensis omtalar, att i den Grekiska Kejsaren Alexii hof funnos i stor mängd både Danskar och Norrmän, som voro mycket omhuldade af hans nåd. Dessa hade sedan deltagit i det första korståget och i förening med sina stamförvandter anställt ett stort nederlag bland de otrogne [140]). Enhvar inser, att denna författare härmed betecknat Wäringarna. Det förundrar mig, att ej hos Isländarne finna ens någon häntydning härpå. Förmodligen hafva de vid den förändrade rigtning, som Isländska sagolitteraturen tog, öfverflyttat beskrifningen deraf med en tillsats af vidunderligheter till de diktade äfventyren i Vilkinasagan och andra af lika anda. En af de Frankiska riddare hade vid detta, nyssnämnde tillfälle satt sig på den lediga Kejsarethronen och då Balduin af Lottringen erinrade honom, huru litet det passade sig, att en edsvuren Vasall satte sig i Kejsarens närvaro, svarade han, under det han kastade skarpa blickar på Kejsaren; "se hvilken bonde, som sitter ensam, då sådana furstar stå." — Boëmund, som äfven deltog i detta korståg, väckte Kejsarens

misstankar, vid minnet af deras förra strider och med anledning af den kunskap, Alexius redan hade om Boëmunds äregiriga och listiga karakter. Kejsaren påminte honom deras förra fiendtligheter, men han sökte att aflägsna hvarje hågkomst deraf, genom sin försäkran om trohet och undergifvenhet. Kejsaren lät tillreda för honom de utsöktaste rätter och befallte äfven, att matsvennerne skulle bära fram i hans närvaro kött af nyligen slagtade fjäderfän och fåglar med tillfrågan, om han heldre ville låta tillreda det på det sätt, som brukades i hans fädernesland. Detta gjorde Kejsaren för att betaga Boëmund all misstanka om en möjlig förgiftning. Boëmund smakade ej heller på det, Kejsarens tjenare anrättat, utan utdelade det åt sin omgifning, för att skenbart hedra dem. Sedan frågade han, huru de befunnit sig derefter och tillstod, att han sjelf af fruktan för att bli förgifven, hade icke vågat att smaka deraf, då han väl erinrade sig sitt förra fiendtliga förhållande till Kejsaren. Han aflade eden och blef begåfvad af Alexius Comnenus med ännu rikare skänker, än de öfrige Korsfararne. Kejsaren lät visa Boëmund ett rum, alldeles fylldt med kostbara kläder, guld, silfver och penningar och då den sednare yttrade, att i händelse han ägt detta, skulle han hafva underlagt sig många länder, bad Kejsaren förklara för Boëmund, att detta allt nu mera tillhörde honom.

Sedan for han öfver till Asien och deltog i Nicæas eröfring [141]).

Man har anledning till den förmodan, att Barangerna deltagit i Nicæas belägring till följe af Elephantordens upprättande. Denna stad förde i sitt sigill en Elephant. Medaljer utdelades åt belägringshären efter att staden var vunnen. Man har velat från Danskarnes deltagande häruti härleda denna ordens uppkomst. Då Nordens urkunder ej omtala någon korsfararehär som vid detta tillfälle uttågat, synes det sannolikt, att antaga, det de, som bevistat belägringen, varit sådana Danskar som tillhörde Barangerna. Kejsar Alexius lät genom sin flotta afskära staden från all tillförsel, på samma gång Korsfararne belägrade den från landsidan. Man har således anledning till den förmodan, att landstigningstroppar befunnit sig ombord på denna flotta och att deribland äfven varit Baranger. Då Kejsaren erhöll staden, kunde han lämpligast belöna sina krigares tapperhet. Äfven säger en författare att Danskar bevistat Nicæas belägring [142]).

Att dessa Nordboar, som deltagit i Nicæas belägring, ej tillhört den stora korsfararehären från Occidenten, synes så mycket sannolikare, som denna de heliga krigens väldiga storm, hvilken skakade det södra Europa, svårligen kunde så tidigt som i första korståget hafva sträckt sig till den aflägsna Norden. De intyg vi äga af utländska författare om de Nordiska Nationernas del-

tagande härati skulle man nästan vara benägen, att räkna bland de Rhetoriska prydnaderna i den målande beskrifning af denna folkvandring; heldst intet yttrande af Nordiska skriftställare stadfäster dem [145]).

Detta vårt omdöme skulle likväl kunna anses som en sednare tids hyperkritik, hvilken förfaller för de, om äfven isolerade, vittnesbörd, vi äga qvar af flera från dessa händelser ej betydligt skilda skriftställare. Jag vill äfven medgifva att om ännu ej religions enthusiasmen i lika hög grad verkat på det Norra, som på vestra Europa, kunde den lifliga hågen för äfventyr och bragder hafva tidigt nog framkallat Skandinavernas deltagande i korstågen; detta förmedlades likväl genom förbindelsen med Miklagård. Om än Danskar i detta korståg slutit sig till den öfriga korsfarare hären, var det likväl mindre troligt, att dessa belönades med medaljer, som buro den eröfrade stadens namn och vapen, då denna ej stormades af Korsfararne, utan öfverlemnades genom dagtingan åt Grekiska Kejsaren, som genom den fördel han vid detta tillfälle förstod att frånrycka förbundshären, framkallade dennas förbittran och harm. Det är således af flera skäl osannolikt, att segrens prisbelöningar blifvit tilldelade åt andre, än Grekiska Kejsarens krigare. Och genom den förebild de så kallade epikombia lemna, är det äfven ej osannolikt att dylika medaljer blifvit slagne.

Emedan Wäringarna beledsagade Kejsaren straxt härefter på den marsch, han företog sig till Antiochias undsättning, synes det alldeles ej otroligt, att de bevistat Nicæas belägring.

Då korsfararehären landstigit i Asien, Nicæa blifvit lemnadt i Grekiska Kejsarens händer och korsriddarne eröfrat Antiochia, fortfor striden om denna stads besittning under omvexlande lycka mellan dem och Sultan Korboga. Denne sednare innehade fästningen och lät en talrik här innesluta sjelfva staden, hvarest Boëmund förde befälet. Kejsar Alexius tågade med en armée, för att undsätta de belägrade. I denna hans här funnos äfven 40,000 Latinska troppar. Deribland voro Patzinaker, Comaner och Bulgarer, hvilka ansågos som erfarne bågskyttar; vidare landsflyktige Fransmän och Danskar, som voro öfvade att strida med tveeggade yxor [144]). Suhm anmärker, att Barangerna förstodos med dessa sistnämde. Uttrycket Danskar är här liktydigt med det bekanta "Danicæ vocis homines."

Då Kejsaren blef underrättad om, att staden var hårdt innesluten och han misströstade, att kunna uträtta något till dess fördel, återvände han med oförrättade ärender och lät allt bero på korsfararnes egen tapperhet. Denna räddade dem äfven. Efter att hafva njutit sakramentet, tågade de vid gryningen ut och uppställde sig i slagordning. Turkarne, hvilka blott ansågo det som ett vanligt utfall, läto likväl plantera Abassider-

nas svarta fana, men skickade endast 2000 Ryttare korsfararne till mötes; hvilka snart öfverväldigades och de segrande kristne gjorde ett förtvifladt anfall på lägret, der Korboga ännu satt qvar vid schackbordet, som han nödgades skyndsamt lemna, för att i en hastig flykt söka sin räddning. Han stannade ej förrän på andra sidan Eufrat; och någon Seldschukisk här fanns ej mera i Syrien. Innan Korsfararne åter intågat i Antiochia, var redan den röda fanan planterad på borgmuren. Boëmund bildade af Antiochiens område det andra Latinska furstendömet i Orienten. Huru han sedan förnyade sina strider med Alexius, tillhör oss, att i det följande framställa.

Att Kejsaren öfverlemnat dem åt sitt öde vid Antiochias belägring och äfven handlat trolöst vid Nicæa, blef en förevändning för Korsriddarne att neka uppfyllandet af den länspligt de svurit.

Boëmund upprättade ett sjelfständigt härtigdöme af Antiochia och förenade dermed utom andra städer äfven Laodicea. Han ansåg sig befriad från all förbindelse mot Alexius, emedan Kejsaren, oaktadt sitt löfte, ej understödt Korsfararne vid belägringen af Antiochia; hvarföre han besvarade Alexii förebråelser för löftesbrott i följande ord. "Det är din och icke vår skull, att vi ej återställt åt dig de befästade borgar, vi eröfrat. Ty du lofvade, att komma oss till hjelp

med betydliga troppar Men dina handlingar hafva ej svarat mot dina ord. Du frågade ej efter oss, då vi hade att kämpa med vedermödor och de yttersta faror, under det Antiochia belägrades hela trenne månader. Vi hade ej blott de häftigaste fienders angrepp att uthärda, utan äfven en hungersnöd att kämpa mot, som öfvergick vida, allt hvad de gråhårige kunde minnas och hvad män och ynglingar kunde uthärda. Icke heller kan någon af oss erinra sig att hafva upplefvat något värre. Då öfvergaf oss din trogna Taticius, som du befallt att understödja oss i detta krig. Men Gud öfvergaf oss icke, genom hvars nådiga hjelp vi äfven efter edra troppar bortmarsch besegrat de oräkneliga härar, som strömmade från Corosan till Antiochia. Hvem skulle, då saken så förhåller sig, anse det billigt, att vi utan motstånd låto oss beröfvas, hvad vi med svett och arbete förvärfvat." Detta var det svar Boëmund gaf på Kejsarens klagomål öfver den af honom åsidosatta redlighet i förbindelser. Krig upplågade dem emellan, Boëmund for till Italien, för att hämta hjelp och öfverförde kriget till Illyrien, hvarest han, fastän utan framgång belägrade Dyrrachium. "Han hade då i sin här en stor mängd Franker och Galler; *äfven flera af den nation, som är från Thule och som står i krigstjenst hos Grekiska Kejsaren.* Men nu hade de, förledda af Boëmunds konstgrepp och hänförde af den beundran de hyste för honom, gått öfver på

hans sida. Mera tagande i öfvervägande det hopp, de hyste om framgång, än de förbindelser, som pligt och billighet föreskrefvo dem, hade de nu vändt sina vapen mot oss. Äfven hade Boëmund fört med sig många af Germanisk stam, ett ej ringare antal Celtiberer och dessutom väpnat mot oss alla de folkslag, som bo vid Adriatiska hafvet och Oceanen." Efter vexlande segrar och förluster å båda sidor afslöts ett fördrag mellan Alexius och Boëmund, hvarigenom den sednare erkände sin Vasallpligt till Kejsaren [145]).

Orsaken till Barangernas affall från den af dem annars värderade Kejsaren, kan man härleda från beundran för Boëmunds stora egenskaper, hvilken lika mycket (efter A. C.) öfverträffade andra Vesterlandens furstar i slughet och tapperhet, som han öfverträffades af dem i makt och ägodelar. En uråldrig stamförbindelse kan äfven hafva utöfvat ett ej ringa inflytande på detta deras förhållande. Dertill skulle man vara berättigad att sluta af den misstänksamhet, hvarmed Alexius 6 år förut mottog Konung Erik Eyegod, om hvilken han trodde, att han under en religiös förevändning maskerade äregiriga planer.

18. §. *Om Wäringarna vid Alexii Comneni död.*

Då Alexius Comnenus låg på sitt yttersta, lemnade han sin kejserliga ring till ett tecken af

sin sista vilja åt sin son Johannes Comnenus, som, sedan han mottagit den, skyndade bort, för att försäkra sig om thronen, derigenom att hän förekom sin moders och systers stämplingar, hvilka önskade att öfverflytta den kejserliga värdigheten på Alexii måg Nicephorus, som var förmäld med Prinsessan Anna Comnena. På vägen till ett af de i Constantinopel belägna Kejserliga palatsen underrättades Johannes, att Barangerna hade väpnat sig och stängt vägen, som gick från deras qvarter till nyssnämda palats och tillåto ingen att der gå hvarken in, eller ut. Johannes skickade bud och underrättade dem, att han hade antagit de Kejserliga insignierna och frågade dessutom orsaken, hvarföre de stängde Kejsaren från sin borg. Härtill svarade de, att så länge Kejsar Alexius ännu lefde, skulle de ej tillåta någon, hvem det än vore, att inträda i palatset. De fruktade stämplingar å thronföljarens sida; och de om dennes handlingssätt stridiga rykten kunde äfven ursäkta denna fruktan. Först då han hade låtit förkunna för dem, att Kejsar Alexius var död och detta hade blifvit med ed bekräftadt, tillåto de Johannes Comnenus att taga palatset i besittning.

Alexius var likväl ännu icke död. Först mot aftonen skedde hans bortgång. Partihatet har sökt att svärta Johannes's förhållande såsom vittnande om en alltför stor sorglöshet mot en fader, hvem hade gifvit honom spiran. Zonaras

berättar, att alla öfvergåfvo den döda Kejsaren, så att han blef lemnad nästan ensam. Den Kejserliga ornaten tänkte ingen på att anskaffa och hans likbegängelse firades på ett hans lysande regering och stora bedrifter mindre värdigt sätt. Sjelfva thronföljaren beyistade ej likfärden [146]). Verkliga förhållandet var likväl det, att Johannes Comnenus var ännu så osäker på sin thron och hans ställning så farlig, att han af fruktan för factionernas stämplingar ej vågade att härvid vara närvarande. För öfrigt är hoffolket den gamla seden troget, att vända sig från den nedgående, för att tillbedja den uppgående solen.

19. §. *Om Wäringarna under Johannes Comnenus.*

Sturleson inför i Hakon Herdabreds saga en äfventyrlig legend om den seger, som Olof den helige beredt Wäringarne, då de i sina böner vändt sig till honom och lofvat att till hans ära låta upphygga ett tempel i Miklagård. Så berättar sagan. Då Kyrialax var Konung i Grekland, drog han i fält mot Blackmanna land och då han kom till Petzinaslätten, mötte honom en hedensk Konung med en otalig krigshär. Uti den funnos många Ryttare och stora vagnar, försedda med höga torn, hvarpå stridsgluggar voro anbragte. När hedningarne om natten slogo läger, bildade de rundt omkring lägret en vagnborg, utanför hvilken de gräfde en stor graf. Hvilket gat dem

samma skydd, som en fast borg. Den hedniska Konungen säges hafva varit blind. Då Grekiska Konungen kommit i fiendernas åsyn, uppställde han sin här midtemot dem; äfven fienderna uppställde sin slagtordning på fältet framför vagnborgen. Men Grekerna blefvo då slagne och förlerade mycket folk. Hvarpå Grekiska Konungen befallte de Franker och Flämingar, som funnos i hans här, att förnya striden; då den utföll lika olyckligt; ty många af dem blefvo slagne och alle, som kunde komma undan, begåfvo sig på flykten. Häröfver vredgades den Grekiska Konungen på sina krigare, men de bådo honom nu taga till hjelp sina vinbälgar, Wäringarne; hvartill han svarade, att han ej ville så förspilla sina kleneder, eller låta några få män, huru tappra de än voro, strida mot en hel här. Thorer Helsing, Wäringarnas Höfding tog till ordet och sade, "om der voro brinnande eld i vägen, skulle jag och mitt folk springa deruti, i fall jag blott visste, att j derigenom fingen frid hädanefter." Konungen uppmuntrade dem då, att göra ett löfte till den heliga Olof, för att utbedja sig hans kraft och bistånd. De utfäste sig äfven att bygga åt honom en kyrka i Miklagård på egen bekostnad och med andre goda mäns tillhjelp. Derpå ryckte de ut mot det fiendtliga lägret. Hvarifrån deras tropp, kunde ses, som endast bestod af halffemte hundrade män. Fienderna berättade för sin Konung, att en handfull folk ryckte ut från Grekiska lä-

gret, för att strida mot dem. Den hedniska Konungen frågade sitt folk, hvad det var för en ansenlig man, som red framför fienderna på en hvit häst. De svarade, att de ej sågo någon. Men när de drabbat tillsammans i striden, kom en häfvan och fruktan öfver fienderna, oaktadt de voro så manstarka, att de kunde sätta sextio mot enhvar af Wäringarne. Flykten blef snart allmän, men Wäringarne förföljde och nedergjorde en stor del af dem. Och då Franker och Flämingar sågo det, började de äfven att förfölja. Under det dessa sednare sysslesatte sig härmed, företogo Wäringarna sig att anfalla vagnborgen, som de bestego och gjorde der ett stort nederlag. Den hedniske Konungen blef tagen och bortförd af Wäringarne. Och på detta sätt intogo de vagnborgen omkring hedningarnes läger [147]). Vi vilja uppdrage en parallel mellan detta ställe och ett annat hos Cinnamus. Under Johannes Comneni fälttåg mot Skytherne, beslöt han först att stiga af sin häst och anfalla dem till fots, emedan de förskansat sig bak vagnar, som hindrade anfall från rytteriet. Men då hans folk ogillade detta beslut, befallte han de troppar, som stodo bredvid honom beväpnade med yxor och hvilka voro ett Britaniskt folk, som från urminnestid stått i Romersk tjenst, att de med sina stridsyxor skulle sönderhugga vagnarne, hvilket de äfven gjorde; hvarefter det lyckades Kejsaren, att intaga Skythernas läger" [148]). Vi vilja anställa

en kort jemförelse med enskilda ställen i båda dessa berättelser, för att göra tydligt, att det är en och samma strid, som omtalas i en Isländsk och en Byzantinsk urkund. Endrid Unge har berättat detta Wäringarnes äfventyr. Han kom första gången hem till Norige från Constantinopel omkring 1150, då Kejsar Manuel regerade. Man kan antaga, att händelsen tilldragit sig antingen under hans vistande derstädes, eller kort före hans ankomst dit. Det sednare vinner mera trovärdighet af berättelsens sälsamma gestalt. Det var i alla fall nära hans tid. Kejsar Johannes, fadren till Manuel Comnenus, under hvilken sednare Endrid tjente, krigade mót Blackmännerna vid Petzina slätten. Skyther kallas Patzinaker, Petzina völlo är således det samma som slättländerna i Skythien. Uttrycket Blackmänner brukas om Saracenerna. Under dessa oroliga tider och bland folkslagens oafbrutna vandringar, är det troligt, att flera Saracenska stammar hafva kunnat nedsatt sig i sydliga Skythien. På detta sätt låter den Isländska berättelsen förena sig med hvad Byzantinska annaler anföra. Kyrialax var egentligen en förändring af det Grekiska Kyrios Alexios till följe af den sed Nordboarne hade att gifva alla främmande ord en Nordisk, nationel böjning och denna benämning tillhörde ursprungligen Alexius Comnenus, men öfvergick i den sednare Islandska traditionen till alla Miklagårds Herrskare. Närvarande urkund förråder

en sednare tid. Således hindrar intet att hänföra denna händelse till Johannes Comnenus. Johannes Comn. blef för sin mörka färg och ansenliga figur på spott kallad Kalo Johannes. Han var en ovanligt mild furste, så böjd för att gifva nåd, att han icke under hela sin regering beröfvat en enda något högt embete, eller lifvet, ej heller befallt att stympa någon. Likväl höll han krigstukten strängt och straffade hårdt de fege. Den berättelse, Sturleson upptagit, låter något vidunderlig och hvad han anför om den helige Olofs öfvernaturliga bistånd, röjer alltför påtagligt en frändskap med följande Byzantinska legend, som jag här vill nedskrifva. Demetrius var Thessaliens skyddspatron och led martyrdöden under Maximianus. Han åkallades af dem, som drogo i fält, och i striden rönte de hans bistånd. Synnerhet halp han Grekerna under ett krig mot Bulgarerna. De fångar, som togos af sistnämnda nation, bedyrade med ed, att de hade sett en öfvernaturlig syn; en ung ryttare, som red framför de Romerska falanger; och från honom utgick en eld, som förtärde Bulgarerne. Ett annat helgon, Theodorus understödde så kraftigt Kejsar Johannes Tzimisces under ett fälttåg i Skythien, och gjorde en sådan manspillan bland Skytherne, att Kejsaren till hans ära lät i grund ombygga och utvidga ett tempel, som bar hans namn. Äfven blef staden Euchaneia efter honom uppkallad Theodoropolis [149]). Det äfventyrliga försvinner, om man

fäster sig vid den Grekiska relationen om Joh. Comnenis Skythiska fälttåg och anser det härmed oöfverensstämmande i den Isländska berättelsen, som öfverdrifvet i den muntliga framställningen, hvarifrån det inflöt i den skrifna sagan. Medeltiden var rik på under. Det fromma sinnet uppfattade allt med trons religiösa hängifvenhet. Den heliga Olof hade gjort så många under annorstädes, att det var nästan otänkbart, att icke äfven i Miklagård hans makt blifvit uppenbarad. Undret som tillhörde andra tider och två Grekiska helgon, öfverflyttades till Noriges skyddspatron och den tid, i hvilken berättaren lefde. Detta hindrar icke, att Wäringarnas anförare hetat Thorer Helsing, att deras antal varit det, som här uppgifves, äfvensom hufvudsaken bekräftas, att *de* intogo vagnborgen, hvilket beredde fiendtliga lägrets eröfring. I allmänhet älskar jag ej att i kritikens degel låta forntidens urkunder undergå eldprofvet. Man måste med varsam hand beröra underbilderna från en grå fornverld, att ej, när det magiska skimret är borta, all verklighet med detsamma försvinner. Men när två nära samtida urkunder äro att tillgå, synes det ej förgripligt, att genom en med omsorg anställd jemförelse, framdraga hvad som åtminstone kan hafva varit verkliga förhållandet.

20. §. *Om Wäringarna under Manuel Comnenus.*

År 1150 återkom Endrid Unge från Miklagård, der han tjent bland Wäringarna. Den tiden voro de Örkneyiska Jarlar Ragnvald och Harald på besök hos Konung Inge i Bergen. Både Konungen, Jarlarna och rikets ypperste män hörde gerna Endrid Unge förtälja, hvad han sett och hört i Österlanden. Mycket hade han åtf berätta om Kejsar Manuel Comneni praktfulla hofhållning och outtömliga skattkammare, om de aflägsna Österländers naturalster och andra märkvärdigheter, huru betydligt antalet var af Kejsarens troppar, deras uppställning och rustning och slutligen nämnde han äfven hvilka som voro höfdingar i det Grekiska rikets särskilda provincer.

Ragnvald Jarl talade ofta härom med Endrid Unge, men då han aldrig upphörde att fråga, gaf honom Endrid följande svar. "Jag har länge förundrat mig öfver, att du skattar en berättelse högre, än egen erfarenhet och heldre hörer förtäljas allt det, som du kunde sjelf upplefva, heldst då det står dig fritt att välja häremellan. Du skulle ej blott sjelf ha ett nöje att se så mycket, utan äfven med din närvaro kunna glädja både furstarne och andre, som bebo dessa länder. Och så länge du lefde, skulle du derföre vara mycket ansedd. Således bör du hvarken hålla det för besvärligt, eller dig ovärdigt, att resa dit i ett passande sälskap."

Denna föreställning tillika med de närvarandes böner verkade på Ragnvald Jarl, så att han beslöt besöka Österlanden i allmänhet och särskildt Palæstina, Endrid lofvade att följa med som vägvisare och många andre ansedde män slöto sig till detta tåg, som följeslagare. Deribland var äfven Erling Skacke [150]). Berättelsen om deras resa hör ej hit; hvarföre jag endast här vill upptaga så mycket, som står i förbindelse med vårt ämne. Så snart de seglat genom Nörfa sund, skilde sig Endrid Unge med sex skepp från de öfrige och styrde sin färd till Marseile, under det Jarlarna med sitt öfriga följe höllo längs Afrikanska kusten och fortforo att segla i denna rigtning till dess de kommo till det heliga landet. Endrid Unge hade emedlertid rest till Constantinopel, der han stod i stor ynnest och anseende hos Kejsar Manuel Comnenus. Då Ragnvald Jarl med sina följeslagare efter slutad valfart anlände till Constantinopel, sökte Kejsaren att få dem i sin tjenst; hvartill Jarlen i början var hågad, men ändrade sig sedan, då han fick höra omtalas det stora inflytande, hans nu mera uppenbara ovän Endrid Unge ägde hos Kejsaren; hvarföre han straxt med sitt talrika följe begaf sig på hemvägen, men Endrid Unge stannade qvar en längre tid [151]). Det berättas, att under det han vistades i Miklagård, hade den helige Olofs svärd blifvit återfunnet och upphängdt öfver högaltaret i

den dervarande Olofs Kyrka. Förhållandet härmed var följande.

Då Kyrialax regerade i Miklagård, funnos i denna staden Wäringar till ett betydande antal. De följde alla Kejsaren på det krigståg, som han en sommar företog sig. Hären hade slagit läger och Wäringarna, hvilka utgjorde det Kejserliga Gardet och närmast omgåfvo Herrskarens person, hade intagit en slätt utanför det stora lägret, der de delade sins emellan nattväkterna, så att de, som hade hållit vapenvakt sina bestämda timmar, sedan lade sig att sofva på krigaresed i sin fulla rustning, med hjelm på hufvudet, sköld vid sidan och under hufvudgärden svärdet, på hvars fäste handen hvilade. Det tilldrog sig, att en af Wäringarne hade flera nätter i rad, när han vaknade, ej funnit svärdet under hufvudet, utan liggande på fältet ett långt stycke derifrån. I början misstänkte han sina stallbröder, för att på detta sätt hafva velat gäcka honom; men då de enständigt nekade härtill och det samma alltjemt inträffade, blef både han sjelf och alla andre, som hörde det, deröfver med rätta förundrade. Han berättade i anledning häraf detta svärdets öden, att det var detsamma, som Olof den helige brukade i slaget vid Stiklastad. När han der blef sårad, kastade han det från sig, då det upptogs af en Svensk man i hären, som alltsedan har det under hela sin lifstid; hvarefter det förblef i hans slägt och öfvergick från fader

till son, då hvarje ägare för sin arfvinge berättade svärdets öden, dess namn som var Hneiter och hvem det först hade tillhört. Då det blef omtaladt för Stolkonungen, lät han kalla denna mannen till sig och gaf honom tre gånger så mycket guld, som svärdet var värdt. Men detta lät han upphänga öfver altaret i St. Olofs kyrka, som tillhör Wäringarna. Endrid har berättat detta i Norige efter hvad Einar Skuleson yttrar i Watta-Drapan [152]).

Müller anmärker, att detta och föregående kapitel, som handla om den helige Olofs järtecken i Miklagård, hafva efter Sturlesons tid influtit i Heimskringla [153]). De synas, om de äfven äro hämtade ur en främmande källa, likväl vinna en slags trovärdighet deraf, att Einars drapa åberopas och att denna har en med dessa händelser samtida och så ansedd mans intyg, som Endrid Unges, att stödja sig på. Det vigtigaste i denna legend är en bestämd uppgift, att Wäringar till ett betydande antal funnits i Miklagård, och att en Kyrka der varit helgad åt den helige Olof. Tiden när och orsaken hvarföre den skall hafva blifvit byggd, är omtalad i nästföregående kapitel, som vi äfven i denna afhandling hafva underkastat en kritik. Ett kapell, skall till följe af en annan urkund, som Torfæus anför, hafva åt detta Nordiska helgon blifvit uppbygdt af Harald Hårdråde. Det synes, om man vågar skänka trovärdighet åt dessa båda något misstänkta öfver-

kommingar, att åtminstone en åt Noriges skyddspatron invigd och för Nordboar gemensam helgedom funnits i Miklagård. Äfven berättar Sturleson att ett kapell blifvit uppbygdt åt Olof den helige, väl icke af Haralld Hårdråde i anledning af ett löfte för vunnen seger, men likväl på samma ställe, der det fängelset stod, hvaruti han blifvit kastad; och sålunda kan man förklara att det blifvit satt i förbindelse med Haralds vistande i Grekland. Om det på grund af dessa olika, af hvarandra oberoende urkunder skulle kunna antagas, att en kyrka för Nordboar verkligen funnits i Miklagård, då vinner den konjectur en hög grad af sannolikhet, att der existerade en mellan Norden och Östern öppnad handelsförbindelse, som drefs under denna helgedoms skydd; äfvensom det påståendet, till följe af hvad här blifvit anfördt, vinner ett fast stöd, att antalet af de från Skandinavien ditströmmande Wäringar ingalunda varit obetydligt.

Vi återgå till en granskning af det öfriga, Endrid Unge berättade om Manuel Comnenus, som vi tro oss kunna skänka en ökad trovärdighet genom en ur Byzantinska källor hämtad och med den Isländska urkunden öfverensstämmande teckning af denna Kejsares karakter, regering och förhållanden till Utlänningar.

Manuel hade, ehuru den yngste af fyra bröder, efterträdt sin fader Iohannes Comnenus, då de tvenne äldsta redan aflidit och Isak, som var

den tredje i ordningen, uteslöts från thronföljden; emedan han var hatad af folket och icke i besittning af de för en Grekisk Herrskare nödiga egenskaper. Den fördelaktiga tanke, som Johannes Comnenus, sjelf den störste och ädlaste af Comnenerna, hyste om sin yngste, hoppgifvande sons moraliska karakter, förmådde honom hufvudsakligen att med sitt val falla på Manuel, "Folket hörsammar heldre, yttrar han, den ande, som är skuldfri och obefläckad af brott, än den kraftfulla arm, som svingar svärdet och det genomträngande hufvud, som hvälfver djupa planer" [154]). Dessa ord, yttrade i anledning af valet af thronföljare, voro den karakteristik, som fadren lemnade öfver Manuel. Denna öfverensstämmer likväl ej med den, som är oss gifven af hans regerings Historia, den Byzantinska häfden, som i jerntaflor ristat sina eviga domar öfver Konungar och folkslag. Det vittnesbörd, som historien skänker Manuel, är, att han ägde ett aldrig betvingadt hjeltemod, en djupt beräknande politik och den egna konst, att med ett hyckladt ädelmod tillvinna sig sin omgifning. Ingen Grekisk Kejsare ägde i lika hög grad, som han, både en soldats djerfva tapperhet och diplomatens djupa skarpsinnighet. Han hade för öfrigt en jättelik kroppsstyrka. Hans sköld var så tung, att Raimund af Antiochia, som kallades Herculen från Antiochia, ej kunde föra den. Utrustad med dessa själs och kroppskrafter kunde Manuel ej annat, än uppvä-

ka en beundran blandad med förvåning hos sina Grekiska undersåtare, till hvars beherrskare han redan från barndomen syntes bestämd, då drömmar och spådommar af flera slag hade förenat sig, att lofva honom en krona [155]).

Den ynnest, hvarmed han omfattade Nordboar, bevittnas af Endrids berättelse, af det nära förhållande, hvaruti Endrid sjelf stod till Manuel Comnenus och slutligen af de många personer, som från de Nordiska länderna strömmat till Miklagård under denna Kejsares regering. Oberäknadt det stora antal Wäringar, som tjente i Grekland, företogos resor dit ej blott af klerker och lekmän, utan äfven af qvinnor. En Konungadotter från Norige, Kristina, som var gift med Erling Skacke, skall hafva varit i Miklagård. Manuel var äfven mycket känd och flera gånger läsa vi hans namn i Nordiska urkunder. Således omtalas han i Konungaspeglen, för att ej nämna flera af de Isländska sagorna [156]). Äfven hade han sökt att fästa Ragnvald vid sin tjenst, fastän det hindrades af hans personliga förhållanden till Endrid Unge. — Grekerna kunde ej utan harm se, huru denna Kejsare framdrog och hedrade Barbarer, hvilket trohet och duglighet han skattade högre än de i landets inföddes. Om en province skulle skattläggas, blef detta förtroende uppdraget åt utlänningarna, hvars råhet den fint bildade Byzantinaren ej glömde att ända i de minsta omständigheter beskrifva. Blef någon af Grek-

lands ädlingar satt vid sidan af dessa gynnade Barbarer, skedde det endast i den afsigt, att den förre skulle åtaga sig allt besväret härmed, både hvad skattläggningen och tributens indrifvande beträffade; sedan mottog Barbaren dessa penningar och skickade dem till Kejsaren i förseglade säckar. Likväl gjorde han ej alltid det, utan hushållade bäst han ville, med de allmänna medlen, hvaraf ofta den minsta delen inflöt i Kejsarens skattkammare; ty Grekerna, som voro missnöjde till följe af det misstroende, de af Kejsaren rönte, slöto ej ogerna ögonen till för hvarje bedrägeri, utan att göra hvarken mer, eller mindre, än som var dem föreskrifvet i det uppdrag, de erhållit. "Den trogna tjenaren, tillägger Choniates försmädligt, bakar först bröd af mjölet åt sig sjelf och sedan låter han äfven sin medhjelpare få en andel deraf [157]." Choniates säger ej, af hvad nation dessa utlänningar voro, som han endast betecknar med det obestämda namnet Barbarer. Men då Wäringarna hos samma författare aldrig förekomma under någon annan benämning, än denna, när han deremot alltid skänker de vid rikets gränser boende nationer deras egentliga folknamn, då man för öfrigt känner det stora anseende, hvaruti Nordboar stodo hos denna Kejsare och hans närmaste företrädare, då Endrid Unges teckning af lifvet i Grekland förråder en närmare bekantskap med många saker, som ej endast lågo inom en krigares synkrets och då ingen af de

Vesterländska och Sarmatiska folkstammar, som alla stodo i ett fiendtligt förhållande till Manuel, har kunnat vara här betecknad med det allmänna uttrycket utländningar, till följe af alla dessa grunder tvekar jag ej att till Skandinaviens invånare hänföra hvad Choniates berättar om dessa Barbarer, som Manuel företrädesvis gynnade. Jag vill ej neka, att Anglosaxiska ädlingar, som emigrerat till Grekland och der blifvit upptagne bland Wäringarna, hafva möjligen tillhört dessa utlänningar, hvilka rikligen belystes af det Österländska majestätets solsken; fastän dessa Barbarers främmande fädernesland och den svårighet de hade att uttala Grekiska språket, svårligen låter förena sig med de i Grekland koloniserade Anglosaxers längre vistande derstädes. Af det som här blifvit anfördt, synes således följa, att Wäringarnas fältöfverstar och andre män från de Nordiska länderna blifvit använde i fredlig väg, både till att uppbära skatterna ur rikets särskilda provincer och att till och med dömma i invecklade saker, "som hade kunnat gifva en lärd lagklok att göra, än mer dessa halfvilda Barbarer "efter de Grekiska häfdernas vittnesbörd. Af Thorwald Widförles saga synes man kunna sluta, att Nordboar varit Kejsarens sändebud i provinserna. Äfven öfverhets ämbeten anförtroddes åt dessa Barbarer, derföre att de af Kejsaren ansågos som hans trognaste och redligaste tjenare. Grekerna kunde ej glömma, att Manuel slösade

skatter ej blott på sina fränder och Eunucher, utan äfven på dessa främlingar, "som voro till hälften vildmänner och hvilka kunde mera spotta, än tala" [158]). Mot dem visade han sig nådig och mild, så att de af hans frikostighet bekommo penningar och kostbarheter i sådan mängd, att det endast kunnat passa sig för de yppersta män af de ädlaste nationer, att äga så mycket." Bland detta ordsvall framskymtar ej otydligt den känsla af afvund som Grekerna hyste, deröfver att ej de fingo hjelpa dessa främlingar, att plundra de allmänna medlen. Att verkligen stora skatter infördes i den Skandinaviska Norden från Grekland kan man sluta både af de på flera ställen hos Isländska sagoskriftvare förekommande intyg derom och af de ej obetydliga fynd, som blifvit gjorda i våra Nordiska länder. Men hvad som för den öfverförfinade Greken var harmfullast, dessa gynnade Barbarer voro i saknad af all bildning, "och Grekiska språket i deras mund liknade de krigiska sångers vilda echo från deras fäderneslands klippor" [159]). Här röjes den Rhetoriskt bildade Byzantinaren, som nekade de främlingar, han ej kände, till och med den ringaste odling. Att likväl ej så förhöll sig, derom kunna Isländarnas hjeltesagor och Mythiska qväden vittna, som ej uppblomstrat från den kala klippgrunden, utan äga djupa rötter i en på Asaläran grundad, genom vidsträckta resor och moget eftersinnande ökad kultur och vittna om en

folkstam, som alldeles ej hör till halfBarbarers klass. Såsom främlingar och obekanta med, eller blott ytligt hemma i Grekernas språk, förstodo de troligen ej, att använda dess fina vändningar, eller föraktade det till och med som ovärdigt män, hvilka beldre strida med svärd, än med ord. Den kultiverade Grekiskans lysande företräden kunde ej de infödde nog högt uppskatta, liksom detta idiom i Barbarers mund förvandlades till ett vildt, af barbarismer öfverflödande tungomål med en oböjlighet, främmande för detta språks veka natur. Nog för Byzantinaren att likså väl misskänna dessa främlingars bildning, som dess redlighet. Om de lika mycket saknat denna sednare egenskap, som ett skarpt och öfvadt förstånd, skulle visst icke Manuel Comnenus, den slugaste af Greklands Kejsare, skänkt dem ett så odeladt förtroende. Att de stora i Byzans sågo dessa främlingar satte vid sidan af sig i värdighet och föredragne i Kejsarens förtroende och vid utdelandet af hans belöningar, detta kunde ej annat, än väcka en allmän förtrytelse. Hvad deras moraliska karakter beträffar, som Choniates gör misstänkt, så kan ej nekas, att den mottog en skadlig inverkan af tidehvarfvet och omgifningen. Men alla närmare bestämningar ligga utom kretsen af de urkunder, som under tidernas lopp blifvit till oss öfverlemnade.

Manuel låg en stor del af sin långa regering

i fält mot Ungrare, Skyther, Saracener och Normanner. Till dessa vidlyftiga härtåg behöfde han män med jernfast mod och oförderfvad kraft. Af Occidentens nationer kunde han ej upprätta en sådan corps, då han alltid skulle haft deras trohet misstänkt. Men så var ej förhållandet med dessa Skandinaviska kämpar, som han förstått att på det närmaste fästa vid sin person. Grekerna tadlade denna Kejsare för de äfventyrliga och vidt utseende företag, hvaruti han invecklade sig, och för de äregiriga drömmar, som åsyftade landvinningar och hvartill åtgingo de af hans undersåtare hårdt utpressade skatter. Choniates försvarar honom härföre, då han anmärker, att om icke de Vesterländska nationer hade mött ett kraftigt motstånd, skulle de hafva öfversvämmat Manuels länder och upplöst hans rike i dess grundvalar. Äfven bestyrkes det derigenom, att statsskeppet, då Manuel ej längre förde rodret, krossades mot de länge hotande klippor [160]).

Vi vilja i förbigående kasta en blick på några af denna Kejsares inrättningar och i förbindelse dermed granska det, som Endrid Unge visste att berätta för sina hemmavarande landsmän om sakernas ordning i ÖstRomerska riket. Sjelf en af Wäringarnas höfdingar, och då dessa i alla strider beledsagade Kejsaren som hans lifvakt och för att skydda det fladdrande riksbanéret kunde Endrid ej vara obekant med den Byzantinska härens utrustning, talrikhet och uppställning; hvar-

före man lätt kan förklara hvad han derom hade att anföra.

Prefekterna i Grekiska rikets provincer kunde det ej intressera Ragnvald Jarl att höra omtalas, om ej Nordboar hade funnits bland dem. Men att detta varit fallet, synes följa af Choniates's ord, att Barbarer blifvit upphöjde till rikets högsta värdigheter. Härmed kunde han ej hafva menat andra hofembeten, än värdigheten af Akoluthos. Deremot är det i hög grad troligt, att utlänningar blifvit utsedde till Prefekter i de af fiender oroade gränsprovincer, hvilka voro i behof af ett kraftigt värn. De intill Persien gränsande länder voro ett mål för fiendens vilda härjningar; hvarföre Manuel företog sig att befästa vissa orter och der anlägga kastell. De närmaste följderna deraf voro, att folkmängden tillväxte med välståndet i dessa provincer och att landets författning blef långt lyckligare. Choniates underlåter ej att prisa detta Manuels verk och önskar honom derföre paradisets fröjder [101]. Militärkolonisationer hafva blifvit använde af denna Kejsare. Choniates berättar, att han i ställe för det förra bruket, att aflöna sina troppar i klingande mynt, lät tilldela dem besittningar i jordlotter, hvilket af de förra Kejsarne hade endast sällan blifvit användt och det mot troppar, som ofta i ärofulla strider nedergjort talrika fiender. Choniates påstår, att detta steg bidrog till att förvekliga tropparna och att upplösa krigs-

tukten, heldst de i provincerna förlagde härafdelningar fingo efter behag fritt plundra de arma invånarne. Förut hade de endast betalt en viss skatt till riket, men nu blefvo de af dessa råa krigare beröfvade ej blott penningar och andra ägodelar, utan äfven den tunika de buro på kroppen, och sjelfva ryckte från hustrur och barn. De obetydligaste personer, som låtit enrollera sig bland denna krigareskara, kommo i besittning af sädesbördiga åkerfält, af gräsrika ängar och fingo Grekiska undersåtare sig skattskyldige. Men tropparnas sold indrog Kejsaren i skattkammaren [162]. Den beskrifning Choniates lemnar på dessa odisciplinerade och vid krig ovana corpser, låter ej hänföra sig till våra Nordboar, hvilkas lysande tapperhet med rika loford upphöjas af Byzantinska författare. Äfven kunde ej Wäringarna hafva bildat några Militäretablissementer, då de höllo vakt i Kejserliga palatset och ej fingo skiljas derifrån, utan när riksbanéret fladdrade till strid och Kejsaren sjelf drog ut i fält; då det var deras skyldighet att följa med. Likväl är det ej omöjligt, att en del Nordiska krigare stått i Grekisk tjenst, utan att tillhöra Wäringarnas corps, hvaruti troligt endast de utmärktaste upptogos. Wäringarna hade redan, innan de utgjorde den Kejserliga lifvakten, varit förlagde i qvarter i Thracien. Enskilda Nordiska höfdingar kunde hafva erhållit befälet öfver de i provincerna stationerade troppar, antingen dessa va-

rit Greker, eller utlänningar. Till följe häraf och på grund af det, som är anfördt om främlingars begagnande till uppbördsposter, kan man förklara hvad Endrid visste att berätta om de tributer, som insändes från Kejsaredömets provincer och hvilka deröfver voro upphöjde till Prefekter.

Endrid glömde ej heller att beskrifva den prakt, som rådde i Manuels hof. Choniates omtalar äfven de glänsande villor, som denna Kejsare bygde vid Propontidens stränder bland skuggande lunder, för att i dessa svalkande nejder söka skygd för den heta sommarsolen, liksom Persernas Konung, hvars hofhållning i allt var en förebild för den i Constantinopel, efter de omvexlande årstiderna flyttade sitt residens till Susa, till Babylon och Ekbatana. De rum, som Manuel lät inreda i hufvudstadens Kejserliga palatser, lyste af guld och dyrbarheter; och konstnärerna hade der i sköna målningar förevigat denna Kejsares krigiska bedrifter [163]). Sjelf en annan Alcibiades, kunde han, när omständigheterna fordrade det, uthärda både mödor och sömnlöshet, hetta och köld; han sof då på den hårda marken och delade alla härens faror. Men i fred öfverlemnade han sig ohejdad åt njutningar af alla slag, utan att förslafvas af ett vällustigt lifs yppiga retelser. Den, som endast sett, till hvad grad han fängslades af bordets nöjen och tjustes af veka strängaspel, skulle hafva trott, att han hade endast dermed sysslosatt sig. Cho-

niates tadlar för öfrigt hans seder, "som voro ingen ting mindre än stränga och den kallsinnighet han visade sin Tyska Gemål, som mera än hon sökte yttre prydnader, arbetade på utbildningen af sin sköna själ, som med inga konstens smycken förhöjde sin fägring, hvars rodnad var naturens och hvars största dyrbarheter voro dess dygder." [164]).

En Kejsare som Manuel, hvilken kunde lika mycket sjelf framglänsa i ärofulla strider, som i fred göra Constantinopel lysande, måste nödvändigt med denna kontrasterande blandning af utmärkta herrskaretalanger och flera en krigare ovärdiga svagheter, fängsla en nation af veklingar, som han styrde och föraktade och en hjeltemodig krigareskara från den aflägsna Norden. Hans bedrifter och praktfulla hofhållning kunde äfven lemna rika färger för den målande framställningen hos en till sitt fädernesland återvänd Wäring; och att Endrid förstått att deraf göra bruk, visar den lifliga håg att färdas till Orienten, som i anledning af hans berättelse väcktes hos Nordens ypperste män. Det är en förlust för dessa tiders historia, att den muntliga öfverlemningen icke omständligare blifvit bevarad, då vi hade vetat mera om Wäringarnas lif och förhållanden till hofvet i Miklagård. Nu kunna vi blott till följe af det anförda veta, att antalet af dem, som från Norden dragit dit, har varit be-

tydligt och att det anseende, de der ägde, icke har varit ringa.

Erik, en broder till den ryktbare Konung Sverre i Norige, tjente bland Wäringarna i Miklagård under Manuel Comneni regering. Det berättas om denna Erik, att han äfven uppehållit sig i söderrike (Frankrike) hos en af furstarne i detta land och vidare, att han gjort en valfart till Jorsala, då han steg ned i Jordans flod med brinnande ljus i handen. Han bad Gud med ett under bekräfta, att Erik verkligen var hvad han utgaf sig för, en Norrsk Konungason. Detta ansågs uppfylldt, om han kunde taga ljuset brinnande upp af vattnet igen. Och der voro med honom många hans landsmän, som bevittnade, att ljuset ännu brann, då han steg upp dermed ur floden. Vid hemkomsten till sitt fädernesland, bad han Konung Sverre, att med Ordalier få bevisa sin Kongliga börd. Och härtill gaf Sverre sitt bifall, sedan han hört både sina rådsherrar och krigare, likväl med det tillägg, att som det rike och Konunganamn han förvärfvat sig, hade kostat honom alltför mycket och äfven hans trogna Birkebiner derföre hade utstått alltför många förföljelser, mödor och lifsfaror, var han icke hågad att afstå det till någon, hvem det än vore. Men om Erik likväl på dessa vilkor, blott för att bevisa sin Kungliga börd, ville underkasta sig Ordalierna, stod det honom fritt; i annat fall var det honom tillåtit, att draga bort hvarthän

han ville. Erik gick in härpå och utstod lyckligt eldprofvet, hvarefter han af Konung Sverre blef satt till höfvidsman öfver hans hirdmän. Erik var en vänsäll man, ingen ting mindre än stolt, och det manskap, hvaröfver han var satt, behandlade han bättre, än vanligt var. Derpå företog han sig ett ströftåg mot de hedniska Estherna och tog ett rikt byte, hvarmed han vände tillbaka till Sverige, der han blef väl emottagen af Konung Knut och fick af honom ett långskepp till skänks. Sedan for han åter till Norige och fick af sin broder, Konung Sverre större förläningar. Derigenom växte hans makt och på samma gång antalet af de män, som stodo i hans tjenst. 1189 dog han i Tönsberg, förgifven på Konung Sverres föranstaltande, som återtog de förläningar, han gifvit honom." [165]).

I denna urkund berättas, att en mängd af Eriks landsmän varit tillstädes vid detta under, som timade nära Jordans floden. Troligen voro de Wäringar, som då företagit en valfart till det heliga landet. Ty af äldre sagor är det kändt, att Wäringarna innan sin återfärd till Norden nästan alltid besökt de för kristendomens minnen dyrbara och heliga orter i Österlanden; äfvensom många Nordiska peregrimsfarare på hemvägen stannade qvar i Miklagård och der togo tjenst bland Kejsarens lifvakt. På grund häraf och till följe af hvad vi i det föregående anfört, vinner det en hög grad af sannolikhet, att dessa Norrmän va-

rit Wäringar och att ett ej ringa antal af dem under Manuels regering funnits i Miklagård. Här tror jag mig böra erinra, att Skandinavernas upptagande i Grekisk tjenst har fördelaktigt verkat på utbildandet af en ädlare och mera ridderlig, krigisk anda hos de Nordiska Konungarnas Hirdmän. Redan den Norrska Prinsen Erik behandlade de Hirdmän, öfver hvilka han var satt, bättre, än hittils hade varit brukligt. Äfven af de företrädesrättigheter, som Olof Kyrre och Magnus Erlingsson hade öfverlåtit åt sina hustroppar och särskildt åt sina Hirdmän, kan man sluta, att ett högre begrepp om dessa sednares oumbärlighet har blifvit allmänt i Norden [166]). Tiderna kunde sjelfva hafva föranledt detta behof för de maktägande, att närmare vid sin person fästa besoldade krigare, men de förhållanden, under hvilka detta bereddes och hvilka derföre förtjena att tagas i betraktande, voro ostridigt dessa Miklagårdsfärder. Hirdmännens anseende växte på samma gång med deras förökade antal och den vid strängare föreskrifter bundna disciplinen. Konungaspeglen, som innehåller föreskrifter om den kungliga lifvaktens bestämmelse och pligter, anses hafva i dessa delar efterbildat hvad som var stadgadt för Wäringarnas tjenstskyldighet, liksom Endrid Unge har af flera blifvit ansedd som denna boks författare. Då vi ej om Wäringarnas krigsordning och tjenstförhållanden äga mera qvar, än hvad som förekommer hos Codinus, kunna vi

ej bestämdt derifrån härleda hvarken de i speculum regale meddelade föreskrifter, ej heller den fastare och mera bestämda form, som de Nordiska Konungarnas lifvakt skall hafva vunnit genom förbindelsen med det Grekiska riket. Likväl vinner denna konjektur ett starkt stöd deraf, att Nordboarnes armatur i det mera fullständade skick, hvaruti den i tolfte och följande seklerna befann sig, nästan helt och härledes från den bekantskap, de gjort med Grekiska tropparnas utrustning [167]).

Som ett bidrag till hvad här blifvit berättadt om mängden af de Nordboar, hvilka som Wäringar tjente Manuel Comnenus, kan följande anföras:

Af 150 Norrska, fordom adliga familler bära 149 Fransyska liljor i sina vapen. Detta kan möjligen häntyda på en krigisk förbindelse med Frankrike och dess Konung Ludvig 7de i 2dra korståget, då det var vid detta tillfälle man först såg de Fransyska, kungliga liljor och det dessutom är bekant att Manuel Comnenus under 2dra korståget öfverlemnade en del troppar till de Westerländska Monarkernas disposition [168]). Otvifvelaktigt hafva Wäringar funnits deribland, då man ej känner, att de Nordiska ländernas invånare hafva på ett omedelbart sätt deltagit i detta korståg.

21. §. *Om Wäringarna under Andronicus Comnenus.*

Då Manuel dödt och hans son Alexius efter-

en kort regering blifvit störtad, uppsteg den gamle Andronicus Comnenus, efter att hafva upplefvat de mest omvexlande och sälsama öden på den thron, hans äregirighet förledde honom att usurpera. Han hade för många år tillbaka stämplat mot sin frände, Kejsar Manuel och då detta företag misslyckades, blef han tvungen att taga sin tillflykt till Seldschukernas sultaner. Omsider, då han djupt kände förlusten af fädernesland och anhörige och tillika blifvit försäkrad om tillgift för det förflutna, återvände han till Constantinopel och framträdde inför Kejsaren, under det han bar om sin hals en jernkedja, som räckte honom långt ned på fötterna. Han kastade sig ned i stoftet för Manuel och anropade sin Kejserliga fränddes nåd på samma gång, han räckte fram kedjan. Sedan Manuel Comnenus tillsagt honom glömska af det förflutna och en fullkomlig tillgift, bad Andronicus att, om härmed var alfvarligt menadt, han då måtte befalla en af sina hofmän att fatta i kedjan och draga den olycklige, som suckade under tyngden deraf, fram inför thronen. Dertill blef Isak Angelus utsedd, som sedan störtade Andronicus; hvarföre detta äfven i en framtid ej ansågs hafva varit utan all betydelse [166]). Då Andronicus bestigit thronen, öfverlemnade han sig åt de hans ålder mest ovärdiga utsväfningar. Annalerna klaga öfver, att denna Kejserliga Sybariten endast vissa dagar lät sig ses och det allenast af de med statens högsta värdigheter be-

klädda och honom trognaste hofmän, fastän äfven de fingo blott genom ett galler skåda den Kejserliga nådesolen. Deremot fanns alltid för harpolekare och frillor ett fritt tillträde. Hvarje dag af hans korta regering tecknades med blod i rikets annaler. Sjelf omgaf han sig med en stark lifvakt, som var bildad af *utländska Cohorter*, om hvilka Choniates yttrar, att de voro osedliga och råa och att Grekiska språket var till och med främmande för dem. De som höllo vakt utanför Kejsarens egna rum, utgjordes äfven af dessa vilda skaror [170]). Då Byzantinska historien ej under statens sednare tider omtalar någon annan corps, än Barangerna, åt hvilka detta förtroende var lemnadt, och Choniates aldrig ger Barangerna annat namn, än det obestämda Barbarer, tror jag, att denna berättelse, som andas ett ägta NyGrekiskt högmod, afser dem; heldst detta äfven vinner ett ökadt stöd derigenom, att Commentatorerna till Codinus hysa samma öfvertygelse.

Endast om dagen vågade Andronicus att behålla Garderna i sitt granskap; men alla nätter blefvo Drabanter och lifvakt aflägsnade från hans hvilorom, der han endast behöll qvar hos sig en förfärlig, Molossisk hund, som var så stark, att han kunde kämpa med lejon och fälla till marken en beväpnad ryttare. Denna hund lät Kejsaren alla nätter binda vid dörren till sitt sofrum och vid det minsta buller skällde den starkt [171]).

Annalisterna hafva i synnerhet sökt att fram-

draga skuggsidan af denna Kejsares karakter. Vid en närmare pröfning skönjes likväl att det strängt afmätta hofCeremoniellet var beräknadt på att skänka det sjunkande majestätet en mera vördnadsbjudande glans. Han ville orientalisera hof och rike och sjelf verka i det förborgade. Då Andronicus anklagas för att hafva ohejdadt öfverlemnat sig åt sin böjelse för sinlig vällust, måste man dervid taga i betraktande hofsederna i det förderfvade tidehvarf, uti hvilket han lefde. Man har all anledning till den förmodan, att de regenter, som i tidsföljden voro honom närmast, ej kunde berömma sig af någon större sedlighet, ehuruväl en partisk häfdatecknare har förstått att sluta ögonen till för den enes fel, på samma gång han framställde den andres i klar dag.

Andronici ofta Neroniska grymhet var äfven beräknad för ett visst ändamål. Då rikets första familler sträfvade efter att bilda en slags länsadel, efter det mönster, som Occidenten framställde, trodde han sig endast kunna upprätthålla en vacklande thron genom att motarbeta ett sådant bemödande och i denna afsigt satte han bödelsyxan i verksamhet. I Constantinopel, hvaröfver hans jernspira isynnerhet hvilade tung, var han mest hatad. Flera af provincerna hunno under hans kraftfulla styrelse att hämta sig från sitt iråkade förfall. Andronicus ägde tapperhet, djerfhet, vältalighet och var med ett ord en talangfull tyrann. Han föll offer för en revolution, som

Isak Angelus berodde, i afsigt att rädda sitt eget lif. Upproret hade kanhända kunnat qväfvas i sin början, men Andronicus vistades på ett af sina slott, som var beläget på en af Propontidens öar och ingen visade sig, för att återföra ordningen, hvarken rikets första män, eller någon af Andronici vänner, eller *de yxbärande Barbarer* (Barangerna) [172]. Sannolikt hade han uppretat Wäringarna genom det misstroende han visat dem.

22. §. *Wäringarna under Alexius Angelus.*

Den nya Kejsaren Isak Angelus blef af sin broder Alexius störtad från thronen och beröfvad sin syn. Men Alexius ägde ej någon förmåga, att väcka hvarken sitt folks, eller sin lifvakts tillgifvenhet. Wäringarna visade sig mot honom rättvist missnöjde. Sorglös och overksam försummade Alexius riksstyrelsen. En viss Joh. Lagus, Prætorianernas Prefekt dref fräckheten och öfvermodet till den grad, att han lät om nätterna lössläppa beryktade fångar, skickade dem hit och dit i husen, för att stjäla och plundra och delade sedan rofvet med dem. Fastän han derföre anklagades hos Kejsaren, gick han likväl strafflös. Men hans otyglade öfvermod föranledde ett uppror i hufvudstaden. Folket ropade högt, att en ny Kejsare borde väljas. Endast genom beväpnad styrka, som inkallades i Constan-

tinopel, lyckades det att qväfva upproret. Barangerna, eller som Choniates kallar dem, de yxbeväpnade Barbarerna, voro de, som isynnerhet visade sig härvid verksama, då de intogo ett tempel, som hade varit sjelfva centralpunkten för upproret. Men så snart de hade uppfyllt den pligt, som föreskrefs dem af deras förhållande till Kejsaren, hvars lifvakt de voro, yttrade de högt och öppet sitt missnöje mot den ovärdige Herrskaren och kunde ej förmås till att lemna sitt högqvarter [173]).

23. §. *Om Hreidar Sendimadr.*

År 1195, eller samma år Alexius besteg thronen, skickade han flera af Wäringarna, som sändebud till de Nordiska hofven, för att värfva troppar. Hreidar var en Vikversk man, som hade länge rest i främmande länder och derunder uppehållit sig på många ställen. Till Norige kom han med ett bref, som var försedt med Kejserligt insegel, kalladt den gyllene bullans skrå (Gullbúlu-skrá). Detta hade Kyrialax, Grekernas Kejsare, sändt till Konung Sverre och det innehöll en begäran, att samma Konung ville skicka Kyrialax ett tusende goda stridsmän. Han hade skickat till Konung Knut i Danmark en vid namn Peter Ilska och likaledes det tredje sändebudet till Konungen i Sverige, allt i samma ärende. Hreidar Sendimadr talade ofta om den sak, för hvars skull han hade kommit till Norden, med

Konungen, som i början ej hade stort deremot och lofvade att hafva det i minne. Hreidar vistades derpå hela vintern hos Konungen.

Om våren ville Hreidar hafva bestämdt svar af Konungen på sitt ärende. Sverre svarade härtill: "Jag tycker att det ej ser fredligt ut här i landet; ty jag har hört, att de Danske ännu föda oss några ulfvar, om dem dertill gifves tillfälle. Äfven äro här i landet några, som jag ej tror rätt väl, i fall det kom till ett uppror. Och derföre kan jag ej sända mitt folk bort för det första". Då frågade Hreidar, om Konungen gaf bondesöner och köpmän lof att draga ut, i fall de hade lust. Och härtill jakade Konungen. Hreidar samlade sig då något manskap, drog ur landet vid sommartiden och seglade söder ut till Havlore i Danmark, hvarest den tiden marknad hölls. Sedan slog han sig till Konungens fiender och slutligen 1210, eller 1211, företog han sig i sälskap med Peter Steyper en Jorsalafärd. På hemvägen derifrån dog Steyper, men Hreidar drog till Constantinopel, der han åter tog tjenst bland Wäringarna och dog 1214 [174]).

Att en nära förbindelse mellan Norden och ÖstRomerska Kejsaredömet den tiden ägde rum, kan man sluta af det tal, som Esbern Snare höll, deri han ordar om, huru vidtberömd den Nordiska tapperheten var. Hans ord äro dessa: "Hvilka länder veta ej att tala om de fordna Danskars ärofulla trophæer? Frågar man Grekland, skall

det ljudligen utropa, att det är värnadt af Nordisk tapperhet" [175]).

I den urkund, som har till öfverskrift: "de profectione Danorum in terram sanctam," berättas, att en del af dem på hemvägen foro öfver till Constantinopel, för att se de reliker, som vördas der. Af Konungen i Grekland mottogos de på ett hedrande sätt och han sökte genom skänker af alla slag att fästa dem hos sig. Men kärleken till hustrur och barn och anförvandter hindrade dem, att låta öfvertala sig härtill. Författaren uppehåller sig derpå med en kort beskrifning af helgonbilder och andra för en pelegrim vigtiga ämnen; hvarefter han berättar, att de träffade Wäringarna, från hvilka de skildes, som från landsmän och vänner [176]). Denna färd anträddes år 1189 och inföll således under Alexii Angeli regering. Det var denna Kejsare, som sökte förmå dem till att stanna qvar i Constantinopel.

24. §. *Om Wäringarna vid och efter Constantinopels eröfring af Latinerna.*

Under det Alexius Angelus med vacklande hand förde spiran som Grekisk Kejsare, eröfrades Constantinopel första gången af Latinerna. Orsaken härtill var följande. Venetianerna voro förbittrade öfver de handelsförmåner, som Pisas invånare företrädesvis framför dem åtnjöto. Härtill kom, att Alexius Angelus vägrade att betala

en äldre skuld, som han hade till republiken. De förenade sig med flera korsfarare, en Bonifacius af Montferra, Balduin af Flandern o. a., som då voro i begrepp, att tåga ut, för att strida mot de otrogna. Som orsak till det härtåg de anställde mot Constantinopel, föregåfvo de, att de ville hämnas alla de oförrätter, som Isak Angelus hade lidit af sin broder, Kejsar Alexius. En yngre Alexius, son af samma Isak Angelus, hade äfven slösat med de mest lysande löften, för att förmå dem till att uppträda som hämnare af hans och hans faders kränkta rättigheter. Han hade förbundit sig, i fall de satte hans fader och honom på thronen, att med landtroppar och ett antal af femtio triremer understödja deras härfärd mot Saracenerna och att sjelf öfvergå till Latinska kyrkan. För öfrigt lofvade han dessa sina hämnare guld och gröna skogar, eller som Choniates säger, ett haf af skatter [177]). Den egentliga själen i detta företag var en nittiofyra-årig gubbe, den blinda Erik Dandolo, Dog uti Venedig, lika dristig som slug och allmänt kallad den visaste bland de visa. Troligen genomskådade den sluga statsmannen, att det var en alltför lös grund, att bygga hopp om ersättning på den landsflyktige furstens runda löften; men derjemte kunde han finna det för sin nation fördelaktigt, att hafva till Kejsare i Constantinopel en gäldenär, som aldrig förmådde uppfylla sina åtagna förbindelser, och som derföre, då han äfven

till skydd mot sina landsmäns förbittring alltjemt behöfde främmande bundsförvanters verksamma biträde, tillika blef af dem fullkomligt beroende. Utvidgandet af Venetianernas privilegier och ett medgifvande af alla tänkbara handelsförmåner kunde de först med lätthet aftvinga honom. — Landstigningstropparna inskeppades på en flotta, som styrde mot Jadara, vidare till Epidamnum, sedan till Corcyra och derifrån till sjelfva Constantinopel. Kejsar Alexius vidtog inga verksamma försvarsanstalter deremot. Hans flotta bestod endast af gamla, ruttna skepp, som dessutom till en stor del voro i saknad af tackel och tåg, a. segel och ankaren. Allt detta hade Amiralen Michaël Stryphnus småningom försnillat och sålt för egen räkning. Att bygga några nya härskepp hade aldrig under sednare svaga regeringar blifvit i Constantinopel påtänkt; ty skogarne voro, alldeles som heliga lunder, fridlyste, för att bereda Kejsaren full njutning af jagtens nöjen; och de till vårdare deröfver satte Eunuker tilläto ej, att hugga ett enda träd om det än åsyftade ett aldrig så vigtigt ändamål [176]). Den förenade flottan landsatte en del af sina troppar vid Skutari, utan ringaste fruktan för det fordom så mäktiga, men numera i veklig vällust upplösta Romarevälldet och den lysande Kejsarestad, som var ingen ting, hvarken mer eller mindre, än ett yppigt Sybaris. Choniates berättar, att de Grekiska tropparne ej vågade något motstånd mot de vester-

ländska korsriddarne, som de kallade fasta kopparstatuer och mordänglar, och vid hvars blotta åsyn de voro nära att dö af räddsla. Isynnerhet voro Grekernas befälhafvare de, som mest utmärkte sig för feghet [179]).

Efter att den fiendtliga flottan trängt fram igenom jernkedjan, som spärrade ingången till Constantinopel, började den ryktbara belägringen. Kejsaren förblef lika overksam, som förut vid detta från flera håll företagna stormanfall. En del af den Latinska hären krossade med murbräckan den långs hafvet uppförda muren, som kallades Apobathra Basileos; hvarefter de trängde in bland förskansningarna, utan att likväl kunna bryta sig igenom; ty der fingo de erfara ett det kraftigaste motstånd af de Pisanska hjelptropparne och de yxbeväpnade Barbarer, för hvilka de äfven nödgades att på denna punkt vika tillbaka, sedan de fleste blifvit sårade. De yxbeväpnade Barbarer äro desamma, som Barangerna, heldst inga andra af Kejsarens troppar buro hillebarder, hvilka deremot voro Barangernas förnämsta anfallsvapen [180]). Dessutom brukade de äfven ballister; ty Grefven af St. Paul, som sjelf deltog i Constantinopels eröfring, berättar, att på ett torn stodo Engelska, Pisanska, Levenianska och Danska troppar, hvilka sköto på Latinerna. Rhamnusius berättar i sin bok om Constantinopels belägring, att Engelsmän och Danskar tjente Grekiska Kejsaren för sold, och dessa troppar

brukade att skjuta med trädbågar, hvilket var en Engelsk konst [181]). Suhm anmärker, att dessa kastmaschiner voro en slags ballister, hvari man kunde lägga ej blott stenar, utan äfven spjut och pilar. Ville Harduin omtalar, att vid Constantinopels första belägring var stadsmuren besatt med Engelsmän och Danskar [182]). Ur den förut citerade Rhamnusius kan man tillägga detta, att "då sändebud från den allierade hären sökte att få tala med Kejsaren, blefvo de ända från stadsporten till palatset ledsagade af den lifvakt, som kallades Macherophori, eller Griffoner och bestod af Danskar och Engelsmän." Af det här anförda skönjes, att Barangernas corps ännu fortfor att bestå af Engelsmän och Nordboar, hvilka sednare betecknas genom det obestämda uttrycket Danskar. Dessa voro äfven, på grund af det jag förut till stöd derföre yttrat, desamme, som de af Choniates omtalade, yxbeväpnade Barbarer, under hvilket namn Barangerna alltid förekomma hos honom. Ehuru det ej lyckades den förenade belägringsarméen, att bryta sig genom de förskansningar, som skyddades af Pisanerna och Barangerna, hvilka kämpade, de förra för skyddandet af sina handelsförmåner och de sednare för att upprätthålla sitt hjelterykte och äran af en sällan vacklande trohet; så rönte likväl korsfararnas bemödanden en mera gynnande framgång på ett annat ställe. På intagandet af dessa yttre förskansningar följde den första af de tre eld-

vådor, som lade en stor del af Constantinopel i aska. Först antändes de vid muren nära belägna husen, och derifrån spridde sig elden hastigt och förstörde hela den delen af hufvudstaden, som ligger mellan Blachernska kullen och Evergete kloster. Då först grep den hittills overksamma Kejsaren till vapen, för att om möjligt, nedtysta de uttryck af rättvis harm, som förnummos från hans öfvergifna undersåter. Men han förde endast sin falang mot fienden, för att genast lemna den och i en hastig flykt söka sin räddning. Då Choniates rättvist tadlat hans fega overksamhet, tillägger han till hans ära, att ingen qvinna har under hans regering anlagt sorgedrägt för sin mördade man. Ej heller lät denna Kejsare stympa, eller utsticka ögonen på de anklagade.

Då Alexius vikit undan, togo alla sin tillflykt till den förut från thronen störtade, blinde Isak; och sedan skattmästaren, Eunuken Constantinus, församlat de *yxbeväpnade Barbarer* och genom tjenliga föreställningar vunnit dem för samma sak, blef Isak, som dessutom äfven var gynnad af sitt gamla, numera mäktiga parti, utropad till Kejsare; hvarom underrättelse afgick till belägringsarméen. Den var likväl ej hågad att inställa fiendtligheterna, eller låta den unga Alexius inträda i Kejsarestaden, förrän Isak hade stadfästat alla de löften, hans son gifvit dem [100]). Isak Angelus regerade sedan gemensamt med sin son Alexius, som var den andre med detta namn

af huset Angelus. De gjorde sig likväl snart hatade genom de skatter, som utpressades af folket, för att tillfredsställa Latinernas fordringar. Äfven uppretades Grekerna af det företräde, som Alexius, trogen sin faders råd, vid alla tillfällen gaf Latinerna och det öfverseende han iakttog vid deras utsväfvande djerfheter. Missnöjet ökades, då äfven de skatter anlitades, som tillhörde templen. Alexius iakttog ej heller majestätets värdighet, utan tillbragte hela dagar i utlänningarnas sälskap, då han spelade med dem och deltog i deras dryckeslag. När vinet väckt en allmän munterhet och jämnat rangens företräden, var det ej ovanligt, att hans främmande vänner togo det gyllene diademet af Kejsarens hufvud och satte en af sina yllehattar dit i stället. Folket i Constantinopel utropade en vid namn Nicolaus Kanabus till Kejsare. Alexius beslöt att helt och hållet kasta sig i Latinernas armar, aflägsna Wäringarna och inkalla korsfararnas troppar, för att åt dem anförtro vården af sin person, sitt palats och sin hufvudstad. Detta skedde i samråd med Bonifacius, Markgrefven af Montferrat. Men en viss Ducas Murzuflus, så kallad af sina stora, nästan sammanvuxna ögonbryn, begagnade sig af den underrättelse, han fått om Kejsarens nyssnämnda afsigt, för att vinna Barangerna för sina planer. Han uppretade deras vrede och harm mot den Kejsare, som högre värderade de Latinska troppernes trohet,

än den lifvakts, som från urminnes tider hade varit ett värn för den Byzantinska Kejsarethronen. Wäringarna förmåddes således lätt att omfatta det parti, i spitsen för hvilket Murzuflus hade ställt sig emot Kejsaren. Under nattens mörker går Murzuflus till den unga Kejsaren (Isak var redan död), och anförtror honom under ett hyckladt deltagande, att en stor skara, som utgjordes både af Kejsarens blodsförvandter, och andra mera okända personer, men i synnerhet af lifvakten (de yxbeväpnade Barbarer) hade samlat sig vid ingångarne till palatset; och det var mer än tillräcklig anledning, att af det stormande ráseriet sluta till deras afsigt, att ombringa Kejsaren och det blott för hans vänskap med Latinerna samt det hemliga förbund, han med dem slutat. Alexius låter leda sig af denna föregifne vän, men verkliga förrädare, till hans boning, der den olycklige Kejsaren fängslades, medan Murzuflus antog högsta maktens insignier. Han fick en häftig strid med Latinerna att uthärda, hvilka för andra gången (1204) belägrade Constantinopel [184]. Det uträttade intet, att den nya Kejsaren sjelf omgjordade sig med svärdet och svängde sin stridsklubba i spitsen för Grekiska hären. Men då han ej understöddes af folket och allt motstånd var omöjligt, begaf han sig på flykten. Korsfararehären trängde inom stadens förskansningar, stucko i brand flera delar af staden och bemäktigade sig Blachernska palatset. Förgäfves sökte Lascaris,

en af de Byzantinska ädlingarne, att lifva folket och Barangerna till ett förtvifladt motstånd. Han påminte de sednare, att de skulle förlora lika myoket som Grekerna, i fall hufvudstaden föll i de belägrandes händer och herraväldet öfvergick till Latinerna. De skulle ej mera få en lika rik sold, som förut, ej heller äga den hedern, att närmast omgifva Kejsaren, utan deras belägenhet skulle blifva den samma, som andra värfvade troppars. Härtill svarade de yxbärande Barbarer, att de ej lofvade något biträde, förrän de fingo sin sold fullt ut. Folket i Constantinopel kunde ej heller organiseras till något motstånd; hvarföre Lascaris fann nödigt att i denna förvirring endast tänka på sin egen räddning. Constantinopel, denna städernas Drottning och den dyrbaraste ädelstenen i ÖstRomerska kronan, hvars af naturen skyddade läge hade i århundraden trotsat Barbarers vilda tapperhet, föll nu i Latinernas händer. Dess öde blef plundring, mord och brand. Alla de förra eldsvådor, som härjat der, voro ett intet mot de förfärliga lågor, som nu förtärde dess praktfulla palats, stolta portiker och vördnadsbjudande tempel. Ett eldhaf dref sina vågor genom staden från den ena ändan deraf till den andra. Konstens skönaste minnesvårdar lades i aska och de litterära skatter, som härvid gingo förlorade, kunna förr beklagas än uppskattas. Roflystnad, våldsamma begär och nationalhat rasade obehindradt. Choniates har tecknat sina egna missöden

och huru han endast genom en trogen, Venetiansk tjenares tillhjelp kunde rädda sig och sin familje. Att rädda sin egendom var omöjligt för de flesta; ty antingen blef den ett byte för de plundrande krigarne, eller och ett rof för de ej mindre vildt härjande lågorna [185]).

Wäringarnas förhållande vid detta tillfälle kan till en del ursäktas; ty de hade ingen att strida för. Detta var annars sälsynt i en stad som Constantinopel, der, för att bruka Montesquieus ord, "det var ett brott, att äga hos sig ett tyg af purpur, men så snart någon hade höljt sig deruti, hade han genast anhängare, emedan vördnaden var mera fästad vid drägten, än personen."

Wäringarnas corps fortfor alltjemt till Constantinopels eröfring af Turkarna. I början af samma århundrade (1213) tog Hreidar Sendimadr åter tjenst bland Wäringarna, efter hvad vi redan anfört [186]). Det berättas äfven, att Kejsar Balduin uppbyggde ett tempel åt det Isländska helgonet Thorlak; hvilket tyckes antyda, att Isländare och män från de Nordiska rikena funnits i Constantinopel. Likväl började dessa färder från Norden att bli mera sälsynta. Ett nytt tidehvarf med en förändrad rigtning hade inträdt i Norden och det Grekiska Kejsaredömet lutade alltmera mot sitt fall. Slutligen bestod Barangernas corps helt och hållet af Engelsmän enligt Codini vittnesbörd. Jag förmodar, att härunder

böra förstås de i Grekland koloniserade Anglosaxer [127]).

5. Kap.

Om Wäringarnas tjenstskyldighet och dagliga lif i Miklagård.

Då Ceremoniellet var af största vigt i Byzantinernas Kejsarestad och dess jernspira hvilade tung öfver sjelfva envåldsherrskaren, är det nödvändigt för en fullständig utveckling af vårt ämne, att visa, i hvad sammanhang detta hofCeremoniell stod till Wäringarnas dagliga förrättningar och hvilka föreskrifter, som deraf beroende, voro utstakade för denna lifvakts tjenstskyldighet och närmare förhållande till Kejsaren.

"Barangerna hålla vakt vid dörrarna till Kejsarens cell och vid Triclinium." [128]). Triclinium var det stora palatset, som Kejsaren bebodde under större delen af året, med undantag af sommaren, hvilken han tillbragte i det så kallade Källpalatset.

Cell är egentligen en benämning för Munkarnes klosterrum; sedan brukade Kyrkans styresmän Biskopar och Patriarker det om sina boningar. Och då allt, som hörde till Kyrkans stadgar och de andlige fädernas hemlif och seder borde utgöra en prototyp för hela det öfriga lifvet, hade äfven Kejsaren härifrån lånat ordet cell, hvarmed

han utmärkte sitt innersta kabinett, dit han tog sin tillflykt, när han önskade, att ostörd af palatsets sorl, njuta en efterlängtad hvila. Läget i det inre af borgen, var det mindre vördnadsbjudande genom sin höjd, eller vidden af dess utsträckning, än genom den slöja af hemlighet, som låg utbredd deröfver och derifrån aflägsnade den nyfikna mängdens blickar. Rummet var så lågt, att då en nyvald Kejsare vid erhållen underrättelse om ett befaradt uppror hastigt störtade dit in, stötte han mot dörrkarmen ädelstenarne i sin krona. — Det var ett det tydligaste prof på det obegränsade förtroende Kejsaren hyste för Wäringarna, att vakten vid hans innersta rum var dem anförtrodd. Kejsarens egen person och hans skattkammare försvarades af deras ofta pröfvade, sällan vacklande trohet; man kan på dem fullkomligt lämpa hvad Ludvig XI yttrade om sin Skottska lifvakt, att de hade rikets öde i sina händer. Det öfverensstämde med en oinskränkt Kejsares regeringsgrundsatser, att heldre anförtro sitt lif i Barbarers händer, hvars verldsbekanta trohet mot sina herrskare köptes för guld, än att bilda en lifvakt af landets infödde, hvilkas tillgifvenhet och mod ej utan skäl ansågos tvätydiga. Mot dessa barbarer från sagolandet Thule hyste de deremot ett vida större förtroende, än till Franker och Italier, som hade sitt fädernesland närmare, hvarifrån de, i fall deras fördel så fordrade, kunde utan svårighet hämta förstärkning i

manskap och dermed, ej utan allt hopp om framgång, uppväcka oroligheter i staten. Då de flesta Nordländare voro söner af ättstora män, som ledde sina anor från någon Konungaslägt, och de sjelfva i sin stolta frihetskänsla ansågo sig som Nordiska furstar, eller furstars likar, kunde äfven denna omständighet berättiga dem till ett närmare tillträde till Kejsarens person och att hålla vakt vid hans innersta kabinett. Andronicus Comnenus var den ende, som af misstroende aflägsnade dem från sina rum om natten. Då Barangerna voro fria från tjenstgöring, bodde de tillsammans på det ställe, som kallas Excubita.

"Kejsarens vapendragare bär dubbelbanéret och Kejsarens sköld, både när han intager sin thron i palatset och äfven vid andra tillfällen, när Kejsaren begifver sig ut någonstädes" [188]). Af dessa ställen skönjes, att det var Barangernas skyldighet både att hålla vakt vid Kejsarens rum och äfven att beledsaga honom, så ofta han lemnade palatset. Detta synes alltid hafva varit förhållandet, äfven vid de tillfällen, när det ej uttryckligen nämnes. Så ofta Codinus särskildt omtalar Barangernas närvaro, synes det föranledt deraf, att någon förrättning då tillhört dem, som han ej trott sig böra förtiga. Det är äfven öfverensstämmande med det begrepp, man gör sig om en Kejsares lifvakt, att den skall vara oskiljaktig från hans person, isynnerhet i oroliga tider och i ett land, der han hade att vänta för-

räderi öfverallt och endast trohet af besoldade Barbarer. Saxo berättar, att Nordländare, som bildade Wäringarnas corps, voro de förnämsta af Kejsarens troppar och att de utgjorde hans lifvakt [190]. "Akoluthos är Barangernas anförare. Vid högtidliga tillfällen följer han näst efter Kejsaren och går framför Barangerna. Detta är orsaken, hvarföre han kallas Akoluthos, eller följeslagare" [191].

När Kejsaren drager ut i fält, är det Wäringarnas skyldighet att hålla vakt hos honom. Af den beskrifning på deras lägerplats, som är förvarad i en urkund hos Sturleson, kan man finna, att den varit utom omkretsen af det stora lägret. "Så ofta Kejsaren drog in i någon af de städer, som voro belägna i hans rike, mottogo Barangerna i förvar nycklarna till stadsportarna och behöllo dem, så länge Kejsaren stannade qvar der" [192].

Vid flera i den Grekiska kyrkan firade fester voro Barangerna Kejsaren följaktige till de förnämsta helgedomarna. Det berättas, att, då han på purificationshögtiden far till Blachernska kyrkan, är han beledsagad af Barangerna, som bära sina stridsyxor på axeln och följa honom ända till templet. Då han vid andra tillfällen rider dit, äro ej Barangerna i hans suite längre, än till dess han kommit till Hypsela. Men äfven på purificationsfesten stanna de ej qvar vid templet, utan afbida Kejsarens ankomst, som vanligt, vid

porten till Hypsela; hvarefter de följa honom till den heligé Andes tempel [193]). Blachernska helgedomen är uppbygd af Pulcherja och Marcianus, eller efter några författare endast af den förstnämda. Namnet Blacherne härledes antingen från de många ormbunkar (βλαχνα), som finnas der i granskapet, eller ock från en viss Blachos, som der blifvit mördad. Andre tro, att detta lokalnamn är med en obetydlig förändring detsamma, som Lacerne, hvilket skulle komma af denna orts håliga och sumpiga belägenhet [194]). Gretserus och Junius äro af olika mening om stället, hvarest Hypsela låg. Den förre tror, att det bör sökas inom det stora, Kejserliga palatsets område, den sednare vill deremot finna det inom den Blachernska helgedomens omkrets. Troligare är hvad en tredje Commentator söker bevisa, att Hypsela var ett ställe i Blachernska palatset, eller blott ett annat namn, hvarmed man betecknade samma palats. — Den fest, som firades vid detta tillfälle var gemensam för Grekiska och Latinska kyrkans bekännare, äfvensom de tre följande, vid hvilka Barangerna följde Kejsaren ej allenast till Hypsela, utan till sjelfva templet. Möjligt, att föreställningen om Grekernas scismatiska läror hindrat Wäringarna att inträda i sjelfva templet; möjligt äfven, att detta var en sed, som härledde sig från de första tider, då många Wäringar otvifvelaktigt varit hedningar, eller åtminstone endast primsignade.

Det berättas, att Barangerna alltid följa Kejsaren, så ofta han rider ut. Sju hästar stå hela dagen sadlade för Kejsarens räkning, i fall han önskar begagna någon af dem; och när han satt sig upp på en, ledas de öfriga efter honom. Orsaken härtill skall vara denna: "Kejsar Theofilus älskade i hög grad rättvisan. Då han en gång red ut, mötte honom en qvinna, som ropade högt, att den hästen, hvarpå Kejsaren red, tillhörde henne. Kejsaren lät på stället hålla undersökning, hvarvid det befanns, att hvad hon sade, var grundadt, och att Eparchen hade med våld tillegnat sig hästen och sedan deraf gjort en skänk till Kejsaren. Så snart Theofilus blifvit derom underrättad, steg han genast af och öfverlemnade hästen till dess verkliga ägare. Det är orsaken, hvarföre ett visst antal handhästar alltid skola följa Kejsaren, så ofta han rider ut" [195]).

"På Johannis döparens födelsedag reser Kejsaren till Petras kloster och vid detta tillfälle följa Barangerna honom ända fram till klostret, liksom förut till Blachernska kyrkan. Detta kloster var uppbyggdt af Basilius Macedonern. På Johannis döparens halshuggningsdag besöker Kejsaren samma kloster, åtföljd af Barangerna."

"På den högtiden, som firas till minne deraf, att Guds moders kläder blifvit nedsatta i förvar uti Blachernska templet, begifver Kejsaren sig dit, då Barangerna äfven beledsaga honom" [196]).

Flera Commentatorer, af hvilka det är tillräckligt, att nämna Gretserus, hafva anmärkt, att en fest firades i Calchopratiska kyrkan och det på samma dag, som den här omnämnda högtiden; äfvenledes till ett minne af den der förvarade gördlen, som den heliga jungfrun, efter hvad traditionen förmäler, skulle hafva burit. Man har således anledning till den förmodan, att Codinus på detta ställe kunde ha misstagit sig och öfverfört till templet i Blacherne, hvad som egentligen tillhörde det i Calchopratium. Likväl framkastar en af Codini commentatorer den gissning, att en mindre högtidlig fest firades i Blachernska templet, och det möjligen samma dag, som den större, mera allmänt bekanta, hvilken tillhörde det Calchopratiska templet. Liksom hennes gördel förvarades i denna sednare helgedom, så funnos i Blacherne jungfruns öfriga kläder och det är ej ovanligt, att det fromma undret fördubblat den heliga gördlen, hvaraf kunde följa, att man uti båda dessa tempel velat tillägna sig den verkliga. Sådant är ej något nytt i relikernas annaler. — Hvad som tillhör vårt ämne är det som berättas, att Barangerna varit Kejsaren följaktige till det templet, dit han begaf sig.

"Då en ny Kejsare skall krönas, hvilar han natten före kröningshögtidligheten, i det stora palatset. Sedan begifver han sig till Hagia Sophias kyrka, der han smörjes och krönes af Patriarken. Derpå träder han fram till det altare, der

det heliga sakramentet förvaras. På båda sidor är han omgifven af de från honom oskiljaktiga *Barangerna* och af hundrade väpnade ynglingar af den högsta adeln" [197]). "Efter sakramentets åtnjutande far han till palatset och intar der sin måltid. Följande dagen besöker han de öfriga, kejserliga palatsen. Båda dessa dagar utdelas bland folket de så kallade *Epikombia*, och det till ett så stort antal, som Kejsaren finner för godt. Epikombia äro linnekläden, hvaruti inknytas tre guldmynt, tre silfvermynt och tre Oboler. De utkastas bland den stora folkskaran och krigshären, som är församlad på forum Augusteon. Då den andra utdelningen af Epikombia gått för sig dagen efter kröningen, mottar Kejsaren af skattkammarePrefektens hand en mängd guldmynt, som han förvarat i en mantel och skiftar ut dem bland de honom omgifvande Magnater, och sönerna till rikets första ädlingar" [198]). Troligen äro dessa de samma, hvilka äga ett närmare tillträde till Kejsarens person och som betjena honom med blottadt hufvud. "Orsaken, hvarföre Kejsaren delar ut äfven bland dem, är den, att han vill se alla glada, både Archonterna och deras söner, krigshären och det församlade folket. Alla äta och dricka de på Kejsarens bekostnad. Under de tio dagar, som följa derpå, firas stora gästabud, då alla gå klädde i sin högtidsskrud."

De Epikombia, som här äro omtalade, synas ha varit Byzantinernas kröningspenningar. För-

modligen var den nya Herrskarens bild preglad på dem. Det är i hög grad sannolikt, att många bland de i Svensk jord funna Byzantinska mynt hafva tillhört dessa Epikombia. Wäringarna räknas otvifvelaktigt till den på Augusteon församlade krigshären.

Palmsöndagen firades med vissa symboliska ritus. "Redan en half vecka före denna högtid gör man en hvalfgång i ordning, som leder till slottskyrkan från Kejsarens rum. Den natt, som föregår Lazarifest, strör man blommor på golfvet i denna så kallade *peripatos;* alla pelarne smyckas med myrthen, eller lager, eller olifgrenar och vid första gryningen ser man denna gång så utsirad som bruket fordrar. Kejsaren byter om kläder, när morgonhymnen sjunges; hvarefter han träder ut, prydd med krona och talar; i sin högra hand bär han korset och i den vänstra akakia." Tydningen af dessa sinnebilder tillhör ett annat ställe.

"Då Kejsaren med sitt följe inträdt i Kyrkan, bevistar han morgonhymnen; hvarpå han vänder tillbaka samma väg han kommit och sedan de passerat denna till högtiden blomsterprydda hvalfgång, rycker en gosse till sig en gren, hvilket är ett tecken, att denna peripatos med Kejsarens tillstånd är gifven till plundring. Den sköflas äfven af *Barangerna*, Paramonerna och de öfriga hoftropparna. De vakthållande tropparna kallas Myrtaïter af de myrthengrenar, de bära i händerna" [199]). "När palmhögtiden tillstundar,"

yttrar en författare, "skäras myrthengrenar, som hela hären bär i händerna." Någon religiös anledning har otvifvelaktigt legat till grund för denna ceremonie, fastän den ursprungliga idéen troligen var förgäten den tid, när Codinus skref.

Vi vilja här införa en ur Byzantinska källor hämtad beskrifning öfver de ritus, hvarmed Kejsaren firade julhögtiden, vid hvilket tillfälle företräde äfven lemnades åt rikets stor-dignitärer. Att Barangerna varit närvarande vid den religiösa ceremonie, som följde näst efter slutad morgonhymn, inom stora palatsets omkrets, kan man sluta deraf, att de höllo vakt vid Kejsarens innersta gemak; det har äfven allt sken af sannolikhet för sig, att Byzantinerhas Kejsare ej visade sig för det samlade hofvet, utan i kretsen af de Barbarer, hvars tjenst smickret kunde tyda, som den aflägsna Nordens hyllning åt en Kejsare, som förde jordgloben bland sina regalier. Af ett föregående Kapitel underrättas vi, att alla Garderna, bland hvilka Barangerna intogo första rummet, voro närvarande vid afsjungandet af den dagliga morgonhymnen, vid liturgien och, vid vesperen; då äfven hofvets primicerius ordnade dem, hvardera på sin plats [200]). Deremot var förhållandet ej alldeles detsamma vid juldagens firande; ty då bevistar ej Kejsaren morgonhymnen, som han annars dagligen brukar, utan stannar qvar ända till dess den är slutad, i sin cell [201]). Barangerna beledsagade Kejsaren, då han de andra dagarne bevistade mor-

gonhymnen; men när han deremot vid detta tillfälle dröjde qvar i sitt innersta kabinett, utan för hvilket vakten var anförtrodd åt dem, kan man äfven lätt föreställa sig, att de skulle i full rustning, som vanligt, följa honom, när han trädde fram i kretsen af det Byzantinska hofvet. "De heliga bilderna, som föreställa den nyfödda Kristus och tre eller fyra andra fästas vid en dertill uppförd ställning; midt emot ser man en upphöjning, hvarpå Evangelium ligger; bredvid de heliga bilderna stå Präster i full skrud och på litet afstånd framför den plats, Kejsaren intager i palatset, ser man föreläsarne (Anagnosterne) äfven i prästerlig skrud. Lampadarien håller en fackla, omlindad med tvenne gyllene kransar [202]). Facklan som bäres framför Kejsaren är en bild af det inre ljus, som bör föresväfva honom [203]). Hofvets yppersta män införas till kuren af Protovestiarites, den stora Hetæriarchen, hofvets Primicerius, af Hetæriarcherna och för öfrigt af alla de hofmän, som hafva rättighet, att bära stafvar i handen och hvilka denna förrättning tillkommer. Härmed fortfara de, till dess rummet är fullt. Derpå träder Kejsaren ut ur sin cell, under det Megas Domestikos (stor-hofmästaren) står vid dörren och håller det kejserliga svärdet. Vid åsynen af Kejsaren uppstämma sångarne sitt Polychronion (diuturnum faciat Deus imperium tuum).

Under denna sång går Kejsaren och kysser

de heliga bilderna och sedan tillbaka, då han stannar bredvid sin thron och Megas Domestikos står vid hans vänstra sida och håller svärdet. Lampadarien står bakom M. D. och håller i sin hand Dibampulon (den bekransade facklan). Då tiden för Horæ är inne, bringar en af Vestiariens tjenande svenner spiran, som stor-Primicerien framräcker till Kejsaren. Vid den vanliga kuren, som gifves alla dagar, säger Kejsaren, då han bestigit thronen: "gif mig min spira"; som är tecknet till, att de, hvilka stå utanföre, hafva tillåtelse att komma in. Men vid de stora högtiderna är tillträde öppnadt icke blott för magnaterne utan äfven för alla andra; hvarföre Kejsaren ej eller då brukar säga: "Gif mig min spira." StorPrimicerien, hvars skyldighet det är att framskaffa den, ger befallning derom, endast genom att ropa: "små svenn!" hvarpå denne hämtar spiran. Sedan sjunges horæ, vid hvars slut yttras: "Ära ske Fadren, Sonen och den heliga Ande." Derpå tillägges: "nu och alltid." Sedan sjunga de: "Må Gud förlänga ditt mäktiga och heliga välde för många år." Hvilket upprepas tre gånger med några förändringar och tillägg. Då morgonandakten är slutad, går Kejsaren tillbaka och kysser de heliga bilderna; hvarpå han begifver sig till sin cell och hofvet skiljes åt, till dess det vid Liturgiens och Vesperens firande åter samlas. Vid detta tillfälle äro ej Barangerne nämnde, men kunna det oaktadt anses hafva varit när-

varande, af de grunder, vi i det föregående anfört.

Vid vesperen begifver sig Kejsaren i procession till kyrkan; då han äfven visar sig i full kejserlig ornat, med den yttre manteln, som är perlesmyckad; den förra enkla hatten, han bar vid morgonandakten, är utbytt mot en krona, antingen en krinonia (diadem, hvarpå liljor sitta i kräns), eller en tetraphyllum (en krona med fyra framstående små blommor [illegible]). Äfven rikets första män bära, hvardera en drägt, som tillhör dess särskilda stånd och värdighet. Tolf kejserliga fälttecken, prydda med flera olika helgonbilder, äro uppställda midt emot thronen; främst står det trettonde och första, rikets heliga banér, som den kejserliga vapendragaren bär, hvilken äfven håller Kejsarens sköld. Då lifvagten under rikets mäktiga tidehvarf, bestod af sextusende man, stodo femhundrade af dem framför hvarje af dessa fälttecken. Men på den tid, då Codinus skref, var den närvarande lifvakten ej större, än att de banér, framför hvilka de stodo, kunde uppställas framför thronen i triclinium. Då Kejsaren drog ut i fält, tog han med sig ett eller två af dem, i förhållande till det större eller mindre antal troppar, som ryckte ut. Bakom de kejserliga fälttecknen stodo andra banér, som tillhörde Despoterne och rikets första män. Bakom dem såg man Demarchernas fanor. Demarcherne voro anförarne för de fyra kämpande partierna på

Hippodromen, hvilkas ofta blodiga strid om företrädet i kappkörning öfvergick till oroligheter i staten och utbröt i vilda anarchiska upplopp, hvarunder stora delar af hufvudstaden lades i aska, rikets lugn stördes och sjelfva Kejsaren bäfvade på sin thron. Från denna tid, då dessa factioners hufvudmän ägde ett det vidsträktaste inflytande och välde öfver folkets sinnen, bibehöllo de dessa maktens insignier och det ända till dess allt minne af dessa partier var nära att försvinna, efter att deras strider för länge sedan upphört;— ett förhållande, som inträffar vid de flesta med tiden förgängliga former. När den förut omtalade hymnen tagit slut, önska alla sångare och Anagnoster Kejsaren att lefva ännu många år, då han går in i kyrkan, för att göra sin andakt och mottaga det heliga brödet. Sedan återvänder han till den thron som är upprest för honom, då äfven kleresiet är tillstädes i full ornat. Mellan dem och banéren stå piplekare, trumpetblåsare, pukslagare och cymbalister. Derpå inträda äfven magnaterne, alla i den ordning, som bruket föreskrifver, i triclinium. Äfven Barangerne stå derstädes bland hofvet bredvid thronpelarne. Barangerne hålla sina stridsyxor i handen, så länge till dess Kejsaren visat sig på thronen, då de lyfta dem på axeln, der de alltid bära dem. Då Kejsaren bestigit Prokypsis göra alla Despoterne det samma, tillika med Lampadarien och Protovestiarien; en förlåt upphänges kring Prokypsis,

som bortskymmer Kejsaren; men Protovestiariten ger tillkänna, att Kejsaren bestigit sin thron, derigenom, att han upplyfter sin staf. Han har äfven den rättighet, som är nekad hvarje annan af rikets stordignitairer (arkonter), att, så snart han blifvit varse något flygfä, eller stoft på Kejsarens klädnad eller hatt, få skaka bort det, sedan han först blottat sitt hufvud. Kejsaren brukar att obemärkt inom förlåten ombyta en del af sin ornat. När han bär kejserlig krona, har han intet annat dertill, än talar och gördel. Understundom bär han en annan drägt, som omständligen beskrifves hos Codinus. Kejserliga kronan har äfven olika form och utseende; och i bruket deraf varierar han efter behag. Constantinus Porphyrog. berättar, att en nationalsång afsöngs af Barangerne i Constantinopel under julhögtiden. Finn Magnusen har sökt bevisa, att den var i metrisk form, med alliteration, som endast tillhörde Skandinaver och Anglosaxer. Den afsöngs vid de Göthiska lekarna, som firades med dans af maskerade personer under julhögtiden. (Jfr. Lex. Myth. pag. 753.)

Då Kejsaren ombytt skrud, ger protovestiariten ett tecken med sin upplyftade staf, hvilket han förnyar tredje gången, då Kejsaren är färdig, att stiga ned från thronen; hvarpå förlåten öppnas och på samma gång Kejsaren blir synlig, uppstämma sångarne sitt Polykronion, blandadt med ljudet från olika instrumenter, hvilka

fortfara att låta höra sig, äfven sedan sången tystnat. Då Kejsaren rör vid sin axelbetäckning, upphör musiken, hvarefter den sången uppstämmes: "Kristus är född, som krönt dig till Kejsare." Dermed fortfares länge; hvarefter de önska Kejsaren och Despoterna lycka och många år. Derefter aflägsnar sig Kejsaren och går att intaga sin måltid. Banéren hemföras, Arkonternas i deras hus, och de Kejserliga fältteckenen i skattkammaren (Vestiarium), för att der förvaras. Då Barangerne äro tillsatte, att värna det heliga riksbanéret och bevaka skattkammaren, är det sannolikt, att de följa med dit: Och det så mycket mera, som de (Cod. 7 Cap. 12. pag. 78) sedan infinna sig, när Kejsaren intar sin måltid, för att önska honom lefva ännu många år. Det synes ej heller osannolikt, att en del af dem efter gifven föreskrift beledsagat honom i matsalen på det han skulle vara hedrad genom en större omgifning. Likväl finnes hos Byzantinerna ingen ting antecknadt derom [205]).

"På de fem stora högtiderna, (Jul, Kyndelsmässa, Palmsöndag, Påsk, och Pingst) håller Kejsaren offentlig måltid, hvarvid han betjenas af Megas Domestikos och prefecten för det Kejserliga bordet, i fall de äro tillstädes, äfvensom af munskänken. Alla rikets och hofvets första män, inträda hvar i sin ordning och önska Kejsaren ännu många år. Först inställa sig de, som bära en hufvudbetäckning af gyllenduk, eller tyg af skar-

lakansröd färg. Dem önskar Kejsaren sjelf detsamma tillbaka. Efter dem komma de, som hafva hattar, försedda med fransar. Då de slutat sin lyckönskan, besvaras de å Kejsarens vägnar af någon af stor-Dignitairerna (Protovestiariten, eller stor-Hetæriarchen, eller hofvets Primicerius). Sedan inträda hofmän af tredje rangen, som bära randiga hattar. Och allt tillgår på samma sätt, som med de förra" [206]). Till dessa sistnämnde tror jag, att Akoluthus bör räknas, på grund af hans lika klädedrägt med de nyss anförde. "Genuesarnes Potesta, Pisas Consul och Venedigs köpmän visa samma uppmärksamhet och blifva af Kejsaren mer eller mindre hedrade [207]). Derpå inträda Barangerna och önska på sitt modersmål, som är Engelska språket, att Kejsaren måtte lefva många år. Och på samma gång skaka de sina stridsyxor med dån. Äfven Bardaristerna inträda i samma ärende och bruka dervid sitt modersmål, det Persiska språket. Då alla slutat, komma sångarne, som uppstämma heliga sånger, hvarpå de åter upprepa sitt Polykronion [208]).

Dagen derpå få alla mat från Kejserliga bordet, Megas Domestikos är den ende, åt hvilken Kejsaren sjelf räcker maten; alla de öfrige få den af Meg. Domestikos's hand. Bland dem, som uttryckligen nämnas, äro äfven Barangerna och deras primicerii. Alla kärlen, hvarpå de spisa, hvilka äro antingen af silfver eller guld, böra efter slutad måltid inlemnas i Bestiarion (Vestiarium),

med undantag af det, som Megas Domestikos brukat, hvilket han behåller som en Kejserlig gåfva [209]).

En anmärkning kan jag ej underlåta att här införa. Codini yttrande, att Engelskan är Barangernas modersmål vederlägger alldeles ej vår sats, att Barangerne före det 13:de århundradet voro till större delen utgångne från Skandinavien. Hvad Codinus anför, gäller endast för hans tid, då alla resor från vår Nord hade upphört, och Barangernas corps uteslutande bestod af landsflyktiga Anglosaxer.

Bestiarion eller vestiarium var det ställe inom stora palatset, hvarest Kejsarens skatter och kläder, jemte högsta maktens insignier förvarades. Der var äfven den kejserliga lifvakten förlagd. Ordericus Vitalis yttrar följande om de Engelsmän, som gått i Grekisk tjenst och hvilka förenades med Barangernas corps: "Anglos ad regiam urbem (imperator) reduxit & eisdem principale palatium cum regalibus thesauris tradidit;" och på ett annat ställe: "Anglos - - - Alexius in amicitiam sibi ascivit eisque principale palatium regiosque thesauros palam commendavit; quin etiam eos capitis sui rerumque suarum custodes posuit" [210]).—Bestiarios kallades den embetsman, som stod närmast under skattkammare-Prefekten och Protovestiarien. Bestiarios följde med Kejsaren på sjöexpeditioner, och det skepp hvarpå han och skatten befunnos, seg-

lade näst efter Kejsaren. Prefekten öfver Bestiarion skulle föra räkning öfver inkomster och utgifter. — I förbindelse med hvad som här är berättadt om Wäringarna, det de äga att skydda den Kejserliga skattkammaren, kan man anföra hvad Sturleson säger om Polota svarf: "Det är en lag, att hvar gång Grekiska Konungen dör, skola Wäringarna hafva Polota svarf, d. ä., de skola då gå igenom alla Konungens Poloter (palats), hvarest hans skatter gömmas; och skall då hvar och en äga frihet att behålla hvad han med händerna kan få fatt uti" [211]). Hallenberg tvekar om hvad trovärdighet man skall skänka denna underrättelse, som ej bekräftas genom något dermed öfverensstämmande intyg hos de Byzantinska författarne; ty den symboliska ceremonien med den af palmqvistar utsirade hvalfgångens plundring är det enda, han säger sig hafva funnit, som kunde varit en förebild för den rättighet, som Sturleson tillägger Wäringarna, att gå genom Kejsarens poloter och tillegna sig, hvad som var till hands. Denna forskare bestrider helt och hållit den uppgiften, att Wäringarna kunde under sin tjenstetid, eller genom polota svarf samla stora skatter, utan dessa böra, efter hvad han påstår, helt och hållet tillskrifvas de plundringståg, som Wäringarna möjligen anställde, innan de återvände till fäderneslandet.

Om äfven, efter hvad han yttrar, Sturleson i sin berättelse om Haralds stora skatter ej di-

rekt härleder dem från hans deltagande i Polota svarf, utan låter honom vinna mycket under sin härnadsfärd i Serkland, så är det likväl ögonskenligt af det sammanhang, hvaruti berättelsen om de förvärfvade, stora skatterna står till den nästföljande om Polota svarf, att sagoförfattaren härleder från det sednare en del af de förra. Härmed kan för öfrigt jemföras hvad Sturleson berättar på flera andra ställen om, huru riktande Wäringatjensten var. Hvad som är berättadt om Polota svarf öfverensstämmer med det begrepp man gör sig om den Grekiska Kejsarens frikostighet, till följe hvaraf han otvifvelaktigt har velat, äfven innan han skildes vid det jordiska, kejserligt belöna sin trogna lifvakt, och att den skulle till sitt Nordiska hemland medföra något dyrbart minne af den Herrskare, han hade tjent i Miklagård. Af hvad Sturlesons berättelse innehåller, kan man ej sluta, att Wäringarna af godtycklig rofgirighet under något uppror förstått att tillskansa sig en del af den kejserliga skattkammaren [212]). Den föregående förklaringen synes oss närmast det verkliga förhållandet.

6. Kap.

Om Padreimen.

När Konung Sigurd Jorsalafarare hade på återfärden från det heliga landet kommit till Con-

stantinopel år 1111, erhöll han af Kejsar Alexius Comnenus stora föräringar. Kejsaren lät äfven genom sändebud fråga honom, antingen han heldre ville mottaga en skänk af sex skeppund guld, eller han önskade, att Kejsaren för denna summa skulle anställa Padreimslekarna. Sigurd föredrog det sednare; och sändebuden försäkrade, "att detta skådespel ej kostade Kejsaren mindre, än det erbudna guldet. Alla förberedelser träffades i behörig ordning och när lekarne höllos, gick allt bättre för Konungen, än för Drottningen; ty Drottningen bekostar hälften af lekarna och täfla deras män i alla spelen. Grekerna säga, att när Konungen vinner flera lekar på Padreim, än hans Drottning, då får han segor om han drager i härfärd."

"Det säga de, som hafva varit i Miklagård, att Padreim är så bygd, att en hög mur går omkring en stor slätt, lik en rund, ingärdad plats, och löper utmed muren en jordvall, hvarpå åskådarne sitta. Der äro afbildade många fordna händelser från Asarnes, Volsungarnes och Gjukungarnes tider. Allt detta är gjutet af koppar och malm med sådan konst, att bilderna tyckas lefva och blanda sig uti lekarna. Sjelfva skådespelet är så konstigt inrättadt, att det synes som menniskor redo genom luften; och brukas dervid skotteld samt harpolek och strängaspel af alla slag[212]. Flera, deribland Torfæus och Suhm, hafva härmed förstått skådespel och ansett theatern beteck-

nad genom Padreim. Müller deremot anmärker, att Padreim var en hos Tyskar och Skandinaver gemensamt bruklig, förändrad benämning af det Grekiska Hippodromos; äfven öfverensstämmer icke beskrifningen härpå med begreppet om en theater [214]). Hippodromen var Constantinopels circus maximus. Der blefvo med stor konst praktfulla kamplekar anställde och vilda djur och foglar stridde der med hvarandra. Allt hvad som återstod från de gamles praktfester användes att förherrliga Hippodromens föreställningar. Sturleson säger äfven, icke att dessa metallstoder brukades vid lekarne, utan endast, att det föreföll åskådarne som de voro lefvande och deltogo häruti; hvilken föreställning lätt kunde väckas vid anblicken af dessa sköna metallbilder, som stodo midt på circus bland lindansarne, konstberidarne och fyrverkeriet, som fröjdade dem, under det en full Orchester stämde in [215]).

Müller tillägger, att de beskrifna kamplekarnes beskaffenhet synes häntyda på kappköringen, hvarvid kuskarne voro delade i två partier, de blå och gröna, af hvilka det ena beskyddades af Kejsaren, det andra af hans gemål. Han tror för öfrigt, att Wäringarne, liksom forntidens Greker trodde sig igenkänna sina fädernegudar i andra länders idoler. Dessa skulle således varit Mythiska afbildningar från en Grekisk forntid. Dessa Grekiska idealer, som verkade så lifligt på Nordbearnes sinnen, kunde möjligen äfven i det

enskilda röjt någon öfverensstämmelse med bilderna ur den Nordiska Gudaverlden, ehuru de vida öfverträffade de sednare i konstvärde och formens skönhet. För öfrigt funnos i Miklagård Asagudarnes bildstoder, fast de troligen ej voro uppställda på Padreim. På Theodosii statue, hvarest hans segervinningar öfver de sydliga Götherna voro afbildade, funnos tre bilder af Göthiska gudar; otvifvelaktigt Nordboarnes heliga trimurti. För öfrigt berättas, att Odens bildstod blef rikt utsmyckad och sänd till Miklagård, hvarest han sjelf uppehållit sig innan han drog till Norden. Det sednare är otvifvelaktigt en misstydning af den halft Mythiska traditionen, att Oden varit i Grekland, det vill här säga: Thracien. Schöning tror, att Mytherna om Asar och Volsunger äro grundade på hemkomne Wäringars berättelser om de Grekiska idealerna [216]). Detta är falskt. Ty hela Asaläran var utbredd i folktron och fortplantad i lära, förrän Wäringarnes färder till Miklagård företogos, så långt än dessa föras tillbaka i tiden. Innan de slutligen upphörde, var Asaläran utträngd af kristna religionen. Likväl är det ej omöjligt, att Miklagårds stolta palatser kunnat tjena till en prototyp för skaldernas målningar och att de efter dessa jordiska urbilders lysande prakt bildat sitt öfverjordiska Valhall. Men den ursprungliga idéen måste nödvändigt långt förut varit rotfästad i nationens sinne; den antog blott en skönare

form efter bekantskapen med Miklagård. Den yngre Eddans nedskrifvande inföll i en tid, då kristendomen redan var utbredd i Norden.

En religiös idée låg till grund för forntidens både offentliga och enskilda lif. Äfven lekarne på Hippodromen saknade icke en symbolisk betydelse. En af naturens Gudamakter beroende verldsstyrelse uttrycktes i bilder, som endast kunna fattas och tolkas i en högre, kosmisk mening.

Vagnarnes utfart från skranken och dess svängningar kring målpelaren, symboliserade solens uppgång; det sjufaldiga kringfarandet, planeternas orbitor. Striden mellan de två elementerna afbildades genom det blå och gröna partiets distinctionsfärgor; för öfrigt hade de äfven ett tecken för de båda återstående elementerna uti det röda och hvita partiet. Andra tolkare hafva ansett dessa fyra stridande färger, som bilder för de fyra årstiderna. Dock huru som heldst, äldriga naturmyther funno här ett symboliskt tecken; en förgången idée-verld afspeglade sig i dessa nu mera döda former, hvars flydda anda ej fattades af en förderfvad tids för naturen och dess dyrkan slutna sinne. Man fattar lättare forntidens högre lif, om man erkänner den djupa betydelse, som föresväfvade dess sträfvande i dikt, tanke och handling, än om man hämtar prototypen derföre från en sednare tidsålders tomma och idéefattiga verkande. Jag vill likväl fullkomligen medgifva, att sednare tiders Byzantinare en-

dast sågo häruti två stridande factioners distinctionstecken, härledda från livréernas färger vid täflingens början. Troligen var det likväl den symboliska betydelsen, som, ehuru dunkelt, föresväfvade Barangernas lefvande fantasi, och genom minnet af en beslägtad idée-cyclus, återförde dem till Mythens Asar, Wolsungar och Gjukungar. Man erinrar sig, att äfven Nordens Anthropomorphiska Gudakrets utgick ur naturmythernas och solcultens sköte och att, då dessa Gudars lif hade upphört i Norden, trädde *Heroërnas* i dess ställe. Således kan man förklara, att den ursprungligt gemensamma idée, som låg till grund för Theogonien och Cosmogonien i Nord och Söder, skulle framträda för Wäringarne lefvande i de bilder, som prydde Hippodromens forum. Man såg nemligen der statuer sammanförda på ett ställe från det Grekiska Kejsaredömets rika konstverld. Rom, Nicomedia och hela Östern hade lemnat sina bidrag till att förherrliga detta verk af Severi och Constantini skapande hand [217]). Apollo med sin cithar i handen, symboliserade solens demiurgiska Gudom, upphofvet till harmonien i verldsalltet [218]). Äfven Mercurius och Hercules, Diana och en vingad Bellerophon hade här fått en plats. Derjemte såg man här Dioscurernas bilder, som snabbfotade hästars tämjare, och vid kappkörningens målpelare stode Ledas ägg [219]). Augusti och Diocletiani bildstoder skådades här; den sednare af dem var upp-

rest vid sidan af den Kejserliga thronen. På hvarje årsdag, som firades till minnet af Constantinopels grundläggning, blef Constantin den stores bild, med solstrålar, likt en Gloria, kring hufvudet och förande i sin högra hand en statue, bilden af stadens lycka, förd uti triumphtåg till det ställe på Hippodromen, hvarest den Kejserliga thronen var upprest. Den beledsagades af stadens folkmängd, klädd i hvita högtidskläder och bärande vaxljus i händerna. Innan Constantin den store omfattade kristendomen, hade han isynnerhet dyrkat solen och såg äfven gerna, att konstnärerne afbildade honom med dess insignier. Bland många andra såg man äfven Demoniska afbildningar, som troddes vara för stadens framtida öden betydelsefulla. Många voro Talismaner, uppresta af den ryktbara undergöraren Apollonius af Tyana. Han hade på Hippodromens kopparportar ristat hemliga karakterer af dunkel tydning. Att de ansågos äga en högre magisk kraft, derom vittna både Byzantinska författares intyg och äfven det raseri, hvarmed de fiendtliga korsfararne under Dandolo, föröfvade sitt mot konsten brottsliga bildstormeri. Philosophen Asclepiodorus under Anastasii regering betraktade dessa produkter af en förfluten tids magiska krafter och yttrade, då han läst de i marmorn inristade hemliga karaktererna: "Det är bäst, att ej förkunna en dunkel framtids mörka öden och för mig hade det varit en vinst, att ej ha läst dem" ***).

Äfven var det en rådande folktro, att stadens bestånd berodde på vissa, dessa bildstoder tillagda, hemligt verkande krafter. De öden, som i det tillkommande väntade Byzans, voro enligt den allmänna meningen derstädes upptecknade af Apollonius och dess sista dagars historia hade blifvit afslöjad för hans siareblick.

Sjelfva Hippodromen var ett verk af Kejsar Severus, som likväl ej hann att fullborda de terassformiga bänkar, hvarifrån åskådarne betrakde kappkörningens vexlande strider. Han blef kallad derifrån, för att i spetsen för Roms örnar möta de fiendtliga Gallerna, som hotade Rom. Fullbordandet af detta verk tillhörde Constantinus, som på Hippodromen öfverförde Roms circensiska lekar. En mur omslöt det hela, och från särskilda kopparportar intågade de olika partierna på täflingsbanan. Kejsaren gick omedelbart från sitt palats genom Decimiporten på Hippodromen, hvarest han tog sin plats på en der för honom upprest thron. Man finner, att flera Kejsare genast efter kröningen tågat till Hippodromen, troligen för att låta sig ses, af de otåligt väntande skarorna. Kröningen förrättades stundom der, hvarest äfven triumpher höllos.

Dessa föreställningar gåfvos i närvaro af vesterlandens Furstar och Konungar och Saracenernas Sultaner, då de af en händelse fördes till Constantinopel. Äfven vid de blodiga strider, som höllos der mellan förbittrade partier, såg man

Kejsaren närvarande. Då hufvudstadens hela folkmängd med en enthusiastisk hängifvenhet följde utgången af den häftiga täflans ofta vilda strider, och då rikets skatter uppoffrades, för att tillfredsställa detta raseri efter circensiska spel, kan man lätt föreställa sig, att Kejsaren ofta infunnit sig derstädes. Att sjelf lifligt deltaga deruti, likväl utan ett blodigt partihat, var för Kejsaren en lika säker väg till folkgunst, som att han höll sig troget vid statsreligionens dogmer och att han förstod med slösande ädelmod och en oafbruten tillförsel att tillfredsställa den stora stadens medellösa folkmängd. I Constantinopel, som i Rom, var det allmänna ropet: "panis & circenses." I den förra af dessa städer kom härtill det nit, som rasade mot schismaticismens läror. Af detta nu anförda skönjes, att Kejsaren sällan underlät bevista dessa offentliga spel. Wäringarne nödgades otvifvelaktigt dervid beledsaga honom. I annat fall hade de säkert fritt tillträde till Hippodromen. Och att de ofta infunnit sig der, är ej osannolikt, om man betraktar en rå krigareskaras hänryckning för allt nytt och osedt och det lifliga intresse för Padreimslekarne, som berättelsen återger, hvarvid de väcktes till hågkomst af Asar och Volsungar.

Hippodromen färgades ofta af Patriciskt blod. Harmatius, som fört befälet öfver Basilei krigshär, hvilken han förrådde till Zeno, blef på samma Kejsares befallning mördad, då han inträdt

på Hippodromen, för att närma sig till den kejserliga thronen [222]). Detta var ej det enda exemplet. De stridande partiernas hat utbröt här ofta i förfärliga blodbad. För att gifva ett begrepp om dessa factioners raseri, vill jag blott i förbigående kasta en blick på det uppror, som under namn af *Nika* hotade Justiniani thron och lade i aska större delen af Constantinopel. Kejsaren gynnade det blå partiet, förmådd dertill af sin lika sköna och snillrika, som utsväfvande gemål Theodora, hvilken, uppstigen från ett lågt stånd, trodde sig ännu som Kejsarinna ej böra förgäta den förolämpning som skådespelerskan, Björnmästarens dotter, hade lidit af det gröna partiet. Under hägnet af Kejsarens öfverseende svaghet föröfvade det blå partiet de största våldsamheter mot sina fiender. Dessa sednares hus och egendom blefvo föremål för en våldsam plundring; rättvisans jemna gång afbröts och alla lagens och samfundsordningens band upplöstes. De blå förenade sig med hufvudstadens tygellösa ungdom och under nattens mörker blänkte deras dolkar till mord. Religiösa strider förenade sig härmed, då de gröna ansågos som Schismatici, men de blå åtogo sig orthodoxiens skydd. Vid Hippodromens lekar, som anställdes till firande af nyårshögtiden under Justiniani femte regeringsår förmärktes uttryck af det gröna partiets sorlande harm och obeslöjade missnöje öfver det förtryck, de ledo. De anklagade likväl ej Kejsaren, hvars

purpur de ännu vördade, utan vände sig endast mot förtryckets underordnade verktyg. Ända till den tjugoandra kappkörningen iakttog Kejsaren en djup tystnad; derpå utbröt hans vrede i sårande ord mot de gröna, som han böd tiga och kallade: "tilltagsne skämtare, Judar, Samaritaner och Manichæer." Ännu förnummos inga upproriska, endast klagande, röster från de gröna, som bådo, att få dö, men dö i sin Kejsares tjenst och på hans befallning. De ville allt, blott ej lida det förtryck, som nu öfvergick dem. Men då Kejsarens svar endast voro passionens uttryck, hånade de hans Majestät med de skymfliga namnen: mened are, åsna och tyrann. Vid Kejsarens utrop: "förakten i edra lif," lösbröt den hittills fängslade stormen. De blå rusade från sina säten med mordbegär och fyllde med stridens vilda rop arenans valplats. Ett blodbad begynte på Hippodromen och fortsattes på hufvudstadens gator, till dess harmen öfver en förment oförrätt, som partierna å ömse sidor trodde sig lidit af Kejsaren, förenade mot honom deras söndrade krafter. Den kejserliga lifvakten användes förgäfves att stilla den uppretade folkmängden. Hagia Sophias tempel och de skönaste byggnader i Constantinopel uppgingo i lågor. Kejsarens närvaro vördades ej; hans löften misstroddes, och en motkejsare blef i triumph förd till ett af Constantinopels torg. Justinianus öfverlade med sitt råd, som röjde en feg obeslutsamhet; hans afsigt var att

bestiga ett af de skepp, som lågo vid trappan till de kejserliga trädgårdarne, för att med sin slägt och sina skatter söka i Asien en tillflyktsort. Den enda som icke bäfvade var Theodora. Hon yttrade, att "thronen var en ärofull graf." Hennes hjeltemodiga tillförsigt verkade på de öfriga af rådsförsamlingen. Det lyckades dem, att återlifva det dödliga hatet mellan de blå och gröna, af hvilka de förste sökte att återvinna Kejsarens nåd genom ett fördubbladt raseri mot de sednare. Trettiotusende menniskor uppoffrades den dagen och Justinianus behöll thronen. Hippodromens lekar afstannade under en följd af år, men med deras återinförande förnyades det vilda partiagget [223]).

Anförarne för dessa factioner kallades Demarcher och utöfvade ett mäktigt inflytande på sina anhängares sinnen. De hade sina banér, uppresta bakom Archonternas, hvilka stodo näst efter Kejsarens vid offentliga tillfällen [224]).

Sturleson berättar, att hälften af skådespelet tillhör Drottningen och hälften Konungen, att bådas män täfla derunder och att det bebådar seger i krig, om Konungen vinner flera gånger på Padreimen. Men detta bör troligen tillskrifvas ett missförstånd af verkliga förhållandet. Suhm förklarar det så, att Kejsaren sökte genom dessa lekar söndra sina undersåtares sinnen, för att lättare beherrska dem. Och för att icke häruti gå miste om sin afsigt, låtsade Kejsaren sjelf gynna

det ena och Kejsarinnan det andra partiet. Han anför uttryckligen Justinianus och Theodora vid detta tillfälle. Jag har likväl icke genom något ställe ur Byzantinska historien kunnat finna denna uppgift bestyrkt, att krigslyckan ansågs bero på dessa striders utgång. Hvad som deremot anföres, är att en strid mellan de två elementerna afbildades, så att om det blå partiet segrade, betecknades derigenom en lycklig segelfart; det grönas seger deremot symboliserade en gynnande gröda.

Ingen friboren Romare, ingen af Patricisk börd uppträdde bland de täflande sjelf. Deruti voro de olika den Olympiska stadiens segerherrar, som ej ansågo ovärdigt det ädla Grekiska blod, som rann i deras ådror, att sjelfve styra sina snabbfotade hästar och uppträda i de öfriga delarne af den frejdade Pentathlos. De ypperste män i Byzans använde deremot stora summor på sina spann och dess utrustning; men endast personer af lägre stånd, och äfven slafvar, voro körsvenner. De belönades rikligen genom sitt partiés deltagande uppmärksamhet och genom de rika skänker de uppburo. I händelse någon omkom på kappkörningsbanan blef hans vagn ställd i Hippodromens portiker. Stoder åt dessa Circensiska körsvenner uppreestes i Senatens palats. Portikerna, som omfattade forum, brukade partierna begagna till stallar och ännu i Codini tid, kallades en plats Prasina, till följe deraf, att den

tjent det gröna partiet till nyssnämnda ändamål [225]).

Ett palats var äfven upprest vid Hippodromen, som kallades *Hippodromens palats* [226]). Ofvanpå en af palatsets hvalfbågar stod stadens lycka afbildad. Hippodromens namn härledes af den ända från Constantin den Store till Irenes tider öfliga sed, att Kejsarne der anställde för enskild räkning de Circensiska spelen [227]). Detta tyder jag ingalunda så, att Hippodromens kampspel upphörde med Irenes tider, utan att de sedan i stället för att anställas på Kejsarens enskilda bekostnad, blefvo firade på statens och de högre Öfverhetspersonernas.

När främmande länders Konungar kommo till Constantinopel anställde Kejsarne ofta lysande kampspel på Hippodromen, dels för att låta råa halfbarbarer beundra prakten i tillredningen, dels äfven för att ditleda deras uppmärksamhet från de politiska ärender, han önskade [228]).

Vi hafva redan sett, att Kyrialax sände till Sigurd Jorsalafarare och tillböd honom att välja mellan en kejserlig skänk af sex skeppund guld, eller att se Padreimslekarne anställas; ty detta sednare kostade Kejsaren icke mindre. Sigurd valde det sednare. Samma tillbud gjordes äfven Konung Erik Ejegod, som föredrog penningarne. Anna Comnena berättar att Hippodromens lekar firades, för att roa en Saracenisk furste, Apelchasemus, under hans vistande i Constantinopel.

"Kejsaren fortfor att dagligen visa mot honom prof af sin frikostighet. Han inböd honom förbindligt till baden, äfvensom till att åskåda ridderliga kampspel; han förde honom med sig på jagt. Han lät äfven visa sin gästvän alla de kolonner och bildstoder, som prydde stadens offentliga platsar. Och allenast för denne endas nöje lät han anställa ett kampspel med kappkörning; och det på samma theater, som Constantinus Magnus uppfört. Och då han märkte honom mycket road af dessa föreställningar, bad han honom höfligt, men enträget, att dagligen gå dit, för att åskåda antingen kappkörningen, eller hetsningen. "Men under det Apelchasemus så behagligt fördref tiden, vann Kejsaren, hvad han hade önskat i politisk väg" [229]).

Samma lifliga intryck, Padreimen gjorde på Sarazenen, gjorde den äfven på Wäringarne.

7. Kap.

Följder af Wäringarnes resor till Constantinopel.

Wäringarnes vistande i Miklagård har vida mer, än de från Norden anställda korståg, bidragit att i Skandinavien sprida frön till en finare kultur. Korstågen voro rigtade mot ännu ohyfsade länder, och afsågo endast krig, men in-

gen fredlig förbindelse. Af Saracenerna, som Mahomedaner, kunde alldeles icke väntas något utbyte af idéer och nya upptäckter, af handelsvaror och odlingens fördelar; ty äfven om någon kultur blomstrat hos de under halfmånen kämpande Prophetens ättlingar, stod likväl religionshatet, som den starkaste skiljemur mellan dem och korsfararne. Af Vesterlandens riddare kunde de med korset tecknade Nordboar ej heller göra något betydligt utbyte i denna väg, då de förra voro att anse som halfbarbarer i jemförelse med de fint bildade Byzantinerna. För öfrigt stodo Skandinaviens invånare i en långt närmare förbindelse med de sednare, än med de förra. Nordboarnes korståg förmedlades genom deras resor till Miklagård. Äfven sammanfalla följderna af valfarterna och korstågen med Wäringarnas färder; ty Wäringarne brukade att före sin återresa till det Nordiska fäderneslandet, som pelegrimer besöka de heliga örterna i Palæstina och hafva vid flera tillfällen deltagit i korstågen. De Nordboar, som antagit korstecknet för att draga till det heliga landet, togo vägen tillbaka öfver Miklagård der de ej sällan tjente bland Wäringarne [220]). Byzantinernas Kejsarestad var både mera i stånd att utbreda odlingens fördelar, än de öfriga af Orientens mindre kultiverade länder, och underlättade äfven denna möjlighet för Norden, då kommunikationen mellan Skandinavien och Grekland var både liflig och oafbruten,

och det i vida högre grad, än den var mellan Norden och den aflägsnare Orienten. Då vi anse det afgjordt, att en förbindelse ägt rum mellan Skandinavien och det Grekiska Kejsaredömet och att en inverkan från det sednare varit följden deraf, återstår, att framställa, hvarnti denna bestått, eller kunnat bestå. Grekerna voro i besittning af en den finaste kultur, men denna var helt och hållet Rhetorisk; kunde således ej uppfattas eller emottagas af Nordboen, som endast sökte praktiska kunskaper och färdigheter. På folkfrihetens nedsättande och Konungamaktens utvidgande i Norden inverkade dessa Greklands-resor väl icke omedelbarligen, men dock medelbarligen, då dessa färder voro de mest gynnande förhållanden, hvarunder denna förändring förbereddes. Deremot står den Nordiska Hierarchiens uppkomst och befästande icke i minsta förbindelse härmed. Man har vanligen från Sigurd Jorsalafarares korståg velat härleda den Vigska Kyrkorätten. Denna utfärdades till följe af ett löfte, han gjort vid den heliga grafven. Denna för Kyrkodisciplinen vigtiga lag kan på grund deraf, att den införde tionde till de Andlige och gaf Biskoparne makt, att sjelfve författa Kyrkolagar, betraktas, som en af de fastaste pelare för den Nordiska Hierarchiens stolta byggnad. Likväl finnes endast en tillfällig förbindelse mellan denna Kyrkorätts utfärdande och Sigurds orientaliska härfärd; ty otvifvelaktigt skulle de andlige vetat, att äfven på grund

af en annan anledning tillegna sig lika rättigheter, liksom äfven dess författande ej tillhör Konungen, utan det Norrska Kleresiet. Då den för öfrigt icke kan anses som en omedelbar följd af Wäringarnes resor till Orienten, förbigå vi den helt och hållet. En allmän anmärkning tillåta vi oss likväl. Söndringen mellan Latinska och Grekiska Kyrkan kan anses som det starkaste hinder för några i religiöst hänseende omedelbara följder af Wäringarnes resor. Man har äfven anmärkt, att de friare religionsidéer, som genom dessa resor kommo i omlopp, bidrogo att i framtiden störta Hierarchien i Norden. Likväl fordras en mer än vanlig skarpsinnighet för att skönja detta resultat. Helt andra orsaker, som ej tillhöra vårt ämne, bidrogo härtill. Den Nordiska krigaren var genom sin inskränkta odling oskicklig att i Constantinopel iakttaga och bedömma den fina Metaphysikens dialektiska strider. Dertill saknade han äfven lika mycket håg, som förmåga. Om således Noriges invånare hotat 1455, att öfvergå till Grekiska kyrkan, då Påfven utöfvade en alltför godtycklig makt, kan detta alldeles ej anses som någon följd af de för mera än ett århundrade tillbaka afstannade Nordiska Miklagårdsresor, och ej heller stå i samband med detta vårt ämne. — Ej heller kunde den olika odling, som röjde sig hos det Grekiska och Latinska presterskapet bidraga, att hos Wäringarne uppväcka kallsinnighet för de sednare och deras dogmer. Des-

sa Skandinavernas härfärder infalla i tider, då kleresiets makt vida mera steg, än föll. Dessutom voro Grekerne för den rättrogne Katholiken kättare och kunde således ej i religiöst afseende inverka på Wäringarne. Man erinrar sig den fasta skiljemur, som vida mer i de tider, än i våra, var upprest mellan olika religionsbekännare. Om dessa resor i religiöst afseende inverkade på Norden, var det snarare en öfvergång från hedniska till icke-hedniska föreställningar. Münter anmärker med afseende på Norige, att då många kämpar från detta land, tjente bland Wäringarna, kunde de uti Miklagård varit i tillfälle att bli bekanta åtminstone med en yttre kristendom, och att denna förbindelse med Grekland är att anse som en af de första anledningar till att kristendomen har blifvit känd af den Skandinaviska Nordens invånare. Redan i Procopii tid företogos de första Miklagårds resor från Norden, och deraf är klart, att åtminstone dessa kämpar och kanhända äfven de, som följde efter dem, i flera århundraden, hafva varit hedningar. Troligen hafva de låtit primsigna sig, då intet hindrat dem från att underhålla förbindelse med de kristna. När de antogo dop och kristendom, var denna tvifvelsutan så beskaffad, att de vid sidan af Thor, Oden, Freyr och Walhalls öfriga Gudamakter satte den hvita Krist, som de skänkte sin dyrkan. De hafva kunnat anse honom som Grekernas national-Gud, hvars gunst det var godt att äga i det land,

hvarröfver han herrskade, utan att derföre hans välde efter deras föreställningar sträckte sig till Noriges fjällar, eller att korset var mäktigare än Thorshammaren. Så åtminstone föreställer jag mig dessa tiders och dessa kämpars kristendom. Man tycker sig af allt finna, att dessa resor icke medförde några följder för den Nordiska Hierarchien [231]).

Den förökade Konungamaktens befästande i Norden kan deremot anses som en verkan af dessa resor. En utveckling af den Nordiska folkfrihetens olika gestalt före och efter Miklagårdsfärderna kan bäst upplysa de på dennas område af Konungamakten gjorda inkräktningar, för hvilka dessa Greklandsresor voro de mest gynnande förhållanden. Då Vikingafärderna voro i anseende och flor i Norden, ville hvarje ättstor man, så väl som de fria odalböndernas söner, heldre på hafven tillkämpa sig rykte och gods, än tjena bland Öfverkonungens män. Det ansågs till och med som ett bevis på sjelfständighet, att icke af Öfverkonungen mottaga någon värdighet. När Harald Hårfager bad Kettil, en rik bonde, komma till sig och emottaga veitsla (förläning och underhåll), mot löfte att äfven få något värdighetsnamn (nokra nafn-bót), nekade bonden härtill, sägande sig "hellre vilja blifva bonde som förut, och likväl hålla sig jemngod med dem, som hade högre värdighetsnamn ("og hallda sig þo til jafns vid þau, sem meire nafnbætur hefde"). Vid ett

sjötåg, som samma Konung påböd, skickade Kettil båda sina söner, att vara Konungen följaktige med mycket folk och de höllos äfven af honom i stort anseende. Man finner att de då tillhörde bondehären, hvars biträde Konungen endast i nationella krig hade rättighet att uppbåda. Hvarom mera framdeles. Samma bonde tog en Jarlsdotter till äkta [232]). Dessa mäktiga Odalbönder, hvaraf den Nordiska häfden förvarar minnet, utgjorde det starkaste värn för folkfriheten och bildade på tingen en kraftig motvigt mot Konungamaktens ingrepp. Då det i de äldre tider ansågs, om äfven åtföljdt af utmärkelser i samhället, dock mindre anstå en Odalman, att mottaga värdighet och förläning af Konungen, var det ännu mindre passande, att söka, eller erhålla någon hoftjenst. Som ett bevis på olika tiders olika tänkesätt, kan anföras, att det betraktades i en sednare tid, som en utmärkt hederstjenst, att vara anförare för den kungliga lifvakten. Men i en äldre tid vägrade en rik och storättad Norrman, benämnd Thorolf Kvelldulfsson, att emottaga denna beställning, sägande att han hvarken kunde, eller ville förafskeda sitt eget manskap. Konungen hade gjort honom nyssnämda tillbud, då Thorolf sökte urskulda sig för den beskyllning man tillade honom, att vilja upphäfva sig till Konung öfver sitt län. I fall han jakade till Konungens förslag, ansågs han fri från alla misstankar. Men i stället företog han härnadsfärder och härjade i sjelfva No-

rige [232]). Den oinskränkta konungamakten kunde, då en sådan frihetsanda var rådande i Norden, hvarken förökas eller befästas. Mängden af oberoende fylken, hvaruti landet varit deladt och de ansedda Vikingatågen utgjorde stöden för denna frihetsanda. Då Fylkeskonungarnas välde hade dukat under i striden med enherrskarens makt i Nordens riken, sökte de som der upphäft sig till Öfverkonungar, att äfven aflysa Vikingarnes härnadsfärder. Kristna religionen understödde detta deras bemödande; ty Vikingatågens upphörande var af lika mycken vigt för Konungamaktens förstorande i Norden, som det bidrog till att trygga Söderns kustländer för de framstormande kämparnes vilda härjningar. Strandhugg straffades och dessa härfärder blefvo småningom inskränkte. Att denna förändring kunde ske i en hast, var omöjligt. Alla stora förändringar förmedlas genom en småningom skeende öfvergång. Hoftjenster blefvo nu på modet. Redan under Harald Hårfager berättas "många hafva varit Konungen tjenst och lydnad skyldige, fastän de voro af hög börd" [233]). Äfven läsa vi, att det blef en sed, att dråga till hofven och der taga tjenst [234]). Detta synes likväl först ha blifvit förmedladt genom Nordboars resor till Gardarike, hvarest de tjente som landvärnsmän och till Grekland, der de upptogos bland Wäringarne. I synnerhet var det sednare det mest gynnande tillfälle, att förvärfva gods och anseende. Konungarne upptogo

heldst bland sina Hirdmän de, som förut tjent i Miklagård. De Odalbönder, hvars sjelfständiga yttranden vi här anfört, voro en qvarlefva af Germanernas fria stånd, i motsats till hvilket en *adel* stod, som väl icke i början grundade sig på *ärftliga förläningar*, ej heller hade hunnit att få sin form fullt utbildad; men likväl på grund af *ärftliga företrädesrättigheter* (ty af dem valdes Konungarne; jfr. Tacitus) kan anses skild från de i inskränktare mening så kallade fria. De, som af begär efter ära och byte slöto sig till någon vidtfrejdad Härkonung eller Öfverkonung, förmedlade småningom en öfvergång från dessa frisinnade tänkesätt. Likväl kan man af de anförda exemplen finna, att sjelfständighetssinnet hos de *fria* här i Norden, längre än i Germanien bibehållet en mäktig kraft, och på grund af den gamla folkfriheten, hvaraf minnet oaktadt en betydligt förökad konungamakt ännu fortlefde, hindrat dem att emottaga värdigheter af Konungen eller träda i hans tjenst. Så länge denna det Nordiska lynnets stolta oböjlighet ännu icke lärt att gifva vika, hade konungamaktens sträfvande till envälde häruti en farlig klippa, mot hvilken dess bemödanden skulle förgäfves bryta sig. Konungen disponerade endast öfver bondehären i rent nationella krig. Sina öfriga fejder måste han afgöra med tillhjelp af sina Hirdmän. Att räkna så många, som möjligt, af dem och dertill de tappraste i sitt följe, derpå måste hans sträfvande gå ut. Så-

dant var redan förhållandet med Germanerne i Taciti tid. Vi se af det anförda, huru ett i Norden länge fortfarande stånd af fria Odalbönder bildade en opposition, vägrade att mottaga förläningar eller krigstjenst och stödde sitt anseende på de under Vikingatåg förvärfvade rikedomar och en derigenom underhållen krigisk anda. Man röjer derföre äfven i alla Öfverkonungarnes påbud, ett bemödande att aflysa Vikingsfärderna, hvari de äfven understöddes af Kristna religionen. Så långt hade konungamakten förökats vid Olof den heliges tid, att han kunde med stympning och andra hårda straff hota dem, som ej underläto att med härjningar och strandhugg oroa Norige, då väldet hos de Germaniska stammarnes Härkonungar i början endast inskränkte sig inom rättigheten att medla mellan de stridande och pålägga dem bot i penningar, eller annat, men sträckte sig icke till att binda, straffa eller på något sätt våldföra den fria Germanen till lif eller frihet, utan på grund af deras Öfverstepresterliga myndighet [235]).

Äfven berättar Sturleson, att många fria bönders söner begåfvo sig ur fäderneslandet till Konung Knut i Danmark, af förtrytelse öfver de steg Olof den helige tog, för att hindra Vikingstågen [236]). Och i deras mindskande har man att söka orsaken till, att ej blott de, som varit Hirdmän hos Nordens Konungar, utan äfven många fria Odalmän begåfvo sig till Miklagård, för att

der vinna det samma genom krigstjänst, som Vikingsfärderna hittills inbragt dem, nemligen ett stort rykte och många ägodelar. För att uppställa en motbild till detta konungamaktens inkräktande på folkfrihetens område och tillika på samma gång göra klart, hvilka de orsaker kunde vara, som kraftigt inverkade på Konungarnes önskan att omgifva sig med en stark lifvakt, bildad af landets fria män, vilja vi här åter uppdraga en teckning af de gamla folktingen och nationens ursprungliga rättighet att fritt förordna om ledingen. — Jahn har bevisat, att det ofta åberopade Heerbann är alldeles främmande för Norden. Orden *Leding* och *landvärn* brukas deremot för att beteckna anfalls och försvarskrig. Till det sednare var hela folket ovilkorligt förbundet. Hvad skyldigheten att deltaga i leding beträffar, så äro meningarne derom mycket delade. Jahn medgifver, att i Tyskland allt berodde på det af ålder fria folkets bestämmande. I Norden deremot tror han, att ett motsatt förhållande ägt rum. Han yttrar sig ej vilja genom analogien från de egentliga Germanerna öfverflytta på Skandinaviens folkstammar, hvad som endast tillhörde de förra, och sålunda åberopa en Tacitus, Plinius m. fl. till stöd för hvad de aldrig yrkat. Han anför derföre endast för Norden inhemska källor, hvarutur han tror sig kunna bevisa, att ej mindre ledingens, än landvärnets ordnande och bestämmande var helt och hållet beroende af Konungarne. Här-

emot kan man likväl anföra, att de urgamla Germanernas institutioner på grund af nationernas gemensamma ursprung öfverensstämma med dem, som från urminnes tider ägt rum i vår Nord, der de äfven längre bibehållit sig i sin ursprungliga gestalt, hvarföre Geyer tror, att Taciti Germania och Islands sagor kunna bidraga, till att ömsesidigt upplysa hvarandra [227]). Men om vi äfven icke begagna oss af denna rättighet, för att styrka vår sats, så kunna de samma källor, som Jahn anför till sitt försvar, genom den motsatta tolkning de tillåta, bevisa motsatsen af hvad han sökt göra gällande. I Hakon Adalstens Gulatings lag, hofbalk, cap. L står följande: "Konungen skall råda för bud och förbud och utfart (d. ä. leding). Vi böra icke neka honom leding till landets ända, om han befaller den till sitt behof och vårt gagn." Jahn tror sig här se en ovilkorlig rättighet för Noriges Konungar, att efter behag bestämma och ordna allt, både i anfallskrig och försvarskrig eller leding och landvärn. Vilkoret är likväl med icke otydliga ord uttryckt, då det heter, att ledingens beviljande bör förutsätta, att den är påkallad af tvingande behof och har till afsigt deras gagn, som förbinda sig till deltagande deruti.

Endast när det stora folktinget gaf sitt fria bifall till ledingen, kunde Konungarne påräkna något understöd af den stora bondehären. Således, när Sven Tjuguskägg ämnade att draga i

härnad mot England, till att utkräfva en rättvis hämnd för det på alla Danskar derstädes begångna mord, for han personligen från ting till ting, för att meddela folket, hvad som timat och på samma gång med anledning deraf uppmuntra till ett tåg mot England [2]). Jahn tror, att han åsyftade en större leding, än den, som var honom medgifven att ohördan uttaga. Men härom står intet att läsa i urkunden, utan endast, att Konungen höll ting, för att få leding till det härtåg, han ämnade anställa mot England. Samtidiga exempel ur de båda andra Nordiska landen kunna sprida ett klarare ljus öfver vårt ämne. "Då Vikboarna bådo Björn Stallare föreställa Konung Olof Haraldsson nödvändigheten af en fred med Sverige, åtog han sig ogerna denna sak, emedan han visste, att man ej, utan att misshaga Konungen, kunde framställa detta ämne till öfverläggning; likväl när Björn omsider gifvit vika för flera af sina vänners förenade föreställningar, framträdde han och talade i denna sak på en stämma, som Konung Olof höll med sitt folk och med bönderna, om landets angelägenheter. Han hämtade bevekelsegrunderna till bifall åt hvad han föreslagit, från Länshöfdingarnes och böndernas önskan, då de nu ledsnade att längre sitta der i söder, skilda från sin egendom och odal norr i landet." Talet blef af alla högligen berömdt och äfven Konungen gaf sitt bifall till hans begäran [3]). Otvifvelaktigt var detta sednare en

följd af folkets allmänt yttrade önskan. Ty om de drogo hem igen och läto Konungen ensam föra kriget till slut, hade utgången varit lätt att förutse. Thorgnys märkvärdiga tal till Konung Olof Skötkonung på Upsala ting, der han, omsorlad af hela Svenska folkets bifallsrop, erinrade den stolta Drotten om hans öfvermod, och huru olika hans tappre företrädare handlat — detta i sitt slag evigt märkvärdiga tal — är ett af de sist slocknande minnen af den gamla folkfriheten, som omsider under tidernas lopp dukade under för den oinskränkta Konungamaktens och hierarchiens förenade bemödanden. Thorgny tvingar Olof till löfte om fred, derigenom att han åberopar böndernas vilja. "Och Olof steg upp och sade, att han ville låta allt vara, som bönderna äskade, tilläggande, att alla Svenska Konungar hade så gjort, och låtit bönderna råda med sig i allt hvad de ville." Thorgny yttrade på samma gång han tadlade kriget mot Norrska Konungen, att, om Olof ville underlägga sig de riken i Öster, som hans förfäder före honom ägt, så skulle de alla följa honom [240]). Resultatet af det anförda blir, att böndernas deltagande i ledingen var helt och hållet oberoende af Konungarnes önskan och kunde endast vinnnas genom ett otvunget bifall på folktinget. Så länge vestra Europas skatter genom Vikingstågen strömmade till Norden, fanns här ett sjelfständigt stånd af okufvade Odalbönder, som ej böjde sin stolta hjessa för Konun-

gen, utan endast i de fall han framstod som en representant för de religiösa idéerna. I synnerhet på det stora folktinget såg man en allmänhet, så fri, som trots hvilken annan i Europas öfriga länder; den gaf med ett dånande vapenbrak och med sina gälla i luftrymden genljudande rop tillkänna sin vilja, sitt misshag och sitt deltagande. Vi känna likväl denna på andra sidan om historiens tidehvarf stående folkfrihet endast genom det återsken den kastade på en tidsålder, hvars öden hemfallit åt den Nordiska häfdens bearbetning. Efter envåldsregeringens upprättande i de trenne Nordiska rikena se vi endast här och der enskilda drag af denna förut obegränsade sjelfständighets-anda [241]). Då bondehären ej deltog i ledingen, utan endast när den gällde ett krig af allmännare intresse, var äfven en Nordisk Konung nödsakad att på ett annat sätt stödja sin vacklande makt och genomdrifva de afsigter, som befrämjade hans egen fördel, eller ära. Han omgaf sig derföre med en talrik skara af Hirdmän, som vid framgången af enherrskarens planer fästade målet för egna, högtflygande drömmar om en i den okända framtiden slumrande lycka, om glansen af en bland sagornas hjeltar sälsynt ära. Dessa kämpars fördel var oskiljaktig från herrskarens. Äfven voro de vanligen bättre öfvade i vapen till att motstå ett häftigare anfall och i stånd att fängsla segren vid det banér, under hvilket de kämpade. Sålunda bildades Konungarnes

hustroppar. Redan under Sven Tjuguskägg se vi en stående här bildad under namn af *Thinglith*. Denna corps härledde sig från Konungarnes väpnade omgifning, som snart, då den hade betydligt vuxit i styrka, och sammanhölls till en inre fasthet genom förut okända föreskrifter och lagar, blef ett af Konungamaktens fastaste stöd. Fastän den så kallade Thinglith endast var beräknad på bibehållandet af Englands eröfring, har den likväl existerat i Norden, åtminstone i Danmark. Genom mildrandet eller upphäfvandet af de förra, stränga lagarna, försvann all disciplin och corpsens upplösning blef en oundviklig följd deraf. Thinglith existerade samtidigt med Wäringarnas corps och man har exempel på Thingmän, som gingo till Miklagård och togo tjenst bland Wäringarna, liksom man äfven vet, att många Wäringar blifvit efter sin återkomst till Norden, upphöjde till höfdingar för Konungarnes Hirdmän, eller i fall deras börd och krigsära tillät det, upptagne bland dessas antal. Om således bruket att hålla sådana stående troppar ej kan härledas från Nordländarnes Miklagårdsresor, utan tvertom hade sin förebild i den Mythiska Nordens äldsta Berserker, så kan man deremot ej neka, att förbindelsen med Grekland bidrog att stadga den fastare form, som den Nordiska lifvakten antog, hvarigenom folkfriheten småningom undertrycktes. I stället för Thinglith bildades i den Skandinaviska Norden stående hustroppar,

under namn af Skutilsvänner, Gäster och Hirdmän, hvilka, om de äfven aldrig uppnådde Thinglith i styrka och antal, likväl medverkade till folkfrihetens inskränkande, som var det ändamål, hvarföre de blifvit uppställde. T. ex. Gästernas pligt var det bland annat, att i fredstider utforska både folkets och de mägtigas tänkesätt mot Konungen och att efter erhållet uppdrag döda dem, som på något sätt voro misstänkte, eller dömde som fridlöse. Till belöning för denna sin tjenstvillighet erhöllo de af den slagnes gods så mycket de kunde bära hem med sig. Konungen förbehöll sig sjelf allt den mördades guld. För öfrigt tillhörde det dessa stående hustroppar, att närmast omgifva Konungens person, att hålla nattvakten omkring honom och att vara närvarande vid hans måltider, vid hans offentliga samtal och underhandlingar [242]). Jag anser dem ha varit desamma, som de såkallade fylgdarmän, hvilka efter den allmänna afväpningen endast voro berättigade, att i full rustning beledsaga Konungen på folktinget. Detta allmänhetens afväpnande tillhör den djuptskådande Hierarchiens slugt beräknande planer [243]). Likväl hade det ej varit möjligt att verkställa detta lagbud, om ej Konungarne hade förut genom dessa sina hustroppar inskränkt den allmänna folkfriheten. Att alldeles utplåna den var icke möjligt, förrän nationens krigiska anda försvunnit, förrän det dånande vapengnyt hade tystnat på de stora folktingen.

Liksom man ej kan annat än tillskrifva hierarchien uppfattandet af en sådan idée, så är det äfven otänkbart, att utförandet deraf varit möjligt för Konungamakten utan att den ägt i sina händer en corps af blinda verktyg för sin vilja. Tidehvarfvets förändrade syftning och de på denna hufvudsakligt inverkande idéer bör man alltid taga i betraktande, utan att derföre förbise de medel, tidsandan brukade för att uppnå sina afsigter. På grund häraf kan man anse denna de Nordiska Konungarnes lifvakt som ett af medlen för bildandet af ett nytt tidsskick. Vi vilja äfven införa några fragmenter ur den äldre tidens författare, för att ännu mera styrka den satsen, att konungamaktens och dessa legda troppars fördel var oskiljaktigt förenad, och hade till syftemål, att beherrska och kufva det fria folket i Norden. Då Knut den store sjelf brutit mot de lagar, han stiftat för Thinglith och, för att förekomma lagbrott å andras sida, hade underkastat sig den samlade corpsens dom och godtfinnande, höll den råd tillsammans och öfverlade hvad som var att göra. De voro icke okunnige om, att de sjelfva utan Konungen voro endast en kropp, beröfvad sin lifgifvande ande, och att de skulle blifva ett rof för dem, som de hittills beherrskat. Vidare voro de öfvertygade om, att hela krigsväsendet skulle upplösas, i fall Konungen blef straff underkastad och att de fällde domen öfver sig sjelfva på samma gång, som öfver honom; att

hans störtande var deras undergång och hans sakfällande förenad med en lika fara för dem alla" [244]). Om än dessa betraktelser anses ensamt tillhöriga författaren, hos hvilken de äro uppteckna de, så vittna de likväl om hans tidehvarfs öfvertygelse, att den kungliga lifvaktens fördel var oskiljaktig från Konungens; liksom bådas gemensamma bästa fordrade, att de kufvade folket. Ledingen blef sedan utan svårighet beviljad, så ofta Konungen fordrade. Man har anledning till det påstående, att ledingens bestämmande blef beroende af Konungarnes godtfinnande och att sammankallandet af ett folkting antingen inskränkte sig till en tom formalitet, eller endast betraktades nödvändigt, för att der tillkännagifva de maktägandes vilja. Så snart afväpningen blifvit fullbordad är detta mycket troligt. "När Knut den Helige hade beslutat ett härtåg, öfverlade han först med sin broder Olof derom och sedan yppade han saken på folktinget, der den emottogs med allmänt bifall." Man tror sig af ett yttrande om Erik Eyegod finna, att han återgifvit folket deras gamla rättighet att bestämma leding [245]). Jahn tolkar saken så, att detta endast var förhållandet när Konungen önskade en större leding, än den han hade rätt att uppbåda. Huru än förhållandet var, så synes folket i Danmark under Waldemar den förste helt och hållet hafva varit i saknad af denna sin uråldriga rättighet; ty utan att en gång omnämna denna, med

ett enda ord, hörsammade det Konungens befallning om leding, fast det skedde ogerna. — En bild af denna försvinnande folkfrihet kan ej teknas, utan i allmänna hufvuddrag. Hvad som skedde, det står klart för forskningen; men när och huru det tillgick kan endast antydas. Det ceremoniella, som var förenadt med upptagandet bland en Konungs Skutilsvenner och Hirdmän, hade otvifvelaktigt sin förebild i Wäringarnes vid stadgade former nära fästade förhållanden till Kejsaren. Af brist på underrättelser härom hos Byzantinska författare kunna vi ej annat än antyda sannolikheten af denna vår förmodan. En strängare etiquette utbredde sig från Constantinopel till Europas öfriga hof. Äfven Norden synes hafva mottagit inverkan deraf. Fördublandet af Hirdmännernas antal i Norige inföll samtidigt med den lifliga kommunikation, som underhölls mellan Norden och Miklagård [246]). Det är icke osannolikt, att en reorganisation på samma gång ägt rum med de Norska Konungarnes lifvakt, heldst denna blef i flera fall bunden vid ett strängare ceremoniell. Speculum regale, som bland de trogna tidsbilder, den öfverlemnat åt efterverlden, äfven innehåller föreskrifter för Konungarnas Hirdmän, röjer på mera än ett ställe sin bekantskap med Miklagård och Orienten. Och då förbindelsen med dessa orter inverkade på Nordens victus & cultus och framför allt på dess krigsväsende, är det mer än sannolikt, att den ej blifvit utan ett

mäktigt inflytande på den bestämdare form, som de Nordiska Konungarnes lifvakt antog. Den gråa förntiden höljer så många, både de enskildas och nationernas sträfvanden med en tät slöja, som ingen mäktar lyfta. Det är således ej att undra öfver, om vi endast upptäcka dunkla spår efter dessa försvinnande skapelser. Att på papperet fasthålla och fängsla dessa sväfvande gestalter, som dväljas kring fornålderns grafvar, är ej möjligt, utan att antyda de hädangångna tidernas anda; Och detta kan endast ske i allmänna drag; hvarje utförande i det speciella skulle här, som på många andra ställen, endast förvirra sig i toma hypothesers labyrinth. Vi hafva således här sökt att i allmänhet antyda huru öfvergången från kämpeåldren till medeltiden förbereddes i afseende på folkfrihetens och konungamaktens förändrade skick; i hvad mon den stående lifvakten härpå yttrat något inflytande, och slutligen på hvad sätt man kunde anse bildandet af dessa Hirdmänners corps äga sin förebild i Miklagårds Wäringar. På grund häraf röjer man en, om äfven icke omedelbar, dock medelbar inverkan af dessa Greklands resor på den Nordiska konungamaktens utvidgande.

Münter tror (p. 712), att guld och silfver funnos tillräckligt här i Norden, då Vikingatågen inbragte en mängd deraf; äfvensom att Sigurd Jorsalafarares härnadsfärd till Orienten icke hade några varaktiga följder för Norden, och att det

byte, han hade med sig, ej medförde någon förändring i lefnadsättet härstädes. Här vill jag blott anmärka, att runstenarne ofta omtala det gods, som Nordiska män samlat i Grekland åt sina arfvingar. Det byte Harald Hårdråde medförde derifrån, var omätligt. Då han visade det, "tyckte alle som det sågo, det underligt vara, att så mycket guld kunde finnas församladt på ett ställe i Nordlanden. Detta var dock den Grekiska Konungens skatt och rikedom, såsom allmänt tal är, att der funnos hela hus fulla af rödan guld"[247]). Vid denna tid var äfven så litet qvar af det byte, Vikingatågen inbragt, att Konung Magnus ej hade i sitt ägo mera än en guldring. Häraf finner man, både att Vikingarnes härnader blifvit mindre allmänna, och att ett ännu ymnigare tillfälle till att skörda ära och ägodelar stod nu mera öppet för de Nordboar, som ville draga till Miklagård och der ingå bland Wäringarne. Att en handel, om än mindre betydlig, existerat i Norden före korstågen och de med dem samtidiga Wäringarnes resor till Constantinopel, kan icke nekas. Dunkla häntydningar på en mellan Norden och Vineta drifven handel och en mellan sistnämnda stad och Grekland underhållen kommunikation tillhöra väl en aflägsen tid, men kunna derföre ej nekas allt värde i historiskt afseende. Den äldsta Norden handlade på Gardarike och Biarmaland. En förbindelse mellan dessa länder och Skandinavien både i krigisk och fredlig väg

skönjes alltför tydligt, för att kunna vederläggas. Den af Varegerne i Ryssland grundade thron beredde för de förres landsmän ett närmare tillträde till Gardarike. I detta sednare lands statshyälfningar under 9, 10 och 11te århundradet deltogo Varegerne. Deras hjelptroppar inkallades från landet på andra sidan Varegiska hafvet (Östersjön). Detta har troligen föranledt både en handel mellan Gardarike och Norden och äfven lärt Skandinaverne vägen till Grekland. Detta sednare lands skriftställare omtala den handel, som drefs från Novogorod och Ryssland på Constantinopel och Syrien. Att denna varit icke obetydlig, kan man sluta af de vilkor, Ryssarne gjorde i ett fördrag med Grekiska Kejsaren, att köpmän från Gardarike skulle i Kejsarens länder åtnjuta tullfrihet och fritt underhåll under en tid af sex månader. Att de ägde begrepp om tullfrihet och yttrade önskan och behof deraf kunde endast följa af en längre handelsförbindelse med det Grekiska riket. Detta lära vi af Venetianernes och Genuesarnes exempel, som ej kommo fram med dylika fordringar, förrän de länge drifvit köpenskap på Grekiska kejsaredömet. De varor Ryssarne uppköpte derstädes, voro purpur och sidenkläder, kryddor och safran. Guld, silfver och andra kostbarheter fordrade de som tribut [241]). I sista hälften af trettonde århundradet fick Sverige kännedom om och smak för en stor del hittills obekanta luxartiklar. Äfven vid de Norrska

och Danska Konungahofven visade sig en större prakt [249]). De varor, som förbrukades, kommo genom den handel som Visby dref på Novogorod och Gardarike, från sistnämnda land. Af flera orsaker är det likväl troligt, att Nordens invånare hämtade dessa till en stor del Grekiska natur- och konstprodukter från första ort, så snart de derom fingo närmare kännedom. Denna kunde de få både i Gardarike och äfven af sina från Miklagård hemkomne landsmän, som der tjent bland Wäringarna. På samma gång de hembragte Kufiska och Byzantinska guld- och silfvermynt, kunde de äfven bibringa sina landsmän kännedom om Orientens kryddor och fabrikater. Det låg för öfrigt i tidens och folkets lynne, att företaga långa resor till främmande länder. Den äfventyrareanda, som föranledt Vikingars och Wäringars härnadståg, kunde äfven bidraga att lifva sednare tiders köpmans-esprit. I början var köpenskap mindre väl ansedd; hvarföre äfven Björn, en af Harald Hårfagers söner, som sysslosatte sig dermed, blef af sina bröder kallad krämaren, eller skepparen. Äfven finna vi ett prof på de äldre tiders tänkesätt i det råd Snorro gifver Thorkill Eyulfsson, som var en tapper man och af förnäm slägt: "mitt råd är, att du uppgifver handeln och blifver en höfding, hvartill din börd berättigar dig [250]). Likväl blefvo dessa tänkesätt mera urmodiga i samma mon, som man märkte, att äfven handelsresor erfordrade

mod vid de många faror och äfventyr, hvilka på dem mötte. Den rikdom köpmän vunno, bidrog troligen att öka deras anseende. Om Aulver berättar Floamanna-saga, cap. 8, "att han från sin första ungdom dref köpenskap och lefde lysande." Om Asmund säges det i Grättis saga (cap. 15.): "Asmund drog utomlands med det gods, han fått af sin fader; han for till många länder, förökade sina ägodelar och blef en den störste och rikaste köpman." Om Odd Ofeigsson heter det i Bandamanna-saga: "Han lade sig vinning om köpenskap och umgicks, då han derigenom förökat sina rikedomar och sitt anseende, med de utmärktaste män i andra länder. Han var äfven mycket lycklig i sina seglingsfärder. — Dessa rikedomar kunde de svårligen vinna, utan genom långväga handelsresor. England och de öfriga vesterländerna voro utplundrade af Vikingar. De rikedomar der ännu funnos, kunde alldeles icke jemföras med de omätliga skatter, som Constantinopel hyste i sitt sköte, hvilka framkallade utrop af förundran från sjelfva vesterlandens riddare. I anledning af det vi nyss anförde, om mängden af de skatter, som Harald Hårdråde förde hem med sig, kunna vi sluta, att det Grekiska Kejsaredömet och dess hufvudstad, dit alla Orientens dyrbarheter strömmade genom verldshandeln varit den betydligaste källan till Nordens rikedomar. Det öfverensstämmer ej med det äfventyrarelynne och den lust för långa fär-

der, som utmärkte Nordbon, att han ej skulle hafva företagit sig dessa handelsresor, blott derföre, att de voro förenade med faror och besvärligheter. Samma väg som Ryssarne togo nedför Dnepr till Kiev och derifrån vidare, kunde äfven begagnas af Skandinaviens inbyggare. Ryssarne brukade att dertill betjena sig af farkoster, urholkade af ett enda träd (monoxyla). Fartygens beskaffenhet gjorde det nödvändigt för dem, att icke taga med sig voluminösa saker. Utom slafvar voro pelsverk, honung och vax de hufvudsakliga handelsvaror, som de förde från Ryssland. Så snart vattenfall eller andra naturliga hinder mötte, aflastade de varorna och drefvo slafvarna framför sig på stranden. Farkósterna drogo de upp på landet vid tredje vattenfallet och släpade dem 6000 steg vidare fram. Sedan sålde de båtarne, som sönderhöggos till roder för större skepp. På säkrare och större fartyg fortsatte de sedan resan öfver Svarta hafvet till Constantinopel [251]). Att Nordboerne brukat samma sätt att färdas till Miklagård är troligt, ehuru vi ej finna det uttryckligen uppgifvet. — Vägen genom Gardarike var ej okänd för Nordboarne och begagnades af Wäringarne; hvarföre jag äfven tror att dessa sednare genom de berättelser de gjorde om Constantinopels skatter och de varor, som handlen samlade dit, hafva kunnat förmå sina landsmän till dessa handelsfärder. På Gothland, hvarifrån deras utresa skedde, har man funnit i jor-

den många för fornforskaren dyrbara skatter af Arabiska och Byzantinska mynt. Äfven på Björkö, dit sednare forskningar velat förlägga den i forntiden beryktade handelsstaden Birka, har man uppgräft Grekiska bronzmedailler med Kejsarne Leo VI och Alexanders, Constantin Porphyrogenett och Kejsarinnan Zoës bilder. De Byzantinska mynt, som finnas i Norden, äro otvifvelaktigt ditförda af Wäringar. Schefferus har äfven från dem velat härleda de Arabiska mynt, som hitkommit. Adlerbeth har likväl gjort sannolikt, att dessa sednare böra snarare tillskrifvas en på Asien drifven handel. Det är, i fall man icke anser det otroligt att de handlat på Transoxiana, ännu mera sannolikt, att de färdats till Constantinopel, som den tiden var verldshandelns medelpunkt. Man vet, att två stora handelsvägar sammanstötte deri: den ena, som öfver Oxus, Caspiska och Svarta hafven ditförde Persiens och Indiens produkter; den andra, öfver Alexandria, på hvilken äfven Söderns och Orientens varor strömmade till Byzantinernas hufvudstad. Jag tror, att Skandinaviens inbyggare kunnat i Miklagård erhålla de varor, som på båda dessa vägar anlände dit. Att de drifvit omedelbar handel på de Asiatiska länder, som voro belägna på andra sidan om Oxus, är icke otroligt, fastän det synes problematiskt. Deremot berättar Benjamin från Tudela, att på Alexandria drefs handel från alla länder i Edom. Han nämner uttryckligen

Schwesnia (Sverige) och Dannemarchia, hvilka länders invånare äfven hade sina varumagaziner i Alexandria [252]). Hvad trovärdighet detta ställe förtjenar, som står alldeles isoleradt, vågar jag ej afgöra. Lagerbring tror, att Benj. Tud. har uppgifvit i denna sin förteckning öfver nationerna, namnen på alla, han kände [253]). Jag får likväl erinra, att hos en samtidig Arabisk författare omtalas flera Svenska handelsstäder [254]). Huru man än vill anse dessa om en aflägsnare Orientalisk handel strödda underrättelser, så mycket åtminstone är otvifvelaktigt, att den Skandinaviska norden stått i omedelbar handelsförbindelse med Constantinopel. Äfven berättas i Gothlands-krönikan, att dess inbyggare redan i hedendomen seglade vidt omkring både i hedna och kristna länder [255]). Strelov berättar, att efter Vinetas fall har Visby blifvit en stapelplats, der, såsom i en medelpunkt af Östersjön, alla nationer handlat, Danskar, Vender, Sachser, Ryssar, Svenskar, Preussare, Poler, Liffländare och Greker. Denna handel skall hafva varit så betydlig, att hvarje nation haft der sin egen kyrka, sina egna handelshus, hvalf och gator. Äfven innehåller en af Kongl. kommitterade år 1669 framgifven berättelse om Visbys af- och tilltagande, att enligt en gammal på ön inhemsk tradition skulle varor fordom blifvit förda från Indien, Persien och Grekland öfver Ryssland till Visby [256]). Om man skänker någon uppmärksamhet åt detta

ställe, synes deraf följa, att Grekland var det land, som förmedlade transporten af Asiens handelsvaror öfver Ryssland till Gothland [257]). Äfven berättas i bihanget till Gothlandslagen, att en märkvärdig utvandring från Gothland en gång tilldragit sig. "Folkmängden hade tillväxt så mycket, att ön ej kunde underhålla sina inbyggare; hvarföre beslöts, att hvar tredje person skulle utvandra, och att lotten skulle bestämma hvilka dertill voro förbundne. De, som nödgades utvandra, drogo först till Thorsborg, sedan till Farejiska öarna, derifrån till Daghö och vidare på Neva genom Ryssland. Slutligen kommo de, efter att hafva färdats genom detta land, till Grekland, hvarest de bådo Konungen om tillstånd, att få vistas ett månskifte. Då de utverkat för sig detta tillstånd och landets invånare ville fördrifva dem efter månadens slut, sökte de en ursäkt för sitt qvarblifvande deruti, att månskiftena voro beständiga; och på grund deraf fordrade de äfven, att beständigt få stanna qvar." (Jfr. Nestor om vägen till Varegien från Grekland). Till hvad som här blifvit anfördt, för att bestyrka vår förmodan, att Skandinaverne handlat på Constantinopel, kommer äfven, hvad som på mera än ett ställe är berättadt, dels af Sturleson, dels af Torfæus efter andra Isländska urkunder, att en kyrka och ett kapell blifvit uppbyggdt och helgadt åt Noriges skyddspatron, den helige Olof i Constantinopel. En kyrka förutsätter alltid i dessa tider till-

varon af en nederlagsplats för handeln, hvilken vanligen hölls i granskapet och i skydd af helgedomen [258]).

Vidare inverkade dessa Miklagårdsresor på lefnadssättet i Skandinavien. Redan under Olof Kyrres tid vidtogos många förändringar i klädedrägt, lefnadssätt och rummens inredning. Endast de förnämste af hans hofmän fingo äta vid det kungliga bordet. De öfrige hade sin plats vid Stallarens bord; och midt emellan dessa båda stod skänkbordet, som kallades trapetza, hvarpå placerades guld och silfverkärlen [259]). Hittills hade Konungens högsäte varit midt på långbänken. Man drack ölet ur djurhorn, som räcktes öfver elden. Nu mera blef högsätet midt på tvärbänken; bredvid hvar och en af Konungens gäster stod en Kertisvenn och voro der lika många ljus, som Tignarmän. Äfven lät Konung Olof stenlägga golfven, i ställe för att de hittills varit beströdda med halm, eller hö, eller amur vid högtidliga tillfällen. Han inrättade ock ugnar i rummen. Hofmännens antal blef fördubbladt. Han införde vidare många utländska seder, och utländsk klädedrägt. "Då blef det sed, att bära granna strumpor, snörde om benen; äfven brukade somlige att spänna guldringar omkring sina ben. Då hade man snörrockar, som hopfästes på sidorna, ärmar fem alnar i längden och så trånga, att de med band måste dragas ända upp till axlarne, samt höga silkestickade och

understundom guldbelagda skor. Äfven mycken annan prakt och ståt brukades då" [260]). — Om man frågar hvilket lands seder han införde, tvekar jag ej att säga: Grekiska Kejsaredömets. Ty Englands var det troligen icke. Han hade endast en kort tid vistats der och det som fiende. Således kunde han icke derifrån lånat förebilden för de nya seder, han införde i sin hofhållning. Deremot hade han tvifvelsutan hos sig flera af sin faders män, som varit med honom i Miklagård och viste, att berätta om den glans, som var utbredd öfver det dervarande Kejsarehofvet. Den drägt han införde bland sina hofmän, förmodar jag var den samma, som brukades i Constantinopel och kallades Lapatza; den satt hårdt åt, och var försedd med gördel, hvaruti ärmarne infästades. Endast ärmarne på Kejsarens klädnad, som kallades Granatza, voro lösa och hängde ned ända till hälarne [261]). Äfven brukade de ypperste hofmännen i Constantinopel, att hafva guldbroderade silkesstöflar, hvarpå örnbilder voro tecknade [262]).

Det berättas om Magnus Barfot, att han i den sista af sina strider, bar en röd silkesrock öfver pantsarskjortan, med ett lejon stickadt af gult silke, både framtill och på ryggen. Gebhardi säger äfven uttryckligen, att det var en *Grekisk* vapenrock han brukade [263]). Luxen tilltog betydligen och visade sig först i de guldskimrande rustningar, förgyllda hjelmar, sköldar och svärd,

som brukades, inlagde i guld; och sedan sträckte luxen sig äfven till den öfriga klädedrägten. Man bar silkeskappor och bomullskjortlar och för öfrigt tyger af guld och silfverbrocade, taft, flöjel och byssus. Grekiska hattar och Turkiska tapeter kommo äfven i bruk [264]).

Under Magnus Erlingsson blef det endast tillåtit de egentliga Hirdmännen, att spisa i samma rum, som Konungen. De öfriga hofmännen hade då sin plats i förstugan, hvarest de endast undfägnades med öl, då Hirdmännerne deremot drucko mjöd [265]). Denna sorgfällighet i småsaker kunde endast hafva sin urbild i Constantinopel, hvarest allt, som stod i förbindelse med hofceremoniellet betraktades, som en vigtig sak. Derifrån utbreddes otvifvelaktigt denna styfvare hof-etiquette detta strängare ceremoniell, hvarpå speculum regale (p. 286—291. 303 sequ.) lemnar flera exempel. Vedel Simonsen tror, att bland många andra Symboliska ceremonier kan äfven de Nordiska Konungarnes kröning anses som en följd af den bekantskap med Miklagård, som dessa resor föranledde. Han tror, att man derifrån kan härleda bruket af riksinsignierna, konungamaktens symboler [266]). Äfven synes det anmärkningsvärdt, att Knut den Store i sina påbud kallade sig icke Rex, utan Basileus. Detta sednare uttryck tillade Grekerne endast sin egen Kejsare, Persernas beherrskare, och Bulgarernes regent.

Alla öfrige Konungar, till och med Vesterländska Kejsaren, kallades endast Reges.

På det sälskapliga lifvets utbildning och en större finhet i umgänget, tror jag att dessa resor hafva något, dock ej betydligt inverkat. Långt innan dess hade Nordboarne, redan under hedniska tider sina offentliga samqväm och offermåltider. Äfven i Miklagård synas de ha lefvat som Nordboar; hvarföre de gillen, som stiftades allmänt under och efter Olof Kyrres tider, alldeles ej i sitt ursprung tillhöra Orienten, utan snarare den äldsta, hedniska tiden. Modificationer efter tidslynnet skänktes dem af kristendomen; och om det kan bevisas, att de hämtat urbilden för sina stadgar från de i Orienten stiftade ordnar, synes detta endast varit något tillfälligt.

Äfven den egentliga kulturen vann på dessa färder till Constantinopel. Likväl nödgas vi öfvergifva föreställningen om någon vettenskaplig odling, som derigenom förbereddes. De kunskaper Wäringarne kunde inhämta, voro endast fragmentariska. Allt som föll i deras väg, och förekom dem anmärkningsvärdt, observerade de och berättade sedan för sina hemmavarande landsmän. Det var mera det verksamma lifvet, än den lärda skolan som var deras bildningsinstitut. Lika litet som Skottland, eller Helvetien kunnat tillegna sig någon Fransysk kultur, derföre att dessa länders söner utgjort Franska Konungens lifvakt på skilda tider, lika litet kunde förbindelsen

med de fint bildade Byzantinare mäktigt inverka på Norden. Detta land var ej i stånd att mottaga verkningarne af en helt och hållet Rhetorisk och Metaphysisk bildning. Allmänt praktiska insigter och färdigheter kunde de deremot förvärfva sig. Strödda Geografiska och Historiska, Medicinska och Naturhistoriska kunskaper lågo inom kretsen af deras fattning. Man måste föreställa sig vidden af dessa tiders bildningsgrad, för att derefter bedömma hvad Norden vann i afseende på kulturen. De lärde att känna Miklagård, denna understad, som föreföll Occidentens riddare som en Gudastad och hvarifrån Nordbon hämtade idealet för teckningen af Nordens gudaborgar. De sågo Jorsala och alla dess heliga ställen, Accaron och Accon med flera af de vigtigaste orter i medelhafvets kustländer. Äfven beträdde de Cyperns herrliga ö och visste att förtälja om under, som timat i Idalias rike. De lärde att känna Blåmän och Korsarer, förnyade gamla förbindelser, eller fejder med sina stamförvandter, Normannerne i södra Italien, föro förbi Herculis stoder, genom Nörfasund fram och tillbaka i Medelhafvet. De lärde att känna Bulgarer och Scyther. Kortligen deras Geografiska och Historiska kunskapsförråd tillvexte betydligen. Likväl i saknad af Geografiens hjelpvettenskaper hade de ej något rigtigt begrepp om ländernas figur och ömsesidiga läge. Deremot kände de möjligtvis till en viss grad de mest besökta länders

naturalster och öfriga märkvärdigheter. Likväl synes deras kännedom om länder och folkslag egentligen hafva varit något af underordnad vigt för dem. Det var den ofta vacklande och lösa grund, hvarpå de uppförde diktens och den Romantiska sagans praktfullt skimrande luftslott. Främmande länder och nationer framträdde merändels blott, för att i kämpesångens stanzer frambära sin hyllning åt sina besegrare, sångens och Nordens hjeltar. Sjelfva berättelsen om rent historiska hjeltars bedrifter i sydländerna har alltför ofta höljt sig i diktens lätta, praktfulla klädnad. Om äfven en Harald Hårdrådes samtida ännu fortfore att, stödjande sig på en historisk grund, förtälja hans äfventyr och bragder, så framstod han i sednare tiders muntliga öfverlemning som en fabelhjelte bland drakar och ormagårdar, bland lejon och sälsamma under.

Wäringarna hafva tvifvelsutan bidragit att skänka den sednare Isländska sagan sin form, sådan den romanticerad framstår i motsats till den äldre Mythiska. På denna kan icke förbindelsen med Miklagård hafva inverkat, då den hade redan blifvit fullt utbildad, förrän troligen någon Isländare beträdt Greklands jord. Jfr. Müller i hans Saga Bibliothek. På grund häraf förfaller Schönings anmärkning, att sagorna om Asar, Wolsungar och Gjukungar torde vara införde i Norden af återkomne Wäringar. — Deremot blifva

de citerade på flera ställen i Wilkinasagan; såsom de, hvilka gifvit flera der förekommande personer och orter andra namn än dem, hvarunder de för sagoberättaren voro kände. T. ex. Borgen Frilicia, eller Fertilia kallas af Wäringarna Fridsälu (Kap. XIII), Studas kallas af dem Hejmer (Kap. XVII) och Welint nämnes Wölund (Kap. XXIV). Müller tror, att Wilkina sagan på detta sätt uppstått, att Hanseatiska Köpmän hafva under sitt vistande i Bergen, der de upprättade handels contoir, berättat den för de Isländare, hvilka öfvervintrat i samma stad. Och då Hanseaterna äfven drefvo handel på Constantinopel, kunde de der hafva råkat Wäringar, hvilka de i anseende till det aflägsna fäderneslandet måste anse nästan som sina landsmän. Vid ett sådant tillfälle tror han, att de i ett muntert lag hafva kunnat berätta samma, på Tysk tradition och folksång hvilande saga, hvarvid Wäringarna afbröto dem, så ofta en episod ur den Nordiska hjeltesagan förekom, med tillägg af det ursprungliga Nordiska namnet på de deruti uppträdande personer och händelser. Detta har då Hanseatern lagt på minnet och sedan, när han i Bergen träffade Nordboar, för dem anmärkt. Detta är en hypothes, som jag lemnar i sitt värde och vill blott, för att ej uppställa en annan lika ofruktbar konjectur, erinra, att Wäringarna till följe af sjelfva Wilkinasagans vittnesbörd, hafva inverkat på den

gestalt, som denna för det närvarande äger. Både i Norden, Tyskland och Italien voro reminiscenser af en fordom gemensam, vida utbredd sagocyclus, som troligen i en förändrad form öfvergått till efterverlden uti Wilkinasagan och Lied der Nibelungen. När Wäringar — hvar och af hvem, lemna vi derhän — hörde dessa till en del för dem främmande sagor förtäljas, kunde det hända dem, att, liksom vid Padreims bilderna sjelfva den ursprungliga idéen återförde dem till Nordens mythkrets, de äfven uti den sednare, sydländska traditionen upptäckte episoder, som ägde ett nordiskt ursprung och detta underläto de ej att anmärka.

Hvad som egentligen vann på dessa österlands resor, var krigskonsten, hvaruti man fordrade en högre, strategisk skicklighet. Man började då att tjena till häst. Stratagemen afgjorde nu der fordom allt berodt på styrkan. Äfven belägringskonsten synes hafva vunnit; och murbräckor, gräfsvin, rörliga belägringstorn, faschiner, löpgrafvar och minor kommo i bruk i Norden. Vapenrustningen blef äfven förbättrad [367]).

Byggnadskonsten vann på dessa resor. Sigurd Jorsalafarare låt uppbygga ett kastell af sten, då fästningarne i Norden hittils blifvit uppförde af trä. Liksom den äldsta Nordens Architektur och myntningskonst förråder ett Engelskt ursprung,

så blef denna Anglosaxiska karakter i båda dessa konster utträngd af en sednare Byzantinsk, till följe af hvad Sulm och Vedel Simonsen sökt bevisa. I anledning häraf torde det här vara rätta stället att nämna, det Marias kyrka i Kallundborg på Seland blef på bekostnad af Esbern Snare bygd efter Hagia Sophia i Constantinopel, ehuru i en ringare skala ***).

Äfven synes Sigurd Jorsalafarare funnit smak i konststycken; ty han förde hem med sig från Constantinopel en af koppar och silfver utarbetad, förgylld och med ädelstenar utsirad altartafla. Det berättas, att Erik Ejegod hemsände från Constantinopel tempelprydnader och heliga reliker. Dessa sednare böra ej förgätas bland den vinst, som Norden drog från Orienten ***).

Om jag ville vandra i en labyrinth af hypotheser, skulle det ej blifva svårt, att framdraga ännu flera följder af dessa Miklagårdsresor. Men historien känner ej flera. De öfriga hafva dragit sig undan dess blick i det förborgade; likväl om det här än är fallet med enskilda drag, kan man icke gifva denna förmodan någon större utsträckning. Ty dessa färder voro liksom bragderna i riddarelifvets stora Drama, eller som den sväfvande fantasiens fria lek i diktens undersagor. Bedriften, sjelfva sträfvandet var sitt eget mål. Följder utvecklades otvifvelaktigt, fastän under

loppet af längre tidsrymder. Norden mottog sålides en impuls från Orienten, fastän ej omedelbarligen. Det framskridande, som förmedlades genom Miklagårds resorna, var obetydligt i förhållande till den inverkan Norden mottog från de öfriga Vesterländska staterna. Dessa sednare länders kultur hade genom korstågen blifvit utvecklad; och från dem kan man härleda Nordens stigande bildning i följande sekler. Det var till Franska och Tyska högskolor, de Isländske och Nordiske män reste, som önskade en högre vettenskaplig kultur [270]). Från dessa länder inkommo äfven särskilda lärare till Skandinavien, för att ombesörja folkundervisningen [271]).

Jag kan icke underlåta att upprepa flera författares yttrande, att den gamla national karakterens och sedernas förfall bereddes genom dessa Greklands resor. (Jfr. Vedel Simonsen pag. 229-232). Den gamla Asa läran hade förlorat sin kraft öfver folkets sinnen, innan ännu kristendomens höga, verldsomfattande genius blifvit fattad af de döpta hedningarne. Detta vacklande mellan den gamla och nya tron, eller snarare frånvaron af en religiös öfvertygelse hos de fleste, kunde ej annat än verka ofördelaktigt. En upplösning i tänkesätt och grundsatser var följden af denna religiösa indifferentism. Härtill kom, att Miklagårds resorna öppnade för dem tillträde till ett äkta Condottieri lif. En veklig kejsarestad, en syd-

lösak, yppig jord med alla vällustens retande behag, bidrogo att förderfva och förslafva dessa lejda krigares karakter och seder. — De kommo orientaliserade tillbaka och visade med sitt exempel, att man ej vandrar ostraffad mellan Lejon och Palmer.

Anmärkningar.

[1]) Ihre, diss. sistens peregrinationes gentium septentrionalium in Græciam. Upsal. 1758. 4:o pag. 47. [2]) Allgemeine Nordische Geschichte, Kap. VII. Von den Reisen der Skandinavier nach Constantinopel und in andere Länder seit dem neunten Jahrhunderte. [3]) Ol. Celsii afhandling är införd i Act. litter. Suec. för år 1728. [4]) Hallenbergs anmärkningar öfver första delen af Lagerbrings Svea rikes historia. 2. B. p. 179-217. [5]) Utom dessa redan citerade arbeten om Wäringarna vill jag anföra följande: Dissertatio hist. polit. de adscitis ab aquilone Imperatorum Romanorum armigeris, Pr. A. A. Scarin in 4:o. Aboæ 1756. De Barangis in aula Byzantina militantibus disputatio, quam, Pr. C. A. Klotzio defendet auctor Ahrah. Jac. Penzel 4:o. Halæ 1771. Jfr. härom Warmholtz, Bibliotheca historica SveoGothica. 3 Delen, p. 214. [6]) Hrolfs saga, cap. 18. [7]) Jfr. en Dudo af St. Quentin och öfriga Normanniska skriftställare tillika med Engelska annalister, såsom Matthæus Westmonasteriensis, Simeon Dunelmensis m. fl. [8]) Tal af Es. Tegnér vid de offentl. föreläsningarnas slut. [9]) Jfr. de af Lagerbring p. 418 citerade sagor och Hallenbergs deraf föranledda anmärkningar. Jag nekar icke att dessa ohistoriska sagor äro alldeles otillförlitliga beträffande personer och händelser; men vissa allmänna tids och karaktersdrag måste de otvifvelaktigt hafva qvarhållit; i synnerhet om de möjligtvis till en del ä-

ro grundade på äldre öfverlemningar. Jemför man en Hjalmar, Rolf Krake och Frithiof med en Egil Skallagrimsson, sådan denne sednare framstår i den rent historiska saga, som bär hans namn, så måste man erkänna att en sådan karakter tillhör den tid, då, för att bruka Geijers ord, "de bål tändes, i hvilka den Nordiska hedendomen med blodigt raseri offrade sina sista krafter." [10]) Jfr. Depping om Normannernas Seetoge og Nedsættelse i Frankerig, overs. af Petersen, p. 66, 67, 68, 69, 501 o. följande. Paulus Varnefridi historia Longobardorum L. I: cap. 2. Wilhelm. Gemmetic. L. I: cap. 4, 5. ap. Du Chesne, p. 218. Dudo ap. Du Chesne l. c. p. 62. Geijer Svea rikes häfder, p. 575 och följ. [11]) Bevis och anm. till skriften om feodalism och republicanism af Geijer. Svea 1. h. p. 169, 170. [12]) Tacitus de moribus Germanorum, c. 12. [13]) T. ex. en Harald Hårdråde m. fl. [14]) Jfr. följderna af Wäringarnas resor. [15]) T. ex. de som förut tillhört Thinglith och sedan togo tjenst bland Wäringarna, hvaribland jag företrädesvis vill nämna Eylif under Knut den Stores tid. [16]) Tacitus de m. Germ. c. 13: "Nec rubor inter comites adspici." [17]) Samma förf. c. 13, 14. [18]) Saga af Sigurdi Jorsalafara. c. 1. [19]) Saga af Haralldi Hardrada, c. 2, 3, 4. [20]) Annæ Comnenæ Alexiados, Lib. 12, p. 292. Codinus de Officiis Const. cap. 2. [21]) Ursprunget till benämningen Wäringar sökes af Ihre uti vårt Nordiska språk; ty *Være* betyder fördrag, förbund (fœdus, pactum) på gammal Anglosaxiska; synonymt härmed är Allemannernas *vara;* således finna vi t. ex. hos Stjernhjelm i hans Glossarium Ulphila Gothicum "ana vara, absque fœdere." I Codex argenteus betyder Gavairthi fred; och gavair theigai, de fredsamme. Marc. 9: 60. Till föl-

je häraf betecknar ordet Wäring den, som står i fred och förbund med någon, eller fœderatus, φοιδεράτος. Jfr. Ihre. diss. sistens peregr. gentium septentr. in Gr. p. 19. Vår lärda Hallenberg opponerar sig mot detta ords härledande från Nordens språk. Han anser tvertom att man bör gå tillbaka till medeltidens Latin, hvarifrån, som man vet, ofta nybildade Grekiska ord kunna härledas, för att finna dess ursprung. Således betyder bargania och barganizatio liksom det Italienska bargagno, fœdus, pactum; och verbet barganiare, barginhare, pacisci. I medeltidens Fransyska betecknar bargaigne, vargaigne, fœdus och Anglosaxarnes bargen betyder det samma. Från denna rot härledes Bárangoi, fœderati, hvilket uttryck tillades dem som utgjorde Grekiska Kejsarens lifvagt. Hallenberg är af den mening att ordet βάραγγοι, som brukas af Byzantinska Författare, är det ursprungliga, som föranledt det Isländska *Wäringar* genom en på de tider, öflig sed, att böja fremmande ord efter modersmålets art. Som vi redan anmärkt, hyser Ihre den motsatta tankan, att Byzantinerne græciserat det Nordiska *Wäring*. Uttrycket βάραγγοι afser sådana troppar, som på vissa vilkor stått i Kejsarens tjenst, utan att vara undersåtare, eller utländska troppar, som krigslyckan tvungit härtill. De motsvara således i min tanka fullkomligt de förut så kallade fœderati (φοιδεράτοι), hvarutaf Justinianus bildade en del af sin här under Vandaliska kriget. Procopius omtalar på ett ställe (de b. Goth. Lib. IV. cap. 5.), att Göther, fördrifna af Cimmerier, fått sig boningsplatsar i Thracien anvista af Kejsaren, i hvars tjenst äfven en del af dem under namn af φοιδεράτοι trädde. Dessa Thraciska Göther, från hvilka sände-

bud komme till Kejsar Zeno, kalla Romarne, fœderati: ὁυς δη και φοιδερατοῦς ὁι Ρομάιοι καλοῦσι; Ex Historia Malchi Rhetoris Philadelph. p. 64. Corp. Byz. hist. Venet. 1729. [22]) Pauli Varnefridis yttrande tros afse Thracien, när man antager identiteten af det Getiska och Göthiska namnet; jfr. Gagerns Nationalgeschichte der Deutschen, I. Theil. pag. 27. Münters Kirchengeschichte I. Theil. pag. 69. Saxos yttrande är otvifvelaktigt grundadt på förvexlingen af de Nordiska Gudarnes öfverjordiska Walhall med deras representanters äldsta hemvist i det gamla Asgård, som var beläget i sydliga länder och som af en felaktig Geograf kunde förläggas till Miklagård, hvars palatser kunde utgöra urbilden för sjelfva Gudaborgarna. [23]) Bernstenshandeln bidrog att underlätta förbindelsen med söder. En Furste från Scanzia vid namn Rodulph skall, efter Jornandis vittnesbörd, hafva lemnat sitt fädernesland och dragit till Öst-GöthaKonungen Theodorik den stores hof, der han tillbragte sin öfriga tid. Äfven vet man, att samma Konung mottog skänker i pelsverk och bernsten från sina vid Östersjön boende stamförvandter. Denna förbindelse mellan Norden och Italien kunde hafva underlättat för Skandinaverna möjligheten att mycket tidigt färdas till Constantinopel, då man känner det förhållande, hvaruti Theodorik stod till Grekiska hofvet. Så snart en urkund är bevisligen gammal och i synbar öfverensstämmelse med andan af det tidehvarf, hvarpå den kastar ett om äfven matt ljus, kan man ej annat, än värdera den som ett arf från en aflägsen forntid, hvars värde är i samma mon stort, som det är sällsynt. Det var ej stridande mot det Nordiska hjeltelynnet, att göra långväga färder, för att uppsöka en Heros, om hvilken

ett loftalande rykte förtäljde att han gått segrande ur alla strider. Det innehöll en uppmaning till ättstora, i fejder lysande män, att mäta sig med honom, hvilken strid slöts antingen med enderas fall, eller ock så, att de ingingo fostbrödralag på Nordmanna-sed. Mindre ryktbara män kände äfven alltid hos sig ett lifligt begär, att få ett rum på bänkraden bland en sådan hjeltekonungs kämpar. Vanligen var ett sådant hof den bästa öfningsskola för den vilda kraften och herrskaren var i samma mon slösande med guld, som han var rik på ära. Och för att vinna rykte och ägodelar drog Nordbon från sitt land vida ut. Intet hindrar oss således från att antaga, hvad Jornandes berättar om Rodulph. Jfr. dem som på runstenarne berättas hafva dragit till Lombardiet. Jag tror det ej omöjligt att flera andra mindre frejdade män tagit samma väg, fastän ingen urkund förvarat deras namn, antingen af den orsak, att häfden endast omtalar den stora härföraren, med förbigående af de många enskilda, som namnlösa fäkta och dö under hans banér, eller ock att detta exempel blifvit anfört som något minnesvärdt, derföre att han (Rodulph) ej återvände till det Nordiska fäderneslandet. Man vet att Skandinaviens kämpar nästan alltid utan undantag vände hem, äfven från det mest lysande och njutningsrika lif i den yppiga Södern. När ett motsatt förhållande någon gång inträffade, anmärkes det alltid af sagoskrifvaren. Den citerade urkunden synes således bestå inför kritikens domstol och kan ej annat, än bekräfta den sats vi anfört, att stamförhållandet var ett vigtigt föreningsband mellan de Germanisk-Göthiska Nationerna och att det äfven föranledde de första enskilda personers utvandringar från Skandinavien till Miklagård. Då runstenarna

tillhöra en långt sednare tid, än den, på hvilken dessa första utfarter skedde, kunna de ej häruti tjena till något bevis. Vi uppkasta likväl den frågan, om ej det Lombardiet, dit Nordländare enligt sednare tiders runeskrifter brukade draga, verkligen afsåg Italien, och om ej dessa resor blifvit i sin första början föranledde af en vidt utbredd stamförbindelse, hvarpå det här anförda exemplet med Rodulf qvarstår, som ett isoleradt spår i historien. [24]) Jfr. Brocman i företalet till Ingvars saga, p. 26—39. — Såsom strödda exempel på den mellan Sverige och Gardarike underhållna förbindelse, hvarigenom Miklagårdsfärderna till en del föranleddes, vilja vi anföra följande: Wareger upprättade en ny thron i Gardarike. Från deras hemland på andra sidan Waregiska hafvet, eller Östersjön, inkallades hjelptroppar af de Ryska Storfurstarne flera gånger. Då Wladimir den Store, blodig i åminnelse, ej ville uppfylla sin förbindelse till den Wareghär, som han brukat till hjelptroppar, drogo dessa till Constantinopel och togo der tjenst. Wladimir hade genom sändebud rådt Kejsaren att fördela dem i provincerna på det de ej skulle kunna föranleda broligheter i staten. Äfven var det stamförbindelsen med Waregiska furstehuset, som förmådde Harald Hårdråde att draga till Gardarike och derifrån till Grekland.

[25]) Procopius de bello Vandalico, L. 1. cap. 11; de bello Gothico, L. 4. c. 5. Jornandes de rebus Geticis, c. 21. [26]) Alexiados, L. 2, p. 52. [27]) Ihre, de peregrinationibus in Græciam, p. 48. [28]) Ihre, i den här citerade afhandlingen. Detsamma yrkar Schlözer, p. 549 o. följ. [29]) Cinnami histor. L. 1. p. 3. [30]) Adamus Bremensis i dess hist. Eccl. Ed. Lindenbr. c. 222. [31]) Jfr. Sjöborgs och Geijers å-

sigt af runstenarnas ålder. [32]) Celsius i dess ofvan citerade afhandling och Brocman i anmärkningarna till Ingvar Vidförles saga, p. 49-90. [33]) Jfr. Schlözer, p. 551. [34]) Ihre, l. c. Schlözer, p. 550. [35]) Westgötalagen om arf, c. 12. [36]) Lundius in Zamolxi, c. 3. § 5. [37]) Hallenberg, p. 201, 205. [38]) Saga af Olafi hinom helga, c. 95. [39]) Adamus Bremensis de situ Daniæ, c. 1. p. 139, 145, 191. Helmoldus Chron. Slav. c. 1, p. 2, c. 11, p. 189. [40]) "Borringii, maris Balthici accolœ, nominis Danici homines, sub imperatoribus Constantinopoli, imo nonnumquam in Ægypto militantes, stipendia magna auri aureorumque numorum ex Græcia religione Ægyptiaca partim imbutos reportarunt. Et videntur sane redolere imagunculæ hæ aureæ non nisi Idololatriam Ægyptiacam." Jac. a Melle Comment. de simulacris aureis, quæ in Borringholmia ex agris eruuntur. Lubecæ 1725. item Christ. Democriti eröffnete Muthmassung über Hr. Jac. von Melle commentatiunculam. Jag känner dessa två skrifter endast till följe af Pontoppidans här inryckta utdrag med afseende på förbindelsen mellan Norden och Grekland. Jfr. Gesta & vestigia Danorum, P. I. pag. 22, 23. [41]) Hallenberg, p. 202. Jfr. Saga af Magnusi Berfætta, c. 20, der Scopte säges ha varit den första Norrman, som for vestra vägen genom Nörfa sund till Orienten. Väl omtalas Nordboarnes härförder till Pyrenæiska halfön mycket tidigt och Saxo berättar om Ragnar Lodbrok, att han stridde och segrade vid Hellesponten. Albertus Stadensis yttrar sig om samma hjelte, som tillhör både dikten och historien: --- "Hispaniam prætervectus non quievit, donec ad mare mediterraneum longo circuitu pervenisset, omnesque circum positas regiones una cum Constantinopoli di-

vexasset & tandem eodem remensus itinere in Dania cum admirabili victoria rediisset." Huru mycket är sannt häraf? Mera än ett Constantinopel känner Geografien lika litet, som tvenne länder med namnet Grekland. Har Albertus Stadensis öfverflyttat på en äldre, hvad som tillhör en sednare tid? och om det än antages, att plundringståg, anställda på Grekiska kustlandet, hafva först gjort Nordboarne kände i Grekland och sedan föranledt, att de der tagit tjenst, så bör likväl berättelsen om seglingen genom Nörfasund synnerligen kunna anses öfverensstämmande med verkligheten. Troligen har en sådan Nordisk härkonung slutit sig till de Ryska flottor, som härjande närmat sig Grekland. [42]) Ad. Bremensis, c. 222.

[43]) Constantinus Porphyrogenitus de administrando imperio, p. 55, 113, 59, 60. Om den väg som från Varegien gick till Grekland, jfr. Broeman, p. 25 m. fl.

[44]) Om handelsvägen från Constantinopel genom Avarernas land till Tyskland, jfr. Heeren om korståtgens följder, p. 244, 245. Man erinrar sig härvid pelles sappherine, hvarom Jornandes talar. Han berättar att de kommo från Scanzia till Romarne. Förbindelsen mellan Julin och Norden kan intygas af många underrättelser från Harald Blåtands, Svea-Tjuguskäggs och Styrbjörn Starkes tider. — Om de offerkärl i Vendiska tempel, som tillskrifvas Byzantinerna, jfr. Mone i dess Geschichte des Heidenthums.

[45]) Svea rikes häfder, p. 85-93. [46]) Hallenbergs anmärkningar till Lagerbring, 1 D. p. 27-51. [47]) Om Scanzia jemför Jornandes de rebus Geticis, 2. cap.

[48]) På ett annat ställe har jag sökt utveckla, huru man måste tyda Codini yttrande, att Barangerna voro Engelsmän. [49]) Om Finnboge, jfr. Saga af Finnboga hinum rama, c. 19, 20. [50]) Sagan af Niali,

c. 82, p. 121. [51]) Thattr af Thorwaldi Wídförla, p. 334-336. Thorwald Widförle framträder i Oelenschlägers Palnatoke som den personifierade fromheten, i motsats till Jomarvikingarnas vilda kraft. Denna teckning är likväl ej fullt öfverensstämmande med hvad Isländska sagan om honom förmäler; till följe hvaraf han väl var ett undantag på sin tid, men likväl ofta fattades af kämpaåldrens mörka ande. [52]) Laxdælasaga, p. 314, c. 73. [53]) L. c., p. 328, c. 77. [54]) Viga Styrs Saga, 87, 90. [55]) Hrafnkell Godes Saga, c. 7. p. 53. c. 3. p. 10. c. 14. p. 105, 106. [56]) Grætters Saga, c. 93-100. p. 157-163. [57]) Jfr. Nicetas Choniates in vita Man. Comneni, och Speculum regale. [58]) Müllers Saga bibliothek. 1. Del. p. 261. [59]) Müller kritisk Undersögelse om Troværdigheten af Snorros och Saxos Kilder, p. 263-285. [60]) Saga af Haralldi Hardrada, c. 37. [61]) Man erinrar sig att många Isländare hafva tillhört Wäringarne och att Halldor berättade Haralds bedrifter på Alltinget, som var en allmän samlingsplats. [62]) Under kriget med TogrulBeg heter Wäringarnas höfding Michael; jfr Cedrenus, och under kriget med Normannerna Nampites; jfr. Alexias. Lib. IV. [63]) Sturleson saga af Haralldi Hardrada, c. 3. Gebhardi, p. 82. Torfæus III pars p. 256. [64]) Torfæus på samma ställe. [65]) Saga af Haralldi Hardrada, c. 3. [66]) Edda, c. 3. [67]) Zonaras, p. 180 och Cedrenus in vita Mich. Paphl. [68]) Zonaras, p. 182. [69]) Zonaras, p. 186. [70]) Saga af Haralldi Hardrada, c. 4. [71]) Codinus de officiis Const. cap. XVI. 3. p. 101. [72]) Sturleson saga af Haralldi Hardrada. c. 5. [73]) Codinus, c. XVI. 1. [74]) Jfr. Cedrenus, p. 577 och följande. Zonaræ annales, p. 182 o. följ. Epitome rerum Saracenicarum ap. Carusium, p.

110. [75]) Saga af Haralldi Hardrada, c. 5. Vi hafva ofvanföre citerat Thiodolfs sång efter den öfversättning af Heimskringla, som är utgifven i Stockholm 1829. Här införa vi en annan noggrannare tolkning efter den stora Köpenhamnska upplagan af de Norrska Konungasagorna. "Man kan åtta gånger tio i Serkland intagna städer räkna; det eldröda guldsunga hatare sig i våda satte, förrän han, härens tröstare, men för Serkerna farlig, håller en strid, sköldbetäckt, på den flacka Sikelö." Äfven citerar Sturleson en sång af Illuge Brundålaskald, enligt hvilken Harald hade underlägt Kejsar Michaël de södra länderna. Jfr. Theodorici Monachi historia de antiquitate regum Norvegiensium. c. xxv. p. 336. Script. R. D. [76]) Historiæ Norvegicæ, III P. c. 10. [77]) Saga af Haralldi Hardrada, c. 5. [78]) Cedrenus, p. 582. [79]) Cedinus, p. 65; item p. 28. [80]) Saga af H. H. c. 6, 7, 8, 9, 10. Torfæus, hist. Norv. p. III. pag. 266, 267. [81]) Cedrenus, p. 570-590. [82]) Cedrenus (p. 572) säger att det Italiska kriget fördes med Ryssarnes tillhjelp. Man erinrar sig här identiten af Ryssar och Wareger. [83]) Schlözers Nestor, 5 Th. p. 46. Jag citerar den efter Müller, p. 270 i kritisk Undersögelse om Snorros Kilder. [84]) Saxo Grammaticus, p. 12, 67. Edit. Stephanii. [85]) Saga af Haralldi Hardrada, c. 7. [86]) Livius, Lib. V, c. 20. [87]) Torfæus, p. 266, 267. [88]) Saga af H. H. c. 8. [89]) l. c. cap. 10. [90]) l. c. cap. 9. [91]) Saxo Gr. p. 21. Dudo de St. Quintino de moribus & act. Norman. Lib. I. Matth. Westmonasteriensis flores histor. p. 176. [92]) Torfæus, p. 267, 268. [93]) Saga af Håkoni Herdabreid, c. 20. [94]) Schöning Forsög till Forbedringer i den gamle Norske Historie, p. 268, 269. [95]) Cedrenus, p. 591, 592. Müller om Snorros Kilder,

p. 267, 271. Müllers Saga Bibliothek, 1 D. p. 259, 260. Vi kunna här till hvad ofvanföre är yttradt om Harald, tillägga följande Anekdoter. Det sades en gång att Harald ej var vaken på sin post; hvarföre man beslöt att öfverrumpla honom, men det lyckades ej bättre, än att han nedgjorde sina fiender vid detta tillfälle. Detta är troligen en dikt; ty Wäringarnas höfding brukade man ej till att hålla vakt. Äfven säges det, att Zoë begärt en lock af Haralds hår, men fick endast ett groft svar. Han skall för öfrigt hafva räddat en qvinna ur en ond andes våld. Jfr Müller om Snorros Kilder, p. 267-271. [96]) Saga af H. H. cap. 13. [97]) Müller l. c. p. 266 och de der citerade Isländska urkunder. [98]) Codinus, c. XVI, 10. [99]) Saga af H. H. c. 14, 15. [100]) l. c. [101]) Dessa så kallade gammanvisor äro anförda hos Bartholin. Ant. Dan. p. 155 sequ. [102]) Torfæus, p. 268, 269. [103]) Saxo Grammaticus, p. 206. [104]) Codinus de originibus Const. p. 50. [105]) Albericus Monachus, p. 107. [106]) Cedrenus, p. 586. [107]) Cedrenus, p. 588. Zonaras, p. 585 sequ. [108]) Torfæus, p. 269, försvarar trovärdigheten af den Isländska berättelsen, att en Grekisk Kejsare blifvit beröfvad synen, på Haralds och Wäringarnas föranstaltande. [109]) Cedrenus, p. 592, 593. Der berättas, att Ryssarne under detta krig erhöllo hjelptroppar från de nationer, som bebodde öarna i det Nordiska hafvet. [110]) Theodoricus Monachus har följande om Harald: "Peragrata Sicilia Constantinopolim venit, ibique apud imperatorem accusatus, inflicta eidem Imperatori satis probrosa ignominia, inopinabili fuga elapsus est." [111]) Om Haralds utseende, jfr. Saga af H. H. c. 104. [112]) Haralds längd beräknar Schöning till 4 alnar, då efter hans mening den

gamla Norrska alnen endast utgjorde tre quarter. Om Landeydan, jfr Saga af H. H. c. 22. Hos Du Chesne, p. 199, yttras om Harald. "prœliatus (Haraldus Godvini) cum Rege Noricorum (Haraldo severo), quo fortiorem sub cœlum nullum vivere opinio fuit. [113]) Om Haralds och Svens möte, jfr. Theodoricus Monachus, p. 333, i V. Tom. af Script. R. D.
[114]) J. Scylitzæ Curopalatæ breviarium hist. p. 632. Zonaras, 211, 212. [115]) Scylitza, p. 671, 676.
[116]) Hallenberg, p. 209. [117]) Annæ Comnenæ Alex.
[118]) Ordericus Vitalis hist. eccl. p. 641, 725. [119]) Suhm Historie af Danmark, V. Tom. p. 727. [120]) Suhm på samma ställe, p. 727, 728. [121]) Hallenberg, p. 194 och följ. [122]) Annæ Comnenæ Alexiados, L. IV, p. 85. [123]) Alexiad. L. IV, p. 83, 84.
[124]) Caroli du Fresne notæ in Alexiadem, p. 48.
[125]) Om Georg Palæologus, jfr Alexiad. L. IV. p. 83. Om Roberts öfverläggning med Normannerna före slaget, jfr. Alex. L. IV, p. 91, 92. [126]) Saga af Hakoni Herdabreid, c. 20. Cantacuzeni, L. II. p. 339.
[127]) Torfæus, IV pars hist. Norv. p. 25, 26. [128]) Alexiad. p. 91, 92, 97 sequ. [129]) l. c. [130]) Caroli du Fresne notæ in Alexiadem, p. 64. Wilhelmus Malmesburiensis, L. III & IV, m. fl. [131]) Ett rykte var utspridt, att Alexius lofvat att upphöja Gaëta på Grekiska Kejsarethronen vid sin sida, om hon med gift ombragte den fruktade Robert. [132]) Saga af Sigurdi Jorsalafara, c. 9. Jag har icke i denna afhandling infört beskrifningen på Sigurd Jorsalafarares intåg i Constantinopel, dels emedan den icke stod i omedelbar beröring med mitt ämne, dels äfven emedan den blifvit upptagen af Professor Bring i en historisk undersökning om Valfarterna och Korstågen från Norden. Hvad som deremot i Sigurds Saga af-

ser Padreimen och Wäringarna, har jag här underkastat en sorgfällig kritik. [133]) Som exempel på hvad här blifvit yttradt, kan man anföra flera Nordiska höfdingar, som under Danskarnes strider i England i 11 seklet, än tillhörde det ena, än det andra partiet. — Att förtiga andre, vill jag här blott nämna Olof Trygvason och Olof den helige. I en särskild afhandling får jag tillfälle att närmare detaillera detta. [134]) Jfr. Saxo Grammaticus, p. 228, sequ. Som ett bidrag till en karakteristik af Wäringarnas begrepp om sedlighet vill jag här införa följande ur Byzantinska författare hämtade berättelse: "Under Michaël Paphlagonerns regering år 1035 hade en af Barangerna försökt att vanära en qvinna och att bruka våld, då hon satte sig mot hans brottsliga afsigt; men hon förstod att bemäktiga sig hans dolk och stötte den i bröstet på honom. Denna raska handling blef allmänt berömd af Barangerna. I en högtidlig samling satte de en krona på denna qvinnas hufvud och skänkte henne all den egendom, som tillhört honom, som hon dödat, för att rädda sin ära. Och den mördade Barangen blef till straff för sitt brott beröfvad rättigheten att begrafvas, jfr. Cedrenus, p. 575. [135]) Saxo på det här citerade stället. Härmed kan jemföras Knytlingasagans berättelse om Eriks vistande i Miklagård (c. 87.) Alexius Comnenus lät äfven Erik välja emellan att se lekarna på Padreimen, eller att mottaga en skänk af en half läst guld. Det säges der, att den Grekiska Kejsaren gifvit Erik sin hedersdrägt och dertill fjorton krigsskepp utom andra kostbara saker. I denna saga omtalas, att Kejsaren anställde ett gästabud för Konung Erik.

[136]) Alexiad. L. VI, p. 139. [137]) Jfr. hvad som berättas om Boëmund, p. 236, 239, 240. Alexiados L.

X. [138]) Annæ Comnenæ Alexiad. L. XIII. p. 319. [139]) Hon säger sig frukta, att dessa barbarer skola lika mycket trötta med sina namn, som med sin närvaro. Alexiados L. X. p. 237. [140]) Albertus Stadensis yttrar sig så här, när han förut talat om, att Korsfararehären börjat belägringen af Antiochia: "Atque ita instructis compositisque copiis Danica prosapia in Saracenorum conspiravit perniciem, sed non e Dania solum aut Norvegia, sed ex Sicilia etiam cum regis eorum consanguineo Roberto, velut & ex Græcia cum Alexio, *in cujus aula magna frequentia & gratia reperiebantur complures Dani ac Norvegi.* Jfr. Micrælium Lib. II. Sect. V. de bell. sacr. Pontoppidan Gesta & vestigia Danorum in Oriente, p. 37. [141]) Annæ Comnenæ Alex. [142]) Jfr. hvad Vedel Simonsen citerar, p. 66, 67. [143]) Jfr. flera intyg af medeltidens vesterländska annalister, t. e. Ordericus Vitalis L. 9, p. 723. Alberti Stadensis Chronicon, p. 142 m. fl. [144]) Albertus Aquensis, p. 253. Suhm har (VI, p. 54) redan före mig tydt denna författares berättelse om "Danai, bipennium armatura dimicare peritissimi" på Wäringarna. [145]) Annæ Comn. Alex. [146]) Cedrenus & Zonaras. [147]) Saga af Hakoni Herdabreid, c. XX. [148]) Cinnami historiar. L. I. p. 3. [149]) Jfr. Zonaras, p. 212. Om kriget med Patzinakerna. [150]) Orkneya Saga, c. 75. Sturleson Saga af Sigurdi, Inga oc Eysteini, c. XVII. [151]) l. c. [152]) Saga af Hakoni Herdabreid, c. XXI. [153]) Müller om Snorros Kilder. [154]) Nicetas Choniates in vita Joh. Comneni, p. 24, 25. [155]) Samma författare. [156]) Jfr. Företalet till Speculum regale och de här med afseende på Endrid Unge citerade sagor; it. Sverris Saga, c. 129. [157]) Choniates, Lib. VI, p. 109. [158]) Choniates, straxt ne-

danföre det citerade stället. [159]) Choniates, p. 109, 110 sequ. [160]) Man behöfver blott erinra sig det Grekiska Kejsaredömets öde 1203 och 1204, för att finna det alla Manuels ansträngningar erfordrades, för att förebygga Vesterlänningarnas inkräktningsplaner. [161]) Choniates, L. IV, p. 78. [162]) Jfr. ofvanföre p. 58, it. Choniates, p. 111. [163]) Choniates, p. 92, 110. [164]) Choniates, p. 110, 112. [165]) Saga Sverris Konungs, c. 59. Torfæus, T. III, p. 616, 617. T. IV, p. 11, 12. [166]) Saga af Olafi Kyrra, c. 3. [167]) Jfr. företalet och noterna till Speculum regale. [168]) Münter, Nord. Kircheng. II Th. p. 714. [170]) Choniates, p. 167, 169. [171]) Choniates in vita Andronici, p. 170, 171. [172]) Choniates, p. 181. [173]) Choniates, p. 280-288. [174]) Saga Sverris Konungs, c. 127. Annales Islandorum regii hos Langebek T. III. p. 78, 79. [175]) Pontoppidan har uti sin skrift, gesta & vestigia Danorum extra Daniam, upptagit dessa den berömde Esbern Snares ord. T. I. p. 21. [176]) Anonymus de profectione Danorum in terram sanctam, införd i Script. R. D. T. V. p. 341-362. [177]) Choniates in vita Alexii Angeli. [178]) Jfr. Nicetas Choniates in vita Alexii Angeli, p. 270 sequ. [179]) Samma författare p. 279-288. [180]) l. c. Om Barangernas tappra motstånd, jfr. Choniates p. 288. Om deras vapen kan man rådfråga Nicephori Bryenii Commentarior. L. I. c. 20. [181]) Ramnusius de bello Constantinop. p. 80. [182]) Härom kan man läsa hvad som är samladt af Suhm i hans Historie af Danmark 9 T. p. 35, 36. [183]) Choniates, p. 291 sequ. [184]) p. 298 hos samma författare. [185]) Om Constantinopels brand, jfr. Choniates och Ville Harduin i hans histoire de la conquete de Constantinople pag. 71. [186]) Om Hreidar Sendimadr kan

man läsa både i den här citerade saga Sverris Konungs och äfven Annales Islandorum regii hos Langebek, III, p. 78, 79. [187]) Om den Kyrka som Balduin lät bygga åt Thorlak, jfr. Münter, T. II, p. 896. [188]) Codinus de off. Const. c. V, 45, p. 57. [189]) Codinus Curopalata de off. Const. c. IV, 63. [190]) Saxonis Grammatici hist. Dan. Lib. XII, p. 228, hvarur jag vill inrycka följande: "Inter ceteros, qui Constantinopolitanæ urbis stipendia merentur, Danicæ vocis homines primum militiæ gradum obtinent, eorumque custodia Rex salutem suam vallare consuevit. [191]) Codinus, c. V. [192]) Joh. Cantacuzeni histor. Lib. 2, c. 13, p. 191. Venetianska upplagan. [193]) Codinus, c. XV, 8, p. 97. [194]) Cedrenus in Marciano. Cod. de origg. Const. p. 38, notæ in Cod. p. 100. Om Hypselas belägenhet kan man jemföra notæ in Cod. p. 90 och Nicetas Isaaci Angeli, Lib. 2. [195]) Cod. c. V, 7-14, p. 54. [196]) Cod. c. XV, 11, p. 97, c. XV, 15. Cantacuz. L. 3. c. 35. [196]) Cod. c. XV, 16. [197]) Samma författare, c. XV, 35, p. 107. [198]) Codinus XVI, 8, 9, 10, 50. XVII, 49, 50. [199]) Cod. de off. Const. c. 10. [200]) Samma författare, c. V. 45-52, p. 57. [201]) Cod. c. VI, 1. p. 67. [202]) l. c. cap. VI. [203]) Notæ in C. p. 70, 71. [204]) Notæ in C. på samma ställe. [205]) Samma författare, cap. VII, 12. [206]) l. c. cap. VII, 2, 3, 4, 5. [207]) cap. VII, 6. [208]) l. c. 13. [209]) cap. VII, 24, 29, 31. [210]) Ordericus Vit. h. Ecc. L. 7. [211]) Saga af Haralldi Harðrada, c. XVI. [212]) Anmärkningar öfver första delen af Lagerbrings Svea rikes historia af J. Hallenberg, senare afdelningen, p. 207, 208, 214, 215, 216, 217. På detta ställe granskar Hallenberg den ordledning till poluta svarf, som Lagerbring conje-

ctursvis föreslår. Lagerbrings ord äro dessa: "Till äfventyrs borde ordet skrifvas Polutas, eller Polatis Warf, och då blifver meningen den, som i sjelfva § är utsatt, och ordet blifver en bruten blandning af Ryska och Svenska. Warf betyder omgång, och är allmänt bekant; Plati på Ryska lär vara en klädning." Hallenberg anmärker härvid, att, "då poluter, som äfven skrifves polotur, polotte, här tydligen utgör ett eget särskildt ord, som förklaras vara förvaringsställen, hyrþslor, måste dermed betecknas rum och icke kläder." Sedan förlöjligar han Lagerbring, för det han härledt roten till detta ord från två olika språk; hvarefter han öfvergår till sin egen förklaring, enligt hvilken ordet skulle vara bildadt af palatia, som på medeltidens Grekiska betecknade Kejsarens slott och Sfisafri (θησαοῦροι). Hvarefter han med flera exempel, som alla äro kända, bevisar den hos Isländska författare vanliga sed att öfverflytta på sitt tungomål med en Nordisk böjning de ord, hvilka voro lånade från främmande språk. Hvad Constantinopels rikdom beträffar och lättheten för Nordboar, att der samla förmögenhet, kan man jemföra Saga af Sigurdi Konúngi Jorsalafara, cap. I, XV, Saga af Haralldi Hardrada, c. XXIV. [212]) Saga af Sigurdi Jorsalafara, cap. XII Ferd Sigurdar Konungs i Miklagard. [214]) Torfæus historiæ Norvegicæ, T. III, pag. 458, 459. Müller sagabibliothek, 2 D.
[215]) Müller l. c. [216]) Asas, Wolsungos & Giukungos, nomina & Heroas, veteri borealium Mythologiæ & carminibus decantatissimas in hippodromo Const. hoc tempore (sc. Sigurdi Jors.) repræsentari, quis crederet! Certe Vols. & Giuk. res Wäringis familiariter notas fuisse, quæ de illis supersunt historiæ, testantur. Quid si harum historiarum dicam,

nescio, an fabularum notitiam Waringis Const. veteres boreales debent? Schönnings Notæ in Sag. Sigurd Jorsalafar. cap. XII. Müller, saga Bibl. 2 Del. der han har noga utvecklat denna Mythkretsens utbildning. [217]) Codinus de originibus Const. p. 23. [218]) Codinus de signis, statuis & aliis spectatu dignis Constantinopoli, P. II. [219]) Codinus l. c. [220]) Cod. de origg. Const. p. 25. [221]) Cod. p. 18. [222]) Cod. p. 37. [223]) Gibbon, 9 T. p. 147-159. [224]) Cod. cap. VI, 28, p. 69. [225]) Codinus, p. 18, 37. [226]) l. c. p. 40. [227]) l. c. ibidem. [228]) Saga af Sigurdi Jorsalafara, cap. XII. Knytlingasaga, cap. LXXXI Frá Eriki Konúngi. [229]) Annæ Comnenæ Alexiados, Lib. XII, p. 139 & sequ. [230]) Saga af Haralldi Hardrada, cap. XII. Jorsala-ferd Haralds Konungs. Saga af Sigurdi, Inga oc Eysteini, cap. XVIII, Utferd Erlings Skacka oc Rögnvallds Jarls. [231]) Man kan härom jemföra de stridiga åsigterna af Vedel Simonsen i hans Udsigt over Nationalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder, anden Dels andet Hæfte och Kirchengeschichte von Dänemark und Norwegen von Münter, II Th. [232]) Hallenberg l. c. II, D. pag. 148. [233]) Samma författare, p. 146. [234]) Schlözer Allgemeine Nordische Geschichte, cap. VII Reisen der Normänner im Mittelalter, pag. 562. [235]) Tacitus de moribus Germanorum, cap. VII. "Nec regibus infinita aut libera potestas. - - - Ceterum neque animadvertere, neque vincire, neque verberare quidem nisi sacerdotibus permissum; non quasi in pænam, nec ducis jussu, sed velut deo imperante." [236]) Jfr. Sturleson på flera ställen. [237]) Feodalism och Republicanism i tidsskriften Svea I:sta häftet, pag. 170. [238]) Saxo Grammaticus. Härmed kan jemföras hvad Knytlingasagan berättar om Knut

den Heliges tillämnade härfärd till England. [239]) Saga af Olafi hinom helga, cap. LXVII, Upphaf fridgerdar sögo. [240]) Saga af Olafi hinom helga, cap. LXXXI, Tala Þórgnýrs Lögmans. [241]) När jag brukar ordet envåldsregering, menar jag ej suveränitet; ty den var alldeles okänd i Norden, utan endast, att mångväldet var upphäfvet med fylkis-Konungarnas kufvande och att Sverige, Norige och Danmark, hvart för sig utgjorde ett enda rike. Öfver Konungarnas makt i dessa äldsta tider kan man jemföra hvad Rimbertus säger i vita Ansgarii, cap. 23. - - - "Sic quoque apud (Sueones) moris est, ut quodcumque negotium publicum magis in populi unanimi voluntate, quam in regia consistat potestate." Och Adamus Bremensis säger i sin bok de situ Daniæ: "Reges habent Sueones, quorum tamen vis pendet in populi sententia, quod in commune laudaverint omnes, illum confirmare oportet, nisi ejus decretum potius videatur, quod aliquando sequantur inviti. Itaque domi pares esse gaudent, in prœlium euntes omnes præbent obedientiam Regi, vel ei, qui doctior cæteris a Rege præfertur." Dessa äro de äldsta författare, af hvilka vi äga något i den Nordiska häfden och kunna visst ej beskyllas för demagogisk syftning. [242]) Jfr. Speculum regale och de Norrska Konungasagorna; t. ex. Saga af Olafi hinom helga, cap. LVII. [243]) Påfven Anastasius IV ber, i en bulla till Konung Sverker, "ut præcepta divina & fratris nostri (Nicolai) statuta de libertate ecclesiarum vestrarum, *de armis non portandis* & aliis ad salutem populi spectantibus, firmiter observetis. Jfr. Örnhjelms bullarium, pag. 65. Lagerbrings Svea rikes historia, 2:dra Del. pag. 116. [244]) Saxo Grammaticus, Lib. X, pag. 200. Ed. Steph. [245])

Jahn om Nordens krigsväsen, pag. 69 och följande. [246]) Saga af Olafi Kyrra, cap. IV, Hirdskipan Olafs Konungs. [247]) Saga af Haralldi Hardrada, cap. XXIV. [248]) Schlözer Allgem. nord. Gesch. pag. 507, 508. [249]) Lagerbrings Svea rikes historia, II D. pag. 718. [250]) Laxdælasaga och Schlözer Allg. nord. Gesch. cap. VII, § 21, pag. 562. [251]) Samma författare, pag. 506. [252]) Benjamin Tudelensis yttrande är upptaget af Bircherod i hans arctos Alexandriæ och lyder så här: "Regio hæc (Ægyptus) omnium populorum est negotiatrix & a toto imperio Edom (Christianorum) Alexandriam adventant, e regionibus Valentiæ, Toscanæ Longobardiæ, Apuliæ, Malchi, Siciliæ, Cracoviæ, Cordubæ, Hispaniæ, Russiæ, Germaniæ, Schvesniæ (Sveciæ?), Dannemarchiæ, Gelats, Flandriæ" &c. Jfr. Lagerbring II D. pag. 231. [253]) Samma författare på det här citerade stället. [254]) Sigtuna och Calmar jemte Tavastland och Finmarken äro nämda af en Arabisk Geograf, jfr. Ol. Celsius i dess disputatio de lingua & eruditione Arabum. Upsaliæ 1694. Vedel Simonsen, pag. 216. [255]) Jfr. Adlerbeths inträdestal i Witterh. H. och Ant. Academiens handlingar, I Tom. pag. 147. [256]) Samma författare. [257]) likaledes pag. 149. [258]) Saga af Haralldi Hardrada, cap. XIV. [259]) Torfæus, III. T. pag. 389. [260]) Saga af Olafi Kyrra, cap. 11. [261]) Codinus, cap. VII, 35, 36, pag. 81. [262]) Codinus, cap. III, 17, pag. 41—44. [263]) Gebhardi, pag. LXXXI—XCI. Vedel Simonsen i det arbete, som här är citeradt, pag, 227. [264]) Vedel Simonsen, pag. 228. [265]) Spec. p. 259. Saga af Magnusi Erlingssyni. [266]) Vedel Simonsen, pag. 221. [267]) Vedel Simonsen,

pag. 237, 238, 239. [268]) Münter, Kirchengeschichte von Dänemark und Norwegen. [269]) Saga af Sigurdi Jorsalafara, cap. XL. Saxo Grammaticus, pag. 229. Om Sven Norrbagge och de reliquier och tempelprydnader, han hemskickade från Constantinopel, jfr. Saxo, p. 223. Ed. Steph. [270]) Schlözer, Allg. nord. Gesch. pag. 570, 571. Münter, pag. 747. [271]) Eichhorns Allg. Culturgesch. I: 252. Münter Kirchengeschichte von D. u. N. T. 2. p. 745.

Rättelser.

Sid. 11, rad. 17, läs: detta. — S. 16, r. 25, l. samma. — S. 22, r. 27, l. Despoters. — S. 23, r. 8, l. gränser liggande. — S. 46, r. 7, l. Finnboges. — S. 51, r. 3, l. Thorkell Eyolfssons. — S. 51, r. 8, l. praktfull. — S. 56, r. 7, l. voro. — S. 62, r. 1, l. Konungs. — S. 69, r. 11, l. kallar. — S. 74, r. 17, l. men (i st. för: var). — S. 78, r. 17, l. medimner. — S. 92, r. 29, l. som. — S. 98, r. 8, l. Hypatius. — S. 118, r. 15, l. på. — S. 121, r. 17, l. välkommen. — S. 181, r. 9, l. helt och hållet.

SF SM

MAR 1 4 1967

MAR 14 1967